

Raport końcowy

***Ocena ex ante projektów dokumentów strategicznych
i programowych województwa pomorskiego dla perspektywy
finansowej 2021+***

***Etap 2 – Ocena ex ante projektu Fundusze Europejskie
dla Pomorza 2021-2027***

Warszawa, listopad 2021 r.

Projekt współfinansowany z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020

BADANIE EWALUACYJNE

Ocena ex ante projektów dokumentów strategicznych i programowych województwa pomorskiego dla perspektywy finansowej 2021+

Etap 2 – Ocena ex ante projektu Fundusze Europejskie dla Pomorza 2021-2027

RAPORT KOŃCOWY

Zamawiający:

Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego

Wykonawca:

LB&E Sp. z o.o. – Lider Konsorcjum

Bartosz Ledzion EGO – Evaluation for Government Organisation S.C. – Partner Konsorcjum

Karol Olejniczak EGO – Evaluation for Government Organizations S.C. – Partner Konsorcjum

Spis treści

1	WYKAZ SKRÓTÓW	6
2	STRESZCZENIE	9
3	SUMMARY	15
4	UZASADNIENIE REALIZACJI BADANIA, CEL I METODYKA	21
5	OCENA POSZCZEGÓLNYCH PRIORYTETÓW I CELÓW SZCZEGÓŁOWYCH.....	25
5.1	Priorytet 1 Bardziej konkurencyjne i inteligentne Pomorze (CP 1)	25
5.1.1	CS 1 (i) Rozwijanie i wzmacnianie zdolności badawczych i innowacyjnych oraz wykorzystywanie zaawansowanych technologii	25
5.1.2	CS 1 (ii) Czerpanie korzyści z cyfryzacji dla obywateli, przedsiębiorstw, organizacji badawczych i instytucji publicznych	37
5.1.3	CS 1 (iii) Wzmacnianie trwałego wzrostu i konkurencyjności MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP, w tym poprzez inwestycje produkcyjne	45
5.1.4	CS 1 (iv) Rozwijanie umiejętności w zakresie inteligentnej specjalizacji, transformacji przemysłowej i przedsiębiorczości	55
5.2	Priorytet 2 Bardziej zielone Pomorze (CP 2)	62
5.2.1	CS 2 (i) Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych	62
5.2.2	CS 2 (ii) Wspieranie energii odnawialnej zgodnie z dyrektywą (UE) 2018/2001, w tym określonymi w niej kryteriami zrównoważonego rozwoju	69
5.2.3	CS 2 (iv) Wspieranie przystosowania się do zmian klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi i katastrofami, a także odporności, z uwzględnieniem podejścia ekosystemowego	74
5.2.4	CS 2 (v) Wspieranie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej	79
5.2.5	CS 2 (vi) Wspieranie transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym i gospodarki zasobooszczędnej	83
5.2.6	CS 2 (vii) Wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia	89
5.2.7	CS 2 (viii) Wspieranie zrównoważonej mobilności multimodalnej, mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej.....	93
5.3	Priorytet 3 Lepiej połączone Pomorze (CP 3).....	107
5.3.1	CS 3 (ii) Lepiej połączone pomorze, rozwój i udoskonalanie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej mobilności na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, w tym poprawę dostępu do TEN-T oraz mobilności transgranicznej.....	107

5.4	Priorytet 4 Pomorze o silniejszym wymiarze społecznym (CP 4 EFS+)	114
5.4.1	CS 4 (a) Poprawa dostępu do zatrudnienia i działań aktywizujących dla wszystkich osób poszukujących pracy, w szczególności osób młodych, zwłaszcza poprzez wdrażanie gwarancji dla młodzieży, długotrwale bezrobotnych oraz grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy, jak również dla osób biernych zawodowo, a także poprzez promowanie samozatrudnienia i ekonomii społecznej.....	114
5.4.2	CS 4 (b) Modernizacja instytucji i służb rynków pracy celem oceny i przewidywania zapotrzebowania na umiejętności oraz zapewnienia terminowej i odpowiednio dopasowanej pomocy i wsparcia na rzecz dostosowania umiejętności i kwalifikacji zawodowych do potrzeb rynku pracy oraz na rzecz przepływow i mobilności na rynku pracy	121
5.4.3	CS 4 (d) Wspieranie dostosowania pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian, wspieranie aktywnego i zdrowego starzenia się oraz zdrowego i dobrze dostosowanego środowiska pracy, które uwzględnia zagrożenia dla zdrowia	125
5.4.4	CS 4 (f) Wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami	131
5.4.5	CS 4 (g) Wspieranie uczenia się przez całe życie, w szczególności elastycznych możliwości podnoszenia i zmiany kwalifikacji dla wszystkich, z uwzględnieniem umiejętności w zakresie przedsiębiorczości i kompetencji cyfrowych, lepsze przewidywanie zmian i zapotrzebowania na nowe umiejętności na podstawie potrzeb rynku pracy, ułatwianie zmian ścieżki kariery zawodowej i wspieranie mobilności zawodowej	148
5.4.6	CS 4 (h) Wspieranie aktywnego włączenia społecznego w celu promowania równości szans, niedyskryminacji i aktywnego uczestnictwa, oraz zwiększanie zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji	153
5.4.7	CS 4 (i) Wspieranie integracji społeczno-gospodarczej obywateli państw trzecich, w tym migrantów	159
5.4.8	CS 4 (k) Zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa	

	dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej.....	163
5.4.9	CS 4 (I) - Wspieranie integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci.....	171
5.5	Priorytet 5 Pomorze o silniejszym wymiarze społecznym (CP 4 EFRR).....	175
5.5.1	CS 4 (ii) Poprawa równego dostępu do wysokiej jakości usług sprzyjających włączeniu społecznemu w zakresie kształcenia, szkoleń i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój łatwo dostępnej infrastruktury, w tym poprzez wspieranie odporności w zakresie kształcenia i szkolenia na odległość oraz online	175
5.5.2	CS 4 (iii) Wspieranie włączenia społeczno-gospodarczego społeczności marginalizowanych, gospodarstw domowych o niskich dochodach oraz grup w niekorzystnej sytuacji, w tym osób o szczególnych potrzebach, dzięki zintegrowanym działaniom obejmującym usługi mieszkaniowe i usługi społeczne	181
5.5.3	CS 4 (v) Zapewnianie równego dostępu do opieki zdrowotnej i wspieranie odporności systemów opieki zdrowotnej, oraz wspieranie przechodzenia od opieki instytucjonalnej do opieki rodzinnej i środowiskowej	186
5.5.4	CS 4 (vi) Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych.....	192
5.6	Priorytet 6 Pomorze bliżej obywateli (CP 5)	197
5.6.1	CS 5 (i) Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich	197
5.7	Priorytety pomocy technicznej – EFS+ i EFRR	205
6	INSTRUMENTY TERYTORIALNE	210
7	DZIAŁANIA O ZNACZENIU MIĘDZYNARODOWYM I TRANSNARODOWYM.....	217
8	OCENA PLANU FINANSOWEGO	221
9	OCENA SPÓJNOŚCI WEWNĘTRZNEJ I KOMPLEKSOWOŚCI DOKUMENTU, W TYM POPRAWNOŚCI TERMINOLOGICZNEJ I JEDNOZNACZNOŚCI PROPONOWANYCH ZAPISÓW	226
10	OCENA RELACJI FEP Z INNYMI DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI I PROGRAMOWYMI	246
11	OCENA PARTNERSTWA W PRZYGOTOWANIU I SYSTEMIE REALIZACJI	262
12	TABELA REKOMENDACJI	268

1 WYKAZ SKRÓTÓW

Art.	artykuł
B+R	Badania i rozwój
BUR	Baza Usług Rozwojowych
CIS	Centrum Integracji Społecznej
CO	Cel operacyjny
CP	Cel Polityki
CPI	ang. Consumer Price Index (wskaźnik cen towarów i usług konsumpcyjnych)
CS	Cel szczegółowy
DPS	Dom pomocy społecznej
EFRR	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
EFS	Europejski Fundusz Społeczny
FENG	program <i>Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki</i> (projekt)
FEP	program <i>Fundusze Europejskie dla Pomorza 2021-2027</i> (projekt)
GOZ	Gospodarka o obiegu zamkniętym
GPR	Gminny Program Rewitalizacji
GUS	Główny Urząd Statystyczny
IF	Instrument finansowy
ISP	Inteligentne Specjalizacje Pomorza
ITS	ang. Intelligent Transportation System (Inteligentne Systemy Transportowe)
JST	Jednostka samorządu terytorialnego
KE	Komisja Europejska
KI	Kod interwencji
KIS	Klub Integracji Społecznej
KPO	Krajowy Plan Odbudowy
KPOŚK	<i>Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych</i>
KPZK	<i>Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030</i>
KSRR	<i>Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030</i>
LGD	Lokalna grupa działania
MFiPR	Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej
MOF	Miejski Obszar Funkcjonalny
MRiPS	Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej
MŚP	Małe i średnie przedsiębiorstwa
NGO	ang. Non-Governmental Organisation (Organizacja pozarządowa)
NIK	Najwyższa Izba Kontroli
OMGGS	Obszar Metropolitalny Gdańsk-Gdynia-Sopot

OZE	Odnawialne źródła energii
OzN	Osoby z niepełnosprawnościami
PES	Podmiot Ekonomii Społecznej
P+R	ang. Park and Ride (Parkuj i jedź)
PGW	Państwowe Gospodarstwo Wodne
PKB	Produkt Krajowy Brutto
PLRO	ang. Polish Relevant Output (Wspólny wskaźnik produktu na poziomie krajowym)
PLRR	ang. Polish Relevant Result (Wspólny wskaźnik rezultatu na poziomie krajowym)
POIiŚ	<i>Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020</i>
POW	Placówka Opiekuńczo - Wychowawcza
PO WER	<i>Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020</i>
PPO	Proces Przedsiębiorczego Odkrywania
PR	Program Rewitalizacji
PSZOK	Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych
PUP	Powiatowy Urząd Pracy
PV	ang. Photovoltaic (Fotowoltaika)
RCO	ang. Relevant Common Output (Istotny wspólny wskaźnik produktu)
RCR	ang. Relevant Common Result (Istotny wspólny wskaźnik rezultatu)
RLKS	Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność
RLM	Rzeczywista Liczba Mieszkańców
ROPS	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
RPO WP	<i>Regionalny Program Operacyjny Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020</i>
RPS	Regionalny Program Strategiczny
RPT	Regionalny Plan Transportowy
SGP	ang. Smart Green Progress (Inteligentny Zielony Postęp)
SOR	<i>Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)</i>
SPE	Specjalne Potrzeby Edukacyjne
SRWP 2030	<i>Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2030</i>
SUERMB	<i>Strategia Unii Europejskiej dla Regionu Morza Bałtyckiego</i>
SUW	Stacja Uzdatniania Wody
SWP	Samorząd Województwa Pomorskiego
SzOOP	Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych
TEN-T	ang. Trans-European Transport Network (Transeuropejska sieć transportowa)

UE	Unia Europejska
UMWP	Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego
UP	<i>Umowa Partnerstwa dla realizacji polityki spójności 2021-2027 w Polsce</i> (projekt)
USMT	Ukierunkowany schemat mobilności transnarodowej
WCPBM	Wskaźnik Cen Produkcji Budowlano - Montażowej
WCPSP	Wskaźnik Cen Produkcji Sprzedanej Przemysłu
WLWK	Wspólna Lista Wskaźników Kluczowych 2021-2027
WTZ	Warsztaty Terapii Zajęciowej
WUP	Wojewódzki Urząd Pracy
ZDW	Zarząd Dróg Wojewódzkich
ZIT	Zintegrowane Inwestycje Terytorialne
ZTM	Zarząd Transportu Miejskiego
ztp	zbiorowy transport publiczny

2 STRESZCZENIE

Cel badania i metodyka

Celem badania stanowiącego drugi etap projektu *Wykonanie ewaluacji pt.: „Ocena ex ante projektów dokumentów strategicznych i programowych województwa pomorskiego dla perspektywy finansowej 2021+”* była ocena ex ante projektu programu *Fundusze Europejskie dla Pomorza 2021-2027 (FEP)*.

W badaniu przeprowadzono: analizę danych zastanych (w szczególności projektu FEP, regionalnych dokumentów strategicznych, Umowy Partnerstwa (UP) oraz rozporządzeń unijnych), 36 wywiadów z przedstawicielami Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego (UMWP), mini-fokus dotyczący zasady partnerstwa oraz warsztat poświęcony działaniom międzynarodowym.

Priorytet 1: Bardziej konkurencyjne i inteligentne Pomorze (Cel Polityki 1)

Zaproponowane uzasadnienia diagnostyczne należy uznać za trafne w kontekście planowanego zakresu interwencji. Są one spójne z diagnozami zawartymi w *Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2030 (SRWP 2030)* oraz Regionalnym Programie Strategicznym (RPS) w zakresie gospodarki, rynku pracy, oferty turystycznej i czasu wolnego. Zalecić można jedynie rezygnację z wątku dotyczącego internacjonalizacji ośrodków akademickich, dla których nie przewidziano wsparcia w FEP.

Zakres wsparcia należy uznać za spójny z uzasadnieniem diagnostycznym. Wyjątkiem jest kwestia nierównomiernego i niedostatecznego dostępu do szybkiego Internetu i wynikająca stąd potrzeba działań związanych z budową sieci dostępowych – interwencja w tym zakresie będzie dokonywana z poziomu krajowego. Zakres wsparcia jest trafny i pozostaje w zgodzie z działaniami zaplanowanymi w RPS.

Katalog głównych grup docelowych nie budzi istotnych zastrzeżeń. Proponuje się rezygnację z wymieniania w celu szczegółowym (CS) 1 (i) szkół wyższych i podmiotów sfery B+R, ponieważ nie są do nich wprost adresowane żadne działania. Warto też w CS 1 (iv) dodać do katalogu grup docelowych organizacje przedstawicielskie i społeczne oraz jednostki samorządu terytorialnego, jako uczestników ekosystemu innowacji według modelu poczwórnej helisy i uczestników Procesu Przedsiębiorczego Odkrywania.

W CS 1 (ii) oraz CS 1 (iv) dobór wskaźników jest poprawny. W CS 1 (i) wątpliwości budzi celowość postępowania się wskaźnikiem „Organizacje badawcze uczestniczące we wspólnych projektach badawczych” bowiem stanowi on de facto lustrzane odbicie wskaźnika „Przedsiębiorstwa współpracujące z organizacjami badawczymi”. W CS 1 (iii) wątpliwości budzi wskaźnik: „Nowe przedsiębiorstwa objęte wsparciem”, gdyż w ograniczonym stopniu odzwierciedla efekty interwencji. Rekomenduje się również rezygnację ze wskaźnika „Przedsiębiorstwa o wyższym obrocie” jako posiadającego niską wartość informacyjną, w ograniczonym stopniu korespondującego z zakresem interwencji oraz trudnego w pomiarze.

W CS 1 (ii) zaleca się uzupełnienie listy wskaźników o wskaźniki monitorujące poziom dojrzałości e-usług oraz projekty w zakresie kompetencji cyfrowych i cyberbezpieczeństwa. Modyfikacji wymaga jedynie struktura alokacji na CS 1 (i) – zbyt wysokie środki alokowano na inwestycje w środki trwałe oraz wartości niematerialne i prawne.

Priorytet 2: Bardziej zielone Pomorze (Cel Polityki 2)

Zaproponowane uzasadnienia diagnostyczne co do zasady należy uznać za trafne w kontekście planowanego zakresu interwencji. Wskazane byłoby uzupełnienie części diagnostycznej o zapisy dotyczące niezadowolającego poziomu świadomości społeczeństwa (CS 2 (i)), marnotrawienia żywności oraz niewystarczającej wiedzy na temat gospodarki o obiegu zamkniętym (CS 2 (vi)), cennych jezior lobeliowych oraz istotnej roli terenów podmokłych (CS 2 (vii)), a także brak integracji transportu w województwie (CS 2 (viii)). Warto wzmocnić uzasadnienie w zakresie konieczności promowania i wprowadzenia rozwiązań w zakresie błękitno-zielonej infrastruktury oraz o brak doświadczenia JST w odniesieniu do prowadzenia działań adaptacyjnych do zmian klimatu (CS 2 (iv)).

Zakres wsparcia we wszystkich CS Priorytetu należy ocenić jako wysoce trafny w odniesieniu do zdiagnozowanych problemów i wyzwań województwa. Obejmuje wszystkie typy inwestycji istotne z punktu widzenia osiągnięcia zakładanych efektów. Rekomenduje się usunięcie z planowanego zakresu wsparcia działań o charakterze edukacyjnym (CS 2 (viii)).

Dobór grup docelowych jest trafny z punktu widzenia celów i zakresu interwencji. Proponuje się jedynie poszerzenie grupy docelowej w CS 2 (i) o wyspy, klastry, spółdzielnie i społeczności energetyczne.

Zdecydowana większość wskaźników została dobrana poprawnie z punktu widzenia planowanego zakresu interwencji. W CS 2 (i) zalecić można zastąpienie wskaźnika produktu „Liczba jednostek wysokosprawnej kogeneracji” wskaźnikiem „Liczba nowych /zmodernizowanych punktów świetlnych”. W CS 2 (vi) ze względu na fakt, iż dofinansowanie projektów dotyczących gospodarki o obiegu zamkniętym, skierowane do przedsiębiorców będzie realizowane w ramach Priorytetu 1, rekomenduje się usunięcie wskaźnika rezultatu „Odpady wykorzystywane jako surowce”. Ponadto w CS 2 (viii) zaleca się zastosowanie wskaźnika indeksacji cen dedykowanego dla taboru transportowego.

Wysokość alokacji i jej podział na poszczególne kody interwencji oraz formy wsparcia należy ocenić jako trafne, odpowiednie z punktu widzenia zaplanowanego zakresu interwencji.

Priorytet 3: Lepiej połączone Pomorze (Cel Polityki 3)

Zapisane uzasadnienia diagnostyczne można uznać za trafne pod kątem planowanego zakresu interwencji. Powinno się podkreślić problem skrajnie niskiej dostępności transportowej południowo-zachodniej i zachodniej części województwa względem miasta wojewódzkiego. Wśród wyzwań można większy nacisk położyć na walkę z wykluczeniem komunikacyjnym.

Planowany zakres wsparcia trafnie odnosi się do poruszanej problematyki związanej z dostępnością transportową województwa. Zasadne jest jednak doprecyzowanie, czy i w jakich okolicznościach możliwe będą inwestycje w drogi inne niż wojewódzkie. W przypadku interwencji związanej z kolejją powinno się z zakresu usunąć zakup taboru hybrydowego i wodorowego, pozostawiając elektryczny.

Grupa docelowa jest opisana prawidłowo. Można jedynie rozważyć usunięcie z niej przedsiębiorców – wystarczającym jest wskazanie na mieszkańców województwa.

Proponowana lista wskaźników jest optymalna.

Alokację według form finansowania, mechanizmu terytorialnego i zakresu działania należy uznać za prawidłowo skonstruowaną.

Priorytet 4: Pomorze o silniejszym wymiarze społecznym (Cel Polityki 4 EFS+)

Zawarte w poszczególnych CS uzasadnienia diagnostyczne można uznać za trafne i znajdujące potwierdzenie w zapisach SRWP 2030 oraz RPS. Można jedynie rozważyć rozszerzenie diagnoz o takie wątki, jak: konieczność rozwoju umiejętności i lepszego zarządzania talentami (CS 4 (a)), integracja zawodowa cudzoziemców (CS 4 (b)), potrzeby i stan usług dla dzieci przebywających w pieczy zastępczej lub dorastających w rodzinach z problemami wychowawczo-opiekuńczymi (CS 4 (k)). W CS 4 (d) zaleca się rezygnację z wątku dotyczącego nieadekwatnego stosowania przez przedsiębiorstwa rozwiązań typu outplacementowego, ponieważ wsparcie w tym zakresie nie jest przewidziane w FEP.

Wskazany w poszczególnych CS zakres wsparcia należy uznać za wynikający z diagnozy i wyzwań rozwojowych regionu. W CS 4 (a) w obszarze preferencji zakładanych dla projektów konkursowych warto rozważyć osadzenie brzmienia zamierzeń i oczekiwań w kontekście wyznaczonym przez strategię rozwoju umiejętności. W przypadku problematyki aktywizacji kobiet na rynku pracy warto wprowadzić zapisy dotyczące sposobu, w jaki monitorowana będzie równość szans. W CS 4 (d) opis zakresu wsparcia powinien zostać uspołniony z zastosowanym kodem interwencji (144 lub 146) - w zależności od preferowanego ukierunkowania wsparcia. Ponadto w Kontrakcie Programowym trzeba uwzględnić odstępstwo od linii demarkacyjnej, związane z działaniami dotyczącymi szkolnictwa wyższego, zaś oprócz szkół branżowych wymienić technika (zalecenie dotyczy również CS 4 (ii)). W CS 4 (g) można rozważyć horyzontalnie dodanie koncentracji na rozwoju potrzebnych umiejętności. W CS 4 (i) warto wprowadzić zapisy o rozwijaniu usług i działań na rzecz poprawy funkcjonowania imigrantów w społeczeństwie przyjmującym oraz interwencji służącej oddziaływaniu na postawy przedstawicieli społeczności lokalnej. W CS 4 (k) powinno się bardziej jednoznacznie wskazać usługi w zakresie wsparcia rodzin w pełnieniu funkcji rodzicielskich. W CS 4 (l) warto doprecyzować, jakie działania skierowane zostaną do dzieci.

Główne grupy docelowe co do zasady zostały określone prawidłowo. W CS 4 (f) proponuje się dołączenie do katalogu głównych grup docelowych pracowników instytucji wspomaganie pracy szkoły, w tym psychologów i pedagogów pracujących w poradniach psychologiczno-pedagogicznych, a także pracowników placówek doskonalenia nauczycieli. W CS 4 (l) warto

doprecyzować grupę docelową bowiem obecnie wydaje się być zbyt szeroka. Ponadto w opisie planowanych działań pojawiają się tacy aktorzy, jak organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej, przedsiębiorstwa, którzy nie są ujęci jako grupa docelowa.

Niemal wszystkie wskaźniki służące monitorowaniu efektów wsparcia zostały dobrane trafnie i korespondują z zakresem interwencji. W CS 4 (a) zasadne jest włączenie dodatkowego wskaźnika: „Liczba osób biernych zawodowo objętych wsparciem w programie”, w CS 4 (b) wskaźnika „Liczba osób, które w wyniku realizacji wsparcia z zakresu outplacementu/adaptacji środowiska pracy podjęły pracę lub kontynuowały zatrudnienie”, w CS 4 (k) wskaźnika: „Liczba osób objętych usługami w zakresie wspierania rodziny i pieczy zastępczej”, a w CS 4 (l) wskaźnika „Liczba beneficjentów, objętych inicjatywami aktywizacyjnymi”. Zestaw wskaźników rezultatu w CS 4 (i) nie jest adekwatny do zaplanowanej interwencji. Sugeruje się zastąpienie ich wskaźnikiem „Liczba osób, których sytuacja społeczna uległa poprawie po opuszczeniu programu”. Spośród wskaźników rezultatu w CS 4 (k) powinno się usunąć wskaźnik „Liczba osób, które opuściły opiekę instytucjonalną dzięki wsparciu w programie”. Interwencja w ramach tego obszaru nie jest obliczona na wyprowadzanie osób z opieki instytucjonalnej.

Alokację na poszczególne CS należy uznać za właściwą, w możliwym zakresie wychodzącą naprzeciw zidentyfikowanym potrzebom. Jedynie w CS 4 (d) dla adaptacyjności należy rozważyć zastosowanie kodu 146 (wsparcie na rzecz przystosowywania pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian), który wydaje się być lepiej dostosowany do obecnie deklarowanego zakresu wsparcia.

Priorytet 5: Pomorze o silniejszym wymiarze społecznym (Cel Polityki 4 EFRR)

Zaproponowane uzasadnienia diagnostyczne należy uznać za trafne w kontekście planowanego zakresu interwencji. W CS 4 (iii) można je dodatkowo poszerzyć o wątki związane z potrzebą rozwoju placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży oraz ośrodków wsparcia dla osób wymagających pomocy w codziennym funkcjonowaniu, natomiast w CS 4 (v) – o potrzebę wsparcia i rozwoju interdyscyplinarnych zespołów w obszarze wybranych, istotnych problemów zdrowotnych.

Zakres wsparcia w ramach poszczególnych CS należy uznać za spójny z częścią diagnostyczną i wyzwaniem rozwojowym regionu. W przypadku CS 4 (iii) trzeba zwrócić uwagę na fakt, że dla pewnych typów infrastruktury wymienionych w tym celu nie ma odpowiednika po stronie usług społecznych zapisanych w CS 4 (k). W CS 4 (v), w punkcie dotyczącym kryteriów wyboru projektów do realizacji, należałoby rozważyć doprecyzowanie pojęcia „partnerstwa publiczno – prywatnego” oraz kryterium racjonalizacji. W CS 4 (vi) dostrzega się pewne niedoprecyzowanie dotyczące możliwości wsparcia turystyki poza przedsięwzięciami strategicznymi.

Katalog głównych grup docelowych koncentruje się na osobach/podmiotach, które będą korzystać z infrastruktury stworzonej przez beneficjentów. Warto rozszerzyć go o podmioty, które formalnie będą uprawnione do tego, by ubiegać się o wsparcie.

Zaproponowany w ramach każdego CS zestaw wskaźników należy ocenić jako trafny.

Alokacja na poszczególne CS nie budzi większych zastrzeżeń. Pożądanym byłoby zwiększenie alokacji na kształcenie zawodowe (CS 4 (ii)).

Priorytet 6: Pomorze bliżej obywateli (Cel Polityki 5)

Zaproponowane uzasadnienia diagnostyczne należy uznać za odpowiednie w kontekście planowanego zakresu interwencji. Stanowią one wyczerpujące i trafne odniesienie do SRWP 2030 oraz RPS w zakresie edukacji i kapitału społecznego.

Zakres wsparcia należy uznać za trafny. Proponuje się jedynie zamieszczenie pełniejszego opisu możliwych do realizacji działań rewitalizacyjnych, podkreślając zwłaszcza aspekt ich kompleksowości oraz wskazując na pożądane cechy procesu rewitalizacji.

Katalog głównych grup docelowych został określony trafnie. Proponuje się tylko rozszerzyć go o potencjalnych wnioskodawców/beneficjentów oraz fundusz zarządzający instrumentem finansowym.

Wskaźniki są trafne i odpowiednie do pomiaru adresowanych zjawisk.

Alokacja została oceniona jako odpowiednia w granicach możliwości (ram finansowych) przewidzianych w Programie.

Priorytety pomocy technicznej EFS+ i EFRR

Działania finansowane w ramach pomocy technicznej FEP są kompletne – zapewniają wsparcie wszystkich funkcji systemu realizacji Programu: strategicznej, wdrożeniowo-absorpcyjnej i refleksyjnej. Opis działań jest dostatecznie ogólny, aby zapewnić odpowiednią elastyczność w definiowaniu docelowych instrumentów wsparcia.

Grupy docelowe działań przewidzianych w priorytetach pomocy technicznej są trafnie zidentyfikowane. Brakuje jednak grupy docelowej działań informacyjnych i promocyjnych mających na celu zwiększenie widoczności środków UE na terenie regionu. Proponuje się uzupełnienie opisu grup docelowych o adresatów tych działań - ogół społeczeństwa województwa pomorskiego.

Wskaźniki produktu w priorytetach pomocy technicznej są dobrane trafnie do monitorowania efektów działań wspierających podniesienie potencjału administracyjnego i organizacyjnego systemu realizacji Programu. Nie ma natomiast wskaźników monitorujących efekty działań szkoleniowych skierowanych do beneficjentów, a także działań informacyjno - promocyjnych o zasięgu regionalnym. Można rozważyć uzupełnienie listy wskaźników o adekwatne wskaźniki produktu ze Wspólnej Listy Wskaźników Kluczowych 2021-2027.

Instrumenty terytorialne

W ramach FEP planowane jest wykorzystanie trzech instrumentów terytorialnych: Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych, Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność oraz Programów Rewitalizacji. Zaproponowane w FEP instrumenty terytorialne są adekwatne do zakresu wsparcia nimi objętego.

Działania o znaczeniu międzynarodowym i transnarodowym

Opis w tej części FEP wymaga uzupełnienia. Działania o tym charakterze powinny być wprowadzone w miejscach, gdzie istnieje zauważalny potencjał i gotowość do realizacji założeń CS w takiej formie. Zasadniczo najważniejszym obszarem, w którym można by rozważać takie działania jest Priorytet 1.

Plan finansowy

Alokacja na FEP jest o 200 mln EUR niższa od alokacji na *Regionalny Program Operacyjny Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020* (RPO WP), co w kontekście systematycznie rosnących cen towarów i usług należy uznać za ubytek znaczący. Kwota z pewnością nie pozwoli na zaspokojenie wszystkich potrzeb rozwojowych możliwych do zaadresowania w ramach poszczególnych celów polityki. Strukturę alokacji należy uznać za trafną, konsumującą m.in. doświadczenia wyniesione z realizacji RPO WP.

Ocena spójności wewnętrznej, zewnętrznej i kompleksowości dokumentu

FEP zachowuje identyczną z Umową Partnerstwa strukturę celów polityki i szczegółowych, zgodną z Rozporządzeniem 2021/1060. Zakres interwencji w ramach FEP jest bardzo dobrze przygotowany i właściwie ugruntowany w dokumentach strategicznych i programowych, tj. SRWP 2030 oraz RPS.

Ocena partnerstwa w przygotowaniu i systemie realizacji

FEP musi zostać uzupełniony o opis sposobu realizacji zasady partnerstwa w regionie.

Proces prowadzenia konsultacji społecznych FEP został oceniony bardzo wysoko ze względu na jego głęboko uzgodnieniowy i konsultacyjny charakter, możliwie wydłużony okres realizacji, intensywność terytorialną i problemową, szerokość i transparentność oraz uzyskane wyniki merytoryczne i jakościowy wkład w kształt Programu. Wszystkie te punkty, odzwierciedlające zidentyfikowane dobre praktyki na poziomie UE, należy krótko odnotować w tym rozdziale FEP.

Wykonane analizy, jak i postrzeganie przez uczestników partnerstwa w województwie jako przodującej praktyki w skali kraju, pozwalają na zaproponowanie w ramach stosownego rozdziału FEP pozytywnego przekazu o zagwarantowaniu realizacji zasady partnerstwa zgodnie z dobrymi praktykami UE w tym zakresie.

3 SUMMARY

Study objective and methods

The study objective of the second phase of the project *"Ex ante evaluation of the draft strategic and programme documents of Pomorskie Voivodship for the 2021+ financial perspective"* was to deliver an ex ante assessment of the draft version of the European Funds for Pomorskie 2021-2027 (FEP) programme.

The research involved: desk research (especially of the draft FEP, regional strategic documents, Partnership Agreement and EU directives), conducting 36 interviews with representatives of the Marshal's Office, mini-focus on the partnership principle, and workshop on international actions.

Priority 1: More competitive and smart Pomorskie (Policy Objective 1)

The proposed diagnostic justification should be considered relevant in the context of the planned scope of the intervention. It remains consistent with the diagnoses included in the Pomorskie Voivodship Development Strategy 2030 (PVDS 2030) and the regional strategic programme (RSP) in the field of economy, labour market, tourism and leisure. It can only be recommended not to include the topic regarding the internationalisation of academic centres, for which FEP support is not planned.

The scope of support should be considered consistent with the presented rationale. The exception is the issue of uneven and insufficient access to high-speed Internet and the resulting need for actions related to the construction of access networks - interventions in this area are planned at the national level. The scope of support is relevant and is in line with the measures planned under the RSP.

The list of the main target groups does not raise any significant reservations. It is proposed not to list universities and R&D entities in Specific Objective (SO) 1 (i), for the reason that no measures are directly addressed to them. It is also worth adding to the catalogue of target groups in SO 1 (iv) business and social sector organisations and local government units, as participants of the innovation ecosystem according to the quadruple helix model and participants of the Entrepreneurial Discovery Process.

In SO 1 (ii) and SO 1 (iv) the choice of indicators is correct. In SO 1 (i) there are doubts about the advisability of using the indicator "Research organisations participating in joint research projects", as it is in fact a mirror image of the indicator "Enterprises cooperating with research organisations". With respect to SO 1 (iii), the indicator: "New enterprises supported" raises doubts, as it reflects the effects of the intervention to a limited extent. It is also recommended not to include the indicator "Enterprises with higher turnover" as it has a low information value, corresponds to a limited extent with the scope of intervention, and is difficult to measure. In SO 1 (ii) it is recommended to supplement the list of indicators with indicators monitoring the level of e-services maturity, and projects in the field of digital competences and cybersecurity.

Modifications are required only in the structure of the allocation for SO 1 (i) - too much funding has been allocated towards investments in fixed assets and intangible assets.

Priority 2: Greener Pomorskie (Policy Objective 2)

The proposed diagnostic justification in principle should be considered relevant within the context of the planned scope of the intervention. It would be advisable to supplement the diagnostic section with references to the unsatisfactory level of public awareness (SO 2 (i)), food wastage and insufficient knowledge about the circular economy (SO 2 (vi)), valuable loblelia lakes and the important role of wetlands (SO 2 (vii)), as well as the lack of transport integration in the voivodship (SO 2 (viii)). It is worth strengthening the justification regarding the need to promote and introduce solutions in the field of blue-green infrastructure and the lack of experience of local self-government units with regard to conducting adaptation measures to climate change (SO 2 (iv)).

The scope of support in all the specific objectives under this Priority should be assessed as highly accurate in relation to the diagnosed problems and challenges of the voivodeship. It covers all types of investments important from the point of view of achieving the planned impacts. Removal of educational activities from the planned scope of support (SO 2 (viii)) is recommended.

The selection of target groups is correct from the point of view of the goals and scope of the intervention. It is only proposed to extend the target group in SO 2 (i) to energy islands, clusters, cooperatives and communities.

A vast majority of the indicators have been correctly selected in view of the planned scope of intervention. Under SO 2 (i), it can be recommended to replace the output indicator "Number of high-efficiency cogeneration units" with the indicator "Number of new / upgraded lighting points". In SO 2 (vi), due to the fact that the co-financing of circular economy projects addressed to entrepreneurs will be implemented under Priority 1, it is recommended not to include the result indicator "Waste used as raw materials". Moreover, in SO 2 (viii) it is recommended to use a price indexation indicator dedicated to transport rolling stock.

The total allocation and its division into individual intervention codes and forms of support should be assessed as fit for purpose, appropriate from the point of view of the planned scope of intervention.

Priority 3: More connected Pomorskie (Policy Objective 3)

In view of the planned scope of the intervention the presented diagnostic justifications can be considered as appropriate. The issue of the extremely low transport accessibility of the south-western and western parts of the voivodeship in relation to the voivodeship capital should be emphasized. The fight against transport exclusion could be highlighted.

The planned scope of support is relevant to the issues raised in relation to transport accessibility in the voivodeship. However, it would be appropriate to clarify whether and

under what circumstances it will be possible to invest in roads other than voivodeship roads. In the case of the intervention targeting rail transport, the purchase of hybrid and hydrogen rolling stock should be removed from the scope, while electric rolling stock should be maintained.

The target group is described appropriately. One can only consider delisting entrepreneurs - it is sufficient to indicate the inhabitants of the voivodeship.

The proposed list of indicators is optimal.

The financial allocation by forms of financing, territorial mechanisms and scope of actions should be considered as properly structured.

Priority 4: Pomorskie with a stronger social dimension (Policy Objective 4 EFS+)

The diagnostic justifications included in individual specific objectives can be considered relevant and aligned with the PVDS 2030 and RSP. One can only consider extending the diagnoses to include such issues as: the need to develop skills and better talent management (SO 4 (a)), vocational integration of foreigners (SO 4 (b)), the needs and current state of services for children in foster care or growing up in families with educational and care problems (SO 4 (k)). In SO 4 (d) it is recommended not to include the area of inadequate use of outplacement solutions by enterprises, because support in this regard is not planned under FEP.

The scope of support indicated in individual SO's can be seen as resulting from the diagnosis and addresses the development challenges of the region. In SO 4 (a), in the area of planned project selection criteria, it is worth considering embedding the wording of intentions and expectations in the context determined by the skills development strategy. In the case of the issue of activating women in the labour market, it is worth introducing statements regarding the manner in which equal opportunities will be monitored. In SO 4 (d), the description of the scope of support should be aligned with the intervention code used (144 or 146) - depending on the preferred support orientation. In SO 4 (f), the Programme Contract must include a deviation from the demarcation line related to measures for higher education, and in addition to vocational schools also mention technical secondary schools (recommendation also applies to SO 4 (ii)). In SO 4 (g) it is worth considering adding a horizontal focus on necessary skills development. In SO 4 (i), it is worth introducing provisions on the development of services and activities aimed at improving the functioning of immigrants in the host society and interventions aimed at influencing the attitudes of representatives of the local community. In SO 4 (k), services in the field of supporting families in carrying out parental functions should be more clearly indicated. In SO 4 (l) it is worth clarifying which activities will be addressed to children.

The main target groups have been, in general, correctly identified. In SO 4 (f) it is proposed to include in the catalogue of main target groups the employees of school support institutions, including psychologists and educators working in psychological and pedagogical counselling centres, as well as employees of teacher training institutions. In SO 4 (l) it is

worth clarifying the target group because at present it seems to be too broad. In addition, the description of planned activities includes actors such as non-governmental organisations, social economy entities, and enterprises, that have not been listed among the target groups.

Almost all indicators used to monitor the effects of support have been selected correctly and correspond to the scope of the intervention. In SO 4 (a) it is justified to include the additional indicator: "Number of economically inactive participants supported under the programme", in SO 4 (b) the indicator "Number of participants who, as a result of outplacement / adaptation of the work environment support, started work or continued employment ", in SO 4 (k) of the indicator: " Number of participants provided family support services and foster care ", and in SO 4 (l) of the indicator "Number of participants of activation initiatives". The package of result indicators planned for SO 4 (i) is not adequate to the planned intervention. It is suggested to replace these with the indicator "Number of participants whose social situation has improved after leaving the programme." Among the result indicators in SO 4 (k), the indicator "Number of participants who left institutional care thanks to the support in the programme" should not be used. The intervention in this area is not designed to lead people out of institutional care.

The financial allocations for individual SO's should be considered appropriate, meeting the identified needs to the extent possible. Only in SO 4 (d) in the field of adaptability, the use of code 146 (support for the adaptation of employees, enterprises and entrepreneurs to changes) should be considered, which seems to be better aligned with the currently declared scope of support.

Priority 5: Pomorskie with a stronger social dimension (Policy Objective 4 ERDF)

The proposed diagnostic justifications should be considered relevant in the context of the planned scope of the intervention. In SO 4 (iii) they can be additionally extended with an indication of the need to develop day support facilities for children and adolescents, and support centers for people requiring help in everyday functioning, while in SO 4 (v) - of the need to support and develop interdisciplinary teams in area of selected, significant issues in health.

The scope of support under individual SO's should be considered consistent with the diagnostic part and development challenges of the region. In the case of SO 4 (iii), attention must be paid to the fact that for some of the types of infrastructure mentioned under this objective there are no counterparts among social services in SO 4 (k). In SO 4 (v), in the point concerning project selection criteria, one should consider clarifying the concept of "public-private partnership", and of the rationalization criterion. In SO 4 (vi) a certain lack of precision is noted regarding the possibilities of supporting tourism beyond strategic actions.

The catalogue of main target groups focuses on people / entities that will use the infrastructure created by the beneficiaries. It is worth extending it to include entities that will be formally entitled to apply for support and financial instrument managing fund.

The set of indicators proposed under each SO should be assessed as appropriate.

The allocation to individual SO's does not raise any major reservations. It would be desirable to increase the allocation for vocational training (SO 4 (ii)).

Priority 6: Pomorskie closer to citizens (Policy Objective 5)

In the context of the planned scope of the intervention the proposed diagnostic justifications should be considered appropriate. They constitute an exhaustive and relevant reference to the PVDS 2030 and the RSP in the field of education and social capital.

The scope of support should be considered relevant. It is only recommended to provide a more complete description of possible revitalisation activities, emphasizing in particular their comprehensive nature and identifying the desired features of the revitalization process.

The catalogue of main target groups has been defined accurately. It is only now proposed to extend it to all inhabitants of cities with areas under revitalisation.

The indicators are relevant and appropriate for measuring the addressed issues.

The financial allocation has been assessed as appropriate within the limits (financial framework) foreseen under the Programme.

Priorities of EFS+ and ERDF technical assistance

Measures to be financed under the FEP technical assistance are complete - they provide support for all of the Programme implementation system functions: strategic, implementation and absorption related, and learning. The description of the measures is sufficiently general to allow for appropriate flexibility in detailing the eventual support instruments.

Target groups of the activities under the technical assistance priorities have been correctly identified. However, there is no indicated target group for information and promotion activities "aimed at increasing the visibility of EU funds in the region". It is proposed to supplement the description of target groups with the addressees of these activities - the general public of the Pomorskie Voivodeship.

Product indicators in the technical assistance priorities are appropriately selected to allow for the monitoring of the effects of measures supporting the improvement of the administrative and organisational capacities of the Programme implementation system. However, there are no indicators monitoring the effects of training activities aimed at beneficiaries, as well as information and promotion activities with a regional scope. Supplementing the list of indicators with relevant product indicators from the Common List of Key Indicators 2021-2027 can be considered.

Territorial instruments

It is planned to use three territorial instruments under FEP: Integrated Territorial Investments, Community-Led Local Development, and Revitalization Programmes. The territorial instruments proposed in FEP are adequate to the scope of support which they offer.

Measures of international and transnational relevance

The description of activities in this area needs to be supplemented in the FEP. Actions of this nature should be introduced in places where there is a noticeable capacity and readiness to address the implementation of SO's under this format. In general, the most appropriate area to consider such actions is Priority 1.

Financial plan

The allocation for FEP is EUR 200 million lower than the allocation for the Pomorskie Voivodeship Regional Operational Programme 2014-2020 (PV ROP), which in the context of systematically growing prices of goods and services should be considered a significant loss. The amount will certainly not allow to meet all the development needs that could be addressed under the individual policy objectives. The structure of the financial allocation should be considered relevant, addressing, among others, lessons learned from the implementation of the PV ROP.

Assessment of internal and external consistency and comprehensiveness of the document

The FEP maintains an identical structure of policy and specific objectives as in the Partnership Agreement, in line with Regulation 2021/1060. The scope of intervention under the FEP is very well prepared and properly grounded in strategic and programme documents, i.e. PVDS 2030 and RSP.

Assessment of partnership during FEP development and in the implementation system

The description of how the region approaches implementation of the partnership principle needs to be supplemented in the FEP. The process of conducting public consultations of the FEP was rated very highly due to its deeply consensus seeking and consultative nature, significantly extended implementation period, territorial and issue area intensity, breadth and transparency, as well as in view of the obtained substantive results and qualitative contribution to the shape of the Programme. All these points, reflecting identified good EU level practices, should be briefly noted in the relevant section of FEP. The analyses performed and the participants' perception of partnership in the voivodship as a leading practice at the national level, allow for presenting, within the relevant chapter of the FEP, of a positive message that the implementation of the partnership principle in accordance with good EU practices has been achieved.

4 UZASADNIENIE REALIZACJI BADANIA, CEL I METODYKA

Niniejsze badanie stanowiło drugi etap projektu *Wykonanie ewaluacji pt.: „Ocena ex ante projektów dokumentów strategicznych i programowych województwa pomorskiego dla perspektywy finansowej 2021+”*. Przedmiotem badania była ewaluacja dokumentu strategicznego, jakim jest Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2030 (SRWP 2030) oraz programu Fundusze Europejskie dla Pomorza 2021-2027 (FEP), który jest jednym z narzędzi realizacji Strategii.

Przeprowadzenie ewaluacji ex ante FEP stanowi wyraz realizacji polityki publicznej opartej na dowodach (ang. evidence-based policy). Przyjęcie określonego zestawu działań publicznych powinno zawierać uzasadnienie, dlaczego ma być podjęty taki, a nie inny zastaw działań (argumenty przemawiające za danym działaniem). „Dowód” to specyficzna forma wiedzy, która ma wskazać na możliwe scenariusze zdarzeń w wyniku podjęcia określonych działań czy na rezultaty wynikające z podejmowanych działań. Dowody dotyczą wielu wymiarów projektowanego działania: jego efektywności, właściwej relacji koszty-korzyści, adekwatności posiadanych zasobów, spodziewanych konsekwencji podjętego działania (w tym niezamierzonych efektów), adekwatności środków do celów, wykonalności politycznej, koherencji w systemie wartości, kontekstu, w którym będzie miało miejsce działanie¹. Podejście polityki opartej na dowodach ma w założeniu pomagać decydentom „podejmować, w oparciu o dobrą informację, decyzje dotyczące polityk, programów i projektów, poprzez wnoszenie najlepszych dostępnych dowodów z badań do serca tworzenia i implementacji polityki”².

Niniejsze badanie miało charakter ewaluacji ex ante, która w założeniu ma racjonalizować plany interwencji na etapie ich projektowania³. Mimo iż z ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju nie wynika obowiązek ewaluacji dokumentów programowych (a jedynie strategicznych), tak z uwagi na fakt, że FEP ma być jednym z kluczowych źródeł finansowania działań służących realizacji celów SRWP 2030, poddanie również FEP ewaluacji ex ante należy uznać za jak najbardziej uzasadnione.

Celem badania była kompleksowa ocena ex ante projektu FEP. Cele szczegółowe można utożsamiać z zagadnieniami badawczymi, których Zamawiający wyróżnił 11. Zagadnienia te korespondują z treścią Programu i odzwierciedlają jej pełen zakres przedmiotowy. Poniżej zaprezentowano relacje między poszczególnymi zagadnieniami a systematyką Programu

¹ Cartwright N, Hardie N; Evidence-Based Policy. A Practical Guide to Doing It Better; Oxford University Press 2012 r.

² Davies P; Is Evidence Based Government Possible?, Jerry Lee Lecture, 4th Annual Campbell Collaboration Colloquium; Waszyngton 2004

³ Olejniczak K; „Wprowadzenie do zagadnień ewaluacji” w: Olejniczak K, Kozak M, Ledzion B; Teoria i praktyka ewaluacji interwencji publicznych. Podręcznik akademicki; Warszawa 2008

Tabela 1 Wykaz zagadnień badawczych i związanych z nimi rozdziałów FEP

Zagadnienie badawcze	Rozdział FEP poddawany analizom w ramach danego zagadnienia badawczego
1) Ocena strategii programu, w tym w szczególności powiązania diagnozy i wyzwań rozwojowych regionu z celami polityki, priorytetami i celami szczegółowymi wybranymi w FEP.	Strategia programu: główne wyzwania w zakresie rozwoju i rozwiązania polityczne
2) Ocena trafności oraz realności priorytetów i celów szczegółowych, w tym: <ul style="list-style-type: none"> • planowanego zakresu wsparcia; • ukierunkowania terytorialnego i zaproponowanych instrumentów terytorialnych; • wyboru: planowanych operacji o znaczeniu strategicznym, głównych grup docelowych oraz działań o znaczeniu międzyregionalnym i transnarodowym; • indykatywnego podziału zasobów Programu według rodzajów interwencji. 	Priorytety
3) Weryfikacja trafności wskaźników produktu i rezultatu, poprawności sposobu szacowania ich wartości dla 2024 r. i 2029 r. oraz realności ich osiągnięcia.	Priorytety
4) Ocena realności i zasadności przyjętych założeń dla planu finansowego.	Plan finansowania
5) Ocena działań podejmowanych w celu zaangażowania partnerów w przygotowanie FEP oraz ich roli we wdrażaniu, monitorowaniu i ocenie FEP.	Partnerstwo
6) Ocena spójności wewnętrznej i kompleksowości dokumentu, w tym poprawności terminologicznej i jednoznaczności proponowanych zapisów.	Cały dokument FEP
7) Analiza relacji ze wspólnotowymi dokumentami strategicznymi pod kątem wzajemnej spójności.	Cały dokument FEP
8) Analiza relacji z krajowymi dokumentami strategicznymi, w szczególności projektem Umowy Partnerstwa (UP) pod kątem wzajemnej spójności.	Cały dokument FEP

Zagadnienie badawcze	Rozdział FEP poddawany analizom w ramach danego zagadnienia badawczego
9) Analiza relacji z regionalnymi dokumentami strategicznymi: SRWP 2030 i regionalnymi programami strategicznymi pod kątem wzajemnej spójności.	Cały dokument FEP
10) Ocena zgodności dokumentu z wymogami wynikającymi z Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu i Migracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu na rzecz Zarządzania Granicami i Wiz.	Cały dokument FEP
11) Ocena zgodności dokumentu z wymogami wynikającymi z Ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju.	Cały dokument FEP

Źródło: opracowanie własne

W badaniu wykorzystano następujące metody:

- Analiza danych zastanych (obejmująca przede wszystkim FEP, SRWP 2030, Regionalne Programy Strategiczne, Raport metodyczny szacowania wartości wskaźników projektu programu Fundusze Europejskie dla Pomorza 2021-2027 (projekt)⁴, akty prawne szczebla krajowego i unijnego dotyczące perspektywy finansowej 2021-2027, dokumenty dotyczące Wspólnej Listy Wskaźników Kluczowych, projekt Umowy Partnerstwa dla realizacji polityki spójności 2021-2027 w Polsce, projekt Linii demarkacyjnej⁵ oraz dane dotyczące wdrażania RPO WP (m.in. dane dotyczące liczby wspartych projektów, wartości przyznanego dofinansowania czy stopnia osiągnięcia zakładanych wartości wskaźników);
- Wywiady z przedstawicielami Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego – rozmowy były prowadzone z osobami zaangażowanymi w przygotowanie projektu FEP, osobami odpowiedzialnymi za szacowanie wartości docelowych wskaźników,

⁴ W dalszej części raportu używana będzie skrócona nazwa: Raport metodyczny szacowania wartości wskaźników

⁵ Pełna nazwa dokumentu: Linia demarkacyjna. Podział interwencji i zasad wdrażania krajowych i regionalnych programów operacyjnych w perspektywie finansowej na lata 2021-2027

kierownikami RPS, osobami odpowiedzialnymi za proces konsultacji społecznych. Łącznie przeprowadzono 36 wywiadów, w tym niektóre w postaci diad i triad;

- Wywiady z przedstawicielami Subregionalnych Zespołów Roboczych – powołanych w subregionach: słupskim, chojnickim, nadwiślańskim i metropolitalnym (obejmującym samorządy zrzeszone w ramach Obszaru Metropolitalnego Gdańsk-Gdynia-Sopot); Wywiady służyły przede wszystkim zebraniu opinii rozmówców nt. zaplanowanych w FEP instrumentów terytorialnych. Przeprowadzono 4 wywiady;
- Modele logiczne służące odtworzeniu logik interwencji – eksperci odpowiedzialni za analizy dotyczące poszczególnych celów szczegółowych analizowali logiki interwencji, identyfikując na tej podstawie ewentualne luki. Wyniki analiz stanowiły przedmiot wywiadów z przedstawicielami Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego;
- Mini fokus z przedstawicielami partnerów Samorządu Województwa Pomorskiego;
- Warsztat z przedstawicielami Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego dotyczący przedsięwzięć międzynarodowych.

Badania terenowe z uwagi na zagrożenie epidemiczne były prowadzone z wykorzystaniem komunikatorów internetowych.

W realizację badania i opracowanie raportu było po stronie Wykonawcy zaangażowanych szesnastu ekspertów. Eksperti w pierwszej kolejności zapoznali się szczegółowo z projektem Strategii i innymi dokumentami istotnymi z punktu widzenia udzielenia odpowiedzi na pytania badawcze. Zebrany przez ekspertów materiał stanowił punkt wyjścia do wywiadów z przedstawicielami Urzędu Marszałkowskiego, które koncentrowały się na ustaleniach z analizy danych zastanych. W trakcie wywiadów eksperci prosili rozmówców o ustosunkowanie się do wstępnych propozycji modyfikacji treści FEP. Po wywiadach eksperci rewidowali swoje propozycje i przygotowywali wkłady do raportu końcowego.

5 OCENA POSZCZEGÓLNYCH PRIORYTETÓW I CELÓW SZCZEGÓŁOWYCH

5.1 Priorytet 1 Bardziej konkurencyjne i inteligentne Pomorze (CP 1)

5.1.1 CS 1 (i) Rozwijanie i wzmacnianie zdolności badawczych i innowacyjnych oraz wykorzystywanie zaawansowanych technologii

Czy zaproponowane uzasadnienia diagnostyczne wymagają uzupełnienia i/lub modyfikacji?

W diagnozie do CS 1 (i) zwrócono uwagę na takie wątki jak: nakłady firm na B+R, zatrudnienie w B+R, aktywność innowacyjna firm, wyroby nowe lub istotnie ulepszone, pozycja w rankingu Regional Innovation Scoreboard, ośrodki akademickie oraz współpraca nauki i biznesu. Wszystkie te wątki zostały zasygnalizowane również w diagnozach do SRWP 2030 oraz RPS w zakresie gospodarki, rynku pracy, oferty turystycznej i czasu wolnego⁶. Ich dobór należy uznać za trafny w kontekście planowanego zakresu interwencji. Pewne wątpliwości może budzić jedynie element diagnozy poświęcony ośrodkom akademickim bowiem w CS 1 (i) nie zaplanowano żadnych działań adresowanych bezpośrednio do uczelni. Szerzej wątek omówiono w kolejnej części raportu.

Czy w trafny i realny sposób określono w FEP planowany zakres wsparcia w poszczególnych priorytetach i celach szczegółowych?

Czy cele polityki, priorytety i cele szczegółowe FEP wynikają z diagnozy i wyzwań rozwojowych regionu?

Zakres wsparcia w ramach CS 1 (i) należy uznać za trafny, ponieważ obejmuje on wszystkie wymiary istotne z punktu widzenia stymulowania aktywności badawczej przedsiębiorstw. Firmy będą mogły otrzymać dofinansowanie na realizację prac B+R, inwestycje w infrastrukturę badawczą, ochronę własności intelektualnej, korzystanie z usług badawczych oraz wdrożenie wyników prac B+R. Szczególnie docenić należy kompleksowość wsparcia tj. możliwość ubiegania się przez firmy o dofinansowanie na realizację różnego rodzaju działań związanych z aktywnością badawczą w ramach jednego projektu (tj. bez konieczności składania odrębnego wniosku o dofinansowanie). Słusznie założono, że obligatoryjnym elementem takiego kompleksowego projektu muszą być prace B+R lub inwestycje w infrastrukturę B+R. Warto zauważyć, że analogiczną filozofię wsparcia przewidziano w programie Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki (FENG).

Niezależnie od powyższej pozytywnej oceny do opisu planowanych do realizacji działań można sformułować następujące uwagi:

⁶ Ilekroć w analizach dotyczących CS 1 (i) znajduje się odwołanie do RPS chodzi o RPS w zakresie gospodarki, rynku pracy, oferty turystycznej i czasu wolnego przyjęty Uchwałą nr 755/271/21 Zarządu Województwa Pomorskiego z dnia 29 lipca 2021 r.

- z zapisów FEP wynika, że ze wsparcia na weryfikację pomysłu B+R (faza proof of concept)⁷ firmy będą mogły skorzystać tylko przy okazji realizacji projektu B+R/inwestycji w infrastrukturę B+R. Z przeprowadzonych badań jakościowych wynika, że raczej nie taka była intencja – weryfikacja pomysłu na B+R miała stanowić punkt wyjścia do podjęcia przez firmę decyzji o ewentualnym dalszym rozwoju pomysłu. Wydaje się, że właśnie tego rodzaju wsparcie jest adresowane do wymienionych wśród grup docelowych startupów. Weryfikacja traci sens w przypadku firm, które już ubiegają się o dofinansowanie na realizację projektu B+R (chyba, że dotyczyłaby zupełnie innego projektu, ale takie połączenie w ramach jednego przedsięwzięcia wydaje się mało prawdopodobne). Taki zapis FEP sugeruje też, że firma otrzymuje środki finansowe, z których opłaca instytucję dokonującą weryfikacji pomysłu B+R. Nie wydaje się, by było to rozwiązanie optymalne – lepszy w tym zakresie wydaje się model podażowy z wykorzystaniem np. funduszy kapitałowych, instytucji otoczenia biznesu czy zewnętrznych ekspertów (zobacz m.in. inicjatywa Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej (MFIPR) o nazwie STEP – Sprawdźmy Twój Eksperymentalny Pomysł na Projekt);
- z opisu celu nie wynika, aby firmy mogły ubiegać się o wsparcie na rozwój kadr B+R, podczas gdy w RPS przewidziano wsparcie na tworzenie i rozwój zespołów B+R (w działaniu 1.1.1 Potencjał B+R przedsiębiorstw). Warto zauważyć, że tego rodzaju wsparcie jest przewidziane w FENG (moduł kompetencje), co przy porównywalnych warunkach udzielania wsparcia może skłaniać firmy do ubiegania się o wsparcie z programu krajowego. Również w jednym z istotniejszych badań ewaluacyjnych dotyczących wsparcia aktywności B+R firm wskazano na zasadność podjęcia interwencji w tym obszarze⁸. Warto zatem rozszerzyć zakres wsparcia w CS 1 (i) o rozwój kadr B+R obejmujący np. takie działania jak nabywanie/doskonalenie kompetencji z zakresu zarządzania projektami B+R, ochrony własności intelektualnej, wdrażania rozwiązań Przemysłu 4.0, obsługi infrastruktury B+R;
- w FEP jednym z planowanych do realizacji działań są zaawansowane usługi badawcze świadczone przez jednostki B+R na rzecz przedsiębiorstw. Jest to jedyne działanie, które nie jest wskazane w RPS. Należy wyjaśnić, czy to działanie powinno być utożsamiane z działaniem, jakim jest weryfikacja pomysłu B+R, a jeżeli tak, to zrezygnować z jego wymieniania w FEP lub wymienić je w nawiasie przy weryfikacji pomysłu B+R;
- w opisie celu wskazuje się, że możliwe jest dowolne łączenie zakresów realizowanych działań od (a) do (f), podczas gdy wymienione są tylko działania od (a) do (e).

⁷ Faza polegająca na właściwej weryfikacji pomysłu, zwykle realizowana przez prawnie wyodrębniony podmiot dedykowany do realizacji projektu B+R

⁸ Ewaluacja pierwszych efektów wsparcia PO IR w zakresie prac B+R oraz wdrażania wyników prac B+R realizowanych w przedsiębiorstwach; EGO, LB&E; Warszawa 2020

Zakres wsparcia przewidziany w ramach CS 1 (i) należy uznać za wynikający z diagnozy i wyzwań rozwojowych regionu. Jedynym wątkiem spośród podnoszonych w diagnozie, który nie znajduje swojego odzwierciedlenia w CS 1 (i), jest wątek dotyczący ośrodków akademickich, w tym poziomu ich internacjonalizacji. Jakkolwiek szkoły wyższe są wymienione wśród głównych grup docelowych, tak należy mieć na względzie, iż ze wsparcia skorzystają tylko wtedy, gdy firmy zdecydują się nawiązać z nimi współpracę w związku z dofinansowanym projektem. Trudno zatem uznać, by CS 1 (i) adresował wyzwanie, jakim jest niski poziom internacjonalizacji pomorskich uczelni.

Czy wybór planowanych operacji o znaczeniu strategicznym w FEP jest trafny z punktu widzenia realizacji zapisów Programu?

W CS 1 (i) nie wskazano żadnego przedsięwzięcia strategicznego. Warto zauważyć, że w RPS w działaniu 1.1.1 „Potencjał B+R przedsiębiorstw” wymieniono przedsięwzięcie „Inwestycje B+R Pomorskich Przedsiębiorców „Od pomysłu do realizacji””. Powinno ono zostać wskazane w FEP w sytuacji, gdy zostanie podjęta decyzja o oferowaniu wsparcia z CS 1 (i) w ramach projektu grantowego. Samą koncepcję, by oferować wsparcie w ramach CS 1 (i) z wykorzystaniem zewnętrznego podmiotu (Instytucji Pośredniczącej bądź operatora projektu grantowego) należy uznać za słuszną.

Czy trafnie zidentyfikowano główne grupy docelowe w poszczególnych priorytetach i celach szczegółowych FEP?

W katalogu głównych grup docelowych wymieniono przedsiębiorstwa, innowacyjne startupy, szkoły wyższe oraz podmioty sfery B+R. Katalog co do zasady został określony trafnie. Ze względów porządkowych startupy mogłyby zostać wymienione w nawiasie dotyczącym przedsiębiorstw, ponieważ do nich się zaliczają. Jeżeli chodzi o szkoły wyższe i podmioty sfery B+R to trudno uznać je za jedną z głównych grup docelowych – będą brały udział w projektach tylko, jeżeli taką potrzebę dostrzegą przedsiębiorstwa. Z tego powodu zaleca się usunięcie ich z katalogu. Dodatkowo warto zapisać rozszerzyć o fundusz zarządzający, który będzie beneficjentem projektu dotyczącego instrumentów finansowych oraz operatora projektu grantowego (jeżeli realizacja takowego jest planowana). W CS 1 (i) nie ma potrzeby wyróżniania w opisie potencjalnych wnioskodawców/beneficjentów oraz ostatecznych odbiorców wsparcia, gdyż kategorie te nie są rozłączne.

Czy przyjęty zestaw wskaźników (produktu i rezultatu) jest kompletny z punktu widzenia zakresu wsparcia przewidzianego w FEP? Czy wymaga on uzupełnienia i/lub modyfikacji?

Do monitorowania efektów wsparcia udzielanego w ramach CS 1 (i) przyjęto zestaw sześciu wskaźników produktu i pięciu rezultatu. Wszystkie wskaźniki zostały zaczerpnięte ze Wspólnej Listy Wskaźników Kluczowych Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (WLWK EFRR).

Spośród wskaźników produktu wątpliwości nie budzą wskaźniki dotyczące: liczby wspartych przedsiębiorstw, przedsiębiorstw objętych wsparciem w formie dotacji, przedsiębiorstw

objętych wsparciem z instrumentów finansowych oraz przedsiębiorstw współpracujących z organizacjami badawczymi. Wszystkie odnoszą się do grupy docelowej, której bezpośrednio będzie oferowane wsparcie oraz odzwierciedlają jego zakres i formy.

Wątpliwości budzi celowość posługiwania się wskaźnikiem: „Organizacje badawcze uczestniczące we wspólnych projektach badawczych”, bowiem stanowi on de facto lustrzane odbicie wskaźnika „Przedsiębiorstwa współpracujące z organizacjami badawczymi”. Oczywiście ich wartości nie muszą być tożsame, natomiast będą do siebie zbliżone (z doświadczeń związanych z wdrażania działań 4.1.2 i 4.1.4 PO IR wynika, że w większości projektów na jedną współpracującą firmę przypada jedna jednostka naukowa). W związku z tym wydaje się, że wartość informacyjna wskaźnika jest ograniczona.

W świetle obecnych zapisów FEP za zbędny należy również uznać wskaźnik:

„Przedsiębiorstwa otrzymujące wsparcie niefinansowe”. Skoro obligatoryjnym elementem każdego projektu mają być prace B+R lub inwestycje w infrastrukturę B+R to w praktyce każdy podmiot będzie otrzymywał wsparcie finansowe. Wykorzystanie wskaźnika znajdzie uzasadnienie, jeżeli firmy będą mogły otrzymać stricte niefinansowe wsparcie w postaci weryfikacji pomysłu B+R.

Można rozważyć rozszerzenie katalogu wskaźników o wskaźnik, którego brzmienie będzie, co prawda zgodne z definicją wskaźnika z WLWK EFRR, natomiast inna będzie jego definicja.

Chodzi o wskaźnik: „Przedsiębiorstwa współpracujące z organizacjami badawczymi”. Z definicji wskaźnika wynika, że odnosi się on do jednej tylko formy współpracy między sektorem nauki i sektorem przedsiębiorstw, a mianowicie konsorcjum przemysłowo – naukowego. Świadczy o tym użyty w definicji wskaźnika zwrot: ang. *joint research project*⁹.

Warto zauważyć, że w perspektywie finansowej 2014-2020 obowiązywała inna definicja wskaźnika: ang. *Number of enterprises that cooperate with research institutions in R&D projects*, która wydawała się obejmować również inne formy współpracy. Z

przeprowadzonych badań dotyczących PO IR wynika, że z różnych powodów zarówno firmy, jak i jednostki naukowe charakteryzowała niska skłonność do zawiązywania konsorcjów. Na taką formę współpracy w poddziałaniu 1.1.1 zdecydowało się niecałe 9% beneficjentów. Z drugiej strony badania pokazały, że firmy bardzo często kooperowały z jednostkami naukowymi – ponad 70% z nich korzystało z usług sektora naukowego np. na zasadzie podwykonawstwa¹⁰. Definicja wskaźnika ograniczająca go tylko do wspólnych projektów badawczych stwarza istotne ryzyko, że osiągnięta wartość wskaźnika będzie niewielka.

Wskaźnik nie dostarczy informacji na temat rzeczywistej skali współpracy sektora gospodarki z sektorem nauki, a która może przybierać różne formy. Z tego względu warto w systemie monitoringu wykorzystać wskaźnik o analogicznym brzmieniu, lecz rozszerzonej definicji.

Jeżeli chodzi o wskaźniki rezultatu, to wskaźniki dotyczące wartości inwestycji prywatnych nie budzą wątpliwości. Te pojawiają się w przypadku zaczerpniętych z rozporządzeń

⁹ Wspólny projekt badawczy

¹⁰ Ewaluacja pierwszych efektów wsparcia PO IR w zakresie prac B+R oraz wdrażania wyników prac B+R realizowanych w przedsiębiorstwach; EGO, LB&E; Warszawa 2020

unijnych¹¹ oraz WLWK EFRR+ wskaźników „MŚP¹² wprowadzające innowacje produktowe lub procesowe” oraz „MŚP wprowadzające innowacje marketingowe lub organizacyjne”. Źródłem wątpliwości jest posłużenie się w tych wskaźnikach nieaktualną klasyfikacją rodzajów innowacji – w wydanej w 2018 r. czwartej edycji Podręcznika Oslo, zawierającego wytyczne dotyczące gromadzenia danych na temat innowacji, zaproponowano podział innowacji na produktowe oraz procesów biznesowych, do których zaliczono również innowacje marketingowe lub organizacyjne. Warto zauważyć, że w ślad za Podręcznikiem, również Główny Urząd Statystyczny zmienił treść formularzy PNT-02 i PNT-02/u¹³, rezygnując z wyróżniania innowacji marketingowych i organizacyjnych. Dane na ich temat nie są już publikowane w Banku Danych Lokalnych czy opracowaniu „Działalność innowacyjna przedsiębiorstw”. W świetle powyższych informacji należałoby postulować dopasowanie katalogu wskaźników monitorowania efektów funduszy europejskich do wytycznych Podręcznika Oslo. W praktyce oznaczałoby to rezygnację z wyodrębniania wskaźnika dotyczącego innowacji marketingowych i organizacyjnych, a także rozszerzenie definicji wskaźnika poświęconego innowacjom produktowym i procesowym o typy innowacji dotyczące procesów biznesowych wskazane w formularzu PNT 02 tj.:

- metody wytwarzania (produkcji) wyrobów lub świadczenia usług (w tym rozwoju wyrobów lub usług);
- metody z zakresu logistyki, dostaw lub dystrybucji;
- metody przetwarzania informacji lub komunikacji;
- metody księgowania lub inne czynności administracyjne;
- zasady działania wewnątrz przedsiębiorstwa lub w relacji z otoczeniem;
- metody podziału zadań, uprawnień decyzyjnych lub zarządzania zasobami ludzkimi;
- metody marketingowe w zakresie opakowań, kształtowania cen produktów, technik promocji, lokowania produktów lub usług posprzedażowych.

Niestety, ponieważ omawiane wskaźniki są zaczerpnięte z aktów prawnych szczebla unijnego oraz WLWK EFRR, to nie ma możliwości zmiany ich treści lub definicji na poziomie regionalnym.

¹¹ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1058 z dnia 24 czerwca 2021 r. oraz Załączniku I do Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1057 z dnia 24 czerwca 2021 r.

¹² Małe i średnie przedsiębiorstwa

¹³ Sprawozdania o innowacjach w przemyśle i innowacjach w sektorze usług

Czy sposób szacowania wartości docelowych wskaźników w FEP jest poprawny i czy realnie jest osiągnięcie przyjętych wartości docelowych wskaźników dla 2024 r. i 2029 r.?

Wskaźniki produktu

Przedsiębiorstwa objęte wsparciem (w tym: mikro, małe, średnie, duże), RCO¹⁴ 01

Wskaźnik stanowi sumę wskaźników: „Przedsiębiorstwa objęte wsparciem w formie dotacji”, „Przedsiębiorstwa objęte wsparciem z instrumentów finansowych”, „Przedsiębiorstwa otrzymujące wsparcie niefinansowe”. W metodyce nie powinno się obliczać średniej wartości dofinansowania na jedno przedsiębiorstwo, bowiem wartość ta znacząco różni się w zależności od formy wsparcia. Biorąc pod uwagę, że alokacja na instrumenty finansowe jest trzykrotnie niższa od alokacji na dotacje, nie jest poprawnym określenie wartości wskaźnika poprzez podzielenie alokacji przez średnią wartość wskaźnika.

Przedsiębiorstwa objęte wsparciem w formie dotacji, RCO 02

Metodyka szacowania wskaźnika polegająca na ustaleniu średniej wartości projektu i podzieleniu go przez wartość dostępnej alokacji jest poprawna. Dla bezpieczeństwa można przyjąć, że średnia wartość będzie wyższa od oszacowanej, która bazuje na doświadczeniach związanych z wdrażaniem poddziałania 1.1.1 RPO WP (warto to wyraźnie wskazać w metodyce). Różnica między tym instrumentem a wsparciem oferowanym w ramach CS 1 (i) polega na zdecydowanie większej kompleksowości wsparcia, jaką przewiduje FEP – możliwe będzie połączenie w ramach jednej operacji projektu B+R z inwestycją w infrastrukturę B+R, jak również inwestycją we wdrożenie. Niewątpliwie tego rodzaju projekty będą bardziej kosztochłonne od projektów, w których takie połączenia nie były możliwe. Niestety doświadczenia związane ze wsparciem takich projektów są ograniczone – w perspektywie finansowej 2014-2020 nie wspierano w ramach jednej operacji realizacji prac B+R oraz inwestycji w infrastrukturę B+R. Można natomiast zakładać, bazując na dotychczasowym zainteresowaniu firm inwestycjami w środki trwałe niezbędne do realizacji prac B+R, że tego rodzaju połączenie będzie występowało relatywnie rzadko. Spodziewać się jednak należy zainteresowania firm realizacją projektów obejmujących zarówno komponent badawczy, jak i komponent wdrożeniowy. Oszacowanie średniej wartości takich projektów można oprzeć na doświadczeniach z tych województw, w których w perspektywie finansowej 2014-2020 zdecydowano się na wsparcie tego rodzaju projektów¹⁵ (co stało się możliwe po wprowadzonych w 2018 r. zmianach w Umowie Partnerstwa). Należy natomiast mieć na względzie fakt, iż zgodnie z zapisami Umowy Partnerstwa, koszt komponentu wdrożeniowego nie mógł przekraczać kosztu komponentu badawczego – nie wiadomo, czy podobne ograniczenie planowane jest w FEP.

Nie zaleca się arbitralnego korygowania wartości wskaźnika, co uzasadnia się w metodyce doświadczeniem Instytucji Pośredniczącej FEP w tematyce przedsięwzięć B+R. Korekta stoi w

¹⁴ Wspólny wskaźnik produktu (ang. Relevant Common Output)

¹⁵ Województwa: kujawsko-pomorskie, lubelskie, małopolskie, opolskie, podkarpackie, podlaskie, śląskie, świętokrzyskie, warmińsko-mazurskie, wielkopolskie czy zachodniopomorskie

sprzeczności z przyjętym w metodyce założeniem o średniej wartości projektu, uwzględniającej indeks cen Wskaźnika Cen Produkcji Sprzedanej Przemysłu (WCPSP) i w praktyce oznacza, że Instytucja Pośrednicząca FEP zamierza w latach 2021-2027 wspierać projekty o niższej średniej wartości niż w latach 2014-2020. Oczywiście poprzez odpowiednie zapisy regulaminów naborów można wpływać na średnią wartość projektu i niejako sztucznie ją obniżyć, natomiast nie wydaje się, by ograniczanie wysokości możliwego do pozyskania wsparcia, w porównaniu do obowiązujących w RPO WP limitów, było właściwym kierunkiem. Ponadto, jak wcześniej wskazano, z uwagi na kompleksowy charakter projektów oraz inflację, średnia wartość planowanych do realizacji w ramach CS 1 (i) przedsięwzięć powinna być wyższa niż przedsięwzięć dofinansowanych z poddziałania 1.1.2 RPO WP. Prawdopodobnie popełniono również błąd rachunkowy – alokacja na wsparcie dotacyjne wynosi 45,9 mln EUR. Średnią wartość projektu oszacowano na 0,59 mln EUR, co przekładałoby się na 78 a nie 70 wspartych przedsiębiorstw.

Biorąc pod uwagę zaprezentowane wyżej informacje należy uznać przyjętą wartość docelową 100 wspartych dotacjami przedsiębiorstw do 2029 r. za mało realną do osiągnięcia. Wartość z pewnością nie powinna być wyższa niż 78. Ewentualna dalsza korekta „w dół” powinna zostać przeprowadzona po określeniu średniej wartości projektu obejmującego prace B+R i wdrożenie, wspieranego w perspektywie finansowej 2014-2020. Wartość pośrednia powinna stanowić 4% wartości docelowej – nie zaleca się arbitralnej zmiany wartości.

Przedsiębiorstwa objęte wsparciem z instrumentów finansowych, RCO 03

W metodyce oszacowano średnie dofinansowanie Unii Europejskiej (UE) na jedno przedsiębiorstwo otrzymujące wsparcie finansowe inne niż dotacje na 3,8 mln PLN. Należy doprecyzować, jakie dane stanowiły podstawę obliczeń. Jeżeli było nią poddziałanie 1.1.2 RPO WP (w metodyce szacowania wskaźnika „przedsiębiorstwa objęte wsparciem” wskazano, że brane pod uwagę zostały podobne przedsięwzięcia z działań 1.1 i 1.2 RPO WP) to należy pamiętać, iż w ramach poddziałania oferowano 2 produkty finansowe – wsparcie kapitałowe oraz pożyczkę. Liczba korzystających z nich firm była różna. W praktyce należałoby obliczyć średnią wartość wsparcia dla instrumentu kapitałowego i instrumentu pożyczkowego (powiększając o wartość indeksu WCPSP) i odnieść je do przewidywanej alokacji na tego rodzaju instrumenty w FEP (o ile oczywiście zaplanowana jest kontynuacja obydwu). Alokację należy pomniejszyć o spodziewane koszty zarządzania – zarówno na poziomie funduszu, jak i pośredników, a powiększyć o przewidywany wkład krajowy. Warto też uwzględnić, że mogą zdarzyć się firmy, które skorzystały zarówno z pożyczki, jak i instrumentu kapitałowego (jak było to w perspektywie finansowej 2014-2020), stąd zasadnym jest obniżenie oszacowanej wartości wskaźnika od 5 do 10%.

W metodyce wskazano, że średnia wartość dofinansowania przypadająca na jedno przedsiębiorstwo wyniesie 4,3 mln PLN, czyli niemal 1 mln EUR. Tym samym, w kontekście wysokości alokacji na instrumenty finansowe wynoszącej 15,3 mln EUR, osiągnięcie wartości

docelowej na poziomie 30 wspartych przedsiębiorstw wydaje się być niemożliwe (co prawda do alokacji należałoby dodać 30% wkład prywatny koinwestorów, natomiast równolegle należałoby ją pomniejszyć o koszty zarządzania Banku Gospodarstwa Krajowego oraz pośrednika finansowego). Bardziej prawdopodobna jest wartość o połowę niższa. Metodyka szacowania wskaźnika powinna zostać zaktualizowana po tym, jak już znany będzie katalog produktów finansowych planowanych do uruchomienia w ramach CS 1 (i) oraz ich metryki.

Przedsiębiorstwa otrzymujące wsparcie niefinansowe, RCO 04

Metodyka wskaźnika nie została opracowana. Jak wskazano wcześniej, wskaźnik powinien zostać wykorzystany jedynie w sytuacji uruchomienia wsparcia polegającego na świadczeniu usług dotyczących weryfikacji pomysłu B+R i nie łączeniu go w ramach jednej operacji z innymi typami projektów wskazanymi w opisie CS 1 (i). Wtedy liczba wspartych firm powinna być wypadkową alokacji na świadczenie usług weryfikacyjnych (pod warunkiem ich adresowania tylko do podmiotów gospodarczych) oraz przewidywanej średniej wartości usługi – tę można ustalić poprzez pozyskanie z MFIPR danych na temat kosztów usług świadczonych w ramach instrumentu STEP (Pierwszy krok do innowacji).

Organizacje badawcze uczestniczące we wspólnych projektach badawczych, RCO 07

Metodyka szacowania wskaźnika wymaga gruntownej modyfikacji bowiem odwołanie się do doświadczeń historycznych związanych z wdrażaniem działania 1.2 RPO WP należy uznać za nietrafione. Przedmiotem wsparcia z tego działania były wielomilionowe inwestycje w infrastrukturę B+R. Wsparcie tego rodzaju nie jest przewidziane w CS 1 (i). Wartość docelowa wskaźnika będzie wypadkową liczby realizowanych projektów B+R oraz odsetka projektów realizowanych w konsorcjum naukowo – przemysłowym. Można przyjąć, że liczba projektów B+R będzie bardzo zbliżona do wartości wskaźnika „Przedsiębiorstwa objęte wsparciem w formie dotacji” – prace B+R lub inwestycje w infrastrukturę B+R będą obligatoryjnym elementem projektu. Dotychczasowe doświadczenia pokazują, że zainteresowanie firm inwestycjami w infrastrukturę B+R jest niewielkie, m.in. na skutek niskiej intensywności wsparcia. Można przyjąć, że 80-90% firm spośród wspartych z CS 1 (i) otrzyma dofinansowanie na realizację prac B+R (i ewentualnie inne działania). Jeżeli chodzi o skłonność firm do zawiązywania konsorcjów z sektorem nauki, to najbardziej miarodajnych danych w tym zakresie dostarczają doświadczenia związane z wdrażaniem poddziałania 1.1.1 PO IR. Z przywoływanego już wcześniej badania wynikało, że na taką formę współpracy zdecydowało się mniej niż 9% firm aplikujących o wsparcie. Należałoby pozyskać z Narodowego Centrum Badań i Rozwoju najbardziej aktualne dane. Przemnożenie odsetka przez liczbę wspartych firm pozwoli na ustalenie liczby organizacji badawczych uczestniczących we wspólnych projektach badawczych – przy założeniu, że na jedną firmę przypadnie jedna organizacja badawcza.

Wskaźnik jest de facto wypadkową liczby przedsiębiorstw współpracujących z organizacjami badawczymi, stąd powinien być prezentowany w metodyce jako szósty.

Przedsiębiorstwa współpracujące z organizacjami badawczymi, RCO 10

W metodyce szacowania wartości wskaźnika oparto się na danych z wdrażania poddziałania 1.1.1 RPO WP, w którym wykorzystano analogiczny wskaźnik. Mimo tożsamego brzmienia wskaźników należy uznać, że przyjęta metodyka nie jest trafna z następujących powodów:

- na wskaźnik w RPO WP „pracuje” przede wszystkim jeden projekt (grantowy), w którym przewiduje się udzielanie grantów na korzystanie z usług jednostek naukowych. Po pierwsze kontynuacja takiego projektu nie jest planowana w FEP (firmy będą mogły korzystać z usług jednostek naukowych tylko w związku z realizowanymi projektami B+R / inwestycjami w infrastrukturę B+R). Po drugie, definicja wskaźnika uległa zmianie w porównaniu do definicji stosowanej w perspektywie finansowej 2014-2020 – mowa jest w niej o uczestnictwie we wspólnych projektach badawczych. Trudno uznać, by skorzystanie z grantu na zakup usług badawczo-rozwojowych wpisywało się w tę definicję;
- w przywołanym projekcie grantowym nie udzielono jeszcze żadnego grantu. W praktyce planuje się udzielenie 75 grantów na maksymalną kwotę 200 tys. PLN (mimo, że zgodnie z danymi z systemu SL wartość wskaźnika wynosi 40);
- średni koszt dofinansowania oszacowano uwzględniając również projekt BGK dotyczący instrumentów kapitałowych, w którym przewidziano jedynie 8 firm współpracujących z ośrodkami badawczymi. Należałoby de facto sprawdzić, jaka była wartość inwestycji kapitałowych, w których taka współpraca rzeczywiście wystąpiła.

Biorąc pod uwagę, że w definicji wskaźnika mowa jest o wspólnych projektach badawczych należałoby w szacowaniu jego wartości uwzględniać jedynie projekty realizowane w konsorcjach naukowo-przemysłowych. Metodykę szacowania ich liczby przedstawiono w związku z omówieniem wskaźnika „Organizacje badawcze uczestniczące we wspólnych projektach badawczych”.

Wartość docelową wskaźnika wynoszącą 40 należy uznać za zbyt wysoką. W praktyce oznacza ona, że projekty B+R wspólnie z jednostkami naukowymi będzie realizować 30% firm otrzymujących wsparcie finansowe w ramach CS 1 (i). Jak wskazywano należy spodziewać się, że na zawiązanie konsorcjum naukowo-przemysłowego zdecyduje się około 10% firm.

Wskaźniki rezultatu

Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne (w tym: dotacje, instrumenty finansowe), RCR 02

Istota wskaźnika sprowadza się do określenia wkładu prywatnego do projektów – zarówno w zakresie wydatków kwalifikowalnych, jak i niekwalifikowalnych. Przyjęcie założenia, że udział wkładu prywatnego w całkowitej wartości projektu będzie zbliżony do udziału z perspektywy finansowej 2014-2020 jest trafne – intensywności wsparcia wynikające z mapy pomocy regionalnej nie ulegają dla województwa pomorskiego zmianie (region nadal jest klasyfikowany jako słabiej rozwinięty).

W tabeli zawartej w sposobie szacowania błędnie przyjęto, że udział środków UE wynosi 30% (powinno być 70%).

Wartość inwestycji prywatnych uzupełniających wsparcie publiczne - dotacje, WLWK 16a

Metodyka szacowania wartości wskaźnika jest poprawna. Wartość docelowa jest realna do osiągnięcia.

Wartość inwestycji prywatnych uzupełniających wsparcie publiczne – instrumenty finansowe, WLWK 16b

Metodyka szacowania wartości wskaźnika jest poprawna. Wartość docelowa jest realna do osiągnięcia.

Małe i średnie przedsiębiorstwa (MŚP) wprowadzające innowacje produktowe lub procesowe, RCR 03

W metodyce wskazano, że dane historyczne, które posłużyły jako częściowa baza do szacunków wartości wskaźnika, to przede wszystkim działania 2.1 oraz 2.2 RPO WP, tymczasem przytoczone wartości dotyczące wskaźnika „Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie (CI 1)” odnoszą się do działania 1.1.

Wątpliwym jest opieranie metodyki szacowania wskaźnika na doświadczeniach związanych z priorytetem inwestycyjnym 3c, skoro zakres przedmiotowy wsparcia w ramach CS 1 (i) jest niemalże powieleniem zakresu wsparcia udzielanego w perspektywie finansowej 2014-2020 z priorytetu inwestycyjnego 1b. Ponadto w priorytecie inwestycyjnym 3c wykorzystano jedynie wskaźnik dotyczący innowacji produktowych stąd trudno na jego podstawie szacować liczbę firm wprowadzających innowacje produktowe lub procesowe. Nie jest jasne, dlaczego przyjęto, że skoro w działaniach 2.1 i 2.2 RPO WP 18% firm wprowadziło inwestycje związane z wdrażaniem nowych rozwiązań to w CS 1 (i) innowacje produktowe lub procesowe wprowadzi 70% firm.

Jak zasygnalizowano wcześniej definicja wskaźnika nie uwzględnia wprowadzonych w 2018 r. w Podręczniku Oslo zmian w zakresie rodzajów innowacji. Utożsamiając innowację procesową z innowacją procesów biznesowych, do której zalicza się innowacje organizacyjne i marketingowe należałoby uznać, że każdy z dofinansowanych w ramach CS 1 (i) projektów realizowanych przez firmy z sektora MŚP będzie dotyczył innowacji produktowych lub procesowych. Określenie wartości docelowej wskaźnika wymagałoby zatem ustalenia w pierwszej kolejności liczby firm otrzymujących wsparcie, a następnie oszacowania, jaki udział wśród nich będą miały firmy z sektora MŚP (zapewne 100% w przypadku instrumentów finansowych; jeżeli chodzi o wsparcie dotacyjne, to należałoby założyć udział podobny do występującego w poddziałaniu 1.1.1 RPO WP).

Z szacunków wynika, że innowacje produktowe lub procesowe wprowadzi 69% wspartych firm. Zakładając, że pod pojęciem innowacji procesowych będą rozumiane również innowacje procesów biznesowych wartość docelową należy uznać za realną do osiągnięcia –

wśród wszystkich wspartych przedsiębiorstw udział firm z sektora MŚP powinien przekraczać 69%.

MŚP wprowadzające innowacje marketingowe lub organizacyjne, RCR 04

Wartość docelową wskaźnika oszacowano opierając się na wartości docelowej wskaźnika dotyczącego odsetka wspartych z działań 2.1 i 2.2 RPO WP firm, które wdrożyły innowacje produktowe, przyjmując raczej uznaniowo wartość docelową wynoszącą 40%. Szacowanie powinno przede wszystkim opierać się na danych Głównego Urzędu Statystycznego (GUS) dotyczących odsetka firm wdrażających poszczególne rodzaje innowacji¹⁶ – wynikający z danych GUS odsetek dla firm z województwa pomorskiego powinien zostać odniesiony do zakładanej liczby wspartych firm z sektora MŚP.

Czy przyjęty indykatywny podział alokacji FEP wg rodzajów interwencji (obszary interwencji, forma finansowania, terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne, dodatkowe tematy EFS+) jest adekwatny do zaplanowanego zakresu wsparcia? Czy zaproponowany podział alokacji FEP wymaga modyfikacji?

Na realizację CS 1 (i) alokowano kwotę 61,2 mln EUR, czyli nieco mniejszą od kwoty na priorytet inwestycyjny 1b w RPO WP, przy czym alokacja na instrumenty dotacyjne jest bardzo zbliżona do alokacji na poddziałanie 1.1.1 RPO WP „Ekspansja przez innowacje - wsparcie dotacyjne”. Wsparcie UE uległo zmniejszeniu – o ponad 20 mln EUR - w odniesieniu do instrumentów finansowych. Decyzję, by w kontekście ograniczonych środków finansowych, zredukować alokację na instrumenty finansowe, należy uznać za słuszną. Z danych ze sprawozdania z wdrażania RPO WP za rok 2020 wynika, że wartość wsparcia udzielonego ostatecznym odbiorcom (pożyczkobiorcom lub spółkom korzystającym z finansowania kapitałowego) była wielokrotnie niższa od wartości dofinansowania projektów dotacyjnych. Ponadto łączna kwota wkładów z programu zaangażowanych w ramach umów pożyczki i umów o produkty kapitałowe stanowiła relatywnie niewielką część limitu pożyczki/kapitalizacji funduszu – na koniec 2020 r. wyniosła 9,1 mln EUR. Należy zatem uznać, że 15,3 mln EUR alokowane w ramach CS 1 (i) na instrumenty finansowe pozwoli na zaspokojenie regionalnych potrzeb w zakresie wsparcia projektów badawczo-rozwojowych tego rodzaju instrumentami.

Alokacja na CS 1 (i) została podzielona na 9 kodów interwencji, które można zgrupować w trzy szersze kategorie wyróżnione ze względu na charakter projektu:

- działania badawcze i innowacyjne – 24,48 mln EUR;
- inwestycje w środki trwałe – 24,48 mln EUR;
- wartości niematerialne i prawne – 12,24 mln EUR.

Biorąc pod uwagę, że pierwsza kategoria odnosi się do prac B+R przedsiębiorstw oraz zaawansowanych usług badawczych, druga do inwestycji w rozwój infrastruktury B+R w

¹⁶ Ostatni raz GUS posłużył się podziałem na 4 rodzaje innowacji w publikacji: Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2015-2017

przedsiębiorstwach, a trzecia do ochrony własności intelektualnej przedsiębiorstwa oraz transferu technologii, należy uznać przyjęty podział za budzący istotne wątpliwości. W pierwszej kolejności ryzykownym wydaje się założenie o identycznym (w wymiarze kwotowym) wsparciu, jakie trafi do firm na realizację prac B+R i korzystanie z usług badawczych oraz wsparciu na inwestycje w infrastrukturę B+R. Doświadczenia perspektywy finansowej 2014-2020 – tak regionalne, jak i krajowe – wskazują na umiarkowane zainteresowanie firm pozyskiwaniem dotacji na rozwój infrastruktury badawczej, szczególnie w porównaniu do zainteresowania dotacjami na projekty B+R. W RPO WP wartość dotacji udzielonych na te pierwsze wyniosła 38,2 mln PLN, w porównaniu do 657 mln PLN na drugie z wymienionych. Mniejsza, ale również wyraźna dysproporcja „na niekorzyść” inwestycji w infrastrukturę, wystąpiła w PO IR – wartość dofinansowania wyniosła odpowiednio 904 i 4 576 mln PLN¹⁷. W raporcie „Ewaluacja pierwszych efektów wsparcia PO IR w zakresie prac B+R oraz wdrażania wyników prac B+R realizowanych w przedsiębiorstwach”¹⁸ wskazano, że jedną z głównych przyczyn umiarkowanego zainteresowania firm ubieganiem się o dotacje na inwestycje w infrastrukturę była relatywnie niewielka intensywność wsparcia wynikająca z mapy pomocy regionalnej. Biorąc pod uwagę, że okres obowiązywania rozporządzenia GBER, stanowiącego podstawę prawną udzielania pomocy (art. 14), został wydłużony do końca 2023 r., należy założyć, że przynajmniej w początkowym okresie wdrażania FEP, wsparcie na inwestycje w infrastrukturę nie będzie przez większość przedsiębiorców postrzegane jako atrakcyjne (szczególnie w zestawieniu ze wsparciem na projekty B+R, gdzie poziomy intensywności są zdecydowanie wyższe). Zalecić zatem należy zmianę proporcji, jeżeli chodzi o wysokość alokacji na poszczególne kody interwencji, tak, by na działania badawcze i innowacyjne została przeznaczona kwota kilkukrotnie wyższa od kwoty przeznaczonej na inwestycje w środki trwałe.

Wątpliwości budzi również przeznaczenie 12,24 mln EUR, czyli 20% całej alokacji na CS1 (i) na ochronę własności intelektualnej i transfer technologii. Doświadczenia związane z wdrażaniem poddziałania 2.3.4 PO IR świadczą o tym, że zainteresowanie firm ubieganiem się o wsparcie na tego rodzaju działania było umiarkowane. Łączna wartość udzielonego dofinansowania była ponad dwukrotnie niższa od alokacji zaplanowanej w FEP¹⁹. Ze wsparcia skorzystało tylko 5 firm z terenu województwa pomorskiego, które łącznie otrzymały 0,3 mln EUR dotacji. W świetle przedstawionych danych trudno dostrzec wśród pomorskich firm potencjał do absorpcji ponad 12 mln EUR na działania związane z ochroną własności intelektualnej, szczególnie jeżeli weźmie się pod uwagę fakt, iż nie będzie im dedykowany osobny typ projektu/osobne konkursy – o tego rodzaju wsparcie firmy będą mogły się ubiegać jedynie w ramach dofinansowanego projektu B+R lub projektu dotyczącego inwestycji w infrastrukturę B+R. W związku z powyższym zaleca się redukcję alokacji na ten kod do wartości nieprzekraczającej 1 mln EUR.

¹⁷ Dane dotyczą wsparcia udzielonego firmom z województwa pomorskiego

¹⁸ Ewaluacja pierwszych efektów wsparcia PO IR w zakresie prac B+R oraz wdrażania wyników prac B+R realizowanych w przedsiębiorstwach; EGO, LB&E; Warszawa 2020

¹⁹ Wyniosła dokładnie 25 mln PLN tj. około 5,6 mln EUR

Tabela 2 Rekomendacje i zalecenia dotyczące CS 1 (i)

Rekomendacje:

- 1) Modyfikacja zapisów FEP w taki sposób, by wynikało z nich, że możliwa jest samodzielna realizacja projektu dotyczącego weryfikacji pomysłu B+R (niepołączona z koniecznością realizacji prac B+R lub inwestycji w infrastrukturę B+R) (Planowane rodzaje działań);
- 2) Wprowadzenie zaproponowanych modyfikacji w indykatywnym podziale alokacji wg rodzajów interwencji (Orientacyjny podział zasobów).

Zalecenia:

- 1) Usunięcie z części diagnostycznej wątku poświęconego ośrodkom akademickim (Strategia programu);
- 2) Rozszerzenie zakresu wsparcia o rozwój kadr B+R (Planowane rodzaje działań);
- 3) Wyjaśnienie, czy typ projektu „zaawansowane usługi badawcze świadczone przez jednostki B+R na rzecz przedsiębiorstw” należy utożsamiać z typem „weryfikacja pomysłu B+R” (Planowane rodzaje działań);
- 4) W zapisie „Możliwe jest dowolne łączenie zakresów realizowanych działań od (a) do (f)” zmianę (f) na (e) (Planowane rodzaje działań);
- 5) Modyfikacja zapisu dotyczącego grup docelowych zgodnie ze sformułowanymi uwagami szczegółowymi (Planowane rodzaje działań);
- 6) Rezygnacja ze wskaźnika „Organizacje badawcze uczestniczące we wspólnych projektach badawczych” (Wskaźniki);
- 7) Rozszerzenie katalogu wskaźników o wskaźnik specyficzny obejmujący różne formy współpracy przedsiębiorstw z ośrodkami badawczymi (Wskaźniki);
- 8) Wprowadzenie zaproponowanych zmian w metodyce szacowania wskaźników (Raport metodyczny szacowania wartości wskaźników).

Źródło: opracowanie własne

5.1.2 CS 1 (ii) Czerpanie korzyści z cyfryzacji dla obywateli, przedsiębiorstw, organizacji badawczych i instytucji publicznych

Czy zaproponowane uzasadnienia diagnostyczne wymagają uzupełnienia i/lub modyfikacji?

Diagnoza sytuacji dotycząca interwencji w zakresie cyfryzacji w ramach Priorytetu

1. „Bardziej konkurencyjne i inteligentne Pomorze” i celu szczegółowego „Czerpanie korzyści z cyfryzacji dla obywateli, przedsiębiorstw, organizacji badawczych i instytucji publicznych”, opisana jest w rozdziale FEP „Strategia programu” w podrozdziale „Punkt wyjścia” i w Tabeli 1. Najważniejszymi problemami stanowiącymi punkt wyjścia interwencji wg dokumentu FEP są:

- nierównomierny i niedostateczny (oprócz sektora przedsiębiorstw) dostęp do szybkiego Internetu;
- ograniczone kompetencje firm w zakresie wykorzystania zaawansowanych rozwiązań cyfrowych;

- rosnące zapotrzebowanie na e-usługi;
- wzrost zagrożeń cyberprzestępczością związanych z postępującą cyfryzacją;
- deficyty pomorskiego systemu ochrony zdrowia w zakresie e-zdrowia.

Opisana „Sytuacja wyjściowa” koresponduje z „Wyzwaniami”, w których uznano technologie cyfrowe za stymulanty rozwoju z wykorzystaniem „potencjału instytucjonalnego oraz kompetencji administracji publicznej, biznesu, podmiotów systemu zdrowia, sektora pozarządowego oraz mieszkańców”. „Wyzwania” w pełni korespondują ze „Strategicznymi wyzwaniami rozwojowymi” w SRWP 2030.

Dla czytelnika nie jest jasne, dlaczego w opisie sytuacji wyjściowej umieszczono dobry dostęp firm do szybkiego Internetu i niedostateczne kompetencje cyfrowe przedsiębiorców, skoro tego typu interwencja nie jest przewidziana w FEP w CS 1 (ii). Warto dodać, że Pomorskie nie wyróżnia się spośród polskich regionów lepszym dostępem przedsiębiorstw do szybkiego Internetu, który we wszystkich województwach jest na bardzo wysokim poziomie (średnia krajowa 98,6%, Pomorskie 98,7% w 2020 r.). Wydaje się, że można zrezygnować z tego tiretu.

W „Punkcie wyjścia” wyróżniono spośród e-usług deficyty pomorskiego systemu ochrony zdrowia w zakresie e-zdrowia. Wskazywać to może na strategiczny charakter wyzwań z tym związanych, co znajduje potwierdzenie umieszczenia e-zdrowia wśród przedsięwzięć strategicznych FEP w CS 1 (ii). Niemniej jednak FEP wymienia także inne przedsięwzięcia strategiczne: „Regionalny węzeł informacji przestrzennej”, „Bezpieczeństwo cyfrowe” oraz „Pomorską Platformę Ruchu Turystycznego”. Z wywiadów z przedstawicielami UMWP wynika, że kwestii kontynuowania rozwoju regionalnego systemu e-zdrowia nadano szczególnie wysoki priorytet w perspektywie finansowej 2021-2027.

Można rozważyć ograniczenie opisu w „Punkcie wyjścia” do trzech, bardziej ogólnych podpunktów, podanych hasłowo poniżej:

- niedostateczny i nierównomierny dostęp do szybkiego Internetu;
- rosnące zapotrzebowanie na e-usługi (w tym szczególnie mocne podkreślenie potrzeby interwencji w zakresie e-zdrowia);
- wzrost zagrożeń cyberprzestępczością związanych z postępującą cyfryzacją.

W Tabeli 1, w wierszu (ii) *Czerpanie korzyści z cyfryzacji dla obywateli, przedsiębiorstw, organizacji badawczych i instytucji publicznych* opis sytuacji wyjściowej interwencji znajduje swoje bardziej szczegółowe uzasadnienie, a dotyczy ono (w kolejności tiret w prawej kolumnie Tabeli 1 w FEP):

- nierównomiernego i niedostatecznego dostępu do szybkiego Internetu;
- wzrostu zagrożeń związanych z cyberprzestępczością;
- wzrostu zapotrzebowania na różne e-usługi;
- wpływu technologii cyfrowych na organizację systemu ochrony zdrowia;
- potrzeb sektora turystycznego oraz instytucji kultury w zakresie budowy oferty wspartej technologiami cyfrowymi.

Uzasadnienie CS 1 (ii) w Tabeli 1 nie w pełni koresponduje z obszarami problemowymi wymienionymi w „Punkcie wyjścia”, bowiem nie odnosi się w żaden sposób do kwestii relatywnie dobrego dostępu pomorskich firm do szybkiego Internetu i niedostatecznych kompetencji cyfrowych przedsiębiorców w zakresie wykorzystania technologii cyfrowych. Stwarza to wrażenie niespójności pomiędzy „Punktem wyjścia” a uzasadnieniami opisanymi w Tabeli 1. FEP. Natomiast przedstawione w Tabeli 1 FEP uzasadnienia diagnostyczne są spójne z diagnozą przedstawioną w SRWP 2030. Korespondują też z diagnozami w dostępnych RPS²⁰.

Konkludując - podane w części diagnostycznej uzasadnienia diagnostyczne w Tabeli 1. są spójne z diagnozą sytuacji w zakresie cyfryzacji przedstawioną w SRWP 2030 i odpowiednich RPS oraz nie wymagają uzupełnienia ani modyfikacji. Można rozważyć uproszczenie brzmienia „Punktu wyjścia” zgodnie ze sformułowanym powyżej zaleceniem.

Czy w trafny i realny sposób określono w FEP planowany zakres wsparcia w poszczególnych priorytetach i celach szczegółowych?

Czy cele polityki, priorytety i cele szczegółowe FEP wynikają z diagnozy i wyzwań rozwojowych regionu?

Zakres wsparcia w ramach CS 1 (ii) obejmuje następujące działania na rzecz rozwoju e-usług publicznych:

- platformy e-usług publicznych;
- wzmacnianie roli nowych technologii w budowaniu oferty turystycznej oraz instytucji kultury;
- cyfryzację wojewódzkiego zasobu geodezyjnego oraz projekty z zakresu informacji przestrzennej;
- projekty wdrożeniowe z zakresu e-zdrowia oraz systemowe rozwiązania z zakresu telemedycyny i teleopieki;
- projekty wzmacniające bezpieczeństwo świadczonych e-usług i systemów informatycznych;
- podnoszenie kompetencji cyfrowych w zakresie cyberbezpieczeństwa.

Cel szczegółowy CS 1 (ii) i planowane w nim działania na rzecz rozwoju e-usług publicznych wpisują się w cele operacyjne 1.3, 1.4 i 3.3 SRWP 2030 oraz RPS w zakresie mobilności i komunikacji²¹, RPS w zakresie gospodarki, rynku pracy, oferty turystycznej i czasu wolnego²²,

²⁰ W trakcie pracy nad raportem nie był dostępny projekt RPS mobilność i komunikacja, który, jak wynika z jego założeń zawiera opis strategii regionu dotyczących infrastruktury dostępowej, usług e-administracji i cyberbezpieczeństwa. Planowany termin przyjęcia przez Zarząd Województwa Pomorskiego RPS – I kwartał 2022 r.

²¹ RPS w zakresie mobilności i komunikacji nie jest jeszcze opublikowany. Planowany termin przyjęcia przez Zarząd Województwa Pomorskiego RPS – I kwartał 2022. Źródło: Założenia RPS w zakresie mobilności i komunikacji. Maj 2021 r. <https://strategia2030.pomorskie.eu/2021/05/14/aktualizacja-zalozen-rps-w-zakresie-mobilnosci-i-komunikacji/> (dostęp 07.09.2021)

²² Załącznik do uchwały nr 442/248/21 Zarządu Województwa Pomorskiego z dnia 6 maja 2021 r.

RPS w zakresie edukacji i kapitału społecznego²³, RPS w zakresie bezpieczeństwa zdrowotnego i wrażliwości społecznej²⁴.

Cele operacyjne SRWP 2030 w ewaluacji ex ante²⁵ oceniono jako trafnie odpowiadające na diagnozę sytuacji społeczno-gospodarczej regionu oraz na wyzwania stojące przed regionem. Priorytety i działania RPS oraz przedsięwzięcia strategiczne odpowiadają na zobowiązania Samorządu Województwa Pomorskiego (SWP) zdefiniowane w SRWP 2030. Zatem działania zaplanowane w FEP można uznać, za trafne oraz uzasadnione diagnozą sytuacji i SRWP 2030.

Zakres interwencji FEP można też uznać za spójny z uzasadnieniem diagnostycznym w Tabeli 1 i „Punktem wyjścia” w FEP. Wyjątkiem jest zdiagnozowany nierównomierny i niedostateczny dostęp do szybkiego Internetu i wynikająca stąd potrzeba działań związanych z poprawą dostępności szybkiego Internetu poprzez budowę sieci dostępowych. To działanie nie będzie finansowane z FEP, ponieważ wsparcie inwestycji w sieci dostępowe zarezerwowano (zgodnie z projektem linii demarkacyjnej) dla poziomu krajowego interwencji na lata 2021-2027.

Należy też wspomnieć o tym, że w Priorytecie 5. „Pomorze o silniejszym wymiarze społecznym” – EFRR w CS 4 (v) „Zapewnianie równego dostępu do opieki zdrowotnej i wspieranie odporności systemów opieki zdrowotnej, w tym podstawowej opieki zdrowotnej, oraz wspieranie przechodzenia od opieki instytucjonalnej do opieki rodzinnej i środowiskowej” wymieniono w podpunkcie (i) działania dotyczące wsparcia rozwoju usług e-zdrowia, telemedycyny oraz teleopieki. Z wywiadów z przedstawicielami UMWP wynika, że najprawdopodobniej wsparcie inwestycji infrastrukturalnych dotyczących rozwoju usług e-zdrowia, telemedycyny i teleopieki będzie ostatecznie finansowane wyłącznie w CS 1 (ii).

Czy wybór planowanych operacji o znaczeniu strategicznym w FEP jest trafny z punktu widzenia realizacji zapisów Programu?

Aktualny wybór przedsięwzięć o charakterze strategicznym odnosi się do dwóch obszarów: ochrona zdrowia i turystyka. Wynika to z zakończonych prac nad odpowiednimi RPS, precyzującymi tematy przedsięwzięć strategicznych.

Jak już zauważono wcześniej przedsięwzięcie strategiczne w obszarze e-zdrowia „Jakość i bezpieczeństwo w podmiotach leczniczych” (przewidywana łączna wartość: 300 mln zł) jest kontynuacją przedsięwzięcia „Pomorskie e-Zdrowie” realizowanego w poprzedniej perspektywie finansowej i posiada wysoki priorytet dla województwa. Taka kontynuacja, często połączona z dalszą modernizacją infrastruktury i ciągłą aktualizacją rozwiązań informatycznych, jest cechą charakterystyczną dla projektów cyfrowych dofinansowanych ze środków publicznych (w tym europejskich) w ogóle (w tym także e-usług i projektów w zakresie digitalizacji), jak również specyficznie dla dużych projektów o charakterze strategicznym w obszarze e-zdrowia. Także inne polskie regiony decydują się kontynuować w

²³ Załącznik nr 1 do uchwały nr 757/271/21 Zarządu Województwa Pomorskiego z dnia 29 lipca 2021 r.

²⁴ Załącznik do uchwały nr 453/249/21 Zarządu Województwa Pomorskiego z dnia 11 maja 2021 r.

²⁵ Ocena ex-ante projektu SRWP 2030, UMWP, 2021

nowej perspektywie finansowej podobne przedsięwzięcia w tej dziedzinie (np. Małopolska). Uzasadnieniem dla kontynuacji działań w województwie pomorskim jest odpowiedni zapis w RPS w zakresie bezpieczeństwa zdrowotnego i wrażliwości społecznej, który odnosi się do potrzeb w zakresie rozwoju i integracji platformy regionalnej z centralną elektroniczną platformą gromadzenia, analizy i udostępniania zasobów cyfrowych o zdarzeniach medycznych (P1), co pozwoli na usprawnienie procesów związanych z planowaniem i realizacją świadczeń zdrowotnych, monitorowaniem i sprawozdawczością z ich realizacji, dostępem do informacji o udzielanych świadczeniach oraz publikowaniem informacji w obszarze ochrony zdrowia. W dalszym ciągu niewystarczający jest dostęp podmiotów leczniczych do infrastruktury sieci szerokopasmowych. Dodatkowo brak jest interoperacyjności systemów informatycznych między różnymi podmiotami pomorskiego systemu zdrowia. Wsparcie finansowe w obszarze infrastruktury teleinformatycznej, kierowane do podmiotów leczniczych, jest usprawiedliwione utrzymującym się niedofinansowaniem procesów informatyzacji. Jest to sytuacja zrozumiała i ogólnie charakterystyczna dla większości podmiotów świadczących usługi publiczne w Polsce, podlegające aktualnie informatyzacji (jednostki kultury, szkoły itp.). Dodatkowo rozwój platformy regionalnej oraz powiązanie jej z innymi podmiotami w regionie, polegać ma na gromadzeniu danych w banku danych dla celów badawczo – rozwojowych, co jest komplementarne do specyficznego celu województwa w obszarze ochrony zdrowia do 2030 r., jakim jest stymulowanie realizacji projektów B+R w tej dziedzinie (docelowo co najmniej pięć projektów B+R). Realizacja przedsięwzięcia strategicznego będzie uwarunkowana otrzymaniem pozytywnej opinii ministra właściwego ds. zdrowia w zakresie zgodności projektu z dokumentami strategicznymi i programowymi w obszarze zdrowia cyfrowego oraz jego komplementarności i interoperacyjności z krajowymi rozwiązaniami w zakresie e-zdrowia (porównaj z linią demarkacyjną).

Realizacja przedsięwzięcia strategicznego o charakterze cyfrowym pn. „Pomorska Platforma Ruchu Turystycznego” planowana jest w obszarze turystyki. Z tym zamiarem korespondują adekwatne zapisy diagnostyczne w FEP. Nie budzi wątpliwości fakt, że cyfryzacja ma obecnie bardzo duże znaczenie dla rozwoju branży turystycznej, która jest jednocześnie istotną gałęzią gospodarki regionu, wyróżnioną w RPS. Bez wątplenia jest to także branża, która w trakcie pandemii została silnie dotknięta kryzysem. Procesy cyfryzacji w tej dziedzinie nie były dotychczas wspierane w sposób systematyczny (poza punktowymi projektami digitalizacji obiektów i atrakcji turystycznych jako formy promocji turystycznej gmin), dlatego podobne przedsięwzięcie o charakterze strategicznym stanowi ciekawe novum w skali kraju. Projekt „Pomorska Platforma Ruchu Turystycznego” stanowi interesującą odpowiedź na zapotrzebowanie w kontekście gromadzenia zintegrowanych baz danych na temat ruchu turystycznego, tj. popytu i podaży na usługi turystyczne w województwie pomorskim. Jest dobrym przykładem na skuteczne zarządzanie danymi (co jest przejawem bardziej dojrzałego stadium procesu cyfryzacji) i zakłada w przyszłości możliwość integracji z innymi aplikacjami i systemami danych. Te cechy spełniają kryteria dobrego projektu cyfrowego.

RPS w zakresie mobilności i komunikacji będzie przewidywał przedsięwzięcia strategiczne w pozostałym do „zagospodarowania” obszarze sygnalizowanym w FEP, tj. mobilności i komunikacji, dotyczące regionalnego węzła informacji przestrzennej oraz bezpieczeństwa cyfrowego. Z dużym prawdopodobieństwem planowane przedsięwzięcia zaadresują kwestie związane z regionalną integracją danych przestrzennych (zobacz np. geoportal regionalny), a także szczególnie uwypuklone, m.in. w Umowie Partnerstwa, kwestie cyberbezpieczeństwa. W obszarze geodezji inspiracji dla przedsięwzięć strategicznych można doszukiwać się w projekcie „Regionalny System Cyfrowych Rejestrów Geodezyjnych” (finansowanym w ramach RPO Województwa Małopolskiego), komplementarnym do projektów konkursowych, skierowanych jednocześnie do wszystkich powiatów tego regionu.

Czy trafnie zidentyfikowano główne grupy docelowe w poszczególnych priorytetach i celach szczegółowych FEP?

Biorąc pod uwagę działania zaplanowane w CS 1 (ii), ich beneficjentów i ostatecznych odbiorców e-usług, należy uznać, że katalog grup docelowych interwencji jest trafny i kompletny. Proponuje się uporządkowanie opisu przez wskazanie potencjalnych wnioskodawców/beneficjentów i odbiorców ostatecznych. W CS 1 (ii) do głównych potencjalnych wnioskodawców/beneficjentów należy zaliczyć: jednostki sektora publicznego, instytucje kultury, podmioty lecznicze, przedsiębiorców (w tym podmioty z branży turystycznej), a do ostatecznych odbiorców: mieszkańców/obywateli.

Czy przyjęty zestaw wskaźników (produktu i rezultatu) jest kompletny z punktu widzenia zakresu wsparcia przewidzianego w FEP? Czy wymaga on uzupełnienia i/lub modyfikacji?

Wskaźniki monitorujące zostały wskazane poprawnie i są adekwatne do interwencji planowanych w obszarze cyfryzacji. Są to dwa wskaźniki:

- produktu: *Instytucje publiczne otrzymujące wsparcie na opracowywanie usług, produktów i procesów cyfrowych, RCO 14;*
- rezultatu: *Użytkownicy nowych i zmodernizowanych publicznych usług, produktów i procesów cyfrowych, RCR 11.*

Wziąwszy pod uwagę, że zarówno planowane przedsięwzięcia strategiczne, jak i potencjalne projekty konkursowe będą realizowane na polu e-usług publicznych, wartościowe może być monitorowanie poziomu dojrzałości wdrażanych e-usług. Takie zalecenie odnosi się głównie do systemu monitorowania, ale może przekładać się na kryteria oceny projektów. Wyższe poziomy dojrzałości e-usług, tj. poziom 4. (transakcja) i 5. (personalizacja) są pożądaną cechą dofinansowywanych projektów, choć nie znajdują zastosowania we wszystkich projektach cyfrowych, np. w projektach digitalizacji. Dlatego nie należy zawęzać realizowanych projektów wyłącznie do tego poziomu jako kryterium dostępu do środków, lecz mogą stanowić wartościowe kryterium premiujące. Spośród e-usług dofinansowywanych w poprzedniej perspektywie w ramach Osi Cyfrowa Małopolska, aż 56% projektów wdrażała

usługi właśnie na 4. i 5. poziomie dojrzałości²⁶. Ponadto, jak wykazały badania na beneficjentach i nie-beneficjentach tego programu, poziom dojrzałości e-usług oferowanych przez beneficjentów był średnio wyższy: odnośnie 4. i 5. poziomu dojrzałości beneficjenci oferowali dwukrotnie częściej usługi tego typu. Jak pokazały badania, usługi z poziomów 1-3 są dość rozpowszechnione - również w grupie nie-beneficjentów, co stanowi argument za tym, by w perspektywie finansowej 2021-2027 skoncentrować się na wsparciu e-usług z dwóch najwyższych poziomów dojrzałości.

Taki postulat jest zbieżny również z ustaleniami dokumentu „Standard opisu elektronicznej usługi publicznej” w działaniu 2.1 Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa „Wysoka dostępność i jakość e-usług publicznych” i został sformułowany w odniesieniu do tego programu operacyjnego (jako kryterium dostępu).

W związku z tymi refleksjami zestaw wskaźników mógłby zostać uzupełniony o następujący wskaźnik:

- *Liczba usług publicznych udostępnionych on-line o stopniu dojrzałości co najmniej 4 – transakcja, PLRO012*: usługa on-line o stopniu dojrzałości 4 umożliwia pełne załatwienie danej sprawy drogą elektroniczną, łącznie z ewentualną płatnością. W ramach wskaźnika należy ujmować również usługi o stopniu dojrzałości 5, czyli takie, które oprócz możliwości pełnego załatwienia danej sprawy zawierają dodatkowo mechanizmy personalizacji, tj. dostosowania sposobu świadczenia do szczególnych uwarunkowań i potrzeb klienta (np. oferowanie częściowo wypełnionych formularzy, poinformowanie klienta sms-em o zbliżającej się potrzebie wykonania danej czynności urzędowej).

Wraz z przewidywanym uzupełnieniem RPS w zakresie mobilności i komunikacji możliwe będzie dodanie wskaźników:

- *Liczba osób objętych szkoleniami w zakresie kompetencji cyfrowych, PLRO013*;
- *Liczba podmiotów wspartych w zakresie cyberbezpieczeństwa, PLRO014*.

Obie te kwestie zarówno kompetencje cyfrowe, jak i cyberbezpieczeństwo znajdują merytoryczne uzasadnienie w FEP, są odpowiednio osadzone w warstwie diagnostycznej Programu. W miarę postępu prac nad RPS, umożliwiające sporządzenie odpowiednich szacunków, zaleca się uzupełnienie tych wskaźników.

Czy sposób szacowania wartości docelowych wskaźników w FEP jest poprawny i czy realne jest osiągnięcie przyjętych wartości docelowych wskaźników dla 2024 r. i 2029 r.?

W ocenianym projekcie FEP nie oszacowano docelowych wartości wskaźników dla CS 1 (ii). Wyzwaniem w tym kontekście może być brak danych historycznych, w sensie realizowanych wcześniej działań dedykowanych wyłącznie e-usługom i digitalizacji. W poprzedniej perspektywie finansowej cyfryzacja stanowiła co do zasady dodatkowy element projektów dofinansowywanych w innych dziedzinach (kultura, edukacja itp.) i jako taka nie podlegała

²⁶ Ewaluacja wpływu projektów wspartych w ramach 2 osi RPO WM 2014-2020 na rozwój i wykorzystanie e-usług w województwie małopolskim. Raport końcowy. Wrzesień 2021

osobnym szacunkom. W obliczu tego wyzwania warto oprzeć się na doświadczeniach tych regionów, które w perspektywie finansowej 2014-2020 wydzieliły odrębne osie priorytetowe w programach operacyjnych i oceniały efektywność kosztową realizowanych projektów.

Przywoływany już przykład Małopolski pokazuje, że średni koszt projektu wyłonionego w procedurze konkursowej wyniósł 1 448 tys. PLN, w tym koszt wdrożenia infrastruktury teleinformatycznej w obszarze e-usług kształtował się średnio na poziomie około 800 tys. PLN za projekt. Do uruchomienia jakichkolwiek e-usług konieczne jest zbudowanie podstawowej infrastruktury teleinformatycznej u świadczeniodawcy, której konfiguracja, a w konsekwencji koszt, są podobne, niezależnie od typu świadczonych e-usług. Największym składnikiem kosztów jest zakup środków trwałych służących do utworzenia lub rozbudowy systemu teleinformatycznego back-office, tj. urządzenia sieciowe, serwery oraz stacje robocze i urządzenia peryferyjne wraz z towarzyszącym oprogramowaniem oraz licencje oprogramowania związanego bezpośrednio i pośrednio ze świadczeniem samych e-usług. Łącznie oba składniki stanowiły 80% wszystkich kosztów (dofinansowania). Podobną skalę inwestycji w e-usługi i podobną strukturę kosztów można zaobserwować w innych regionach, w tym w województwie warmińsko-mazurskim, gdzie zakup infrastruktury teleinformatycznej stanowił 66% wartości projektów z zakresu e-administracji (średnia wartość takiego projektu wynosiła 1 502 tys. PLN).

Dokonując odpowiednich szacunków warto wziąć pod uwagę, że koszt jednostkowy infrastruktury teleinformatycznej w projektach pozakonkursowych jest znacznie wyższy niż projektów konkursowych, co wiąże się z funkcjonalnościami warstw regionalnych²⁷.

Czy przyjęty indykatywny podział alokacji FEP wg rodzajów interwencji (obszary interwencji, forma finansowania, terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne, dodatkowe tematy EFS+) jest adekwatny do zaplanowanego zakresu wsparcia? Czy zaproponowany podział alokacji FEP wymaga modyfikacji?

Dla CS1 (ii) aktualnie w projekcie FEP przypisano alokację o wartości 23 117 752 EUR, w ramach której wyróżniono dwa kody interwencji: 016 „Rozwiązania TIK, usługi elektroniczne, aplikacje dla administracji” o wartości 13 408 296 EUR oraz szacunkową wartość przedsięwzięcia strategicznego w obszarze e-zdrowia – 9 709 456 EUR, którą opisano kodem 019 „Usługi i aplikacje IT²⁸ w obszarze e-zdrowia”. Całkowita przewidywana wartość alokacji w tym celu jest porównywalna do innych województw (np. w Małopolsce).

²⁷ Ewaluacja wpływu projektów wspartych w ramach 2 osi RPO WM 2014-2020 na rozwój i wykorzystanie e-usług w województwie małopolskim. Raport końcowy. Wrzesień 2021

²⁸ ang. Information Technologies (technologie informacyjne)

Tabela 3 Rekomendacje i zalecenia dotyczące CS 1 (ii)

Rekomendacje: brak

Zalecenia:

- 1) Ograniczenie opisu w *Punkcie wyjścia* do trzech, bardziej ogólnych podpunktów, podanych hasłowo poniżej:
 - niedostateczny i nierównomierny dostęp do szybkiego Internetu;
 - rosnące zapotrzebowanie na e-usługi publiczne (w tym w szczególności e-zdrowia);
 - wzrost zagrożeń cyberprzestępczością związanych z postępującą cyfryzacją;
- 2) Uzupełnienie opisu CS 1 (ii) o następujące wskaźniki:
 - „liczba usług publicznych udostępnionych on-line o stopniu dojrzałości co najmniej 4” - transakcja;
 - „liczba osób objętych szkoleniami w zakresie kompetencji cyfrowych”;
 - „liczba podmiotów wspartych w zakresie cyberbezpieczeństwa”;
- 3) Modyfikacja zapisu dotyczącego grup docelowych zgodnie ze sformułowanymi uwagami szczegółowymi.

Źródło: opracowanie własne

5.1.3 CS 1 (iii) Wzmacnianie trwałego wzrostu i konkurencyjności MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP, w tym poprzez inwestycje produkcyjne

Czy zaproponowane uzasadnienia diagnostyczne wymagają uzupełnienia i/lub modyfikacji?

W diagnozie do celu szczegółowego 1 (iii) zwrócono uwagę na takie wątki jak: poziom PKB, nakłady inwestycyjne, eksport, infrastruktura wsparcia przedsiębiorczości, tereny inwestycyjne oraz zasobochłonność gospodarki. Wszystkie te wątki zostały zasygnalizowane również w diagnozach do SRWP 2030 oraz RPS w zakresie gospodarki, rynku pracy, oferty turystycznej i czasu wolnego²⁹. Ich dobór należy uznać za trafny w kontekście planowanego zakresu interwencji. Skoncentrowano się na kluczowych kwestiach/wyzwaniach znajdujących swoje odzwierciedlenie w planowanych do realizacji działaniach.

Czy w trafny i realny sposób określono w FEP planowany zakres wsparcia w poszczególnych priorytetach i celach szczegółowych?

Czy cele polityki, priorytety i cele szczegółowe FEP wynikają z diagnozy i wyzwań rozwojowych regionu?

W CS 1 (iii) przewidziano interwencję w czterech obszarach: rozwoju i transformacji przedsiębiorstw, usług informacyjno-doradczych dla MŚP, kompleksowego wsparcia inwestorów oraz wsparcia eksportu. Zakres ten należy uznać za trafny – odpowiada na zidentyfikowane w diagnozie wyzwania, jak również pozostaje zbieżny z zakresem wsparcia

²⁹ Ilekroć w analizach dotyczących CS 1 (iii) znajduje się odwołanie do RPS chodzi o RPS w zakresie gospodarki, rynku pracy, oferty turystycznej i czasu wolnego

zaplanowanym w RPS (w szczególności w działaniach 1.2 „Adaptacyjność przedsiębiorstw” oraz 1.3 „Regionalna marka gospodarcza”).

Pewne uwagi można sformułować względem działań zaplanowanych do realizacji w ramach każdego z wymienionych obszarów.

Rozwój i transformacja przedsiębiorstw

W ramach obszaru przewidziano cztery działania, z czego trzy pierwsze stanowią de facto kopię zapisów RPS, a konkretnie zakresu interwencji z działania 1.2.1. Czwarte działanie, tj. usługi inkubacyjne dotyczące prowadzenia działalności na wczesnym etapie rozwoju wydaje się być błędnie przypisane do obszaru transformacji przedsiębiorstw. Z przeprowadzonych wywiadów wynika, że realizacja tego rodzaju usług jest planowana w ramach przedsięwzięcia strategicznego „Pomorski System Usług Informacyjnych i Doradczych”, które przypisane jest do obszaru: „usługi informacyjno-doradcze dla MŚP”. Warto zauważyć, że również w RPS tego rodzaju interwencja nie została wymieniona w działaniu 1.2.1, lecz w działaniu 1.2.2 „Pomorski system usług specjalistycznych dla MŚP” (kompleksowa oferta wsparcia dla startupów ze szczególnym uwzględnieniem działalności IOB świadczących usługi na wczesnym etapie rozwoju (w tym usługi inkubacyjne)).

Warto również rozważyć wymienienie w FEP działania, które wymienione jest w działaniu 1.2.1 i którego realizacja ma opierać się na środkach z FEP, tj. wsparcie regionalnych i lokalnych łańcuchów dostaw, zagospodarowanie lokalnego potencjału produkcji, handlu i usług.

W działaniach (b) i (c) występują powtórzenia dotyczące innowacji procesowych – w działaniu (b) mowa jest o innowacjach procesowych i optymalizacji procesów zachodzących w przedsiębiorstwie. Z kolei w działaniu (c) wspomina się o usprawnieniu procesu produkcyjnego lub procesu świadczenia usług. Rekomenduje się pozostawienie tylko sformułowania z punktu (c) jako najbardziej skonkretyzowanego.

W działaniu (c) cel wsparcia dotyczący usprawnienia procesów został wymieniony między środkami osiągnięcia tego celu, jakimi są inwestycje w różnego rodzaju środki trwałe. Wydaje się, że bardziej trafne byłoby następujące brzmienie działania: *usprawnienie procesu produkcyjnego lub sposobu świadczenia usług poprzez rozwój zaplecza infrastrukturalnego przedsiębiorstwa (np. zakup sprzętu, technologii, niezbędnych komponentów w tym danych)*.

Usługi informacyjno-doradcze dla MŚP

W ramach obszaru wymieniono cztery działania, które w istotnym stopniu pokrywają się z zakresem wsparcia przewidzianym w RPS w działaniu 1.2.2 „Pomorski system usług specjalistycznych dla MŚP”. Wątpliwości budzi jedynie celowość wymieniania, w raczej ogólnym dokumencie, jakim jest FEP, konkretnego typu projektu, którego beneficjentami będzie dość wąskie grono podmiotów, a kwota wsparcia niewielka. Chodzi o działanie (c) „cykliczne badania pomorskich przedsiębiorstw w celu zwiększenia efektywności wsparcia

informacyjno – specjalistycznego dla MŚP”. Zaleca się usunięcie tego punktu szczególnie, iż w FEP nie są wymieniane literalnie wszystkie działania planowane do realizacji, o czym świadczy zwrot „między innymi”, poprzedzający enumerację działań w ramach poszczególnych celów szczegółowych.

Punkt (d), jako wskazujący na działanie, z którego może skorzystać potencjalnie największa grupa firm (podstawowe usługi informacyjne), warto umieścić przed punktem (a) dotyczącym usług specjalistycznych.

Punkt (a) warto rozbić na dwa odrębne, z których jeden będzie dotyczył strony popytowej (przedsiębiorców), a drugi strony podaźowej (IOB). Obecnie obie są wskazane w jednym, relatywnie długim i trudnym w odbiorze zdaniu.

Kompleksowe wsparcie inwestorów

W ramach obszaru wymieniono pięć działań, z których wszystkie są spójne z zakresem interwencji planowanym w działaniu 1.3.1 „Kompleksowa oferta wsparcia inwestorów” RPS, i których realizacja przewidziana jest w ramach przedsięwzięcia „Invest in Pomerania 2030”.

Działania wymienione w punktach (c) i (d) wydają się być zbieżne zakresowo – w (c) mowa jest o wsparciu firm i jednostek samorządu terytorialnego (JST) w zakresie przygotowania i realizacji inwestycji związanych z infrastrukturą energetyczną, przemysłową i logistyczną, natomiast w (d) o wsparciu firm w zakresie planowania oraz realizacji projektów budowy i rozbudowy infrastruktury produkcyjnej i logistycznej. Różnice dotyczą zatem jedynie katalogu podmiotów (w punkcie (d) nie są wymienione JST) oraz infrastruktury energetycznej, która jest wymieniona tylko w punkcie (c). Proponuje się rezygnację z punktu (d), ponieważ zakres wsparcia w nim przewidziany zawiera się w opisie punktu (c).

Wątpliwości budzi uwzględnienie w obszarze dotyczącym inwestorów wsparcia inwestycji związanych z infrastrukturą przemysłową – rodzi ono skojarzenia z inwestycjami w środki trwałe niezbędne w procesach produkcji, które to wsparcie przewidziane jest w obszarze „rozwój i transformacja przedsiębiorstw”. Z przeprowadzonych wywiadów wynika, że inwestorzy mają być wspierani w zakresie rozbudowy powierzchni magazynowych, więc sugeruje się dostosowanie opisu do planowanego w rzeczywistości zakresu wsparcia.

W punkcie (c) mowa jest o budowie i rozwoju zaplecza badawczo–analitycznego regionu. Rodzi to skojarzenia z inwestycjami w infrastrukturę B+R. Z przeprowadzonych wywiadów wynika, że chodzi o rozbudowę potencjału jednej z działających w województwie instytucji w zakresie prowadzenia badań/analiz dotyczących tematyki inwestycji. Wsparcie będzie miało zatem ograniczony podmiotowo i finansowo zakres, stąd do rozważenia pozostaje zasadność wymieniania tego rodzaju działania w FEP. W przypadku stwierdzenia takiej konieczności sugeruje się przeformułowanie zapisu np. na następujący: *rozwój potencjału regionalnych instytucji związanego z prowadzeniem badań/analiz dotyczących inwestycji*.

W punkcie (a) mowa jest o sektorach priorytetowych. W opisie CS 1 (i) użyty jest zwrot: *branże kluczowe*. Z przeprowadzonych wywiadów wynika, że pojęcia te są synonimami. Warto celem zwiększenia przejrzystości tekstu stosować tylko jedno z nich.

Wsparcie eksportu

W ramach obszaru wymieniono siedem działań, z których wszystkie są spójne z zakresem interwencji planowanym w działaniu 1.3.2 „Kompleksowe wsparcie eksporterów” RPS, a których realizacja przewidziana jest w ramach przedsięwzięcia strategicznego „Pomorski Broker Eksportowy 2030”. Warto zauważyć, że w praktyce działania wymienione w punktach (b) – (g) można uznać za ukierunkowane na wsparcie aktywności eksportowej przedsiębiorstw, o którym mowa w punkcie (a). Ponadto, skoro brzmienie obszaru to „wsparcie eksportu”, to oczywistym jest, iż podejmowane w jego ramach działania dotyczyć będą wsparcia aktywności eksportowej. W związku z powyższym sugeruje się rezygnację z punktu (a) lub zmianę jego brzmienia na takie, które skupi się na konkretnych działaniach związanych ze wsparciem eksportu (np. na wskazane w RPS włączanie firm w międzynarodowe łańcuchy wartości).

Czy wybór planowanych operacji o znaczeniu strategicznym w FEP jest trafny z punktu widzenia realizacji zapisów Programu?

W CS 1 (iii) przewidziano realizację trzech przedsięwzięć strategicznych, stanowiących zresztą kontynuację przedsięwzięć realizowanych w perspektywie finansowej 2014-2020. Dotyczą one usług informacyjno-doradczych dla MŚP, wsparcia inwestorów oraz wsparcia eksportu. Dotychczasowe doświadczenia związane z realizacją projektów wpisujących się w te przedsięwzięcia są pozytywne, co przemawia za ich dalszą realizacją. Projekty sprzyjają prowadzeniu spójnej, skoordynowanej polityki we wskazanych obszarach.

Czy trafnie zidentyfikowano główne grupy docelowe w poszczególnych priorytetach i celach szczegółowych FEP?

W katalogu głównych grup docelowych wymieniono przedsiębiorców, inwestorów, pracowników przedsiębiorstw, IOB, podmioty zarządzające infrastrukturą IOB, JST i podmioty prywatne dysponujące terenami inwestycyjnymi. W świetle zaplanowanych do realizacji działań należy uznać, że grupy zostały zidentyfikowane trafnie. Można jedynie sformułować drobne uwagi względem brzmienia akapitu im poświęconego. Inwestorów należy utożsamiać z przedsiębiorcami, stąd można wymienić ich w nawiasie, w którym wskazywane są poszczególne klasy wielkości firm. Analogiczna uwaga dotyczy podmiotów prywatnych dysponujących terenami inwestycyjnymi. Do rozważenia pozostaje również zasadność wymieniania podmiotów zarządzających infrastrukturą IOB – zapewne będą nimi same IOB, które są wymienione wśród grup docelowych. Postulować należy też rezygnację z wymieniania pracowników przedsiębiorstw – wystarczy wskazanie na przedsiębiorców. Warto natomiast rozszerzyć opis o fundusz zarządzający (będzie beneficjentem projektu dotyczącego instrumentów finansowych) oraz operatorów projektów grantowych, jeżeli

takowe są planowane do realizacji. Nie ma potrzeby osobnego wymieniania potencjalnych wnioskodawców/ beneficjentów i ostatecznych odbiorców, bowiem grupy te będą się częściowo pokrywać.

Czy przyjęty zestaw wskaźników (produktu i rezultatu) jest kompletny z punktu widzenia zakresu wsparcia przewidzianego w FEP? Czy wymaga on uzupełnienia i/lub modyfikacji?

Do monitorowania efektów wsparcia udzielanego w ramach CS 1 (iii) przyjęto zestaw sześciu wskaźników produktu i czterech rezultatu. Tylko jeden wskaźnik („Liczba przedsiębiorstw wspartych w ramach rozwoju eksportu”) nie został zaczerpnięty z WLWK EFRR.

Spośród wskaźników produktu wątpliwości nie budzą wskaźniki dotyczące: liczby wspartych przedsiębiorstw, przedsiębiorstw objętych wsparciem w formie dotacji, przedsiębiorstw objętych wsparciem z instrumentów finansowych oraz przedsiębiorstw wspartych w ramach rozwoju eksportu. Wszystkie odnoszą się do kluczowej grupy docelowej, do której będzie kierowane wsparcie oraz odzwierciedlają jego zakres i formy. Wątpliwości budzi natomiast wskaźnik: „Nowe przedsiębiorstwa objęte wsparciem”. Dotyczy on efektów tylko jednego z wielu zaplanowanych do podjęcia działań, a mianowicie usług inkubacyjnych dotyczących prowadzenia działalności na wczesnym etapie rozwoju. Jakkolwiek z metodyki jego szacowania wynika, że ma służyć pomiarowi efektów przedsięwzięcia „Invest in Pomerania 2030”, tak w świetle definicji wskaźnika zawartej w WLWK EFRR trudno uznać, by to przedsięwzięcie strategiczne miało być w istotnym stopniu ukierunkowane na wsparcie nowych przedsiębiorstw – wątek został szerzej omówiony w dalszej części raportu. W związku z powyższym rekomenduje się rezygnację ze wskaźnika jako w ograniczonym stopniu odzwierciedlającego efekty interwencji podejmowanej w ramach CS 1 (iii). Bardziej adekwatnym z punktu widzenia monitorowania efektów projektu „Invest in Pomerania 2030” wskaźnikiem produktu byłby wskaźnik specyficzny dotyczący np. powierzchni przygotowanych terenów inwestycyjnych.

Jeżeli chodzi o wskaźniki rezultatu, to wskaźniki dotyczące wartości inwestycji prywatnych nie budzą wątpliwości. Te pojawiają się w przypadku wskaźnika „Przedsiębiorstwa o wyższym obrocie”. Zgodnie z definicją zawartą w WLWK EFRR wskaźnik zlicza przedsiębiorstwa, w których roczny obrót za rok obrotowy następujący po roku ukończenia produktu jest co najmniej tak wysoki, jak roczny wzrost obrotów w roku poprzedzającym rozpoczęcie projektu. Obrót z kolei rozumiany jest jako wartość sprzedaży rynkowej towarów i usług dostarczonych stronom trzecim. Obrót należy uznać za parametr, który w ograniczonym stopniu odzwierciedla kondycję finansową danego podmiotu i to jak radzi on sobie na rynku. Wzrost obrotu nie musi, bowiem przekładać się na wyższe zyski czy większą rentowność działalności. Trudno też uznać, by wzrost obrotu był zakładanym efektem któregośkolwiek z działań podejmowanych w ramach CS 1 (iii). Największy potencjał w tym zakresie zapewne miałyby wsparcie z obszaru rozwoju i transformacji przedsiębiorstw, w którym przewidziano inwestycje w środki trwałe mogące przyczynić się do zwiększenia mocy produkcyjnych firmy, a w konsekwencji wzrostu obrotu. Nie ulega natomiast wątpliwości, że

motywacje towarzyszące firmom aplikującym o wsparcie na inwestycje mogą być różne i niekoniecznie wyższy obrót musi należeć do jednej z nich. Dodatkowo, nawet w przypadku wystąpienia takiego efektu po zrealizowaniu projektu, trudnym może być określenie, w jakim stopniu jest on zawdzięczany otrzymanemu wsparciu, a w jakim czynnikiem od niego niezależnym np. zmienionej koniunktury na rynku, zwiększonej aktywności marketingowej firmy. Na koniec należy podkreślić, że ustalenie wartości docelowej wskaźnika, jak również monitorowanie jego wartości będą problematyczne. Określenie wartości docelowej wymagałoby oparcia się na jakiś danych historycznych dotyczących wpływu interwencji publicznych na obrót firm. W ramach niniejszego badania takowych nie zidentyfikowano. Monitorowanie wartości wskaźnika wymagałoby oparcia się na deklaracjach respondentów (które nie muszą znajdować odzwierciedlenia w rzeczywistości) albo na twardych danych z systemów księgowych przedsiębiorstw, co mogłoby budzić u nich uzasadniony sprzeciw – obowiązek przekazywania takich danych mogłoby postrzegać w kategoriach naruszenia tajemnicy finansowej przedsiębiorstwa oraz zbyt dużego obciążenia administracyjnego. W kontekście powyższych ustaleń rekomenduje się rezygnację ze wskaźnika.

Czy sposób szacowania wartości docelowych wskaźników w FEP jest poprawny i czy realne jest osiągnięcie przyjętych wartości docelowych wskaźników dla 2024 r. i 2029 r.?

Wskaźniki produktu

Przedsiębiorstwa objęte wsparciem (w tym: mikro, małe, średnie, duże), RCO 01

Wskaźnik stanowi sumę wskaźników: „Przedsiębiorstwa objęte wsparciem w formie dotacji”, „Przedsiębiorstwa objęte wsparciem z instrumentów finansowych”, „Przedsiębiorstwa otrzymujące wsparcie niefinansowe”. Celem zachowania przejrzystości analiz szczegółowe uwagi dotyczące metodyki szacowania zostały zawarte w odniesieniu do poszczególnych sub-wskaźników.

Przedsiębiorstwa objęte wsparciem w formie dotacji, RCO 02

Kluczowe zastrzeżenie dotyczące metodyki szacowania wartości docelowej wskaźnika dotyczy braku zawarcia w metodyce obliczeń lub przynajmniej założeń leżących u podstaw określenia liczby firm otrzymujących dotację w ramach poszczególnych przedsięwzięć strategicznych. Warto przytoczyć rzeczywiste doświadczenia związane z realizacją analogicznych przedsięwzięć w latach 2014-2020, a także te założenia twórców interwencji/przewidywanych realizatorów przedsięwzięć strategicznych dotyczące ich kształtu, które mogą rzutować na wartość wskaźnika. Wartość pośrednia opierająca się na założeniu, że do 2024 r. wsparcie trafi do 5% szacowanej docelowej liczby firm nie budzi zastrzeżeń.

Przedsiębiorstwa objęte wsparciem z instrumentów finansowych, RCO 03

W metodyce szacowania wskaźnika należałoby przedstawić szczegółowe założenia, które na chwilę obecną zostały zawarte w analizach poświęconych wskaźnikowi „Przedsiębiorstwa

objęte wsparciem (w tym: mikro, małe, średnie, duże)” RCO 01. Wynika z nich, że oparto się na doświadczeniach związanych z wdrażaniem działania 2.1 RPO WP i na tej podstawie określono kwotę całkowitą wsparcia, jaka trafi do firm z poszczególnych klas wielkości oraz średnią wartość wsparcia. Podzielenie przez siebie tych dwóch wartości pozwoliło na ustalenie spodziewanej liczby wspartych firm w podziale na mikro, małe i średnie. Co do zasady takie podejście należy uznać za słuszne, natomiast można względem niego sformułować następujące uwagi szczegółowe:

- w metodyce nie wskazano, czy przy obliczaniu średniej wartości wsparcia uwzględniono indeks cen WCPSP. Wzorem metodyki przyjętej w CS 1 (i) indeks ten powinien zostać zastosowany;
- w obliczeniach wzięto pod uwagę całkowitą alokację na instrumenty finansowe. W praktyce powinna ona zostać pomniejszona o przewidywane koszty zarządzania BGK i pośredników finansowych, a powiększona o wkład własny pośredników;
- w obliczaniu średniej wartości wsparcia nie należy raczej uwzględniać doświadczeń związanych z pożyczką płynnościową, bowiem był to produkt uruchomiony jednorazowo w odpowiedzi na wstrząs gospodarczy wywołany pandemią COVID-19.

Docelowo należy zalecić aktualizację metodyki szacowania wskaźnika w momencie, gdy znany już będzie katalog planowanych do uruchomienia produktów finansowych oraz ich metryki.

Biorąc pod uwagę doświadczenia związane z wdrażaniem działania 2.1 RPO WP osiągnięcie założonej wartości pośredniej i docelowej jest realne.

Przedsiębiorstwa otrzymujące wsparcie niefinansowe, RCO 04

Na wskaźnik będą „pracować” trzy przedsięwzięcia strategiczne planowane do realizacji w ramach celu 1 (iii). Uwagi dotyczące metodyki są więc analogiczne jak w przypadku wskaźnika „Przedsiębiorstwa objęte wsparciem w formie dotacji” i dotyczą braku wskazania metodyki/założeń leżących u podstaw przyjętych wartości docelowych. Biorąc pod uwagę doświadczenia związane z realizacją zbliżonych przedsięwzięć w perspektywie 2014-2020, osiągnięcie założonej wartości pośredniej i docelowej jest realne.

Nowe przedsiębiorstwa objęte wsparciem, RCO 05

Szacunki dotyczące wartości wskaźnika opierają się na doświadczeniach związanych z wdrażaniem przedsięwzięcia strategicznego „Invest in Pomorskie 2020” i danych dotyczących nowopozyskanych przedsiębiorstw. Nie wydaje się to być podejście słuszne, bowiem trudno postawić znak równości między firmą nowopozyskaną, a firmą nową w rozumieniu definicji wskaźnika z WLWK EFRR. Zgodnie z tą definicją nowe przedsiębiorstwo to takie, które nie istniało trzy lata przed złożeniem wniosku o udzielone wsparcie. Zasadniczym celem przedsięwzięcia „Invest in Pomerania 2030” jest przyciągnięcie do województwa inwestorów – z punktu widzenia regionalnego krajobrazu gospodarczego będą oni rzeczywiście nowymi przedsiębiorstwami, natomiast z pewnością tylko część z nich (i to

raczej niewielka) będą stanowiły startupy. Jak wskazano wcześniej rekomenduje się rezygnację ze wskaźnika.

Liczba przedsiębiorstw wspartych w ramach rozwoju eksportu, specyficzny

Według metodyki przy szacowaniu wartości wskaźnika oparto się na doświadczeniach z przedsięwzięcia strategicznego „Pomorski Broker Eksportowy”, co jest oczywiście uzasadnione, ponieważ to właśnie w ramach kontynuacji tego przedsięwzięcia mają zostać zrealizowane wszystkie z wymienionych w FEP działań dotyczących wsparcia eksportu. Nie wyjaśniono natomiast w metodyce, dlaczego mimo zbliżonej alokacji na kontynuację przedsięwzięcia, wartość wskaźnika jest ponad trzykrotnie mniejsza od wartości założonej w projekcie dofinansowanym z RPO WP (odpowiednio 500 i 1806). Jeżeli tak znaczące obniżenie wartości docelowej wskaźnika wynika np. z planów dotyczących zmiany zakresu/form/wysokości oferowanego firmom wsparcia, to skrótowy opis tych zmian powinien zostać przedstawiony w metodyce. Realność osiągnięcia zakładanej wartości docelowej oraz wartości pośredniej nie budzi wątpliwości.

Wskaźniki rezultatu

Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne (w tym: dotacje, instrumenty finansowe), RCR 02

Istota wskaźnika sprowadza się do określenia wkładu prywatnego do projektów – zarówno w zakresie wydatków kwalifikowalnych, jak i niekwalifikowalnych. Przyjęcie założenia, że udział wkładu prywatnego w całkowitej wartości projektu będzie zbliżony do udziału z perspektywy finansowej 2014-2020 jest trafne – intensywności wsparcia wynikające z mapy pomocy regionalnej nie ulegają dla województwa pomorskiego zmianie (region nadal jest klasyfikowany jako słabiej rozwinięty).

Wartość wskaźnika stanowi sumę wartości wskaźników „Wartość inwestycji prywatnych uzupełniających wsparcie publiczne – dotacje” oraz „Wartość inwestycji prywatnych uzupełniających wsparcie publiczne – instrumenty finansowe”. Jako taki powinien być prezentowany w metodyce jako trzeci.

Wartość inwestycji prywatnych uzupełniających wsparcie publiczne (dotacje) oszacowano w oparciu o wiedzę Instytucji Pośredniczącej RPO WP nt. przedsięwzięć strategicznych w ramach RPS. Nie wskazano natomiast metodyki szacowania – ta opisana jest dopiero przy wskaźniku dotyczącym wsparcia dotacyjnego.

Wartość inwestycji prywatnych uzupełniających wsparcie publiczne - dotacje, WLWK 16a

Z zaprezentowanej w akapicie III „Sposób szacowania” tabeli wynika, że wkład prywatny będzie wynosił 32% w przypadku przedsięwzięcia „Pomorski Broker Eksportowy” oraz 50% w przypadku dwóch pozostałych przedsięwzięć strategicznych. Przyjęte założenia wydają się nie znajdować oparcia w dotychczasowych doświadczeniach związanych z realizacją tożsamyh przedsięwzięć w ramach RPO WP. Z danych z systemu SL wynika, że wkład

prywatny do projektu „Pomorski Broker Eksportowy” wyniósł 73%, natomiast pozostałych przedsięwzięć 84%. Błędnie obliczono też wkład własny w przedsięwzięciu „Pomorski Broker Eksportowy”. Trzymając się założenia, że udział środków UE w całkowitej wartości projektu wyniesie 68% to przy alokacji na poziomie 39,79 mln PLN całkowita wartość projektu będzie równa 58,51 mln PLN, co oznacza, że wartość wkładu prywatnego wyniesie 18,72 mln PLN, a nie 15,51 mln PLN, jak wskazano w metodyce. W oszacowaniach nie należy też uwzględniać ewentualnego wkładu grantobiorców, bowiem zgodnie z definicją wskaźnika zawartą w WLWK EFRR należy go obliczyć na podstawie prywatnego współfinansowania przewidzianego w umowach o dofinansowanie.

Wartość inwestycji prywatnych uzupełniających wsparcie publiczne – instrumenty finansowe, WLWK 16b

Jeżeli w metodyce przyjęto, że wartość inwestycji prywatnych uzupełniających wsparcie w formie IF wynosi 15% alokacji przeznaczonej na IF, to wartość wkładu prywatnego wyniesie 11,4, a nie 9,7 mln EUR (w pierwszej kolejności, zgodnie ze wzorem: alokacja UE na projekt x 100% / przewidywany procentowy udział alokacji w całkowitej wartości projektu, obliczyć należy całkowitą wartość projektu, a następnie od tej wartości odjąć alokację UE na projekt).

Przedsiębiorstwa o wyższym obrocie, RCR 19

Wartość pośrednia i docelowa wskaźnika nie zostały określone. Jak wskazano wcześniej trudno znaleźć dane, na podstawie których można by podjąć próbę ich oszacowania. Powtórzyć należy w tym miejscu rekomendację dotyczącą rezygnacji ze wskaźnika.

Czy przyjęty indykatywny podział alokacji FEP wg rodzajów interwencji (obszary interwencji, forma finansowania, terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne, dodatkowe tematy EFS+) jest adekwatny do zaplanowanego zakresu wsparcia? Czy zaproponowany podział alokacji FEP wymaga modyfikacji?

Na realizację CS 1 (iii) alokowano kwotę 128,8 mln EUR, czyli mniejszą o niemal 30 mln EUR od alokacji na oś priorytetową 2 RPO WP, której zakres przedmiotowy był bardzo zbliżony do zakresu wsparcia przewidzianego w ramach omawianego celu. Warto natomiast zwrócić uwagę, że zmniejszenie alokacji jest związane przede wszystkim z brakiem wsparcia dotacyjnego dla firm na inwestycje w środki trwałe, na które w RPO WP alokowano 46,2 mln EUR. Można zatem przyjąć, że alokacja pozwoli na zaspokojenie potrzeb regionalnych przedsiębiorców w mniejszym zakresie aniżeli w perspektywie finansowej 2014-2020, choć odchodzenie od instrumentów dotacyjnych na rzecz finansowych, w przypadku mniej ryzykownych i dochodowych projektów, jest słusznym kierunkiem. Pewne wątpliwości może jedynie budzić brak wsparcia dotacyjnego dla projektów dotyczących wdrożeń wyników prac B+R, które należy uznać za charakteryzujące się podwyższonym poziomem ryzyka i niepewną stopą zwrotu. Warto natomiast zauważyć, że bezzwrotne wsparcie dla tego rodzaju projektów przewidziano w programie FENG w postaci kontynuacji tzw. kredytu technologicznego.

Wynoszącą 66,1 mln EUR alokację na instrumenty finansowe, które będą służyły wsparciu działań przewidzianych w ramach obszaru „wsparcie rozwoju i transformacji przedsiębiorstw” należy uznać za adekwatną. Jest ona zbliżona do alokacji na instrumenty finansowe w priorytecie inwestycyjnym 3c RPO WP, która (po odliczeniu kosztów zarządzania) praktycznie w całości została spożytkowana przez przedsiębiorców. W kontekście braku wsparcia dotacyjnego oraz systematycznie rosnących cen, które z pewnością przełożą się na średnią wartość zamierzeń inwestycyjnych przedsiębiorców, można by postulować zwiększenie alokacji na instrumenty finansowe natomiast musiałoby się to wiązać ze zmniejszeniem alokacji na inne działania z pierwszego celu polityki. Ponadto należy pamiętać, że przedsiębiorcy będą mogli skorzystać również z produktów finansowych zasilanych środkami finansowymi zwróconymi z instrumentów finansowych z perspektyw finansowych 2007-2013 i 2014-2020.

Alokacja na instrumenty dotacyjne wynosi 64,2 mln EUR i została podzielona w następujący sposób: 16,6 mln EUR na przedsięwzięcie „Pomorski Broker Eksportowy”, 8,4 mln EUR na przedsięwzięcie „Pomorski System Usług Informacyjnych i Doradczych”, 37,7 mln EUR na przedsięwzięcie „Invest in Pomerania 2030”. Z porównania tych kwot z alokacjami na działania 2.3, 2.4 i 2.5 RPO WP, które były ukierunkowane na wsparcie zbliżonych, jeżeli chodzi o zakres przedmiotowy projektów, wynika, że w przypadku każdego z obszarów wsparcia doszło do zwiększenia alokacji – od 0,9 mln EUR we wsparcia eksportu do 8,2 mln EUR we wsparcia inwestorów. Zwiększenie alokacji znajduje swoje uzasadnienie w szerszym aniżeli w perspektywie finansowej 2014-2020 planowanym zakresie wsparcia oraz wzroście kosztów.

Podsumowując, zaproponowany podział alokacji nie wymaga modyfikacji.

Tabela 4 Rekomendacje i zalecenia dotyczące CS 1 (iii)

Rekomendacje:

- 1) Przeniesienie działania: „usługi inkubacyjne dotyczące prowadzenia działalności na wczesnym etapie rozwoju” z obszaru „wsparcie rozwoju i transformacji przedsiębiorstw” do obszaru „usługi informacyjno-doradcze dla MŚP” (Planowane rodzaje działań);
- 2) Rezygnacja ze wskaźnika „Nowe przedsiębiorstwa objęte wsparciem” (Wskaźniki);
- 3) Rezygnacja ze wskaźnika „Przedsiębiorstwa o wyższym obrocie” (Wskaźniki).

Zalecenia:

- 1) W obszarze „wsparcie rozwoju i transformacji przedsiębiorstw” nadanie punktowi (c) brzmienia: usprawnienie procesu produkcyjnego lub sposobu świadczenia usług poprzez rozwój zaplecza infrastrukturalnego przedsiębiorstwa (np. zakup sprzętu, technologii, niezbędnych komponentów w tym danych) (Planowane rodzaje działań);
- 2) W obszarze „kompleksowe wsparcie inwestorów” usunięcie punktu (d) (Planowane rodzaje działań);

- 3) Wymienienie w obszarze „wsparcie rozwoju i transformacji przedsiębiorstw” wskazanego w RPS działania: wsparcie regionalnych i lokalnych łańcuchów dostaw, zagospodarowanie lokalnego potencjału produkcji, handlu i usług (Planowane rodzaje działań);
- 4) W obszarze „wsparcie rozwoju i transformacji przedsiębiorstw” usunięcie z punktu (b) zwrotu poprzez innowacje procesowe i optymalizację procesów zachodzących w przedsiębiorstwie (Planowane rodzaje działań);
- 5) W obszarze „usługi informacyjno-doradcze dla MŚP” rozbić punkt (a) na dwa, z których jeden będzie dotyczył przedsiębiorców, a drugi IOB (Planowane rodzaje działań);
- 6) W obszarze „usługi informacyjno-doradcze dla MŚP” usunięcie punktu (c) cykliczne badania pomorskich przedsiębiorstw w celu zwiększenia efektywności wsparcia informacyjno – specjalistycznego dla MŚP (Planowane rodzaje działań);
- 7) W obszarze „usługi informacyjno-doradcze dla MŚP” umieszczenie punktu (d) przed punktem (a) (Planowane rodzaje działań);
- 8) W obszarze „wsparcie eksportu” rezygnacja z punktu (a) lub zmiana jego brzmienia na takie, które skupi się na konkretnych działaniach związanych ze wsparciem eksportu (Planowane rodzaje działań);
- 9) Modyfikacja zapisu dotyczącego grup docelowych, zgodnie ze sformułowanymi uwagami szczegółowymi (Planowane rodzaje działań);
- 10) Wprowadzenie zaproponowanych zmian w metodyce szacowania wskaźników (Raport metodyczny szacowania wartości wskaźników).

Źródło: opracowanie własne

5.1.4 CS 1 (iv) Rozwijanie umiejętności w zakresie inteligentnej specjalizacji, transformacji przemysłowej i przedsiębiorczości

Czy zaproponowane uzasadnienia diagnostyczne wymagają uzupełnienia i/lub modyfikacji?

Diagnoza sytuacji dotycząca interwencji w zakresie inteligentnej specjalizacji w ramach Priorytetu 1. „Bardziej konkurencyjne i inteligentne Pomorze” i CS 1 (iv), opisana jest w rozdziale FEP „Strategia programu” w podrozdziale „Punkt wyjścia”, w obszarze GOSPODARKA i w Tabeli 1. Najważniejszą potrzebą, stanowiącą punkt wyjścia interwencji w CS 1 (iv) według FEP, jest konieczność pogłębienia współpracy pomiędzy przedsiębiorstwami o wysokim potencjale B+R z sektorem nauki, przy udziale klastrów oraz instytucji otoczenia biznesu. Pogłębienie współpracy wymaga działań animacyjnych inspirowanych przez samorząd województwa.

Opisana „sytuacja wyjściowa” koresponduje z Wyzwaniami, w których poprawa pozycji konkurencyjnej gospodarki regionu uwarunkowana jest „podejmowaniem współpracy biznesu, sektora naukowo-badawczego oraz publicznego w celu budowania przewagi technologicznej i wdrażania nowoczesnych rozwiązań”. Wyzwania w pełni korespondują ze strategicznymi wyzwaniami rozwojowymi w SRWP 2030, gdzie w punkcie 6. wskazuje się, że

podejmowanie współpracy biznesu, sektora naukowo-badawczego oraz publicznego jest warunkiem budowania przewagi technologicznej Pomorza.

W Tabeli 1, w wierszu (iv) „Rozwijanie umiejętności w zakresie inteligentnej specjalizacji, transformacji przemysłowej i przedsiębiorczości” opis sytuacji wyjściowej interwencji znajduje swoje bardziej szczegółowe uzasadnienie. Uzasadnienie dotyczy (w kolejności tiret w prawej kolumnie Tabeli 1 w FEP):

- kluczowego znaczenia dla rozwoju gospodarki Pomorza sektorów wpisujących się w obszar czterech Inteligentnych Specjalizacji Pomorza;
- konieczności utrzymania ciągłości Procesu Przedsiębiorczego Odkrywania (PPO);
- roli pomorskich klastrów we wzmacnianiu PPO.

Przedstawione w Tabeli 1 FEP uzasadnienia diagnostyczne są spójne z wyzwaniem w „punkcie wyjścia”, diagnozą przedstawioną SRWP 2030 oraz korespondują z diagnozą RPS w zakresie gospodarki, rynku pracy, oferty turystycznej i czasu wolnego. Ta pierwsza została uznana za trafną i kompletną w ocenie ex ante³⁰. Uzasadnienia diagnostyczne nie wymagają modyfikacji ani uzupełnienia.

Czy w trafny i realny sposób określono w FEP planowany zakres wsparcia w poszczególnych priorytetach i celach szczegółowych?

Czy cele polityki, priorytety i cele szczegółowe FEP wynikają z diagnozy i wyzwań rozwojowych regionu?

Zakres wsparcia w ramach CS 1 (iv) obejmuje następujące działania realizowane w ramach przedsięwzięcia strategicznego pn. Smart Green Progress:

- a) zwiększenie aktywności B+R podmiotów z obszarów Inteligentnych Specjalizacji Pomorza (ISP);
- b) wsparcie procesu przedsiębiorczego odkrywania branż o największym potencjale rozwoju, m.in. poprzez działania animacyjne;
- c) wsparcie wchodzenia w międzynarodowe konsorcja oraz globalne łańcuchy wartości podmiotów wpisujących się w ISP oraz klastrów;
- d) wzmocnienie marki ISP, m.in. poprzez wspieranie i promowanie produktów na rynkach zagranicznych;
- e) wsparcie rozwoju nowoczesnych usług klastrów na rzecz transformacji przemysłowej oraz wdrażania nowych technologii (m.in. huby innowacji);
- f) wsparcie potencjału klastrów.

CS 1 (iv) i planowane w nim działania są tożsame z zakresem działania 1.1.3 „Rozwój inteligentnych specjalizacji oraz klastrów” w RPS w zakresie gospodarki, rynku pracy, oferty turystycznej i czasu wolnego (s. 50). Podobnie można przyporządkować działania FEP (i

³⁰ Ocena ex-ante projektu SRWP 2030, UMWP, 2021

działania 1.1.3 RPS) do działań przewidzianych w „Smart Green Progress” opisanych w Załączniku 2 do RPS („Charakterystyka przedsięwzięć strategicznych”). Wyjątkiem jest działanie 6. w przedsięwzięciu Smart Green Progress („Monitoring gospodarki...”), przewidziane również w działaniu 1.1.3 RPS, którego nie wymieniono w FEP – „stworzenie platformy zapewniającej dostęp do informacji oraz usprawniającej komunikację (w tym danych analitycznych i analiz) oraz wsparcie w ich zastosowaniu i prezentacji”³¹. W wywiadzie z przedstawicielami UMWP wyjaśniono, że działanie uznano za zbyt szczegółowe dla przyjętego sposobu syntetycznego opisu działań na poziomie FEP.

Analiza zapisów w omawianych dokumentach³² prowadzi do wniosku, potwierdzonego w wywiadzie z przedstawicielami UMWP, że działania zaplanowane w FEP można podzielić na dwa główne obszary: działania skierowane na przedsiębiorcze odkrywanie i rozwój ISP oraz działania mające na celu wzrost potencjału pomorskich klastrów. Wydaje się, że można ponownie zrehabilitować zestaw planowanych działań w FEP uwzględniając sygnalizowany powyżej podział. Proponowane brzmienie zapisów, ujęte poniżej hasłowo, mogłoby mieć następującą postać:

- a) zwiększenie aktywności B+R podmiotów z obszarów ISP;
- b) animacja procesu przedsiębiorczego odkrywania branż o największym potencjale rozwoju;
- c) umiędzynarodowienie podmiotów wpisujących się w ISP;
- d) promowanie i wzmocnienie marki ISP;
- e) wsparcie potencjału klastrów (zarządzanie, wsparcie usług na rzecz transformacji przemysłowej, umiędzynarodowienie).

W kryteriach dopuszczających CS 1 (iv) wskazuje się m.in. na projekty *mieszczące się w [...] branżach kluczowych mających istotne znaczenie dla rozwoju poszczególnych obszarów województwa*. Jest to drugi z mechanizmów koncentracji wsparcia wymieniony w SRWP 2030 (11. Zasada koncentracji na priorytetowych dziedzinach gospodarki, s. 71). Niemniej jednak wśród kryteriów strategicznych działania 1.1.3. RPS nie ma takiego kryterium³³. Stanowi to pewną niespójność FEP z RPS i być może wymaga korekty w RPS.

Konkludując, zakres interwencji FEP, pomimo zasygnalizowanych powyżej możliwych korekt dotyczących opisu działań, można uznać za spójny z uzasadnieniem diagnostycznym w Tabeli 1 i Punktem wyjścia w FEP. Cel interwencji FEP w CS 1 (iv) koresponduje z Celem strategicznym 3. „Odporna gospodarka” SRWP 2030, w którym podkreśla się konieczność wzmocnienia współpracy międzysektorowej, szczególnie sektora naukowo-badawczego, publicznego i biznesu. W RPS wskazano, że Inteligentne Specjalizacje Pomorza, potrzebują pogłębienia współpracy oraz dalszej animacji w obszarach o wysokim potencjale B+R przy

³¹ Tożsame działanie przewidziane jest w Smart Green Progress - 6. Monitoring gospodarki w kontekście innowacyjności polegający m. in. na weryfikacji potencjału ISP oraz poszukiwaniu nowych obszarów

³² Potwierdzają to przyjęte kody interwencji i zestawy przyjętych wskaźników w FEP

³³ Kryterium „branż kluczowych dla gospodarki” pojawia się jedynie w Działaniu 2.1 Kompetentny pracownik RPS w zakresie gospodarki, rynku pracy, oferty turystycznej i czasu wolnego

aktywnym udziale klastrów oraz zaangażowaniu pomorskich uczelni badawczych oraz Instytucji Otoczenia Biznesu. Można zatem uznać, że działania zaplanowane w FEP są trafne oraz uzasadnione diagnozą sytuacji i SRWP 2030. Można jedynie uporządkować i zredagować powtórnie opis działań przewidzianych w FEP, zgodnie z powyższymi zaleceniami.

Czy wybór planowanych operacji o znaczeniu strategicznym w FEP jest trafny z punktu widzenia realizacji zapisów Programu?

W CS 1 (iv) realizowane będzie przedsięwzięcie strategiczne „Smart Green Progress” (SGP). Przedsięwzięcie jest sposobem realizacji zobowiązań Samorządu Województwa Pomorskiego (SWP) z SRWP 2030 – „Stworzenie kompleksowej oferty inwestycji B+R i ich komercjalizacja w przedsiębiorstwach” oraz „Stworzenie mechanizmu wsparcia transformacji przedsiębiorstw w kierunku wykorzystania m.in. zielonych technologii, GOZ, Przemysłu 4.0, automatyzacji i cyfryzacji”. Przedsięwzięcie strategiczne SGP będzie finansowane ze środków FEP³⁴ i środków SWP.

SGP opisane jest w Załączniku 2. do RPS w zakresie gospodarki, rynku pracy, oferty turystycznej i czasu wolnego („Charakterystyka przedsięwzięć strategicznych”). Celem SGP jest animacja rozwoju obszarów Inteligentnych Specjalizacji Pomorza oraz klastrów w kierunku gospodarki neutralnej klimatycznie³⁵. Cele i działania CS1 (iv) są tożsame z celem i działaniami SGP. CS 1 (iv) będzie realizowany w formie jednego przedsięwzięcia strategicznego - SGP - koordynowanego przez SWP. Wybór SGP jako przedsięwzięcia strategicznego realizującego cele CS 1 (iv) jest trafny z punktu widzenia realizacji zapisów Programu.

Czy trafnie zidentyfikowano główne grupy docelowe w poszczególnych priorytetach i celach szczegółowych FEP?

Główne grupy docelowe działań przewidzianych w CS 1 (iv) to: przedsiębiorcy (mikro, małe, średnie i duże), pracownicy przedsiębiorstw, klastry, start-upy, IOB, uczelnie, jednostki B+R. Katalog grup docelowych (kluczowych partnerów według nomenklatury RPS) przedsięwzięcia SGP jest nieco inny. Nie ma w nim pracowników przedsiębiorstw są natomiast organizacje pracodawców. Rozszerzenie katalogu grup docelowych o pracowników przedsiębiorstw wydaje się możliwym doprecyzowaniem w kontekście instrumentów wsparcia (np. podnoszących kompetencje w zakresie zarządzania klastrem), ale wydaje się, że nie jest

³⁴ Smart Green Progress realizuje działania zaplanowane w RPS w zakresie gospodarki, rynku pracy, oferty turystycznej i czasu wolnego w działaniach 1.1.3 i 1.2

³⁵ Przedsięwzięcie „Smart Green Progress” jest kontynuacją projektu „Smart Progress” finansowanego z RPO WP (kończy się on w grudniu 2021 r.), którego celem jest zwiększenie aktywności podmiotów (firm, jednostek naukowych, itp.) z obszarów Inteligentnych Specjalizacji Pomorza poprzez m.in. tworzenie przez nie konkretnych konsorcjów tematycznych wokół pomysłów biznesowych opartych o nowe technologie, szukanie nowych sposobów na zapewnienie kadr dla branż związanych z ISP, nawiązywanie biznesowych relacji międzynarodowych, w których pomorskie firmy występowałyby nie tylko w roli podwykonawców i konsumentów cudzych rozwiązań technologicznych, ale także dostawców własnych technologii. Przedmiotem projektu jest również budowanie marki pomorskich specjalności biznesowych, rozpoznawalnej w skali ogólnopolskiej i międzynarodowej.

konieczne ich wymienianie, skoro są wskazane wśród grup docelowych przedsiębiorstwa i klastry. Nie jest jasne, dlaczego zrezygnowano z umieszczenia w katalogu grup docelowych organizacji pracodawców wymienionych w SGP. Proponujemy dodać do katalogu grup docelowych organizacje przedstawicielskie i społeczne, jako uczestników ekosystemu innowacji według modelu poczwórnej helisy. Wydaje się także, że w katalogu grup docelowych powinny się znaleźć JST. Proces Przedsiębiorczego Odkrywania, który ma być animowany w ramach CS 1 (iv), powinien angażować także JST szczebla niższego niż regionalny (SWP oczywiście jest zaangażowany w projekt jako jego realizator), szczególnie że w SGP, w działaniu 3. („Proces Przedsiębiorczego Odkrywania poprzez wsparcie rozwoju branż o wysokim potencjale B+R, ze szczególnym uwzględnieniem potencjału subregionów”), wskazuje się na wagę udziału subregionów w tym procesie (prawdopodobnie w zakresie identyfikacji branż kluczowych dla subregionów). Trudno sobie wyobrazić zaangażowanie subregionów bez udziału subregionalnych JST. Proponuje się też uporządkowanie opisu przez wskazanie potencjalnych wnioskodawców/beneficjentów i odbiorców ostatecznych. W CS 1 (iv) do głównych potencjalnych wnioskodawców/ beneficjentów należy zaliczyć: samorząd województwa i klastry. Głównymi ostatecznymi odbiorcami będą – partnerzy działań animacyjnych - to wszyscy potencjalni aktorzy regionalnego ekosystemu innowacji: przedsiębiorcy (mikro, małe, średnie i duże), klastry, start-upy, IOB, uczelnie, jednostki B+R, JST i organizacje przedstawicielskie i społeczne.

Czy przyjęty zestaw wskaźników (produktu i rezultatu) jest kompletny z punktu widzenia zakresu wsparcia przewidzianego w FEP? Czy wymaga on uzupełnienia i/lub modyfikacji?

W CS 1 (iv) przyjęto dwa wskaźniki produktu: „Liczba wspartych klastrów” oraz „Udział podmiotów instytucjonalnych w procesie przedsiębiorczego odkrywania”. Dobór wskaźników jest trafny w świetle zaplanowanych działań FEP (i RPS), ponieważ dotyczą produktów dwóch rodzajów planowanych działań: skierowanych na wzrost potencjału klastrów i rozwój ISP.

Wskaźniki rezultatu w CS 1 (iv) to: „Liczba przedsiębiorstw zaangażowanych we wsparte klastry” oraz „Pracownicy MŚP kończący szkolenia w zakresie rozwoju umiejętności w zakresie inteligentnej specjalizacji, transformacji przemysłowej i przedsiębiorczości (według rodzaju umiejętności: techniczne, zarządzanie, przedsiębiorczość, ekologiczne, inne)”. Dobór wskaźników rezultatu jest trafny – korespondują wprost ze wskaźnikami produktu, a te są trafnie dobrane do planowanych działań.

W tabeli wskaźników należy poprawić kody wskaźników poziomu krajowego „Liczba wspartych klastrów” (kod PLRO18) i „Liczba przedsiębiorstw zaangażowanych we wsparte klastry” (kod PLRR 08).

Warto zauważyć, że wskaźniki produktu w FEP nie korespondują wprost ze wskaźnikami produktu w działaniu 1.1.3 RPS. Dotyczy to wskaźnika „Pracownicy MŚP kończący szkolenia w zakresie rozwoju umiejętności w zakresie inteligentnej specjalizacji, transformacji przemysłowej i przedsiębiorczości (według rodzaju umiejętności: techniczne, zarządzanie,

przedsiębiorczość, ekologiczne, inne)”, który nie znajduje swojego odpowiednika w RPS. Należałoby zmienić wskaźnik produktu w RPS.

Czy sposób szacowania wartości docelowych wskaźników w FEP jest poprawny i czy realne jest osiągnięcie przyjętych wartości docelowych wskaźników dla 2024 r. i 2029 r.?

Wartość docelowa wskaźnika produktu „Liczba wspartych klastrów” (wartość bazowa - 0, wartość docelowa – 10) wskazuje, że planuje się objęcie interwencją co najmniej 10 klastrów. Z informacji zawartych w uzasadnieniu FEP (Tabela 1) i dostępnych publikacji wynika, że na terenie województwa pomorskiego działa około 20 klastrów. Według informacji na stronie Departamentu Rozwoju Gospodarczego UMWP klastrów jest 19³⁶, ale nie wszystkie z nich są jednakowo aktywne. Założenie, że uda się zaangażować połowę z nich w działania przewidziane w CS 1 (iv) jest realistyczne i wynika również z doświadczeń historycznych³⁷. Zatem wartość docelowa wskaźnika produktu wydaje się realna do osiągnięcia. Odpowiadający mu wskaźnik rezultatu „Liczba przedsiębiorstw zaangażowanych we wsparte klastry” można oszacować na podstawie liczby przedsiębiorstw wchodzących w skład pomorskich klastrów. Dla planowanych 10 klastrów objętych wsparciem planowana docelowa liczba przedsiębiorstw zaangażowanych we wsparte klastry wynosi 250. Oszacowanie to bazuje na doświadczeniu historycznym ze współpracy z aktywnymi klastrami województwa pomorskiego.

W przypadku wskaźnika produktu „Udział podmiotów instytucjonalnych w procesie przedsiębiorczego odkrywania” (wartość bazowa - 0, wartość docelowa – 120) bazuje się z kolei na doświadczeniach z realizacji projektu „Smart Progress”, w którym realizowano analogiczne działania. We wskaźniku rezultatu, korespondującym z działaniami skierowanymi na rozwój ISP dotyczący liczby pracowników MŚP kończących szkolenia w zakresie rozwoju umiejętności w ramach ISP, przyjęto wartość docelową 2 500. Wartość ta prawdopodobnie będzie zmniejszona do 1 000³⁸. Oszacowanie ponownie bazuje na doświadczeniach realizacji projektu „Smart Progress”, z których wynika³⁹, że specjalistyczne szkolenia oferowane w ramach rozwoju kadr na rzecz ISP adresowane są i spotykają się z zainteresowaniem wąskich grup pracowników przedsiębiorstw.

³⁶https://drg.pomorskie.eu/innowacje-przedsiębiorczosc/polityka-klastrowa/klastry-w-pomorskim/?p_p_auth=GxbqOLm9&p_p_id=49&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&_49_struts_action=%2Fmy_sites%2Fview&_49_groupId=102005&_49_privateLayout=false&doing_wp_cron=1633370668.0704379081726074218750 (dostęp 05.10.2021)

³⁷ Wywiady z przedstawicielami UMWP

³⁸ Taką wartość docelową wskazano w najnowszej wersji Raportu metodycznego szacowania wartości wskaźników projektu programu Fundusze Europejskie dla Pomorza 2021-2027 – projekt z września 2021 r.

³⁹ Wywiady z przedstawicielami DRG

Czy przyjęty indykatywny podział alokacji FEP wg rodzajów interwencji (obszary interwencji, forma finansowania, terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne, dodatkowe tematy EFS+) jest adekwatny do zaplanowanego zakresu wsparcia? Czy zaproponowany podział alokacji FEP wymaga modyfikacji?

Na CS 1 (iv) alokowano 3,9 mln EUR, co jest wartością nieco mniejszą niż szacowana wartość budżetu SGP (21 mln PLN), co może wynikać z faktu, że niektóre działania SGP będą także finansowane z CP 4 (w RPS odpowiada mu działanie 1.2) i ze środków SWP. Na kod 023 (Rozwój umiejętności na rzecz inteligentnej specjalizacji, transformacji przemysłowej, przedsiębiorczości i zdolności przedsiębiorstw dostosowania się do zmian) alokowano 1,6 mln EUR, a na kod 026 (Wsparcie dla klastrów innowacyjnych, w tym między przedsiębiorstwami, organizacjami badawczymi i organami publicznymi oraz sieciami biznesowymi, z korzyścią głównie dla MŚP) – 2,3 mln EUR. Z wywiadów wynika, że podział ten jest wstępny i będzie korygowany po doprecyzowaniu zakresu wsparcia w ramach SPG, co ma nastąpić w styczniu 2022 r. Rozważana jest możliwość wsparcia klastrów w formie konkursu grantowego (grant na granty). Ta formuła wymagać będzie być może zwiększenia budżetu przeznaczonego na wsparcie dla klastrów (koszty zarządzania funduszem grantowym). Zależy to jednak od szczegółowego zakresu udzielanego wsparcia.

W ramach realizacji CS 1 (iv) nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych. Formę wsparcia – dotacje - należy uznać za trafną biorąc pod uwagę specyfikę realizowanych działań i ich formę (projekt własny SWP).

Tabela 5 Rekomendacje i zalecenia dotyczące CS 1 (iv)

Rekomendacje: brak.

Zalecenia:

- 1) Przeredagowanie opisu działań w CS 1 (iv) tak, aby działania pogrupować w dwa główne obszary wsparcia: rozwój ISP i wzmocnienie potencjału klastrów;
- 2) Przemodelowanie opisu dotyczącego głównych grup docelowych, zgodnie z sugestiami zawartymi w raporcie.

5.2 Priorytet 2 Bardziej zielone Pomorze (CP 2)

5.2.1 CS 2 (i) Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych

Czy zaproponowane uzasadnienia diagnostyczne wymagają uzupełnienia i/lub modyfikacji?

W diagnozie do CS 2 (i) zwrócono uwagę na takie wątki jak: wysoka energochłonność regionu i potencjał oszczędności ciepła w budynkach publicznych i mieszkalnych, zbyt duży wolumen ciepła wytwarzany z węgla w rozproszonych źródłach, przekroczenia standardów jakości powietrza i emisja gazów cieplarnianych, słabo rozwinięty system monitoringu jakości powietrza oraz potrzeba rozwoju i wdrażania innowacji w sektorze energii w procesie dążenia do neutralności klimatycznej. Wszystkie te wątki zostały zasygnalizowane również w diagnozach do SRWP 2030 oraz RPS w zakresie bezpieczeństwa środowiskowego i energetycznego⁴⁰. Ich dobór należy uznać za trafny w kontekście planowanego zakresu interwencji. Z punktu widzenia uzasadnienia planowanej CS 2 (i) interwencji w zakresie „promocji, doradztwa, podnoszenia świadomości i wiedzy mieszkańców, przedsiębiorców i władz lokalnych”, w treści FEP zabrakło jednak obecnych w RPS i SRWP 2030 zapisów dotyczących niezadowalającego poziomu świadomości społeczeństwa. Wskazane byłoby więc uzupełnienie części diagnostycznej o te kwestie.

Dodatkowo – w części opisowej diagnozy dla obszaru „Energetyka” (łącznie dla CS 2 (i) i CS 2 (ii)) można rozważyć wzmocnienie zapisów odnoszących się do realizacji poprzez FEP celów energetyczno-klimatycznych UE, np. poprzez dodanie, śladem SRWP 2030 i RPS, odniesienia do Europejskiego Zielonego Ładu, który wyznacza cele w zakresie redukcji emisji CO₂, rozwijania efektywności energetycznej oraz odnawialnych źródeł energii.

Czy w trafny i realny sposób określono w FEP planowany zakres wsparcia w poszczególnych priorytetach i celach szczegółowych?

Czy cele polityki, priorytety i cele szczegółowe FEP wynikają z diagnozy i wyzwań rozwojowych regionu?

Zakres wsparcia w ramach CS 2 (i) należy ocenić jako wysoce trafny w odniesieniu do zdiagnozowanych problemów i wyzwań województwa pomorskiego. Obejmuje wszystkie typy inwestycji istotne z punktu widzenia poprawy efektywności energetycznej oraz poprawy jakości powietrza, możliwe do finansowania na poziomie regionalnym polityki spójności. Należą do nich termomodernizacja budynków publicznych i wielorodzinnych budynków mieszkalnych, rozwój systemów zarządzania energią, modernizacja oświetlenia wewnętrznego i zewnętrznego, wymiana indywidualnych źródeł ciepła lub podłączenie do sieci ciepłowniczej lub gazowej, budowa i modernizacja sieci ciepłowniczych lub chłodniczych wraz z magazynami ciepła oraz przebudowa lokalnych źródeł ciepła, w tym z zastosowaniem

⁴⁰ Ilekróć w analizach dotyczących CS 2 (i) znajduje się odwołanie do RPS, chodzi o RPS w zakresie bezpieczeństwa środowiskowego i energetycznego przyjęty uchwałą nr 756/271/21 Zarządu Województwa Pomorskiego z dnia 29 lipca 2021 r.

kogeneracji. Dodatkowo część przedsięwzięć wpisujących się w realizację CS 2 (i) będzie podlegała finansowaniu w ramach CS 1 (iii) (inwestycje przedsiębiorstw w zakresie poprawy efektywności energetycznej i zastosowania odnawialnych źródeł energii (OZE)).

Przy określaniu zakresu wsparcia w CS 2 (i) uwzględniono demarkację z poziomem krajowym polityki spójności oraz z programem „Czyste powietrze”, przy czym trzy z ujętych w FEP typów przedsięwzięć wymagać będą odstępstwa od przyjętych zasad demarkacji, a mianowicie wsparcie dla: (a) jednostek wysokosprawnej kogeneracji; (b) promocji, doradztwa, podnoszenia świadomości i wiedzy mieszkańców, przedsiębiorców i władz lokalnych w zakresie efektywności energetycznej i wykorzystania OZE, obejmujących swoim zasięgiem maksymalnie obszar całego województwa pomorskiego; (c) monitoringu jakości powietrza, w tym rozbudowy i utrzymania istniejącej sieci stacji automatycznego monitoringu powietrza. Proponowane odstępstwa należy ocenić jako uzasadnione z punktu widzenia potrzeb regionu. Możliwość finansowania tych działań w ramach FEP zależna będzie od wyników negocjacji kontraktu programowego.

Preferencje w finansowaniu projektów zdefiniowano trafnie i w sposób, który powinien stymulować także kompleksowość projektów oraz maksymalizację efektów w zakresie oszczędzania energii i poprawy jakości powietrza, z uwzględnieniem ambitnych zaleceń Komisji Europejskiej (KE) w tym zakresie. Dodatkowo premiowane będzie także zastosowanie OZE i zgodność z lokalnymi dokumentami planistycznymi.

Czy wybór planowanych operacji o znaczeniu strategicznym w FEP jest trafny z punktu widzenia realizacji zapisów Programu?

W CS 2 (i) nie wskazano wprost żadnego przedsięwzięcia strategicznego. Zakres oferowanego wsparcia wpisuje się jednak w realizację ujętego w RPS przedsięwzięcia „Pomorski Archipelag Wysp Energetycznych” w jego aspekcie inwestycyjnym (np. w zakresie rozwoju sieci ciepłowniczych i chłodniczych wraz z magazynami energii, przebudowy lokalnych źródeł ciepła, budowy jednostek kogeneracyjnych, czy termomodernizacji budynków i modernizacji oświetlenia). W związku z tym jako trafne należy ocenić preferencje przy przyznawaniu dofinansowania w CS 2 (i) dla projektów stanowiących element wyspy energetycznej. Pozostałe ujęte w RPS przedsięwzięcia strategiczne („Pomorski Fundusz Antysmogowy” i „Pomorska Dolina wodorowa”) przewidziane są do finansowania z innych środków niż FEP.

Czy trafnie zidentyfikowano główne grupy docelowe w poszczególnych priorytetach i celach szczegółowych FEP?

W katalogu głównych grup docelowych CS 2 (i) wymieniono JST, wspólnoty mieszkaniowe, mieszkańców, przedsiębiorców, organizacje pozarządowe i spółki komunalne. Dobór grup docelowych jest trafny z punktu widzenia celów i zakresu interwencji choć organizacje pozarządowe trudno zaliczyć do jednej z głównych grup. Ze względu na opisane wyżej preferencje dotyczące wysp energetycznych oraz potencjalny wkład interwencji w realizację

przedsięwzięcia strategicznego „Pomorski Archipelag Wysp Energetycznych”, proponowane jest poszerzenie katalogu odbiorców wsparcia o klastry energii, spółdzielnie energetyczne, społeczności energetyczne działające w zakresie energii odnawialnej (analogicznie jak przyjęto dla CS 2 (ii)), a także fundusz zarządzający, który będzie wdrażał instrumenty finansowe. Mieszkańców należy uznać za ostatecznych odbiorców wsparcia, natomiast pozostałe rodzaje podmiotów za potencjalnych wnioskodawców/beneficjentów.

Czy przyjęty zestaw wskaźników (produktu i rezultatu) jest kompletny z punktu widzenia zakresu wsparcia przewidzianego w FEP? Czy wymaga on uzupełnienia i/lub modyfikacji?

Do monitorowania efektów wsparcia udzielanego w ramach CS 2 (i) przyjęto zestaw czterech wskaźników produktu (w tym trzy wskaźniki RCO – wspólne wskaźniki produktu i jeden PLRO – wspólny wskaźnik produktu na poziomie krajowym) oraz siedmiu wskaźników rezultatu (w tym dwóch RCR – wspólnych wskaźników rezultatu, z czego jeden stanowi agregat dwóch wskaźników PLRR – wspólnych wskaźników rezultatu na poziomie krajowym, oraz dodatkowo wskaźnika PLRR stanowiącego agregat dwóch innych wskaźników PLRR). Dobór wskaźników należy ocenić jako trafny, a ich katalog - jako kompletny w odniesieniu do planowanego zakresu interwencji. Jednak ze względu na prognozowany rozkład wsparcia między różne typy inwestycji, niepewność co do ostatecznej możliwości finansowania jednostek kogeneracji w FEP, a także brak danych historycznych (z RPO WP) umożliwiających oszacowanie wartości docelowej, proponowane jest zastąpienie wskaźnika produktu „Liczba jednostek wysokosprawnej kogeneracji” (RCO 104) wskaźnikiem „Liczba nowych/zmodernizowanych punktów świetlnych” (PLRO 165).

Czy sposób szacowania wartości docelowych wskaźników w FEP jest poprawny i czy realne jest osiągnięcie przyjętych wartości docelowych wskaźników dla 2024 r. i 2029 r.?

Wskaźniki produktu

Lokale mieszkalne o lepszej udoskonalonej charakterystyce energetycznej, RCO 18

Oszacowane na poziomie odpowiednio 200 i 1 300 sztuk wartości pośrednia i docelowa wskaźnika są realne do osiągnięcia, jednak w ocenie ewaluatora wartość docelowa oszacowana została na zbyt niskim poziomie w odniesieniu do alokacji przewidzianej na kod interwencji 042 „Renowacja istniejących budynków mieszkalnych” (40,9 mln EUR). Sama metodyka obliczenia jest prawidłowa, lecz przy wykorzystaniu danych historycznych z RPO WP prawdopodobnie posłużono się niewłaściwymi danymi. W RPO WP na projekty obejmujące termomodernizację budynków mieszkalnych przeznaczono jak dotąd porównywalną kwotę około 38,4 mln EUR (w tym około 10,5 mln EUR w działaniu 10.1 oraz 27,9 mln EUR w działaniu 10.5 na instrument finansowy, w ramach którego wykorzystano dotąd blisko 30% środków) i w tej kwocie zakontraktowano już projekty obejmujące 2 300 gospodarstw domowych o lepszej klasie zużycia energii (jest to odpowiednik wskaźnika „Lokale mieszkalne o lepszej udoskonalonej charakterystyce energetycznej”). Rekomendowane jest w związku z tym ponowne przeliczenie nakładu środków UE na

jednostkę wskaźnika w działaniach 10.1 i 10.5 RPO WP, z uwzględnieniem wyłącznie tych projektów dofinansowanych w działaniu 10.1, które wykazują wskaźnik „Liczba gospodarstw domowych z lepszą klasą zużycia energii” (CI 31), a także z uwzględnieniem kwoty środków UE realnie zakontraktowanej w umowach z odbiorcami ostatecznymi w ramach IF w działaniu 10.5 oraz realnie zakontraktowanych w tych umowach wartości docelowych wskaźnika.

Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków, PLRO 23 (WLWK)

Wartości pośrednia i docelowa na poziomie odpowiednio 70 i 310 sztuk są realne do osiągnięcia przy założonej alokacji na kod interwencji 045 „Renowacja zwiększająca efektywność energetyczną lub działania w zakresie efektywności energetycznej w odniesieniu do infrastruktury publicznej, projekty demonstracyjne i działania”. Wartości te zostały oszacowane z wykorzystaniem danych wskaźnikowych i finansowych z RPO WP. Warto jednak zauważyć, że omawiany wskaźnik w RPO WP stosowany był zarówno w projektach dotyczących budynków publicznych, jak i w projektach dotyczących budynków mieszkalnych. Jeśli zasada ta zostanie utrzymana w FEP, należałoby doszacować wartość docelową przypadającą na alokację przewidzianą na kod interwencji 042. Jeśli zaś wskaźnik będzie służył monitorowaniu wyłącznie efektów w zakresie budynków publicznych, oszacowana wartość docelowa jest prawidłowa.

Wybudowane lub zmodernizowane sieci ciepłownicze i chłodnicze, RCO 20

Wartości pośrednia i docelowa na poziomie odpowiednio 2 i 16 km są realne do osiągnięcia przy założonej alokacji na kod interwencji 046 „Wsparcie dla podmiotów, które świadczą usługi wspierające gospodarkę niskoemisyjną i odporność na zmiany klimatu, w tym działania w zakresie zwiększania świadomości” na poziomie 27,2 mln EUR, w ramach której zakłada się przeznaczenie około 50% na wsparcie inwestycji w zakresie sieci ciepłowniczych. Wartości te zostały oszacowane z wykorzystaniem danych wskaźnikowych i finansowych z RPO WP, przy czym zastosowano podejście oparte na częstości występowania wskaźnika w całej grupie projektów dofinansowanych w działaniu 10.4 RPO WP, a nie na realnym koszcie jednostkowym wskaźnika (w umowach realizujących wskaźnik). Takie podejście należy ocenić jako prawidłowe ze względu na różnorodność podlegających finansowaniu typów inwestycji w obszarze gospodarki niskoemisyjnej i trudność przewidzenia, jak duża będzie ostatecznie alokacja środków skierowana na inwestycje przekładające się bezpośrednio na realizację wartości wskaźnika.

Liczba jednostek wysokosprawnej kogeneracji, RCO 104

Wartości pośrednia i docelowa na poziomie odpowiednio 0 i 3 szt. są realne do osiągnięcia przy założonej alokacji na kod interwencji 046 „Wsparcie dla podmiotów, które świadczą usługi wspierające gospodarkę niskoemisyjną i odporność na zmiany klimatu, w tym działania w zakresie zwiększania świadomości” na poziomie 27,2 mln EUR, w ramach której zakłada się przeznaczenie 20% na wsparcie inwestycji w zakresie kogeneracji. Warto jednak

zauważyć, że ze względu na brak danych historycznych z RPO WP, obliczenie wartości docelowej opierało się na szacunkowych kosztach budowy jednostki kogeneracyjnej zasilanej biogazem, podczas gdy koszt jednostki zasilanej gazem ziemnym jest wielokrotnie niższy (w przypadku biogazowni znaczny koszt inwestycyjny ponoszony jest na infrastrukturę zbiorników fermentacyjnych). Z dużym prawdopodobieństwem założenie o finansowaniu biogazowni w CS 2 (i) nie jest trafne, ponieważ jednostki biogazowe jako wykorzystujące OZE podlegają finansowaniu w ramach CS 2 (ii), a doświadczenie innych regionalnych programów operacyjnych i Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko (POIiŚ) wskazują na zainteresowanie inwestorów głównie przedsięwzięciami z zakresu kogeneracji zasilanej gazem ziemnym. Mając to na uwadze należałoby zmodyfikować wyliczenia wartości docelowej wskaźnika zgodnie z uwagami szczegółowymi przekazanymi w trybie roboczym (z uwzględnieniem kosztu inwestycji w jednostkę kogeneracji gazowej) lub – jak wcześniej sugerowano – zrezygnować z monitorowania wskaźnika na poziomie Programu.

Wskaźniki rezultatu

Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne (w tym: dotacje, instrumenty finansowe), RCR 02

Wskaźnik stanowi agregat dwóch wskaźników opisanych poniżej.

Wartość inwestycji prywatnych uzupełniających wsparcie publiczne – dotacje, PLRR 02 (WLWK)

Oszacowanie wartości docelowej wskaźnika opiera się na danych historycznych z RPO WP dotyczących wsparcia dotacyjnego w Osi Priorytetowej 10 dla inwestycji z zakresu termomodernizacji. Sposób oszacowania jest poprawny, a wartość docelowa realna do osiągnięcia przy zakładanej alokacji środków UE na wsparcie dotacyjne w ramach CS 2 (i).

Wartość inwestycji prywatnych uzupełniających wsparcie publiczne – instrumenty finansowe, PLRR 03 (WLWK)

Oszacowanie wartości docelowej wskaźnika opiera się na danych historycznych z działania 10.5 RPO WP, w którym zastosowano instrumenty finansowe. Sposób oszacowania należy ocenić jako poprawny, jak jednak wskazano wcześniej (CS 1 (i)), wydaje się, że należy przyjmować do obliczeń 15% udział wkładu prywatnego w wartości przedsięwzięcia, chyba że metryki poszczególnych produktów finansowych będą wymagały wniesienia wkładu własnego przez ostatecznych odbiorców wsparcia.

Ilość zaoszczędzonej energii elektrycznej i ciepłej, PLRR 10 (WLWK)

Wskaźnik stanowi agregat dwóch wskaźników opisanych poniżej. Zgodnie z definicją wskaźnik odnosi się do energii końcowej i oznacza różnicę między rocznym zużyciem energii w roku bazowym w stosunku do rocznego zużycia energii po zakończeniu projektu.

W związku z powyższym nie należy wyznaczać i podawać wartości bazowej wskaźnika

(z definicji wynosi ona 0), a jedynie wartość docelową (uwaga dotyczy także obu wskaźników składowych).

Ilość zaoszczędzonej energii elektrycznej, PLRR 11 (WLWK)

Ze względu na brak danych historycznych z RPO WP nt. ilości energii końcowej (w tym przypadku elektrycznej), zaoszczędzonej w wyniku realizacji projektów, a także nakładów środków UE na jednostkę wskaźnika, przy szacowaniu posiłkowano się danymi dotyczącymi prawdopodobnych efektów w przeliczeniu na potencjalną liczbę zmodernizowanych punktów oświetlenia ulicznego oraz liczbę jednostek OZE i kogeneracyjnych, które mogą zostać dofinansowane w FEP. Wydaje się jednak, że - zachowując zgodność z definicją wskaźnika - należałoby pominąć przy jego szacowaniu jednostki wytwórcze (OZE oraz kogeneracyjne), które nie skutkują zmniejszeniem zużycia energii elektrycznej⁴¹ i ograniczyć szacowanie wartości docelowej do przedsięwzięć mających wpływ na zmniejszenie zużycia energii, tj. tych z zakresu modernizacji oświetlenia, a w konsekwencji adekwatnie obniżyć wartość docelową wskaźnika.

Ilość zaoszczędzonej energii cieplnej, PLRR 11 (WLWK)

W ocenie ewaluatora wartość docelowa wskaźnika (54 220 MWh/rok) została oszacowana na zbyt niskim poziomie. Do obliczenia wartości wskaźnika wykorzystano dane historyczne z RPO WP, związane z projektami termomodernizacyjnymi, jednak oparto się na wartości wskaźnika „Zmniejszenie rocznego zużycia energii pierwotnej w budynkach publicznych” (CI 32) ze względu na brak danych wskaźnikowych dotyczących energii końcowej. Obliczona ilość zaoszczędzonej energii pierwotnej, przypadająca na 1 budynek, jest prawdopodobnie zaniżona - z obliczeń wykonanych w oparciu o bazę danych projektów i wskaźników (działania 10.1 i 10.2 RPO WP, wyłącznie projekty wykazujące wskaźnik „Zmniejszenie rocznego zużycia energii pierwotnej w budynkach publicznych” CI 32)⁴² wynika, że powinna wynosić ona 255 MWh/budynek/rok. Również z doświadczenia ewaluatora z badań efektów innych regionalnych programów operacyjnych w obszarze energetyki wynika, że można przyjąć średnią ilość zaoszczędzonej energii cieplnej (końcowej) w przeliczeniu na 1 budynek publiczny na poziomie około 277 MWh/rok, natomiast w przeliczeniu na lokal mieszkalny

⁴¹ Kwestia jest złożona - w praktyce w ramach audytów energetycznych ilość energii wyprodukowanej przez PV jest zazwyczaj wliczana do ilości zaoszczędzonej energii końcowej, choć normy o zarządzaniu energią wyraźnie wskazują, że generacja energii elektrycznej z OZE nie powinna być wliczana jako zwiększenie efektywności energetycznej (tylko osobno). Warto rozstrzygnąć, jakie podejście zastosowane zostanie w ramach FEP, tj. w jaki sposób dane z audytów energetycznych mają się przekładać na wartości wskaźników projektowych (np. poprzez stworzenie wytycznych dla beneficjentów - by uniknąć sytuacji, w której w części projektów wskaźniki dot. ilości zaoszczędzonej energii elektrycznej będą obejmować produkcję energii z OZE, a w części projektów nie). Jednocześnie należałoby też zdecydować, czy w projektach z zakresu termomodernizacji monitorowane będą także wskaźniki: Dodatkowa zdolność wytwarzania energii odnawialnej (w tym: energii elektrycznej, energii cieplnej) (RCO 22), Liczba jednostek wytwarzania energii elektrycznej i cieplnej z OZE (PLRO 33) oraz Wytworzona energia odnawialna ogółem (w tym: energia elektryczna, energia cieplna) (RCR 31).

⁴² Obliczenia odnoszą się do wartości docelowych z umów, które należy uznać za miarodajne, ponieważ wynikają z przeprowadzonych audytów energetycznych.

(gospodarstwo domowe) – około 5 MWh/rok (dla lokalu o średniej powierzchni 50 m²)⁴³. Przy założeniu dofinansowania 310 budynków publicznych oraz 1300 lokali mieszkalnych⁴⁴ dawałoby to łączną wartość docelową na poziomie 92 370 MWh/rok.

Szacowana emisja gazów cieplarnianych, RCR 29

Wskazana jest korekta wyliczonej wartości docelowej wskaźnika. Zgodnie z definicją jest to całkowita szacowana emisja gazów cieplarnianych podmiotów lub procesów objętych wsparciem. Wartość bazowa odnosi się do poziomu szacowanej emisji gazów cieplarnianych w ciągu roku przed rozpoczęciem interwencji, a osiągnięta wartość jest obliczana jako całkowita szacowana emisja gazów cieplarnianych na podstawie osiągniętego poziomu charakterystyki energetycznej w roku następującym po zakończeniu interwencji.

Mając na uwadze powyższe, wyznaczoną wartość docelową należy skorygować tak, by obrazowała docelowy (po interwencji) poziom emisji gazów cieplarnianych (obecnie obrazuje ona wielkość redukcji emisji w efekcie realizacji projektów). Zmniejszenie (redukcja) emisji będzie stanowić różnicę między wartością bazową i docelową. Sam sposób obliczenia różnicy między wartością bazową a docelową (czyli sposób obliczenia redukcji emisji) należałoby skorygować zgodnie z ewentualnymi korektami wskaźników które posłużyły jako baza do jej obliczenia, tj. „Ilość zaoszczędzonej energii elektrycznej” i „Ilość zaoszczędzonej energii cieplnej”.

Czy przyjęty indykatywny podział alokacji FEP wg rodzajów interwencji (obszary interwencji, forma finansowania, terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne, dodatkowe tematy EFS+) jest adekwatny do zaplanowanego zakresu wsparcia? Czy zaproponowany podział alokacji FEP wymaga modyfikacji?

Na realizację CS 2 (i) alokowano kwotę 136,2 mln EUR w podziale na 3 kody interwencji: 042 „budynki mieszkalne” - 30%, 045 „budynki publiczne” – 50%, 049 „gospodarka niskoemisyjna” (w tym sieci ciepłownicze i kogeneracja) –20%. Łączna kwota jest niższa od kwoty przeznaczonej na adekwatne priorytety inwestycyjne 4c i 4e w RPO WP (170 mln EUR). Przyjęty indykatywny podział alokacji na poszczególne kody interwencji w ramach CS 2 (i) należy ocenić jako trafny - poszczególne kwoty są porównywalne z poziomem kontraktacji środków UE na analogiczne typy inwestycji w ramach RPO WP, z wyjątkiem renowacji infrastruktury publicznej (kod interwencji 045) – tu kwota alokowana w FEP jest mniejsza. Jest to związane z jednej strony z ograniczeniem alokacji na cały Program, z drugiej z dużą skalą inwestycji w tym zakresie już zrealizowanych w perspektywach finansowych 2007-2013 i 2014-2020 (osiągnięto już pewien poziom zaspokojenia potrzeb). W oparciu o doświadczenia z wdrażania działania 10.3 RPO WP można oceniać, że nie będzie problemów

⁴³ Zobacz także <https://www.gov.pl/attachment/5c577772-4820-4f83-a539-b227b18477a3>, str. 25 - średnia wartość wskaźnika EP [kWh/(m²-rok)] przed i po termomodernizacji w wielorodzinnych budynkach mieszkalnych

⁴⁴ W przypadku korekty wartości docelowej wskaźnika *Lokale mieszkalne o lepszej udoskonalonej charakterystyce energetycznej (RCO 18)* należy adekwatnie skorygować wyliczenia dotyczące ilości zaoszczędzonej energii cieplnej

z absorpcją zaplanowanej alokacji (ocenia się, że skala potrzeb regionu znacznie przewyższa zaplanowaną alokację).

Alokacja zaplanowana na instrumenty finansowe (16 mln EUR) jest o około 10 mln EUR niższa niż ta przeznaczona na pożyczkę termomodernizacyjną w ramach RPO WP. Wynika to z doświadczeń z wdrażania instrumentu, tj. niewykorzystania całej puli środków. W tym kontekście podział alokacji między dotacje a instrumenty finansowe należy ocenić jako trafny.

Tabela 6 Rekomendacje i zalecenia dotyczące CS 2 (i)

Rekomendacje: brak

Zalecenia:

- 1) Uzupelnienie części diagnostycznej FEP o zapis dotyczący niskiej świadomości ekologicznej w zakresie problemów związanych z niską jakością powietrza (Strategia programu);
- 2) Uzupelnienie części diagnostycznej FEP o odniesienie do Europejskiego Zielonego Ładu, który wyznacza cele w zakresie redukcji emisji CO₂, rozwijania efektywności energetycznej oraz odnawialnych źródeł energii (Strategia programu);
- 3) Modyfikacja zapisu dotyczącego grup docelowych, zgodnie z sugestiami zawartymi w raporcie (Planowane rodzaje działań);
- 4) Zastąpienie wskaźnika produktu „Liczba jednostek wysokosprawnej kogeneracji” wskaźnikiem „Liczba nowych/zmodernizowanych punktów świetlnych” (Wskaźniki);
- 5) Wprowadzenie zaproponowanych zmian w metodyce szacowania wskaźników oraz korekta wartości docelowych wybranych wskaźników (Raport metodyczny szacowania wartości wskaźników).

Źródło: opracowanie własne

5.2.2 CS 2 (ii) Wspieranie energii odnawialnej zgodnie z dyrektywą (UE) 2018/2001, w tym określonymi w niej kryteriami zrównoważonego rozwoju

Czy zaproponowane uzasadnienia diagnostyczne wymagają uzupełnienia i/lub modyfikacji?

W diagnozie do CS 2 (ii) zwrócono uwagę na takie wątki jak: brak samowystarczalności w zakresie dostaw energii elektrycznej, znaczący potencjał rozwoju OZE w regionie (wiatr, słońce, biomasa, biogaz) oraz wysoki odsetek terenów nieużytkowanych rolniczo (potencjał wykorzystania pod instalacje OZE lub do produkcji biomasy), a także potrzeba wdrażania innowacji w sektorze energii. Wszystkie te wątki zostały zasygnalizowane również w diagnozach do SRWP 2030 oraz RPS w zakresie bezpieczeństwa środowiskowego i

energetycznego⁴⁵. Ich dobór należy uznać za trafny w kontekście planowanego zakresu interwencji.

Dodatkowo – w części opisowej diagnozy dla obszaru „Energetyka” (łącznie dla CS 2 (i) i CS 2 (ii)) można rozważyć wzmocnienie zapisów odnoszących się do realizacji poprzez FEP celów energetyczno-klimatycznych UE, np. poprzez dodanie, śladem SRWP 2030 i RPS, odniesienia do Europejskiego Zielonego Ładu, który wyznacza cele w zakresie redukcji emisji CO₂, rozwijania efektywności energetycznej oraz odnawialnych źródeł energii.

Czy w trafny i realny sposób określono w FEP planowany zakres wsparcia w poszczególnych priorytetach i celach szczegółowych?

Czy cele polityki, priorytety i cele szczegółowe FEP wynikają z diagnozy i wyzwań rozwojowych regionu?

Zakres wsparcia w ramach CS 2 (ii) należy ocenić jako wysoce trafny w odniesieniu do zdiagnozowanych potrzeb, możliwości i wyzwań województwa pomorskiego. Obejmuje on wsparcie działań inwestycyjnych w zakresie budowy źródeł, w tym układów hybrydowych, wraz z podłączeniem do sieci, a także magazynów energii, jak i działań przedinwestycyjnych (dla wysp, klastrów, spółdzielni i społeczności energetycznych)⁴⁶. Tak zdefiniowany zakres wsparcia trafnie odpowiada na realne potrzeby inwestorów oraz stymuluje inicjatywy wzmacniające samowystarczalność energetyczną na poziomie lokalnym i regionalnym.

Przyjęte podejście, wraz ze zdefiniowanymi preferencjami w finansowaniu projektów, uwzględnia najnowsze trendy w zakresie energetyki odnawialnej i rozproszonej, kładzie nacisk na wykorzystanie lokalnych zasobów oraz zgodność z lokalnymi dokumentami planistycznymi.

Przy określaniu zakresu wsparcia w CS 2 (ii) uwzględniono demarkację z poziomem krajowym polityki spójności, przy czym zaproponowano odstępstwo w zakresie dopuszczalnej mocy instalacji do 2 MWe dla promieniowania słonecznego. Mając na uwadze potrzeby inwestycyjne związane z rozwojem wysp/klastrów/spółdzielni energetycznych w regionie, a także doświadczenia z minionej perspektywy finansowej, w ramach której dofinansowanie na poziomie krajowym (POLiŚ) uzyskało zaledwie kilka większych inwestycji w źródła OZE, starania o dopuszczenie wyższego limitu mocy dla instalacji fotowoltaicznych (PV)⁴⁷ na poziomie programu regionalnego należy uznać za uzasadnione i racjonalne. Ostatecznie możliwość finansowania większych niż przewidziane zgodnie z linią demarkacyjną instalacji PV uzależniona będzie od wyników negocjacji kontraktu programowego.

⁴⁵ Ilekróć w analizach dotyczących CS 2 (ii) znajduje się odwołanie do RPS, chodzi o RPS w zakresie bezpieczeństwa środowiskowego i energetycznego przyjęty uchwałą nr 756/271/21 Zarządu Województwa Pomorskiego z dnia 29 lipca 2021 r.

⁴⁶ Na etapie wdrażania FEP warto zwrócić uwagę na planowany na poziomie centralnym w ramach Krajowego Planu Odbudowy (KPO) program wsparcia skierowany do klastrów i spółdzielni energetycznych. Program ten ma koncentrować się właśnie na finansowaniu działań preinwestycyjnych. KPO będzie miał ograniczony zasięg finansowy i czasowy, jednak warto uniknąć dublowania oferty wsparcia z różnych programów.

⁴⁷ ang. Photovoltaic

Czy wybór planowanych operacji o znaczeniu strategicznym w FEP jest trafny z punktu widzenia realizacji zapisów Programu?

W CS 2 (ii) wskazano na realizację ujętego w RPS przedsięwzięcia strategicznego „Pomorski Archipelag Wysp Energetycznych” – zarówno w jego aspekcie inwestycyjnym, jak i przedinwestycyjnym (organizacyjnym). Dla projektów stanowiących element wyspy, klastra, spółdzielni czy społeczności energetycznej przewidziano także preferencje w postaci dotacyjnej formy wsparcia (pozostałe inwestycje mają otrzymywać wsparcie w formie instrumentu finansowego). Wybór przedsięwzięcia należy ocenić jako trafny z punktu widzenia realizacji celów wyznaczonych w FEP dla CS 2 (ii).

Pozostałe ujęte w RPS przedsięwzięcia strategiczne („Pomorski Fundusz Antysmogowy” i „Pomorska Dolina wodorowa”) przewidziane są do finansowania z innych środków niż FEP.

Czy trafnie zidentyfikowano główne grupy docelowe w poszczególnych priorytetach i celach szczegółowych FEP?

W katalogu głównych grup docelowych CS 2 (ii) wymieniono: jednostki samorządu terytorialnego, wspólnoty mieszkaniowe, mieszkańców, przedsiębiorców będących producentami energii, organizacje pozarządowe, spółki komunalne, klastry energii, spółdzielnie energetyczne i społeczności energetyczne działające w zakresie energii odnawialnej. Dobór grup docelowych jest trafny z punktu widzenia celów i zakresu interwencji, choć organizacje pozarządowe trudno uznać za jedną z głównych grup. Ponadto, warto w opisie uwzględnić również fundusz zarządzający, który będzie wdrażał instrumenty finansowe. Mieszkańców należy uznać za ostatecznych odbiorców wsparcia natomiast pozostałe rodzaje podmiotów za potencjalnych wnioskodawców/beneficjentów.

Czy przyjęty zestaw wskaźników (produktu i rezultatu) jest kompletny z punktu widzenia zakresu wsparcia przewidzianego w FEP? Czy wymaga on uzupełnienia i/lub modyfikacji?

Do monitorowania efektów wsparcia udzielanego w ramach CS 2 (ii) przyjęto zestaw czterech wskaźników produktu (jeden RCO stanowiący agregat dwóch PLRO oraz dodatkowo jeden PLRO) oraz sześciu wskaźników rezultatu (dwóch RCR, każdego stanowiącego agregat dwóch PLRR). Dobór wskaźników należy ocenić jako trafny, a ich katalog - jako adekwatny do planowanego zakresu interwencji.

Czy sposób szacowania wartości docelowych wskaźników w FEP jest poprawny i czy realne jest osiągnięcie przyjętych wartości docelowych wskaźników dla 2024 r. i 2029 r.?

Wskaźniki produktu

Dodatkowa zdolność wytwarzania energii odnawialnej (w tym: energii elektrycznej, energii cieplnej), RCO 22

Wskaźnik stanowi agregat dwóch wskaźników opisanych poniżej.

Dodatkowa zdolność wytwarzania energii elektrycznej ze źródeł OZE, PLRO 026 (WLWK)

Oszacowane na poziomie odpowiednio 3 i 32 MW wartości pośrednia i docelowa wskaźnika są realne do osiągnięcia przy założonej alokacji środków UE, a metodyka ich szacowania nie budzi zastrzeżeń.

Dodatkowa zdolność wytwarzania energii cieplnej ze źródeł OZE, PLRO 027 (WLWK)

Oszacowane na poziomie odpowiednio 0 i 4 MW wartości pośrednia i docelowa wskaźnika są realne do osiągnięcia przy założonej alokacji środków UE, a metodyka ich szacowania nie budzi zastrzeżeń.

Liczba jednostek wytwarzania energii elektrycznej i cieplnej z OZE, PLRO 33 (WLWK)

Wartości pośrednia i docelowa na poziomie odpowiednio 625 i 1 500 sztuk są realne do osiągnięcia przy założonej alokacji oraz założeniu dofinansowania głównie mikroinstalacji PV. Metodyka ich szacowania nie budzi zastrzeżeń.

Wskaźniki rezultatu

Wytworzona energia odnawialna ogółem (w tym: energia elektryczna, energia cieplna), RCR 31

Wskaźnik stanowi agregat dwóch wskaźników opisanych poniżej.

Ilość wytworzonej energii elektrycznej ze źródeł OZE, PLRR 13 (WLWK)

Wartość docelową wskaźnika określono na podstawie wartości docelowej wskaźnika: „Dodatkowa zdolność wytwarzania energii elektrycznej ze źródeł OZE”, która została oszacowana na poziomie 32 MW. Przyjęto w uproszczeniu produktywność na poziomie 1 MWh z 1 kW mocy zainstalowanej, właściwą dla instalacji PV (można z dużym prawdopodobieństwem prognozować, że podobnie jak w RPO WP, tego typu instalacje będą dominować w strukturze dofinansowanych projektów). Oszacowanie jest prawidłowe, a wartość docelowa jest realna do osiągnięcia.

Ilość wytworzonej energii cieplnej ze źródeł OZE, PLRR 14 (WLWK)

Wartość docelową wskaźnika określono na podstawie oszacowanej wartości docelowej wskaźnika „Dodatkowa zdolność wytwarzania energii cieplnej ze źródeł OZE”, która została oszacowana na poziomie 4 MW. Produktywność źródeł oszacowano z uwzględnieniem sezonowości zapotrzebowania na energię cieplną oraz sprawności instalacji. Oszacowanie jest prawidłowe, a wartość docelowa jest realna do osiągnięcia.

Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne (w tym: dotacje, instrumenty finansowe), RCR 02

Wskaźnik stanowi agregat dwóch wskaźników opisanych poniżej.

Wartość inwestycji prywatnych uzupełniających wsparcie publiczne – dotacje, PLRR 02 (WLWK)

Oszacowanie wartości docelowej wskaźnika opiera się na danych historycznych z RPO WP dotyczących wsparcia dla inwestycji z zakresu OZE. Sposób oszacowania jest poprawny, a wartość docelowa realna do osiągnięcia przy zakładanej alokacji środków UE na wsparcie dotacyjne w ramach CS 2 (ii).

Wartość inwestycji prywatnych uzupełniających wsparcie publiczne – instrumenty finansowe, PLRR 03 (WLWK)

Oszacowanie wartości docelowej wskaźnika opiera się na danych historycznych z RPO WP dotyczących wsparcia dla inwestycji z zakresu OZE. Sposób oszacowania należy ocenić jako poprawny, jak jednak wskazano wcześniej, wydaje się, że należy przyjmować do obliczeń 15% udział wkładu prywatnego w wartości przedsięwzięcia, chyba że metryki poszczególnych produktów finansowych będą wymagały wniesienia wkładu własnego przez ostatecznych odbiorców wsparcia.

Czy przyjęty indykatywny podział alokacji FEP wg rodzajów interwencji (obszary interwencji, forma finansowania, terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne, dodatkowe tematy EFS+) jest adekwatny do zaplanowanego zakresu wsparcia? Czy zaproponowany podział alokacji FEP wymaga modyfikacji?

Na realizację CS 2 (ii) alokowano kwotę 42,6 mln EUR w podziale na pięć kodów interwencji, w tym cztery dotyczące poszczególnych typów OZE oraz jeden dotyczący inteligentnych systemów i magazynowania energii. Największą pulę środków – 40% całkowitej alokacji na CS 2 (ii) przewidziano na kod interwencji 048 „Energia odnawialna: słoneczna”, co jest zasadne, biorąc pod uwagę aktualne trendy oraz doświadczenia z perspektywy finansowej 2014-2020. Niemniej jednak podział alokacji między poszczególne kody interwencji należy traktować raczej jako teoretyczny, ponieważ nie można na obecnym etapie przewidzieć, jak dokładnie rozłoży się wsparcie pomiędzy różne typy projektów. Łączna kwota środków UE alokowana na CS 2 (ii) jest porównywalna do kwoty alokowanej na priorytet inwestycyjny 4a w RPO WP (43,7 mln EUR). W oparciu o doświadczenia z wdrażania działania 10.3 RPO WP można ocenić, że nie będzie problemów z absorpcją zaplanowanej alokacji (ocenia się, że skala potrzeb regionu znacznie przewyższa zaplanowaną alokację).

Alokacja zaplanowana na instrumenty finansowe (18,1 mln EUR) jest o 5,2 mln EUR wyższa niż ta przeznaczona na pożyczkę OZE w ramach RPO WP. Wynika to z doświadczeń z wdrażania instrumentu w minionej perspektywie finansowej, tj. dużego zainteresowania oferowanym wsparciem i planowanego obecnie przesunięcia dodatkowych środków na ten instrument. W tym kontekście podział alokacji między dotacje a instrumenty finansowe należy ocenić jako trafny. Doprecyzowania wymagają jednak zapisy dotyczące zakresu przedsięwzięć objętych poszczególnymi formami wsparcia (dotacja czy instrument finansowy). Zgodnie z obecnymi zapisami FEP, odnoszącymi się do wykorzystania

instrumentów finansowych w CS 2 (ii), wsparcie dotacyjne objąć ma przedsięwzięcia polegające na organizowaniu i budowie wysp energetycznych oraz realizowane przez klastry, spółdzielnie i społeczności energetyczne, natomiast pozostałe typy przedsięwzięć mają zostać objęte wsparciem w formie instrumentów finansowych. Z kolei zapisy FEP dotyczące instrumentów terytorialnych w CS 2 (ii) wskazują na wdrażanie w ramach Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność (RLKS) wsparcia dla projektów parasolowych realizowanych przez samorządy, a RLKS sugeruje wsparcie dotacyjne (jednak ten typ projektu nie został wskazany jako kwalifikujący się do dotacji w części dotyczącej wykorzystania instrumentów finansowych).

Tabela 7 Rekomendacje i zalecenia dotyczące CS 2 (ii)

Rekomendacje: brak

Zalecenia:

- 1) Uzupelnienie części diagnostycznej FEP o odniesienie do Europejskiego Zielonego Ładu, który wyznacza cele w zakresie redukcji emisji CO₂, rozwijania efektywności energetycznej oraz odnawialnych źródeł energii (Strategia programu);
- 2) Doprecyzowanie zapisów dotyczących formy wsparcia (dotacja czy instrument finansowy) dla projektów parasolowych planowanych do wsparcia w ramach RLKS.

Źródło: opracowanie własne

5.2.3 CS 2 (iv) Wspieranie przystosowania się do zmian klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi i katastrofami, a także odporności, z uwzględnieniem podejścia ekosystemowego

Czy zaproponowane uzasadnienia diagnostyczne wymagają uzupełnienia i/lub modyfikacji?

W diagnozie CS 2 (iv) zwrócono uwagę na następujące problemy: nasilenie ekstremalnych zjawisk pogodowych, w szczególności zagrożenie powodzią i suszą, obniżanie poziomu wód powodowane wydłużaniem się okresów bezdeszczowych, duże zróżnicowanie w zakresie błękitno-zielonej infrastruktury, niewydolne systemy zagospodarowania i odprowadzania wód opadowych i roztopowych, brak zintegrowanego systemu zarządzania i monitorowania środowiska. Wszystkie te wątki zostały zasygnalizowane również w diagnozach do SRWP 2030 oraz RPS w zakresie bezpieczeństwa środowiskowego i energetycznego. Ich dobór należy uznać co do zasady za trafny w kontekście planowanego zakresu interwencji. W RPS pojawił się zapis odnośnie niewystarczającego stopnia wiedzy i świadomości oraz konieczności promowania i wprowadzenia rozwiązań w zakresie błękitno-zielonej infrastruktury, w szczególności na obszarach zurbanizowanych oraz o braku doświadczenia JST w odniesieniu do prowadzenia działań adaptacyjnych do zmian klimatu. Brak sformułowania podobnego zapisu w diagnozie FEP powoduje niespójność z zaplanowanym w Programie zakresem interwencji.

Czy w trafny i realny sposób określono w FEP planowany zakres wsparcia w poszczególnych priorytetach i celach szczegółowych?

Czy cele polityki, priorytety i cele szczegółowe FEP wynikają z diagnozy i wyzwań rozwojowych regionu?

Zakres wsparcia w ramach CS 2 (iv) należy uznać za trafny. Obejmuje on wszystkie wymiary istotne z punktu widzenia wspierania przystosowania się do zmian klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi i katastrofami, a także odporności, z uwzględnieniem podejścia ekosystemowego. Beneficjenci będą mogli otrzymać dofinansowanie na działania zabezpieczające przed powodzią i suszą, w tym zwłaszcza wspierające naturalną i małą retencję wodną, zagospodarowanie wód opadowych i roztopowych oraz rozwój błękitno-zielonej infrastruktury oraz doskonalenie systemów wczesnego ostrzegania i prognozowania wystąpienia zagrożeń naturalnych, a także szybkiego reagowania i alarmowania oraz wzmacnianie służb ratowniczych. Dodatkowo IZ FEP wystąpiła o odstąpienie od zapisów linii demarkacyjnej, w zakresie możliwości realizacji działań edukacyjnych, niestanowiących uzupełnienia projektów i możliwość dofinansowania przedsięwzięć edukacyjnych dotyczących zmian klimatu i ochrony zasobów wodnych, nie tylko jako element projektu, ale również jako odrębny, niezależny projekt. Z analizy zapisów RPS, SRWP 2030 oraz wywiadów z IZ wynika, iż problematyka zmian klimatycznych oraz błękitnej infrastruktury jest stosunkowo nowa, przez co JST nie posiadają jeszcze odpowiedniej wiedzy ani doświadczenia, jakiego typu działania należy realizować w celu przeciwdziałania zmianom klimatycznym. Istotną barierą w rozwoju tego typu infrastruktury jest również brak wiedzy i kwalifikacji wśród projektantów oraz potrzeba nawiązywania partnerstw i współpracy wielu podmiotów dla realizacji tego typu inwestycji. Samo zaoferowanie wsparcia może nie być działaniem wystarczająco stymulującym realizację wartościowych projektów z zakresu zielonej i błękitnej infrastruktury. Niezbędne jest uprzednie przeprowadzenie działań szkoleniowych, edukacyjnych, skierowanych do różnych grup odbiorców (w tym zarządów zieleni miejskiej, zarządów dróg, biur planowania przestrzennego, inżynierów i projektantów). W przypadku otrzymania zgody na odstąpienie od zapisów linii demarkacyjnej, warto wzmocnić argumentację w diagnozie FEP tak, jak zostało to wskazane w punkcie powyżej.

Czy trafnie zidentyfikowano główne grupy docelowe w poszczególnych priorytetach i celach szczegółowych FEP?

W katalogu głównych grup docelowych wymieniono JST, mieszkańców, organizacje pozarządowe, spółki komunalne, jednostki ochotniczej straży pożarnej oraz Państwowe Gospodarstwo Wodne (PGW) Wody Polskie. Katalog co do zasady został określony trafnie, jednakże w przypadku PGW Wody Polskie, należy mieć na uwadze zapisy linii demarkacyjnej, która wyklucza je ze wsparcia w zakresie małej retencji. Mieszkańców należy uznać za ostatecznych odbiorców wsparcia, natomiast pozostałe grupy podmiotów za potencjalnych wnioskodawców/beneficjentów.

Czy przyjęty zestaw wskaźników (produktu i rezultatu) jest kompletny z punktu widzenia zakresu wsparcia przewidzianego w FEP? Czy wymaga on uzupełnienia i/lub modyfikacji?

Do monitorowania efektów wsparcia udzielanego w ramach CS 2 (iv) przyjęto trzy wskaźniki produktu i jeden rezultatu. Wszystkie wskaźniki zostały zaczerpnięte z WLWK EFRR. Wskaźniki produktu dobrze odzwierciedlają efekty poszczególnych typów interwencji. Żaden ze wskaźników produktu oraz rezultatu nie budzi wątpliwości oraz wszystkie odnoszą się do grupy docelowej, do której bezpośrednio będzie oferowane wsparcie oraz odzwierciedlają jego zakres.

Czy sposób szacowania wartości docelowych wskaźników w FEP jest poprawny i czy realnie jest osiągnięcie przyjętych wartości docelowych wskaźników dla 2024 r. i 2029 r.?

Wskaźniki produktu

Pojemność obiektów małej retencji, PLR0044

Wskaźnik mierzy możliwą do uzyskania pojemność retencjonowania wody w wyniku budowy lub przebudowy obiektów małej retencji⁴⁸. Wartość wskaźnika określona w metodyce szacowania różni się od wartości wskazanej w RPS. Zaproponowana metodyka oraz oszacowana w FEP wartość wskaźnika są poprawne.

Punktem wyjścia szacunków była wielkość planowanej alokacji w ramach kod interwencji 058 oraz średni poziom dofinansowania UE do budowy 1 m³ obiektów małej retencji. Wskaźnik oszacowano na podstawie danych historycznych i skorygowany o indeks cen Wskaźnika Cen Produkcji Budowlano – Montażowej (WCPBM). W efekcie, na podstawie obliczeń ustalono, że pojemność obiektów małej retencji w wyniku budowy lub przebudowy wyniesie 267 660 m³. Wartość wskaźnika jest zbliżona do wartości docelowej wynikającej z podpisanych umów w ramach działania 11.1 RPO WP.

Inwestycje w nowe lub zmodernizowane systemy monitorowania, gotowości, ostrzegania i reagowania w kontekście klęsk żywiołowych i katastrof w przypadku klęsk żywiołowych, RCO 24

Punktem wyjścia szacunków było założenie, że w FEP na inwestycje w nowe lub zmodernizowane systemy monitorowania, gotowości, ostrzegania i reagowania w kontekście klęsk żywiołowych i katastrof zostaną poniesione nakłady analogicznie, jak w ramach działania 11.1 RPO WP (klęski żywiołowe). Wykorzystując narzędzie do prognozowania cen (indeks cen WCPBM) oszacowano, że w 2029 r. wielkość inwestycji na ten cel wyniesie 12,2-12,5 mln PLN, co będzie odpowiadało około 6% alokacji na CS. Wskaźnik nie budzi wątpliwości, należy natomiast skorygować wartość pośrednią błędnie wpisaną, na 610 tys. PLN.

⁴⁸ Obiekty małej retencji – budowle i urządzenia służące zatrzymaniu jak największej ilości wody w jej powierzchniowym i przypowierzchniowym obiegu. Są to: 1) sztuczne zbiorniki wodne o pojemności do 5 mln m³; 2) samodzielne budowle piętrzące i ujęcia wody; 3) stawy rybne; 4) inne budowle piętrzące lub transportujące wodę.

Zielona infrastruktura wybudowana lub zmodernizowana w celu przystosowania się do zmian klimatu, RCO 35

Wskaźnik obejmuje obszary zielonej infrastruktury nowo wybudowanej lub znacznie zmodernizowanej w celu poprawy przystosowania się do zmian klimatu, na przykład poprzez wzmocnienie ochrony przed powodzią i zapobieganie erozji gleby⁴⁹. Wskaźnik nie został oszacowany w FEP ani w metodyce szacowania, natomiast w ramach RPS wskazano podobny wskaźnik „Powierzchnia terenów zieleni w miastach i na wsi na terenie województwa pomorskiego”. Wartość tego wskaźnika oszacowano na poziomie 448 ha. Wskaźnik „Zielona infrastruktura wybudowana lub zmodernizowana w celu przystosowania się do zmian klimatu” nie był stosowany w poprzedniej perspektywie finansowej w województwie pomorskim. Jednak przy założeniu, że finansowane przedsięwzięcia będą dotyczyły głównie parków, można próbować oszacować wskaźnik na podstawie średniego dofinansowania UE do modernizacji, budowy zielonej infrastruktury w ramach działania 2.5 POIiŚ. W tym działaniu monitorowano wskaźnik „Łączna powierzchnia terenów zieleni objętych projektami /pracami w ramach projektów [ha]” – projekty te dotyczyły głównie parków i rewitalizacji zieleni miejskiej. Zrealizowano łącznie 141 projektów, przy czym zgodnie z wiedzą ekspertów średnia powierzchnia dofinansowanego parku wyniosła 13,5 ha. Średni wkład UE w działania związane z modernizacją parków wyniósł 330,8 tys. PLN na 1 ha. Przy założonej alokacji oraz uwzględnieniu w budżecie wartości przedsięwzięcia strategicznego „Realizacja zapisów planów ochrony przyjętych dla parków krajobrazowych należących do Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych” oszacowano, iż wartość wskaźnika może osiągnąć 146 ha, przy czym wartość pośrednia powinna stanowić około 10%.

Wskaźniki rezultatu

Ludność odnosząca korzyści ze środków ochrony przeciwpowodziowej, RCR 35

Istota wskaźnika sprowadza się do określenia ludności zamieszkującej teren, na którym wybudowano lub znacząco zmodernizowano infrastrukturę ochronną w celu zmniejszenia podatności na ryzyko związane z powodzią. Wskaźnik uwzględnia ludność zamieszkującą na obszarach zagrożonych powodzią. Punktem wyjścia szacowania wartości wskaźnika były dane historyczne dotyczące wskaźnika „Liczba ludności odnoszących korzyści ze środków ochrony przeciwpowodziowej”, które zostały skorygowane o liczbę mieszkańców Gdańska i Sopotu objętych systemem monitoringu. Metodyka oraz oszacowanie wskaźnika nie budzą zastrzeżeń. Z metodyki szacowania należy usunąć zapisy o wykorzystaniu do szacunków założeń wskaźnika FEP: „Zielona infrastruktura wybudowana lub zmodernizowana w celu przystosowania się do zmian klimatu” RCO 26. Wskaźnik ten nie jest w żaden sposób powiązany ze wskaźnikiem „Ludność odnosząca korzyści ze środków ochrony przeciwpowodziowej” RCR 35.

⁴⁹ Zielona infrastruktura zazwyczaj odnosi się do drzew, trawników, żywopłotów, parków, pól, lasów itp. Wskaźnik obejmuje również niebieską infrastrukturę taką jak elementy wodne, takie jak rzeki, kanały, stawy, tereny podmokłe, tereny zalewowe, urządzenia do uzdatniania wody itp. (zobacz: S. Naumann, M. Rayment, Design, implementation and cost elements of Green Infrastructure projects, 2011)

Czy przyjęty indykatywny podział alokacji FEP wg rodzajów interwencji (obszary interwencji, forma finansowania, terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne, dodatkowe tematy EFS+) jest adekwatny do zaplanowanego zakresu wsparcia? Czy zaproponowany podział alokacji FEP wymaga modyfikacji?

Na realizację CS 2 (iv) alokowano kwotę 46,82 mln EUR, czyli alokację większą o 40% od kwoty na priorytet inwestycyjny 5b – działanie 11.1 RPO WP.

Alokacja na CS 2 (iv) została podzielona na 2 kody interwencji:

- powódzie i osunięcia ziemi – 32,8 mln EUR;
- działania w zakresie przystosowania się do zmian klimatu oraz zapobieganie ryzykom związanym z klimatem i zarządzanie nimi – 14 mln EUR.

Pierwsza kategoria odnosi się przede wszystkim do projektów przyczyniających się do zmniejszenia zagrożenia powodziowego zarówno od strony rzek, jak i morza, realizowanych wyłącznie poprzez przedsięwzięcia o lokalnej skali oddziaływania, a wynikające z potrzeb jednostek samorządu terytorialnego. W perspektywie finansowej 2014-2020 w ramach działania 11.1 RPO WP realizowano analogiczne projekty, a alokacja przeznaczona na priorytet inwestycyjny była bardzo zbliżona do obecnej alokacji.

W ramach CS 2 (iv) pojawiła się dodatkowa kategoria interwencji 060, która nie była wspierana w poprzedniej perspektywie. Wydaje się jednak, że działania w zakresie przystosowania się do zmian klimatu oraz zapobiegania ryzykom związanym z klimatem będą priorytetowe w nadchodzącej perspektywie finansowej i będzie nimi duże zainteresowanie ze strony wnioskodawców.

Tabela 8 Rekomendacje i zalecenia dotyczące CS 2 (iv)

Rekomendacje: Brak

Zalecenia:

- 1) Wprowadzenie do diagnozy FEP zapisów odnośnie niewystarczającego stopnia wiedzy i świadomości oraz konieczności promowania i wprowadzenia rozwiązań w zakresie błękitno-zielonej infrastruktury, w szczególności na obszarach zurbanizowanych oraz o braku doświadczenia JST w odniesieniu do prowadzenia działań adaptacyjnych do zmian klimatu. Jest to wskazane w kontekście zaproponowanego zakresu wsparcia w zakresie przedsięwzięć edukacyjnych dotyczących zmian klimatu i ochrony zasobów wodnych. (Strategia programu);
- 2) Wprowadzenie zaproponowanych zmian w metodyce szacowania wskaźników (Raport metodyczny szacowania wartości wskaźników);
- 3) Przegląd zapisów nowej wersji WLWK EFRR, porównanie z zastosowanymi wskaźnikami i dokonanie odpowiednich modyfikacji (Wskaźniki);
- 4) Uspójnienie wartości wskaźników zaproponowanych w metodyce szacowania oraz w FEP (Wskaźniki).

Źródło: opracowanie własne

5.2.4 CS 2 (v) Wspieranie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej

Czy zaproponowane uzasadnienia diagnostyczne wymagają uzupełnienia i/lub modyfikacji?

W diagnozie do CS 2 (v) zwrócono uwagę na duże dysproporcje w dostępie do infrastruktury kanalizacyjnej między obszarami miejskimi a wiejskimi sięgające aż 31% oraz deficyty w zakresie oczyszczalni ścieków, zwłaszcza na obszarach wiejskich. W kontekście zmian klimatu i mogących się pojawić fal upałów oraz susz istotne jest zapewnienie dobrej jakości wody pitnej. Innym problemem wskazanym w ocenianym dokumencie jest zły stan wód przybrzeżnych i przejściowych oraz konieczność dokończenia realizacji Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych (KPOŚK), a także ograniczenie dopływu zanieczyszczeń do wód z innych źródeł m.in. z terenów rolniczych.

Wszystkie te wątki zostały zasygnalizowane również w diagnozach do SRWP 2030 oraz RPS w zakresie bezpieczeństwa środowiskowego i energetycznego. Ich dobór należy uznać co do zasady za trafny w kontekście planowanego zakresu interwencji.

Czy w trafny i realny sposób określono w FEP planowany zakres wsparcia w poszczególnych priorytetach i celach szczegółowych?

Czy cele polityki, priorytety i cele szczegółowe FEP wynikają z diagnozy i wyzwań rozwojowych regionu?

Zakres wsparcia w ramach CS 2 (v) obejmuje rozwój zbiorczych systemów odprowadzania i oczyszczania ścieków komunalnych oraz zagospodarowania osadów ściekowych w aglomeracjach o wielkości od 2 do 10 tys. rzeczywistej liczby mieszkańców (RLM) wskazanych w aktualnie obowiązującym KPOŚK oraz zabezpieczenie dostaw wody pitnej mieszkańcom gmin do 15 tys. mieszkańców na obszarach, na których występuje lub które są zagrożone wystąpieniem zjawiska suszy hydrologicznej albo hydrogeologicznej. Słusznym rozwiązaniem w kontekście zdiagnozowanych problemów jest możliwość realizacji projektów dotyczących budowy, rozbudowy lub przebudowy systemów poboru, uzdatniania i magazynowania wody, w tym ograniczania strat wody oraz rozwoju technologii wodooszczędnych.

Zakres wsparcia przewidziany w ramach CS 2 (v) wynika z diagnozy i problemów regionu. W głównych wyzwaniach w zakresie rozwoju i rozwiązań politycznych FEP nie wspomniano o ograniczonej dostępności do wód podziemnych oraz o starzeniu się infrastruktury przesyłu i uzdatniania wody, a wydaje się, że warto byłoby taki problem zasygnalizować w głównej części diagnozy.

Czy trafnie zidentyfikowano główne grupy docelowe w poszczególnych priorytetach i celach szczegółowych FEP?

W katalogu głównych grup docelowych wymieniono jednostki samorządu terytorialnego, spółki komunalne oraz mieszkańców. Katalog beneficjentów jest nieco węższy niż w RPO WP, jednak to głównie JST oraz spółki komunalne są beneficjentami wsparcia projektów z zakresu gospodarki wodno-ściekowej. Mieszkańców należy uznać za ostatecznych odbiorców wsparcia, natomiast JST i spółki komunalne za potencjalnych wnioskodawców/beneficjentów.

Czy przyjęty zestaw wskaźników (produktu i rezultatu) jest kompletny z punktu widzenia zakresu wsparcia przewidzianego w FEP? Czy wymaga on uzupełnienia i/lub modyfikacji?

Do monitorowania efektów wsparcia udzielanego w ramach CS 2 (v) przyjęto zestaw trzech wskaźników produktu i dwóch wskaźników rezultatu. Wszystkie wskaźniki zostały zaczerpnięte z WLWK EFRR.

Wszystkie wybrane wskaźniki są adekwatne i trafnie dobrane do zakresu wsparcia oraz odnoszą się do grupy docelowej, do której skierowane będzie wsparcie oraz odzwierciedlają jego zakres. Wskaźniki dotyczące gospodarki wodno-ściekowej stosowane są od wielu lat, ich definicje ulegały modyfikacjom i wydaje się, że w obecnej perspektywie finansowej ich definicje zostały na tyle doprecyzowane, że powinny być jasne i czytelne dla wnioskodawców i spójne dla wszystkich programów.

Wybrane trzy wskaźniki produktu dotyczą długości sieci wodociągowej, kanalizacyjnej oraz wydajności nowo wybudowanych lub zmodernizowanych oczyszczalni ścieków, natomiast dwa wskaźniki rezultatu są z nimi bezpośrednio powiązane i dotyczą ilości ludności przyłączonej do zbiorowych systemów oczyszczania ścieków oraz sieci wodociągowej.

Definicje zaproponowanych wskaźników są precyzyjne.

Czy sposób szacowania wartości docelowych wskaźników w FEP jest poprawny i czy realne jest osiągnięcie przyjętych wartości docelowych wskaźników dla 2024 r. i 2029 r.?

Wskaźniki produktu

Długość nowych lub zmodernizowanych sieci wodociągowych w ramach zbiorowych systemów zaopatrzenia w wodę, RCO 30

Zgodnie z definicją do wyliczenia wskaźnika przyjmuje się długość nowo wybudowanych lub zmodernizowanych sieci wodociągowych w ramach zbiorowego zaopatrzenia w wodę oraz modernizację, która odnosi się do znacznych ulepszeń mających na celu poprawę jakości wody i/lub zmniejszenie straty wody. W perspektywie finansowej 2014-2020 w województwie pomorskim nie monitorowano wskaźnika dotyczącego długości sieci wodociągowej, w związku z czym nie ma możliwości oparcia wyliczeń na danych historycznych województwa pomorskiego. W analizowanej wersji FEP nie zaproponowano

metodyki szacowania oraz nie wpisano wartości wskaźnika, natomiast w metodyce szacowania wskaźników podano wartości z RPS – 250 km. Wartość wskaźnika „Długość nowych lub zmodernizowanych sieci wodociągowych w ramach zbiorowych systemów zaopatrzenia w wodę” wskazana w RPS, zawiera również inwestycje w aglomeracjach powyżej 10 tys. RLM, które będą finansowane z programu Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko na lata 2021-2027, w tym budowę sieci wodociągowej wskazanej w ramach przedsięwzięcia strategicznego „Poprawa jakości oraz ograniczenie strat wody w Centralnym Wodociągu Żuławskim – etap II”.

Punktem wyjścia do oszacowania wskaźnika powinna być alokacja FEP w ramach kodu interwencji 063, średni szacunkowy koszt jednostkowy dofinansowania UE do budowy lub modernizacji 1 km sieci wodociągowej, wynikający z danych historycznych oraz założenie, że część alokacji zostanie przeznaczona na takie inwestycje, jak stacje uzdatniania wody oraz ujęcia wody.

Oszacowanie średniej wartości wskaźnika można oprzeć na doświadczeniach z tych województw, w których w perspektywie finansowej 2014-2020 zdecydowano się na wsparcie tego rodzaju projektów. Średni poziom dofinansowania UE do budowy/modernizacji 1 km sieci wodociągowej w ramach takich RPO wynosił około 160 tys. PLN. Projekty obejmujące swoim zakresem zarówno sieć wodociągową, stacje uzdatniania wody (SUW) oraz ujęcia wody, były około 30% droższe niż projekty jednorodne i stanowiły około 40% wszystkich projektów w zakresie sieci wodociągowej.

Proponuje się przyjąć założenie, że 70% alokacji zostanie przeznaczone na budowę i modernizację sieci wodociągowej, natomiast 30% na budowę innej infrastruktury, tj. SUW oraz ujęć wody. Szacowana wartość docelowa wskaźnika „Długość nowych lub zmodernizowanych sieci wodociągowych w ramach zbiorowych systemów zaopatrzenia w wodę, RCO 30”, na podstawie przyjętych założeń wyniesie wówczas 125 km, natomiast wartość pośrednią można oszacować na poziomie 20% - 25 km.

Długość nowych lub zmodernizowanych sieci kanalizacyjnych w ramach zbiorowych systemów odprowadzania ścieków, RCO 31

Metodyka wyliczenia wskaźnika bazuje na danych historycznych z RPO WP, w ramach którego monitorowano wskaźnik „Długość wybudowanej kanalizacji sanitarnej” [km] oraz uwzględniono założenia przyjęte w ramach szóstej aktualizacji KPOŚK. Zgodnie z nią w aglomeracjach 2-10 tys. zaplanowano budowę 128 km sieci kanalizacyjnej oraz modernizację 20 km. W metodyce szacowania średnia wartość dofinansowania UE do 1 km wybudowanej/modernizowanej sieci kanalizacyjnej w ramach RPO WP wyniosła 410 tys. PLN i jest to wartość zbliżona do średniej wartości dofinansowania UE do 1 km sieci kanalizacyjnej wyliczonej na podstawie danych z wszystkich RPO, która wynosi 377 tys. PLN.

Wartość oszacowana na podstawie kosztów jednostkowych dofinansowania UE w województwie pomorskim do 1 km sieci wyniosła 128 km. Oszacowana długość sieci

kanalizacyjnej jest spójna z zapisami aktualizacji KPOŚK, co pozwala przyjąć, iż wartości wskazane w FEP i w metodyce szacowania są prawidłowe, a alokacja jest wystarczająca, aby osiągnąć założone wartości.

Wydajność nowo wybudowanych lub zmodernizowanych instalacji oczyszczania ścieków, RCO 32

Wartość wskaźnika oparto na założeniach przyjętych w aktualizacji KPOŚK, w której zaplanowano, że liczba planowanych inwestycji w zakresie oczyszczalni i ścieków wyniesie 21, a wydajność oczyszczalni po realizacji inwestycji wyniesie 95 893 RLM. Punktem wyjścia szacunków była ocena możliwości finansowania planowanych inwestycji z alokacji FEP w ramach kodu interwencji 066. Przy założeniu, że koszt jednostkowy planowanych inwestycji zarówno w zakresie sieci kanalizacyjnych, jak też oczyszczalni ścieków, będzie zbliżony do wartości historycznych zindeksowanych do 2029 r. Zgodnie z wyliczeniami możliwe jest osiągnięcie wartości docelowej wskaźnika na poziomie około 95 tys. RLM.

Wskaźniki rezultatu

Ludność przyłączona do udoskonalonych zbiorowych systemów zaopatrzenia w wodę, RCR 41

W metodyce szacowania obliczono wartość wskaźnika na podstawie danych historycznych, zawartych głównie w przedsięwzięciu „Poprawa jakości oraz ograniczenie strat wody w Centralnym Wodociągu Żuławskim” – etap I, gdzie wartość wskaźnika „Przewidywana liczba osób korzystających z ulepszanego zaopatrzenia w wodę [osoby]” wyniosła – 73,4 tys. osób, a średnie dofinansowanie środkami UE na 1 osobę korzystającą z ulepszanego zaopatrzenia w wodę to 490 PLN (około 120 EUR). Jednakże zgodnie z wiedzą ewaluatorów, średnie dofinansowanie UE w ramach RPO w perspektywie finansowej 2014-2020, wyliczone na podstawie danych ze wszystkich województw, było trzykrotnie wyższe i wyniosło 1,5 tys. PLN na 1 osobę podłączoną do udoskonalonych zbiorowych systemów zaopatrzenia w wodę. Zgodnie z wiedzą ewaluatorów średnio 200 osób uzyskuje możliwość przyłączenia do 1 km sieci w wyniku realizacji projektu z zakresu gospodarki wodociągowej. Na podstawie średnich kosztów jednostkowych możemy oszacować, że w ramach zaplanowanej alokacji⁵⁰ można przyłączyć do sieci wodociągowej 13,5 tys. osób, natomiast zgodnie z danymi nt. średniej liczby osób, które zostaną przyłączone do sieci wodociągowej wartość wskaźnika może być wyższa i może wynieść 25 tys. osób. Niewątpliwym jest fakt, iż oszacowany wskaźnik rezultatu na poziomie 50 tys. osób jest zbyt wysoki i może zostać nieosiągnięty.

Ludność przyłączona do zbiorowych systemów oczyszczania ścieków co najmniej II stopnia, RCR 42

Wartość wskaźnika zapisana w FEP, jest za wysoka i nie uwzględnia zapisów szóstej aktualizacji KPOŚK, dlatego w metodyce szacowania wskaźnik wyliczono na podstawie danych historycznych oraz oszacowanej „Długość nowych lub zmodernizowanych sieci

⁵⁰ Przy uwzględnieniu podziału alokacji – 70% wodociągi oraz 30% SUW i nowe ujęcia wody

kanalizacyjnych w ramach zbiorowych systemów odprowadzania ścieków” RCO 31. Biorąc pod uwagę deklarację gmin - potencjalnych beneficjentów w KPOŚK, słusznie zdecydowano na określenie wartości docelowej na poziomie 7 500 RLM⁵¹.

Czy przyjęty indykatywny podział alokacji FEP wg rodzajów interwencji (obszary interwencji, forma finansowania, terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne, dodatkowe tematy EFS+) jest adekwatny do zaplanowanego zakresu wsparcia? Czy zaproponowany podział alokacji FEP wymaga modyfikacji?

Na realizację CS 2 (v) alokowano kwotę 21,28 mln EUR, czyli kwotę znacznie mniejszą od kwoty na priorytet inwestycyjny 6b w RPO WP. Łączne wsparcie UE na gospodarkę wodno-ściekową uległo zmniejszeniu – o ponad 20 mln EUR, przy czym wsparcie na dostarczanie wody do spożycia (kod interwencji 063) zostało zmniejszone o około 1 mln EUR, natomiast wsparcie na odprowadzanie i oczyszczanie ścieków o 19 mln EUR. Decyzję, by w kontekście ograniczonych środków finansowych, zredukować alokację na gospodarkę ściekową należy uznać za słuszną, zwłaszcza że działania związane z wypełnieniem zobowiązań powinny być już nieliczne i raczej będą to projekty domykające wymóg spełnienia Dyrektywy 91/271/EWG w Aglomeracjach.

Alokacja na CS 2 (v) została podzielona na 2 kody interwencji:

- dostarczanie wody – alokacja w wysokości 6,38 mln EUR;
- odprowadzanie i oczyszczanie ścieków – alokacja w wysokości 14,89 mln EUR.

Doświadczenia perspektywy finansowej 2014-2020 – tak regionalne, jak i krajowe wskazują, iż alokacja zostanie w pełni skonsumowana.

Tabela 9 Rekomendacje i zalecenia dotyczące CS 2 (v)

Rekomendacje: brak

Zalecenia:

- 1) Wprowadzenie zaproponowanych zmian w metodyce szacowania wskaźników; (Raport metodyczny szacowania wartości wskaźników);
- 2) Przegląd zapisów nowej wersji WLWK EFRR, porównanie z zastosowanymi wskaźnikami i dokonanie odpowiednich modyfikacji (Wskaźniki);
- 3) Uspójnienie wartości zaproponowanych w metodyce szacowania oraz w FEP (Wskaźniki).

Źródło: opracowanie własne

5.2.5 CS 2 (vi) Wspieranie transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym i gospodarki zasobooszczędnej

Czy zaproponowane uzasadnienia diagnostyczne wymagają uzupełnienia i/lub modyfikacji?

W diagnozie do CS 2 (vi) zwrócono uwagę na takie wątki jak:

⁵¹ Zadeklarowana przez gminy wartość RLM w aglomeracjach 2-10 tys. mieszkańców w wyniku budowy sieci kanalizacyjnej

- wzrost ilości odpadów komunalnych, wśród których zdecydowaną większość stanowią odpady zmieszane;
- bardzo niski udział zebranych odpadów komunalnych przeznaczonych do recyklingu;
- konieczność zapewnienia stabilności i efektywności systemu zagospodarowania odpadów medycznych i weterynaryjnych oraz odpadów niebezpiecznych;
- konieczność rekultywacji 2,9 tys. ha gruntów zdewastowanych i zdegradowanych, powstałych m.in. w wyniku składowania odpadów województwa;
- niewystarczająca wiedza o gospodarce obiegu zamkniętego (GOZ) oraz konieczność szerokiej promocji i edukację zarówno mieszkańców, jak i przedsiębiorców województwa.

Wszystkie te wątki zostały zasygnalizowane również w diagnozach do SRWP 2030 oraz RPS w zakresie bezpieczeństwa środowiskowego i energetycznego⁵². Dodatkowo w RPS jako problem wskazano niewielką liczbę instalacji do recyklingu materiałowego, wzrost liczby dzikich wysypisk oraz brak monitorowania postępów GOZ. Z wątków wskazanych w RPS oraz niewymienionych w FEP, w kontekście proponowanego zakresu, warto do diagnozy FEP dodać niewielką liczbę instalacji do recyklingu materiałowego. Natomiast ze względu na zapisane w FEP typy przedsięwzięć, będące odstępstwem od linii demarkacyjnej, wskazane jest rozszerzenie zapisów diagnozy również o marnotrawienie żywności oraz niewystarczającą wiedzę nt. GOZ. Dobór problemów w diagnozie należy uznać co do zasady za trafny w kontekście planowanego zakresu interwencji, jednakże wymagający drobnych uzupełnień.

Czy w trafny i realny sposób określono w FEP planowany zakres wsparcia w poszczególnych priorytetach i celach szczegółowych?

Czy cele polityki, priorytety i cele szczegółowe FEP wynikają z diagnozy i wyzwań rozwojowych regionu?

Zakres wsparcia w ramach CS 2 (vi) obejmuje zapobieganie powstawaniu odpadów, przygotowanie do ponownego użycia oraz stworzenie warunków do maksymalizacji skali recyklingu w sektorze komunalnym. Założono następujące typy projektów możliwe do dofinansowania:

- tworzenie centrów ponownego wykorzystania i napraw;
- tworzenie Punktów Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych (PSZOK);
- budowa lub rozbudowa instalacji przygotowania odpadów komunalnych do procesów recyklingu;
- rekultywacja terenów zdegradowanych w wyniku składowania odpadów w miejscach na ten cel nieprzeznaczonych;
- wsparcie instalacji termicznego przekształcania wraz z odzyskiem energii odpadów medycznych i weterynaryjnych;

⁵² Ilekroć w analizach dotyczących CS 2 (vi) znajduje się odwołanie do RPS chodzi o RPS w zakresie bezpieczeństwa środowiskowego i energetycznego

- opracowywanie dokumentów planistycznych związanych z wdrażaniem gospodarki o obiegu zamkniętym oraz strategii zero odpadów/ zero marnowania (ang. zero waste) na poziomie lokalnym i regionalnym.

Dodatkowo wymieniono również: projekty edukacyjne dotyczące promowania gospodarki o obiegu zamkniętym oraz projekty dotyczące przeciwdziałania marnotrawieniu żywności o zasięgu niewykraczającym poza obszar województwa pomorskiego. Oba typy projektów, zgodnie z linią demarkacyjną, są wskazane do realizacji na poziomie krajowym, jednak IZ FEP wystąpiła o odstąpienie od zapisów linii demarkacyjnej. Zakres wsparcia przewidziany w ramach CS 2 (vi) w dużej mierze wynika z diagnozy i problemów regionu.

Czy wybór planowanych operacji o znaczeniu strategicznym w FEP jest trafny z punktu widzenia realizacji zapisów Programu?

W CS 2 (vi) wskazano do dofinansowania jedno przedsięwzięcie strategiczne „Budowa nowej instalacji unieszkodliwiania odpadów niebezpiecznych poprzez ich termiczne przekształcanie z wytwarzaniem energii w kogeneracji na terenie Szpitala Specjalistycznego imienia J.K. Łukowicza w Chojnicach”. Przedsięwzięcie jest istotne, ze względu na fakt, iż w 2024 r. kończy się umowa dzierżawy gruntu, na którym zlokalizowana jest spalarnia odpadów niebezpiecznych firmy Port Service, będącej największą tego typu instalacją funkcjonującą w województwie pomorskim. W najbliższych latach ważnym wyzwaniem stanie się zapewnienie stabilności i efektywności systemu zagospodarowania odpadów medycznych i weterynaryjnych, a także innych odpadów niebezpiecznych.

Czy trafnie zidentyfikowano główne grupy docelowe w poszczególnych priorytetach i celach szczegółowych FEP?

W katalogu głównych grup docelowych wymieniono JST, spółki komunalne, przedsiębiorców, mieszkańców oraz organizacje pozarządowe. Katalog uwzględnia organizacje pozarządowe, które mogą być beneficjentami typów projektów, dla których IZ FEP wystąpił o odstąpienie od linii demarkacyjnej. Mieszkańców należy uznać za ostatecznych odbiorców wsparcia natomiast pozostałe rodzaje podmiotów za potencjalnych wnioskodawców/beneficjentów.

Czy przyjęty zestaw wskaźników (produktu i rezultatu) jest kompletny z punktu widzenia zakresu wsparcia przewidzianego w FEP? Czy wymaga on uzupełnienia i/lub modyfikacji?

Do monitorowania efektów wsparcia udzielanego w ramach CS 2 (vi) przyjęto zestaw trzech wskaźników produktu i czterech wskaźników rezultatu. Wszystkie wskaźniki zostały zaczerpnięte z WLWK EFRR.

Większość wybranych wskaźników jest adekwatnych i trafnie dobranych do zakresu wsparcia, a odnoszą się do grupy docelowej, do której bezpośrednio będzie oferowane wsparcie oraz odzwierciedlają jego zakres. Ze względu na fakt, iż dofinansowanie projektów dotyczących GOZ, skierowanych do przedsiębiorców będzie realizowane w ramach CP 1, należy wykreślić wskaźnik rezultatu „Odpady wykorzystywane jako surowce”.

Zaproponowany zestaw wskaźników jest kompletny z punktu widzenia zakresu wsparcia.

Czy sposób szacowania wartości docelowych wskaźników w FEP jest poprawny i czy realne jest osiągnięcie przyjętych wartości docelowych wskaźników dla 2024 r. i 2029 r.?

Wskaźniki produktu

Liczba wspartych punktów selektywnego zbierania odpadów komunalnych (PSZOK), WLWK (118)

Zgodnie z definicją wskaźnik obejmuje liczbę PSZOK, które zostały wybudowane, przebudowane, wyremontowane, wyposażone w wyniku realizacji projektu. W metodyce szacowania uwzględniono dane historyczne RPO WP oraz dane zapisane w RPS, a następnie przyjęto podobną wartość wskaźnika, jak w perspektywie finansowej 2014-2020. Zaproponowana do osiągnięcia liczba PSZOK, jest możliwa do sfinansowania w założonej alokacji. Definicja wskaźnika oraz metodologia szacowania nie budzą wątpliwości. Należy za to skorygować wartość docelową w FEP tak, żeby była zgodna z oszacowaną wartością w metodyce szacowania.

Inwestycje w obiekty do selektywnego zbierania odpadów, RCO 107

Wskaźnik odzwierciedla całkowite inwestycje w projekty objęte wsparciem w zakresie obiektów do selektywnego zbierania odpadów.

Metodyka wyliczenia wskaźnika bazuje na danych historycznych z RPO WP, kosztach jednostkowych PSZOK, które zostały skorygowane o indeks cen. Definicja wskaźnika oraz metodologia szacowania nie budzą wątpliwości. Należy skorygować wartość docelową oraz pośrednią w FEP, zgodnie z oszacowaną wartością w metodyce szacowania.

Dodatkowe zdolności w zakresie recyklingu odpadów, RCO 34

Definicja wskaźnika obejmuje roczną nominalną dodatkową zdolność do recyklingu odpadów nowo wybudowanych, dzięki projektom objętym wsparciem⁵³.

W metodyce szacowania uwzględniono dane historyczne RPO WP:

- moc przerobowa zakładu zagospodarowania odpadów [Mg/rok] – 151 000 ton/rok, liczba wspartych obiektów gospodarowania odpadami – 32;
- moc przerobowa wspartych instalacji do gospodarowania odpadami – 311 100 [Mg/rok], liczba wspartych instalacji gospodarowania odpadami – 13.

Na podstawie powyższych danych, z proporcji przyjęto średnią moc przerobową zakładu/instalacji zagospodarowania odpadów na poziomie 10 000 [Mg/rok]. Oszacowana wartość wskaźnika „Dodatkowe zdolności w zakresie recyklingu odpadów” wynika z iloczynu średniej mocy przerobowej oraz oszacowanej w RPS liczby wybudowanych/

⁵³ Wskaźnik obejmuje również rozbudowę zdolności, ale nie utrzymanie istniejącej zdolności. Recykling odpadów należy rozumieć jako każdy proces odzysku, w ramach którego materiały odpadowe są ponownie przetwarzane w produkty, materiały lub substancje wykorzystywane w pierwotnym celu lub innych celach.

zmodernizowanych instalacji do odzysku. W opinii ewaluatorów, oszacowana wartość wskaźnika jest zbyt wysoka i niemożliwa do sfinansowania we wskazanej alokacji. Z wiedzy eksperckiej wynika, że w kilku województwach w ramach RPO 2014-2020 zastosowano wskaźnik „Dodatkowe możliwości przerobowe w zakresie recyklingu odpadów [tony/rok] (CI 17)”. Łączna dodatkowa moc przerobowa uzyskana w projektach dofinansowanych w RPO innych województw wyniosła 171,8 tys. ton/rok, średnio około 8,6 tys. ton/rok na projekt. Łączny koszt wszystkich inwestycji, w wyniku których powstały dodatkowe moce przerobowe wyniósł natomiast 163 mln PLN, czyli średnie jednostkowe dofinansowanie UE do tony/rok dodatkowej mocy przerobowej wynosi 0,94 tys. PLN. Zaproponowana alokacja przeznaczona na kod interwencji 067 wynosi około 107 mln PLN na wszystkie inwestycje związane z zagospodarowaniem odpadów. Oszacowana na podstawie dostępnej alokacji oraz średnich kosztów dodatkowej mocy przerobowej, docelowa wartość wskaźnika wyniesie około 100 tys. ton. Prognoza wartości pośredniej wskaźnika na 2024 r. została oszacowana na poziomie 0, ze względu na złożoność inwestycji i wydłużone procedury.

Wskaźniki rezultatu

Odpady zbierane selektywnie RCR 103

Wartość docelowa wskaźnika została określona na podstawie oszacowanej liczby PSZOK oraz przyjętego założenia, że 19 PSZOK-ów zostanie zmodernizowanych lub przebudowanych, a 6 PSZOK-ów nowo wybudowanych, jak również na podstawie danych historycznych pozyskanych z UMWP. Przyjęte założenia są poprawne i nie budzą wątpliwości.

Odpady poddane recyklingowi, RCR 47

Zgodnie z definicją wskaźnik mierzy dodatkowy roczny łączny ciężar (w tonach) odpadów poddanych recyklingowi, dzięki dodatkowym zdolnościom stworzonym w ramach projektów objętych wsparciem. Jest on powiązany ze wskaźnikiem produktu RCO34. Jeśli przyjmiemy wartość wskaźnika „Dodatkowe zdolności w zakresie recyklingu odpadów” na zaproponowanym poziomie 100 tys. ton/rok oraz założenie, że instalacje funkcjonuje na 80% swojej mocy (należy uwzględnić okresy postoju instalacji np. w wyniku konserwacji, napraw czy też braku strumienia odpadów), wówczas łączny ciężar odpadów poddanych recyklingowi w ciągu roku wyniesie 80 tys. ton. Wartość pośrednia ze względu na złożony charakter inwestycji wyniesie 0. Należy skorygować wartość oraz sposób szacowania wskaźnika w FEP oraz metodyce szacowania.

Odpady wykorzystywane jako surowce, RCR 48

W związku z przesunięciem do CP 1 projektów dotyczących zasobo- oraz materiałochłonności (GOZ w przedsiębiorstwach), realizowanych przez przedsiębiorców należy wykreślić wskaźnik.

Liczba osób objętych selektywnym zbieraniem odpadów komunalnych, WLWK 118

Definicja wskaźnika mierzy liczbę osób objętych selektywnym zbieraniem odpadów w związku z eksploatacją PSZOK w wyniku realizacji projektu. W metodyce szacowania zaproponowano prawidłowe podejście do danych historycznych, jednakże samą wartość wskaźnika oszacowano, w opinii ewaluatorów, zbyt optymistycznie. Na podstawie danych historycznych z RPO WP, liczba osób objętych selektywnym zbieraniem odpadów przypadająca na 1 wsparty PSZOK wyniosła 10 323, podczas szacowania wartości docelowej skorygowano średnią wartość do 15 000 osób na 1 PSZOK. Średnia liczba osób objętych selektywnym zbieraniem odpadów komunalnych w wyniku realizacji projektu, na podstawie danych historycznych z innych województw wynosi 9 200 osób, w związku z czym zespół ewaluacyjny zaleca przyjęcie wartości oszacowanej na podstawie RPO WP, tj. 10 000 osób na 1 PSZOK. Wówczas wartość docelowa wyniesie 250 000 osób. Należy skorygować wartość wskaźnika w metodyce szacowania oraz FEP oraz poprawić opis szacowania.

Czy przyjęty indykatywny podział alokacji FEP wg rodzajów interwencji (obszary interwencji, forma finansowania, terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne, dodatkowe tematy EFS+) jest adekwatny do zaplanowanego zakresu wsparcia? Czy zaproponowany podział alokacji FEP wymaga modyfikacji?

Na realizację CS 2(vi) alokowano 29,8 mln EUR, czyli kwotę większą od tej na priorytet inwestycyjny 6a dla RPO WP. Łączne wsparcie UE na gospodarkę odpadową wzrosło o ponad 11 mln EUR, przy czym dofinansowanie na przedsięwzięcie strategiczne „Budowa nowej instalacji unieszkodliwiania odpadów niebezpiecznych poprzez ich termiczne przekształcanie z wytwarzaniem energii w kogeneracji na terenie Szpitala Specjalistycznego im. J.K. Łukowicza w Chojnicach” może wynieść około 6,5 mln EUR.

Alokacja na CS 2 (vi) została podzielona na 2 kody interwencji:

- gospodarowanie odpadami z gospodarstw domowych – 23,8 mln EUR;
- gospodarowanie odpadami przemysłowymi i handlowymi – 5,96 mln EUR.

Ze względu na istotność transformacji gospodarki w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym i gospodarki zasobooszczędnej, wydaje się, że alokacja może zostać wykorzystana. Jednak pewne obawy budzą zapisy linii demarkacyjnej, ograniczające możliwość dofinansowania projektów z zakresu gospodarki odpadami komunalnymi w ramach RPO dla instalacji poniżej 8 mln PLN kosztów kwalifikowalnych. Instalacje w zakresie odpadów są kapitałochłonne, w związku z czym powyższe ograniczenie, może wyeliminować część projektów z możliwości ubiegania się o dofinansowanie, co może ostatecznie skutkować niewykorzystaniem alokacji.

Tabela 10 Rekomendacje i zalecenia dotyczące CS 2 (vi)

Rekomendacje:

- 1) Wykreślenie wskaźnika „Odpady wykorzystywane jako surowce”;

Zalecenia:

- 1) Warto do diagnozy FEP dodać zapis odnośnie niewielkiej liczby instalacji do recyklingu materiałowego (Strategia programu);
- 2) Ze względu zapisany zakres przedsięwzięć, będących odstępstwem od linii demarkacyjnej, wskazane jest rozszerzenie zapisów diagnozy również w zakresie marnotrawienia żywności oraz niewystarczającej wiedzy nt. GOZ (Strategia programu);
- 3) Uspójnienie wartości zaproponowanych w metodyce szacowania oraz w FEP (Wskaźniki);
- 4) Przegląd zapisów nowej wersji WLWK EFRR, porównanie z zastosowanymi wskaźnikami i dokonanie odpowiednich modyfikacji (Wskaźniki);
- 5) Wprowadzenie zaproponowanych zmian w metodyce szacowania wskaźników (Raport metodyczny szacowania wartości wskaźników).

Źródło: opracowanie własne

5.2.6 CS 2 (vii) Wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia

Czy zaproponowane uzasadnienia diagnostyczne wymagają uzupełnienia i/lub modyfikacji?

W diagnozie CS 2 (vii) wskazano, iż:

- obszary objęte różnymi formami ochrony przyrody stanowią 32,8% powierzchni województwa;
- na obszarze województwa pomorskiego zlokalizowane jest 9 parków krajobrazowych o powierzchni ogółem 167 tys. ha, co stanowi 8,4% powierzchni regionu;
- istnieje pilna potrzeba wdrożenia opracowanych planów ochrony parków krajobrazowych;
- tereny rekreacyjne, w tym plaże, otoczenie jezior, parków i lasów, są niedostatecznie przygotowane do ich wykorzystania. W połączeniu z antropopresją skutkuje to pogłębianiem dewastacji przyrody, zwłaszcza przy rozwijającej się turystyce masowej.

Wszystkie te wątki zostały zasygnalizowane również w diagnozach do SRWP 2030 oraz RPS w zakresie bezpieczeństwa środowiskowego i energetycznego⁵⁴. Ich dobór należy uznać co do zasady za trafny w kontekście planowanego zakresu interwencji. W RPS pojawiły się dodatkowo zapisy odnośnie nieracjonalnej struktury przestrzennej obszarów chronionych, konieczności objęcia ochroną cennych jezior lobeliowych, istotnej roli terenów podmokłych

⁵⁴ Ilekroć w analizach dotyczących CS 2 (vii) znajduje się odwołanie do RPS chodzi o RPS w zakresie bezpieczeństwa środowiskowego i energetycznego

oraz konieczności wzmocnienia kompetencji części JST do prowadzenia działań z zakresu ochrony przyrody. Ze względu na zakres wsparcia (ochrona wód i ekosystemów od wód zależnych, w szczególności jezior) warto wzmocnić część diagnostyczną FEP, poprzez dodanie zapisów odnośnie konieczności objęcia ochroną cennych jezior lobeliowych oraz istotnej roli terenów podmokłych.

Czy w trafny i realny sposób określono w FEP planowany zakres wsparcia w poszczególnych priorytetach i celach szczegółowych?

Czy cele polityki, priorytety i cele szczegółowe FEP wynikają z diagnozy i wyzwań rozwojowych regionu?

Zakres wsparcia w ramach CS 2 (vii) należy uznać za trafny w kontekście wzmocnienia ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury (w tym na obszarach miejskich) oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia. Beneficjenci będą mogli otrzymać dofinansowanie między innymi na: wdrażanie zapisów planów ochrony parków krajobrazowych; poprawę stanu cennych gatunków i siedlisk przyrodniczych, w tym ochrony ekosystemu strefy przybrzeżnej Morza Bałtyckiego; urządzenie i zagospodarowanie terenów wokół rzek, jezior i zbiorników wodnych, rekultywację jezior oraz ochronę i przywracanie walorów przyrodniczo-krajobrazowych (w szczególności na obszarach objętych formami ochrony przyrody oraz terenach zurbanizowanych). Zakres wsparcia przewidziany w ramach CS 2 (vii) wynika z diagnozy i problemów regionu.

Czy wybór planowanych operacji o znaczeniu strategicznym w FEP jest trafny z punktu widzenia realizacji zapisów Programu?

W CS 2 (vii) wskazano jedno przedsięwzięcie strategiczne „Realizacja zapisów planów ochrony przyjętych dla parków krajobrazowych należących do Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych”. Projekt obejmować będzie realizację zadań czynnej ochrony przyrody, edukację ekologiczną społeczeństwa, ukierunkowanie ruchu turystycznego wraz z infrastrukturą służącą udostępnianiu terenu oraz wykonanie ekspertyz i dokumentacji dla proponowanych w planach ochrony parków krajobrazowych innych form ochrony przyrody. Przedsięwzięcie wynika z diagnozy FEP, RPS oraz SRWP 2030, a także jest komplementarne z przedsięwzięciami „Optymalizacja sieci obszarów chronionego krajobrazu w województwie pomorskim – etap I” oraz planowany etap II. Wybór zaproponowanego przedsięwzięcia do dofinansowania w ramach FEP jest jak najbardziej trafny.

Czy trafnie zidentyfikowano główne grupy docelowe w poszczególnych priorytetach i celach szczegółowych FEP?

W katalogu głównych grup docelowych wymieniono JST, mieszkańców, turystów, organizacje pozarządowe, Regionalną Dyrekcję Ochrony Środowiska. Katalog został określony trafnie i zawiera wszystkie zidentyfikowane grupy docelowe. Można jedynie mieć wątpliwości, czy turyści powinni być traktowani jako jedna z głównych grup docelowych. Mieszkańcy i turyści

będą mieli status ostatecznych odbiorców wsparcia, natomiast pozostałe podmioty potencjalnych wnioskodawców/beneficjentów.

Czy przyjęty zestaw wskaźników (produktu i rezultatu) jest kompletny z punktu widzenia zakresu wsparcia przewidzianego w FEP? Czy wymaga on uzupełnienia i/lub modyfikacji?

Do monitorowania efektów wsparcia udzielanego w ramach CS 2 (vii) przyjęto zestaw dwóch wskaźników: jeden wskaźnik produktu i jeden wskaźnik rezultatu. Oba wskaźniki zostały zaczerpnięte z WLWK EFRR. Lista zaproponowanych wskaźników dotyczących bioróżnorodności zaproponowanych w WLWK EFRR jest stosunkowo niewielka, a zaproponowane wskaźniki są trudne do oszacowania. IZ FEP wytypował dwa wskaźniki dobrze odzwierciedlające efekty poszczególnych typów interwencji, jednakże oba wskaźniki są trudne do oszacowania ze względu na brak możliwości przewidzenia, jakiego typu projekty będą przedmiotem dofinansowania. W opinii zespołu ewaluacyjnego warto rozważyć dodanie wskaźnika rezultatu „Powierzchnia parków krajobrazowych objętych wsparciem w ramach realizacji zadań objętych planami ochrony” PLR0072, który to wskaźnik mierzy powierzchnię terenu leżącego na obszarach parków krajobrazowych, na której wykonano zabiegi ochrony czynnej, ujęte w planach ochrony w ramach realizowanego projektu. Wskaźnik powiązany byłby z planowanym do realizacji projektem strategicznym „Realizacja zapisów planów ochrony przyjętych dla parków krajobrazowych należących do Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych”, a jego wartość odpowiadałaby powierzchni Parków Krajobrazowych, na terenie których realizowany będzie projekt. Wskaźniki produktu oraz rezultatu nie budzą wątpliwości oraz odnoszą się do grupy docelowej, do której bezpośrednio będzie oferowane wsparcie oraz odzwierciedlają jego zakres.

Czy sposób szacowania wartości docelowych wskaźników w FEP jest poprawny i czy realne jest osiągnięcie przyjętych wartości docelowych wskaźników dla 2024 r. i 2029 r.?

Wskaźniki produktu

Zielona infrastruktura objęta wsparciem do celów innych niż przystosowanie się do zmian klimatu, RCO 36

Definicja wskaźnika wskazuje na powierzchnię nowo wybudowanej lub znacznie zmodernizowanej zielonej infrastruktury do celów innych niż przystosowanie się do zmian klimatu⁵⁵. Przy oszacowaniu wartości wskaźnika uwzględniono informacje pochodzące z danych historycznych RPO WP odnośnie:

- powierzchni siedlisk wspieranych w celu uzyskania lepszego statusu ochrony;
- powierzchni terenów zabezpieczonych kontrolowanym ruchem;

⁵⁵ Modernizacja odnosi się do znacznych ulepszeń w istniejącej zielonej infrastrukturze kwalifikującej się do wsparcia.

Wylucza się konserwację. Przykłady zielonej infrastruktury obejmują parki o bogatej różnorodności biologicznej, przepuszczalną pokrywą glebową, zielone ściany, zielone dachy, zielone dziedzińce szkolne itp.

Wskaźnik ten nie uwzględnia zielonej infrastruktury objętej wsparciem do celów przystosowania się zmian klimatu (objętej wskaźnikiem RCO26) ani inwestycji w sieci Natura 2000 (objętych wskaźnikiem RCO37).

- powierzchni utworzonych lub zmodernizowanych terenów zielonych i parków publicznych.

Oszacowano koszty jednostkowe dla powyższych danych oraz przyjęto założenie odnośnie podziału alokacji na wspieranie ochrony bioróżnorodności oraz ograniczania antropopresji. Przyjęte założenia dotyczące oszacowania wartości wskaźnika można uznać za poprawne, jednak z doświadczenia ewaluatorów wynika, iż szacowanie wskaźników w zakresie bioróżnorodności obarczone jest dużym ryzykiem błędu, ze względu na brak możliwości przewidzenia, jakiego typu projekty będą realizowane przez wnioskodawców.

Wskaźniki rezultatu

Ludność mająca dostęp do nowej lub udoskonalonej zielonej infrastruktury, RCR 95

Istota wskaźnika polega na oszacowaniu liczby ludności mieszkającej w promieniu 2 km od nowo wybudowanej lub znacznie zmodernizowanej publicznej zielonej infrastruktury na obszarach miejskich wspieranej w ramach projektów. Wskaźnik można oszacować na podstawie średniej wartości dofinansowania UE do rewitalizacji jednego parku. Projekty tego typu realizowane były w ramach działania 2.5 POIiŚ oraz w niektórych województwach. Średnia wartość dofinansowania UE dla projektu dotyczącego renowacji/rewitalizacji parku w POIiŚ wyniosła 4,4 mln PLN, natomiast średnia wartość dofinansowania UE w ramach RPO dla projektu dotyczącego rewitalizacji parku wyniosła 1 mln PLN.

Należy przyjąć również założenie, że alokacja zostanie podzielona na działania dotyczące ochrony różnorodności biologicznej oraz ograniczanie antropopresji. Projekty będą dotyczyły obszarów miejskich, jak i obszarów pozamiejskich, takich jak parki krajobrazowe, rezerwy, jeziora, cieki wodne. Na podstawie zaproponowanego podziału alokacji pomiędzy poszczególne typy projektów, można oszacować na podstawie kosztów jednostkowych, liczbę parków, jakie mogłyby zostać sfinansowane w ramach CS 2 (vii), a następnie, na podstawie pola koła o promieniu 2 km oraz średniej gęstości zaludnienia na obszarach zurbanizowanych, która w województwie pomorskim wynosi 2,3 tys. mieszkańców, można oszacować liczbę mieszkańców mającą dostęp do nowej lub udoskonalonej zielonej infrastruktury na obszarach zurbanizowanych. Przy czym takie oszacowanie jest dużym uproszczeniem, a wskaźnik zależny jest od szeregu czynników, w związku z czym nawet przy przyjęciu pewnych założeń podczas szacowania, obarczony jest dużym ryzykiem, że jego wartość będzie się różnić od wartości zaplanowanej.

Czy przyjęty indykatywny podział alokacji FEP wg rodzajów interwencji (obszary interwencji, forma finansowania, terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne, dodatkowe tematy EFS+) jest adekwatny do zaplanowanego zakresu wsparcia? Czy zaproponowany podział alokacji FEP wymaga modyfikacji?

Na realizację CS 2(vii) alokowano 21,3 mln EUR, czyli kwotę zbliżoną do alokacji na priorytet inwestycyjny 6 d – działanie 11.4 RPO WP. W perspektywie finansowej 2014-2020, oprócz projektów dotyczących różnorodności biologicznej, finansowano projekty dotyczące

infrastruktury do edukacji ekologicznej, natomiast w perspektywie finansowej 2021-2027 tego typu przedsięwzięcia nie będą mogły być finansowane. Za to będą przedsięwzięcia dotyczące ochrony i przywracania walorów przyrodniczo-krajobrazowych, w szczególności na obszarach objętych formami ochrony przyrody oraz terenach zurbanizowanych. Ze względu na dużą liczbę potrzeb w zakresie ochrony różnorodności biologicznej, przewidziana alokacja powinna zostać wykorzystana.

Tabela 11 Rekomendacje i zalecenia dotyczące CS 2 (vii)

Rekomendacje: brak

Zalecenia:

- 1) Wzmocnienie diagnozy FEP poprzez dodanie zapisów odnośnie konieczności objęcia ochroną cennych jezior lobeliowych oraz istotnej roli terenów podmokłych (Strategia programu);
- 2) Dodanie wskaźnika „Powierzchnia parków krajobrazowych objętych wsparciem w ramach realizacji zadań objętych planami ochrony” (Wskaźniki);
- 3) Oszacowanie wartości wskaźnika „Ludność mająca dostęp do nowej lub udoskonalonej zielonej infrastruktury” (Raport metodyczny szacowania wartości wskaźników oraz Wskaźniki);
- 4) Przegląd zapisów nowej wersji WLWK EFRR, porównanie z zastosowanymi wskaźnikami i dokonanie odpowiednich modyfikacji (Wskaźniki).

Źródło: opracowanie własne

5.2.7 CS 2 (viii) Wspieranie zrównoważonej mobilności multimodalnej, mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej

Czy zaproponowane uzasadnienia diagnostyczne wymagają uzupełnienia i/lub modyfikacji?

Diagnoza zawiera trafne stwierdzenie, że region jest zróżnicowany wewnętrznie pod względem dostępności transportowej. Do punktu rekomenduje się dodanie zapisu: *pod kątem zróżnicowania transportowego można wyróżnić trzy regiony województwa: rdzeń OMGGS⁵⁶, pozostałe gminy OMGGS, pozostałe gminy województwa.*

W zapisach „Punkt wyjścia” dla transportu trafnie wskazuje się, że barierę stanowi *niedostateczna integracja różnych podsystemów transportu pasażerskiego – w sferze infrastrukturalnej, organizacyjnej i taryfowo – biletowej.* Zapis należałoby jednak zmodyfikować i nadać mu brzmienie: *Barierę rozwoju transportu zbiorowego w skali województwa stanowi brak integracji różnych podsystemów transportu pasażerskiego – w sferze infrastrukturalnej, organizacyjnej i taryfowo – biletowej.*

Trafnie zauważono, że obserwuje się wzrost zainteresowania mobilnością aktywną, elektromobilnością oraz współdzielonymi środkami transportu. Miasta jak Gdańsk, Gdynia, Sopot, Tczew prowadzą intensywne działania związane z rozwojem transportu rowerowego. Warto podkreślić w diagnozie, że w województwie może zaistnieć sieć wzajemnego

⁵⁶ Obszar Metropolitalny Gdańsk-Gdynia-Sopot

wsparcia. W OMGGG działa Centrum Kompetencji, mające na celu wzajemne wspieranie się samorządów. Warto iść w kierunku przeniesienia tego typu dobrych praktyk na pozostałe samorządy województwa pomorskiego. Do zapisu należy wprowadzić zdanie: *Na obszarze województwa znajdują się gminy posiadające know-how w zakresie wdrażania działań dotyczących mobilności aktywnej.*

Mówiąc o transporcie miejskim i regionalnym, zauważono, że region charakteryzuje znaczące wykorzystanie kolei w transporcie pasażerskim. Dzięki temu możliwe jest rozwijanie mobilności multimodalnej w przewozach pasażerskich. Pomorskie (zgodnie z informacjami zawartymi w SRWP 2030) zajmuje 1. miejsce w kraju, jeśli chodzi o wykorzystanie kolei w przewozach pasażerskich. Jest to czynnik niezwykle ważny w diagnozie potrzeb dla CS 2 (viii).

W diagnozie dla całej gałęzi transportu słusznie zwrócono uwagę, że wyzwaniem jest m.in. rozwój zrównoważonej mobilności mieszkańców, co wpłynie będzie pozytywnie na zmniejszenie negatywnego wpływu transportu na środowisko i klimat.

Diagnoza celu szczegółowego zawiera nie do końca jasny zapis: *Wzrastające natężenie ruchu stwarza m.in. potrzebę cyfryzacji transportu miejskiego, w tym działań poprawiających funkcjonowanie, konkurencyjność i bezpieczeństwo publicznego transportu zbiorowego.* Lepszym określeniem byłoby *Wzrastające natężenie ruchu w miastach stwarza m.in. potrzebę wdrażania inteligentnych rozwiązań w transporcie miejskim, w tym działań o charakterze cyfryzacyjnym, poprawiających funkcjonowanie, konkurencyjność i bezpieczeństwo publicznego transportu zbiorowego.*

Słusznie zauważono, że ważną rolę odgrywają rosnące oczekiwania społeczne wobec oferty transportu publicznego. Diagnozę należałoby uzupełnić o stwierdzenie, że *Transport publiczny w miastach wymaga stworzenia atrakcyjnej oferty dla mieszkańców, którzy gotowi będą zmienić swoje nawyki transportowe.*

Trafne są stwierdzenia, że uwagi wymaga infrastruktura transportu miejskiego, ale także mobilności pieszej i rowerowej.

Czy w trafny i realny sposób określono w FEP planowany zakres wsparcia w poszczególnych priorytetach i celach szczegółowych?

Czy cele polityki, priorytety i cele szczegółowe FEP wynikają z diagnozy i wyzwań rozwojowych regionu?

W opisie planowanych rodzajów działań zawarte jest stwierdzenie, iż przedmiotem interwencji będą wyłącznie inwestycje zgodne z zapisami RPS⁵⁷. Brak tego dokumentu uniemożliwia dokonanie takiej weryfikacji. Ważne jest jednak, aby Zamawiający podczas tworzenia RPS zastosował odwróconą metodę tworzenia, a zapisy RPS były tworzone w odniesieniu do opisu FEP.

⁵⁷ Ilekroć w analizach dotyczących CS 2 (viii) znajduje się odwołanie do RPS chodzi o RPS w zakresie Mobilności i Komunikacji, który aktualnie jest w fazie opracowania.

Zaplanowanych zostało 5 rodzajów działań:

- (a) rozwój infrastruktury transportu publicznego obejmującej inwestycje w węzły integrujące podsystemy transportu zbiorowego (wraz z drogami dojazdowymi oraz infrastrukturą paliw alternatywnych), w tym: kolejowego, tramwajowego, autobusowego, trolejbusowego. W zakresie inwestycji liniowych przewiduje się wsparcie dla rozwoju linii autobusowych, trolejbusowych oraz tramwajowych;
- (b) rozwój infrastruktury dla transportu niezmotoryzowanego obejmujący inwestycje w drogi rowerowe, ciągi piesze i pieszo-rowerowe;
- (c) zakup taboru transportu publicznego. W zakresie inwestycji taborowych przewiduje się wsparcie zakupu bezemisyjnego taboru komunikacji miejskiej obejmującego: autobusy, tramwaje, trolejbusy, tabor kolei miejskiej;
- (d) cyfryzację transportu miejskiego, w ramach której przewiduje się wspieranie przedsięwzięć poprawiających funkcjonowanie, konkurencyjność i bezpieczeństwo publicznego transportu zbiorowego w tym: Inteligentnych Systemów Transportowych (ITS)⁵⁸, systemów organizacji przewozów, systemów informacji pasażerskiej, aplikacji planowania podróży;
- (e) działania edukacyjne dotyczące racjonalnych zachowań transportowych (prowadzących do ograniczenia popytu na transport, wzrostu bezpieczeństwa i obniżenia negatywnego wpływu sektora transportu na środowisko).

Zaleca się, aby zmienić podpunkt d i nadać mu treść:

wdrożenie inteligentnych rozwiązań, w tym rozwiązań cyfrowych, w obszarze transportu miejskiego, w ramach których przewiduje się wspieranie przedsięwzięć poprawiających funkcjonowanie, konkurencyjność i bezpieczeństwo publicznego transportu zbiorowego w tym: systemy organizacji przewozów, systemy informacji pasażerskiej, aplikacji planowania podróży.

Niezasadnym jest wpisanie działań związanych z edukacją dotyczących racjonalnych zachowań transportowych. Planowane wsparcie powinno mieć charakter twardy: związane być z kwestiami infrastrukturalnymi, środkami transportu, suprastrukturą transportu. Biorąc pod uwagę wcześniejszą perspektywę finansową, w każdym z projektów dostępny był instrument elastyczności, a także instrument na działania promocyjne, które skupiały się na tego typu działaniu. W żaden sposób nie można będzie odnieść się do tego działania we wskaźnikach, określających poziom jego realizacji. Rekomenduje się zatem usunięcie podpunktu (e).

Ocena polityki, priorytetów i celów szczegółowych FEP możliwa jest w oparciu o SRWP 2030. Są one zgodne z celami dotyczącymi transportu przedstawionymi w SRWP 2030. W odniesieniu do Regionalnego Planu Transportowego (będącego częścią RPS), który w okresie wykonywania badania ewaluacyjnego jest częściowo na etapie konsultacji społecznych, działania wpisują się w planowane cele związane z transportem w województwie pomorskim.

⁵⁸ ang. Intelligent Transportation System (Inteligentne Systemy Transportowe)

Zgodnie z informacjami przedstawionymi przez kierownika RPS, jak i pracowników merytorycznych odpowiadających za przygotowanie dokumentacji, cele polityki, priorytety i cele szczegółowe FEP są efektem wielomiesięcznych prac zespołów odpowiedzialnych za funkcjonowanie transportu w obszarze województwa. Dostrzega się jednak pewne trudności związane z tworzeniem dokumentacji, a dotyczące m.in. braku dokumentów nadrzędnych.

W SRWP 2030 wskazano, że jednym z głównych czynników determinujących mobilność mieszkańców w pomorskim są procesy suburbanizacyjne, co przekłada się na zapotrzebowanie na dojazdy do miejsca pracy, nauki czy usług. Wskazuje się także na wysoką atrakcyjność osiedleńczą województwa, w tym OMGGS. Jasno wskazuje się, że migracje ludności powodują zmiany popytu na transport, do których nie dostosuje się oferta transportu publicznego. W Strategii podkreślono, że jednym z wyzwań jest odwrócenie tendencji ograniczania oferty przewozowej. Na te procesy interwencja FEP odpowiada bardzo dobrze. Jasno wynika ona z diagnozy i wyzwań rozwojowych regionu.

W SRWP 2030 podkreśla się też problem niedostatecznej integracji transportu publicznego. Należy zwrócić więc uwagę na ten problem w RPS – aby jasno wynikało, czy to działanie będzie finansowane z innych źródeł, czy zostało pominięte.

Czy trafnie zidentyfikowano główne grupy docelowe w poszczególnych priorytetach i celach szczegółowych FEP?

Trafnie zidentyfikowano JST i ich jednostki organizacyjne. Podobnie związki i stowarzyszenia JST. Słusznie zauważono, że do grup docelowych mogą należeć spółki z udziałem JST, podmioty działające w oparciu o umowy w Partnerstwie Publiczno-Prywatnym. Należałoby dodać zapis, że zarówno spółki, jak i podmioty „działające w obszarze transportu miejskiego”. Zarządcy infrastruktury transportowej służącej organizacji ztp⁵⁹, również są dobrze zidentyfikowaną grupą docelową. Mieszkańcy będą mieli status ostatecznych odbiorców natomiast pozostałe rodzaje podmiotów potencjalnych wnioskodawców/beneficjentów.

Czy przyjęty zestaw wskaźników (produktu i rezultatu) jest kompletny z punktu widzenia zakresu wsparcia przewidzianego w FEP? Czy wymaga on uzupełnienia i/lub modyfikacji?

Do monitorowania efektów wsparcia udzielanego w ramach CS 2 (viii) przyjęto zestaw dziesięciu wskaźników produktu i czterech rezultatu. Wszystkie wskaźniki zostały zaczerpnięte z WLWK EFRR.

Wskaźniki „Długość nowych linii tramwajowych i linii metra” RCO 55 i „Długość przebudowanych lub zmodernizowanych linii tramwajowych i linii metra” RCO 56 są zgodnie z katalogiem definicji WLWK - wskaźnikami agregującymi. Ich zasadność w świetle planowanych działań nie budzi wątpliwości.

⁵⁹ Określenie ztp w całości dokumentu odnosić się będzie do zbiorowego transportu publicznego

Wskaźniki WLWK (144) „Długość nowych linii autobusowych i trolejbusowych” i WLWK (145) „Długość przebudowanych lub zmodernizowanych linii autobusowych i trolejbusowych” również są zgodne z katalogiem definicji WLWK - wskaźnikami agregującymi. Ich zasadność w świetle planowanych działań nie budzi wątpliwości.

Rozważyć można usunięcie wskaźnika WLWK (147), a metodykę szacowania uwzględnić w rozbudowanej w takim przypadku metodyce szacowania RCO 57.

Trafnie dobrano wskaźnik WLWK (155) „Liczba wspartych zintegrowanych węzłów przesiadkowych”, odnoszący się bezpośrednio do działań związanych z inwestycjami w węzły integrujące różne formy transportu publicznego.

Wskaźnik RCO 58 „Wspierana infrastruktura rowerowa” jest trafnie dobranym wskaźnikiem, związanym z planowanymi działaniami.

Nie zauważono bezpośredniego odniesienia następujących wskaźników w stosunku do planowanych działań:

WLWK (148) „Liczba wspartych obiektów „parkuj i jedź””. Należy albo:

- zmodyfikować zapisy dotyczące planowanego zakresu działań, dopisując do działania dotyczącego integracji węzłów integrujących podsystemy transportu zbiorowego, zapis „wraz ze wsparciem dla obiektów P+R⁶⁰” albo;
- jeśli Zamawiający nie planuje budowy tego typu inwestycji – usunąć wskaźnik.

Brakuje bezpośredniego odniesienia wśród planowanych działań do wskaźnika WLWK (151) dotyczącego wybudowanych obiektów B+R⁶¹. Należy więc:

- dostosować zapisy planowanych działań w sposób taki, że do zapisu dot. inwestycji w drogi rowerowe dodać zapis: „wraz z infrastrukturą postojową” lub;
- zmodyfikować zapisy dot. planowanego zakresu działań, dopisując do działania dot. integracji węzłów integrujących podsystemy transportu zbiorowego, zapis „wraz ze wsparciem dla obiektów związanych z indywidualną mobilnością mieszkańców np. B+R” lub;
- ewentualnie, jeśli nie planuje się w ramach działań związanych z B+R – usunąć wskaźnik.

Wśród wskaźników produktu brakuje wskaźników określających tematykę dotyczącą wdrażania systemów ITS w transporcie miejskim. Warto rozważyć, czy nie wpisać zagadnień ITS bezpośrednio w tematykę infrastruktury, taboru i węzłów, jednocześnie usuwając to działanie z planowego zakresu działań. Biorąc jednak pod uwagę obowiązek zawarcia wskaźników dla 80% alokacji i fakt, że środki na ITS mają pokrywać 6 z 130 mln PLN alokacji, można je pominąć.

Wskaźniki rezultatu zostały określone właściwie.

⁶⁰ ang. Park and Ride (Parkuj i jedź)

⁶¹ ang. Bike and Ride (infrastruktura rowerowa przy węzłach integrujących)

Wskaźnik RCR 62 „Roczna liczba użytkowników nowego lub zmodernizowanego transportu publicznego” odnosi się wprost do ogółu planowanych działań.

Wskaźnik RCR 63 „Roczna liczba użytkowników nowych lub zmodernizowanych linii tramwajowych i linii metra” odnosi się wprost do planowanych działań oraz jest ściśle powiązany z realizacją wskaźników produktu RCO 55 i RCO 56.

Wskaźnik RCR 64 „Roczna liczba użytkowników infrastruktury rowerowej” odnosi się wprost do planowanych działań.

Wskaźnik RCR 29 „Szacowana emisja gazów cieplarnianych” ma swoje odniesienie w korzyściach ekologicznych związanych z realizacją działań w zakresie ztp.

Czy sposób szacowania wartości docelowych wskaźników w FEP jest poprawny i czy realne jest osiągnięcie przyjętych wartości docelowych wskaźników dla 2024 r. i 2029 r.?

Wśród 10 wskaźników produktu i 4 rezultatu szacowanie wartości docelowych zostało wykonane jedynie dla 3 wskaźników produktu.

Wskaźniki produktu

Pojemność ekologicznego taboru do zbiorowego transportu publicznego, RCO 57

Wśród uwarunkowań należy zmienić zapis z: *opóźnienia w realizacji harmonogramów projektów, w tym wynikające ze stosowania prawa zamówień publicznych na: opóźnienia w realizacji harmonogramów projektów, w tym wynikające z sytuacji rynkowej*. W ramach uwarunkowań dotyczących wskaźnika RCO 57 niezasadnym jest też stosowanie zapisu mówiącego o nieskutecznej promocji alternatywnych wobec samochodu środków transportu, w tym motoryzacji indywidualnej. Biorąc pod uwagę rosnącą liczbę pasażerów kolei w województwie, działania realizowane w ramach projektów powinny być odbierane jako skuteczna promocja. Zapis można zastąpić następująco: *wpływ pandemii COVID-19 na rosnącą rolę hybrydowego modelu pracy, powodującego mniejsze zapotrzebowanie na korzystanie z transportu publicznego*. Uwagę należy uwzględnić także w opisach uwarunkowań dotyczących pozostałych wskaźników.

Oszacowanie wielkości pojemności pasażerów zostało wykonane właściwie. Dobrze przyjęto wartości średniej pojemności środków transportu (autobus, tramwaj, trolejbus).

Liczba zakupionych jednostek taboru pasażerskiego w publicznym transporcie zbiorowym komunikacji miejskiej i metropolitalnej, WLWK 147

Szacowanie wskaźnika powinno znaleźć się nad wskaźnikiem RCO 57, ponieważ jest to wyznacznik do prowadzenia dalszych szacunków. Słusznie wzięto pod uwagę dane historyczne dotyczące realizacji RPO WP. Na tej podstawie dobrze oszacowano wartość pośrednią wskaźnika. Wątpliwości budzić może stosowanie wskaźnika WCPBM do prognozowania zmiany cen, ponieważ wskaźnika tego używa się przede wszystkim do inwestycji infrastrukturalnych. Zastosować należy dedykowany wskaźnik indeksacji cen

skierowany głównie do wyceny taboru transportowego. Wskaźnik dotyczący indeksu wzrostu cen taboru transportowego oszacowano w oparciu o szereg informacji i danych archiwalnych. Podobnie jak w przypadku pozostałych indeksów wzrostu cen założono, że dynamika wzrostu cen w wybranych grupach produktów i usług w latach 2021-2029 będzie proporcjonalna do dynamiki cen w latach 2014-2020. Do oszacowania przyjęto:

- wynagrodzenia w transporcie i gospodarce magazynowej;
- kurs PLN/EUR;
- dynamikę cen produkcji sprzedanej przemysłu.

Wskaźnik wzrostu wynagrodzeń w transporcie i gospodarce magazynowej - zakłada się, że jego wartość ważona dla lat 2021-2029 wyniesie 113,82% (jest to wartość uśredniona, która powinna zostać zakumulowana po przypisaniu wag dla konkretnych lat). Wytyczne dotyczące stosowania jednolitych wskaźników makroekonomicznych, będących podstawą oszacowania skutków finansowych projektowanych ustaw (aktualizacja – sierpień 2021 r.), zakładają, że kurs PLN/EUR do 2025 roku będzie utrzymywał się na poziomie 4,54 zł, co zostało też wskazane dla kolejnych lat. Do oszacowania wartości wskaźnika założono, że kurs EUR nie będzie miał wpływu na wartość wskaźnika. Dynamika cen produkcji sprzedanej przemysłu została przyjęta z Raportu metodycznego dotyczącego szacowania wskaźników i wyniosła 112,7%. Oszacowanie wskaźnika wzrostu cen taboru można określić na podstawie średniej dla obu wskaźników: 113,26%. Biorąc pod uwagę proponowaną alokację, trafnie oszacowano wartość pośrednią i końcową.

Wspierana infrastruktura rowerowa, RCO 58

Do szacowania wskaźnika przyjęto trafne założenia dotyczące średniego kosztu infrastruktury. Przed zatwierdzeniem ostatecznego kształtu dokumentu zaleca się zaktualizować informacje na temat średnich kosztów budowy infrastruktury drogowej, przy szczególnym uwzględnieniu wysokiej dynamiki zmian kosztów prac budowlanych w ostatnich miesiącach.

Trafnie zastosowano prognozowane zmiany indeksu cen. Szacowana wielkość wskaźnika jest prawidłowa. Wartość pośrednia na poziomie 0 km została poprawnie uzasadniona.

Dla pozostałych wskaźników nie zostały przedstawione wartości wskaźników ani ich sposoby szacowania. Zgodnie z informacjami przekazanymi przez Zamawiającego, zostaną one uzupełnione w najbliższym czasie, w miarę pozyskiwania wiedzy o sposobie ich wyliczania.

Wykonawca rekomenduje, aby przy wyliczaniu wartości wskaźników brać pod uwagę omówione niżej aspekty:

Długość nowych linii tramwajowych i linii metra, RCO 55

- zbadane powinny zostać potrzeby miasta Gdańska w zakresie budowy nowych linii tramwajowych;

- przeanalizowane powinny zostać wartości kontraktów na budowę nowych linii tramwajowych w Gdańsku realizowane w ostatnich latach, w przeliczeniu na 1 km inwestycji, budowana w ramach POIiŚ 2014-2020 linia tramwajowa Nowa Warszawska w Gdańsku (dwutorowa, o długości ok. 2 km) kosztuje 59,8 mln PLN, można przyjąć, że koszt budowy 1 km dwutorowej linii tramwajowej wynosi około 30 mln PLN;
- po uwzględnieniu prognozy zmiany cen i alokacji przeznaczanej na ten cel określona zostanie wartość wskaźnika końcowego;
- wskaźnik pośredni z uwagi na specyfikę projektów infrastrukturalnych może być uwzględniony na poziomie 0 km.

Długość przebudowanych lub zmodernizowanych linii tramwajowych i linii metra, RCO 56

- zbadane powinny zostać potrzeby miasta Gdańska dotyczące przebudowy i modernizacji linii tramwajowych;
- przeanalizowane powinny zostać wartości kontraktów na przebudowę i modernizację linii tramwajowych w Gdańsku realizowane w ostatnich latach (w przeliczeniu na 1 km inwestycji) – modernizacja 0,85 km linii tramwajowej w Bydgoszczy kosztowała 28,3 mln PLN, w Gdańsku (linia w kierunku Nowego Portu) 3,7 km kosztowało 110,6 mln PLN, zaś w Szczecinie (26 km linii jednotorowej, co można przeliczyć na 13 km linii dwutorowej) 481,3 mln PLN, można więc przyjąć koszt modernizacji 1 km dwutorowej linii tramwajowej na poziomie około 31,6 mln PLN;
- po uwzględnieniu prognozy zmiany cen i alokacji przeznaczanej na ten cel określona zostanie wartość wskaźnika końcowego;
- wskaźnik pośredni z uwagi na specyfikę projektów może być uwzględniony na poziomie 0 km.

Określenie poziomu nowych/przebudowanych linii tramwajowych można wykonać na podstawie analizy inwestycji w Gdańsku w latach 2014-2020, wskazując ile procent torów zostało wybudowanych, a ile przebudowanych. To pozwoli na dokonanie podziału alokacji przeznaczanej na prace tramwajowe.

Długość nowych linii autobusowych i trolejbusowych, WLWK 144

- zbadane powinny zostać potrzeby miast posiadających komunikację publiczną i miast planujących jej uruchomienie w zakresie tworzenia nowych linii autobusowych i trolejbusowych;
- przeanalizowane powinny zostać wartości kontraktów na tworzenie nowych linii autobusowych i trolejbusowych realizowane w ostatnich latach, w przeliczeniu na 1 km inwestycji (analizując szacowane ceny budowy infrastruktury trolejbusowej w Kaliszu i Tychach można zakładać koszt budowy 1 km linii trolejbusowej na poziomie 3 mln PLN; koszty budowy linii autobusowych będą niższe – jednak z uwagi na wspólną „grupę” autobusów i trolejbusów należy przyjąć większą wartość);

- po uwzględnieniu prognozy zmiany cen, alokacji przeznaczonej na ten cel, określona zostanie wartość wskaźnika końcowego;
- wskaźnik pośredni z uwagi na specyfikę projektów może być uwzględniony na poziomie 0 km;

Długość przebudowanych lub zmodernizowanych linii autobusowych i trolejbusowych, WLWK 145

- zbadane powinny zostać potrzeby miast posiadających komunikację publiczną w zakresie przebudowy i modernizacji linii autobusowych i trolejbusowych – w przypadku, kiedy miasta będą zainteresowane jedynie tworzeniem nowych linii, a nie modernizacją istniejących – zaleca się usunięcie wskaźnika;
- przeanalizowane powinny zostać wartości kontraktów na przebudowę i modernizację linii autobusowych i trolejbusowych realizowane w ostatnich latach, w przeliczeniu na 1 km inwestycji – można przyjąć koszt zbliżony do kosztów budowy nowej sieci trolejbusowej (wymieniana jest praktycznie cała infrastruktura) na poziomie 3 mln PLN za 1 km;
- po uwzględnieniu prognozy zmiany cen i alokacji przeznaczonej na ten cel określona zostanie wartość wskaźnika końcowego;
- wskaźnik pośredni z uwagi na specyfikę projektów może być uwzględniony na poziomie 0 km;

Dane o wartościach przeznaczanych na omawiane dla czterech powyższych wskaźników powinny być w posiadaniu miast, więc nie powinny istnieć bariery w ich pozyskaniu.

Liczba wspartych obiektów „parkuj i jedź”, WLWK 148

- trzeba określić, w ramach których działań będą wspierane obiekty „parkuj i jedź”;
- powinno się zbadać potrzeby miast dotyczące budowy takich obiektów;
- w ramach działań RPO WP założono wartość docelową na poziomie 44 obiektów „parkuj i jedź” – z danych przekazanych przez Zamawiającego wynika, że dotychczas zrealizowano 15 takich obiektów, co stanowi około 30% realizacji wskaźnika;
- na podstawie złożonych i/lub rozliczonych wniosków można oszacować koszt budowy obiektu;
- po określeniu potrzeb i planów miast w zakresie infrastruktury czystego transportu miejskiego można określić procentowy udział działań w ramach kodu interwencji i biorąc pod uwagę jednostkowy koszt inwestycji – określić wartość wskaźnika;
- wskaźnik pośredni z uwagi na charakter inwestycji może być określony na poziomie 0.

Liczba wybudowanych obiektów „Bike&Ride”, WLWK 151

- w ramach RPO WP obiekty „Bike&Ride” były budowane w ramach projektów związanych z budową węzłów przesiadkowych;
- trzeba określić, w ramach których działań będą wspierane obiekty „Bike&Ride” (można wziąć pod uwagę infrastrukturę czystego transportu miejskiego – obiekty B+R

związane ściśle z transportem publicznym – co rekomenduje się, ewentualnie można je zakwalifikować do infrastruktury rowerowej);

- można przyjąć liczbę wybudowanych obiektów B+R na takim samym poziomie, jak obiektów P+R;
- dla standardowej wiaty rowerowej (stanowiącej obiekt B+R) ze stojakami można przyjąć koszt w wysokości 150 tysięcy PLN dla obiektu na 100 rowerów, zakładając że będzie ona ustawiona na przygotowanym, utwardzonym terenie;
- wskaźnik pośredni z uwagi na charakter inwestycji może być określony na poziomie 0.

Wskaźniki rezultatu

Roczna liczba użytkowników nowego lub zmodernizowanego transportu publicznego, RCR 62

Pod uwagę należy wziąć dane statystyczne pozyskane od organizatorów ztp w zakresie rocznej liczby nowego lub zmodernizowanego transportu. Podmioty wykonują różnego rodzaju pomiary poziomu ruchu, określając w ten sposób potoki pasażerskie. Szczególnie należy się skupić na wartościach pochodzących z inwestycji trolejbusowych (Gdynia) oraz autobusowych (zainteresowane miasta w województwie). Pamiętać trzeba, że chodzi o nowe lub modernizowane linie.

Szacując wartość wskaźnika można odnieść się do wskaźnika z RPO WP „Liczba pasażerów publicznego transportu zbiorowego korzystających z infrastruktury/taboru objętych wsparciem”, gdzie na podstawie wniosków o dofinansowanie można ustalić wartość docelową wskaźników w projektach infrastrukturalnych. To pozwoli określić liczbę pasażerów/rok dla kilometra zmodernizowanej lub wybudowanej linii lub określając wartość alokacji odpowiadającej 1000 pasażerów/rok. Tym samym możliwe jest oszacowanie wartości wskaźnika. Wartość bazową należy uzupełnić po uzyskaniu informacji od organizatorów ztp.

Roczna liczba użytkowników nowych lub zmodernizowanych linii tramwajowych i linii metra, RCR 63

Pod uwagę należy wziąć dane statystyczne pozyskane od Zarządu Transportu Miejskiego w Gdańsku (ZTM) w zakresie liczby pasażerów (rocznej) na nowych i modernizowanych liniach tramwajowych. Następnie trzeba ustalić wartość inwestycji, dla których szacowane były roczne potoki pasażerskie. Na tej podstawie można obliczyć, jakiej alokacji odpowiada np. 1000 pasażerów/rok, lub jeśli nie mają takich informacji: ilu pasażerów/rok przypada na 1 km budowanej lub modernizowanej linii. Tym samym możliwe jest oszacowanie wartości wskaźnika. Wartość bazowa powinna zostać określona na poziomie wskazanym przez zarządcę transportu (ZTM).

Roczna liczba użytkowników infrastruktury rowerowej, RCR 64

Należy określić:

- plany i potrzeby miast związane z budową nowej infrastruktury i znacznej modernizacji istniejących dróg rowerowych;
- średni poziom ruchu rowerowego przypadającego na 1 km dróg rowerowych w Tczewie (miasto z automatycznymi pomiarami rowerzystów), co pozwoli odnieść wyniki do mniejszych miast w województwie (dane dostępne dla Tczewa na stronie: <https://rower.tczew.pl/pomiary-ruchu/>);
- roczne liczby użytkowników rowerów nowo wybudowanej infrastruktury (np. Gdańsk, Gdynia, Tczew posiadają liczniki rowerowe określające ruch lub na podstawie informacji uzyskanych od urzędników pełniących funkcje Oficerów Rowerowych w tych miastach);
- liczbę użytkowników przypadających na 1 km nowo wybudowanej infrastruktury, w oparciu o dane uzyskane z miast (np. Tczew);
- wartość wskaźnika dla zakładanej budowy 40 km dróg rowerowych. Wartość bazowa na poziomie 0 w przypadku, jeśli plany miast zakładać będą budowę nowej infrastruktury. Jeśli będą dotyczyły modernizacji, miasta powinny wstępnie określić liczbę użytkowników danej infrastruktury.

Szacowana emisja gazów cieplarnianych, RCR 29

Należy określić, jakiego rodzaju tabor ma być zakupiony w ramach projektów.

Zaproponowana metoda szacowania wartości wskaźnika została odniesiona do zakupu autobusów. W planowanym zakresie działań zakłada się zakup taboru zeroemisyjnego. Kalkulator emisji zanieczyszczeń i kosztów klimatu dla środków transportu publicznego dostępny na stronie internetowej Centrum Unijnych Projektów Transportowych⁶² pozwala oszacować emisje CO₂ dla pojazdów zasilanych silnikiem spalinowym oraz elektrycznym.

Do oszacowania wskaźnika można przyjąć następujące zmienne:

- Autobus spalinowy (kategoria EURO VI), zakładane spalanie 45 l /100 km (oszacowana emisja CO₂/km wynosi 1,21 kg CO₂/km);
- Autobus elektryczny, zakładane zużycie energii: 140 kWh/100 km - przyjęto najwyższą wartość⁶³ km (oszacowana emisja CO₂/km wynosi 1,184 kg CO₂/km).

Do szacunków założono, że autobus może pokonywać dziennie dystans 100 km przez 365 dni w roku, co daje wartość 36 500 km/rocznie.

Wartość bazowa dla 1 autobusu spełniającego normę EURO VI w ujęciu rocznym będzie wynosiła: 36 500 km x 1,21 kg CO₂/km = 44 165 kg CO₂ (44,1 tony CO₂/rok).

⁶² Kalkulator emisji zanieczyszczeń i kosztów klimatu dla środków transportu publicznego, https://www.cupt.gov.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=692&Itemid=411, (dostęp 15.11.2021)

⁶³ „Pierwsze wdrożenia autobusów elektrycznych wykazały, że (...) zużycie energii może wynosić od 80 do 140 kWh/100 km”, <https://www.transport-publiczny.pl/mobile/jak-na-jednym-autobusie-zaoszczedzic-15-tys-zi-rocznie-62336.html> (dostęp 15.11.2021)

Wartość docelowa dla 1 autobusu elektrycznego w ujęciu rocznym będzie wynosiła: 36 500 km x 1,21 kg CO₂/km = 43 230 kg CO₂ (43,2 tony/rok).

Jako wartość wskaźnika (bazowego i docelowego) należy wskazać iloczyn liczby planowanych do zakupu autobusów oraz przedstawionych wyżej wartości – w przypadku jeśli zmiany będą dotyczyły modernizacji floty, tj. zamiany pojazdów spalinowych na elektryczne. Natomiast dla rozszerzenia floty przez beneficjentów wartość bazowa będzie wynosiła 0, zaś wartość docelową należy przyjąć jak wyżej.

Z uwagi na specyfikę regionu i zróżnicowanie taboru tramwajowego i trolejbusowego należałoby uzyskać od ZTM i Zarządu Komunikacji Miejskiej w Gdyni informacje o planach (rozbudowa floty lub jej modernizacja) oraz o oczekiwanych wymaganiach dotyczących zużycia energii dla floty (w przypadku modernizacji o aktualnym poziomie zużycia).

Otrzymane dane należy podstawić do wspomnianego kalkulatora (komórka C53), co przeliczy wartość kg CO₂/km (komórka B61). Otrzymana wartość pomnożona przez 36 500 km określa roczną emisję CO₂ dla danej jednostki taboru.

Dla wstępnego oszacowania wskaźnika można założyć zakup 30 autobusów zeroemisyjnych, które zastąpią autobusy emisyjne. Wartość bazowa wskaźnika wyniesie 1 323 tony CO₂, zaś wartość docelowa 1 296 ton CO₂.

Czy przyjęty indykatywny podział alokacji FEP wg rodzajów interwencji (obszary interwencji, forma finansowania, terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne, dodatkowe tematy EFS+) jest adekwatny do zaplanowanego zakresu wsparcia? Czy zaproponowany podział alokacji FEP wymaga modyfikacji?

Na realizację CS 2 (viii) alokowano kwotę 127,7 mln EUR. W perspektywie finansowania 2014-2020 zadania z zakresu transportu i mobilności w celach zbliżonych do CS 2 (viii) realizowane były w ramach priorytetu inwestycyjnego 4e dotyczącym transportu w miastach i obszarach zintegrowanych (działanie 9.1 RPO WP). Na ten priorytet inwestycyjny w minionej perspektywie finansowej poświęcono kwotę 117,2 mln EUR. Z informacji uzyskanych podczas wywiadu wynika, że alokacja w CS 2 (viii) z pewnością zostanie w całości spożytkowana przez beneficjentów. Obserwując inwestycje miast związane z transportem publicznym, ewaluatorzy nie mają wątpliwości, że środki te zostaną faktycznie w całości wykorzystane.

Alokacja w CS 2 (viii) została podzielona na 4 kody interwencji:

- infrastruktura czystego transportu miejskiego – 63,8 mln EUR;
- tabor czystego transportu miejskiego – 38,3 mln EUR;
- infrastruktura rowerowa – 19,2 mln EUR;
- cyfryzacja transportu miejskiego – 6,4 mln EUR.

Podział środków nie budzi wątpliwości. Został wykonany w sposób zrównoważony, biorąc pod uwagę cele związane ze zmianami klimatu oraz ze środowiskiem. Taki podział alokacji jasno wskazuje, że słuszne jest (wskazane wcześniej) usunięcie z planowanego zakresu

działań edukacyjnych. Biorąc pod uwagę zapisy SRWP 2030 dotyczące potrzeb transportu miejskiego, a także ustaleń z wywiadu, podział środków jest zasadny.

Forma finansowania przewiduje, że całość środków zostanie przeznaczona na dotacje, co jest zasadne z punktu widzenia potencjalnych beneficjentów Programu.

W zakresie terytorialnego mechanizmu realizacji i ukierunkowania terytorialnego alokacja została podzielona na dwa kody:

- miejskie obszary funkcjonalne – 102,2 mln EUR;
- brak ukierunkowania terytorialnego – 25,5 mln EUR.

Taki podział jest słuszny. Pozostawienie 80% środków do dyspozycji w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych, skoncentrowanych na zrównoważonym rozwoju obszarów miejskich jest prawidłowe. Pozostałe 20% alokacji, bez ukierunkowania terytorialnego, nie budzi wątpliwości na tym etapie. Z informacji uzyskanych podczas wywiadu wynikało, że Instytucja Zarządzająca FEP w poszczególnych sytuacjach będzie mogła dokonywać zmian po uzyskaniu akceptacji MFiPR. W związku z tym taki podział środków jest dokonany słusznie.

Tabela 12 Rekomendacje i zalecenia dotyczące CS 2 (viii)

Rekomendacje:

- 1) Usunięcie z zakresu planowanych działań – działań o charakterze edukacyjnym (Planowane rodzaje działań);
- 2) Zwrócenie szczególnej uwagi podczas tworzenia Regionalnego Planu Transportowego (część RPS w zakresie mobilności i komunikacji) na wszystkie aspekty poruszone w FEP, aby dokumenty były odzwierciedleniem planowanych działań.

Zalecenia:

- 1) Uzpełnienie diagnozy dla całości gałęzi transportu o wyraźny podział województwa na obszar rdzenia OMGGS, pozostałych gmin OMGGS i pozostałych gmin województwa (Strategia programu);
- 2) Podkreślenie braku integracji zbiorowego transportu publicznego w województwie (Strategia programu);
- 3) Wskazanie na wykorzystywanie wzajemnych doświadczeń związanych z wdrażaniem mobilności miejskiej (Strategia programu);
- 4) Zmianę opisu działania związanego z cyfryzacją transportu miejskiego, na wdrażanie inteligentnych rozwiązań (w tym cyfrowych) w zakresie transportu miejskiego (Planowane rodzaje działań);
- 5) Uszczegółowienie opisu planowanych działań, aby można było odnieść do nich bezpośrednio wskaźniki związane z budową obiektów P+R i B+R (Planowane rodzaje działań);
- 6) Rozważenie usunięcia jednego ze wskaźników dotyczących taboru – związanego z pojemnością lub liczbą jednostek zakupionego taboru (Wskaźniki);

- 7) W punkcie dotyczącym uwarunkowań przy szacowaniu wskaźników unikać wskazywania problemów opóźnień wynikających ze stosowania procedury zamówień publicznych i nieskutecznej promocji transportu zbiorowego (Raport metodyczny szacowania wartości wskaźników);
- 8) Zastosowanie zaproponowanego wskaźnika dotyczącego indeksacji cen taboru transportowego (Raport metodyczny szacowania wartości wskaźników);
- 9) W przypadku braków informacji o szacowanych wskaźnikach i sposobach szacowania – wzięcie pod uwagę propozycji Wykonawcy w zakresie sposobów ich oszacowania (Raport metodyczny szacowania wartości wskaźników).

Źródło: opracowanie własne

5.3 Priorytet 3 Lepiej połączone Pomorze (CP 3)

5.3.1 CS 3 (ii) Lepiej połączone pomorze, rozwój i udoskonalanie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej mobilności na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, w tym poprawę dostępu do TEN-T oraz mobilności transgranicznej

Czy zaproponowane uzasadnienia diagnostyczne wymagają uzupełnienia i/lub modyfikacji?

W diagnozie w ramach „Punktu wyjścia” należy doprecyzować sytuację, dodając zapis, że *południowo-zachodnie i zachodnie części województwa pomorskiego cechują się skrajnie niską dostępnością transportową do miasta wojewódzkiego.*

Wśród wyzwań rekomenduje się uzupełnienie zapisu: *ograniczanie zjawiska wykluczenia transportowego.*

Diagnoza dla CS 3 (ii) została przedstawiona w sposób trafny. Zidentyfikowane zostały problemy, których rozwiązaniem ma być realizacja działań w ramach celu. Opis przedstawia przekrojowo problemy, z którymi zмага się województwo pomorskie w zakresie przedstawionym w tytule celu. Trafnie odnosi się do kwestii mobilności na poziomie regionalnym, krajowym oraz lokalnym. Są także odniesienia do mobilności transgranicznej (poprzez omówienie integracji z globalnym systemem transportowym).

Czy w trafny i realny sposób określono w FEP planowany zakres wsparcia w poszczególnych priorytetach i celach szczegółowych?

Czy cele polityki, priorytety i cele szczegółowe FEP wynikają z diagnozy i wyzwań rozwojowych regionu?

W opisie planowanych rodzajów działań zawarte jest stwierdzenie, iż *przedmiotem interwencji będą wyłącznie inwestycje zgodne z zapisami RPS⁶⁴*. Brak dokumentu uniemożliwia odniesienie się do niego. Ważne jest jednak, aby podczas tworzenia RPS zastosować odwróconą metodę tworzenia, a zapisy RPS były formułowane w odniesieniu do opisu FEP.

Zakres wsparcia podzielono na:

- infrastrukturę drogową;
- zakup taboru kolejowego do przewozów o charakterze regionalnym.

W opisie dotyczącym infrastruktury drogowej można zauważyć nieścisłość. Wynika z niego, że projekty będą dotyczyły inwestycji w drogi wojewódzkie. Dalej wskazuje się, iż możliwa będzie również realizacja inwestycji drogowych niezbędnych dla wykonania usług publicznego transportu zbiorowego na zasadach użyteczności publicznej, zmniejszających ruch w miastach (obwodnice), ukierunkowanych na poprawę bezpieczeństwa. Opis wskazuje, że te inwestycje mogą być niepowiązane z siecią dróg wojewódzkich. Zostało to

⁶⁴ Ilekroć w analizach dotyczących CS 3 (ii) znajduje się odwołanie do RPS chodzi o RPS w zakresie Mobilności i Komunikacji, który jest w trakcie przygotowywania.

potwierdzone podczas wywiadów (w celu poprawy powiązań z drogami wojewódzkimi nie można wykluczyć budowy lub modernizacji małego odcinka drogi innej kategorii). Zaleca się poprawę zapisów tak, aby jasno wynikało, czy inwestycje dotyczyć będą jedynie dróg wojewódzkich, czy dopuszczalne są wyjątki i w jakiej formie. Zaleca się użycie zapisu: *możliwa będzie również realizacja inwestycji drogowych (...), niebędących drogami wojewódzkimi pod warunkiem jej niezbędności w ciągłości połączeń dróg wojewódzkich.*

Odnosząc się do zakupu taboru kolejowego o charakterze lokalnym – wskazuje się już tutaj na ten o napędzie elektrycznym, hybrydowym lub wodorowym. Podczas wywiadu ustalono, że zakup taboru hybrydowego lub wodorowego jest mało opłacalny w związku ze złym stanem taboru elektrycznego wykorzystywanym do obsługi połączeń kolejowych, przesunięciem taboru spalinowego (po elektryfikacji Pomorskiej Kolei Metropolitalnej) w dobrym stanie na linie nieelektryfikowane, a także ograniczoną alokacją. Dlatego rekomenduje się usunięcie słowa „hybrydowym” i „wodorowym” i pozostawienie taboru elektrycznego.

W planowanym zakresie działań dotyczących taboru kolejowego warto dodać zapis, że zakup tego taboru przyczyni się do rozwoju całego województwa. Warto przedstawić korzyści płynące z zastąpienia taboru spalinowego taborem elektrycznym, wskazując na bardzo dobry stan taboru spalinowego, który zostanie przesunięty do obsługi innych części województwa, w tym wykluczonych transportowo.

Ocena celów polityki, priorytetów i celów szczegółowych FEP możliwa jest w oparciu o SRWP 2030. Są one zgodne z celami dotyczącymi transportu, przedstawionymi w SRWP 2030. W odniesieniu do Regionalnego Planu Transportowego (RPT) – część RPS, który w okresie wykonywania badania ewaluacyjnego jest częściowo na etapie konsultacji społecznych, działania wpisują się w planowane cele związane z transportem w województwie pomorskim.

Warto podkreślić, że w RPT należy jasno wskazać korzyści płynące dla całego województwa z realizacji m.in. inwestycji taborowych, wskazując przesunięcia w inne części regionu zastępowanego taboru.

Zgodnie z informacjami przedstawionymi przez kierownika RPS, jak i pracowników merytorycznych, odpowiedzialnych za przygotowanie dokumentacji, cele polityki, priorytety i cele szczegółowe FEP są efektem wielomiesięcznych prac zespołów odpowiedzialnych za funkcjonowanie transportu w obszarze województwa. Dostrzega się jednak pewne trudności związane z tworzeniem dokumentacji, dotyczące m.in. braku dokumentów nadrzędnych, w tym nieprzyjętych dokumentów strategicznych dla kraju, określających priorytety budowy dróg czy modernizacji kolei.

W SRWP 2030 pokłada się duże nadzieje w rozwoju transportu kolejowego, wskazując pomorskie na pozycji lidera w liczbie przewiezionych osób w skali kraju. W dokumencie stawia się na spójność wewnętrzną regionu i mobilność mieszkańców. Zakłada się rozwój

infrastruktury i oferty transportu zbiorowego oraz dróg publicznych, niwelujący dysproporcje wewnątrz regionu, a także eliminujący wykluczenie transportowe i zapewniający dostęp wszystkich mieszkańców do dobrej jakości usług publicznych. SRWP 2030 jest ukierunkowana na rozwój sieci dróg, poprawę bezpieczeństwa ruchu drogowego, tabor niskoemisyjny i zeroemisyjny, a także rozwój infrastruktury elektromobilności i paliw alternatywnych. Działania przewidziane w ramach FEP wpisują się w działania i cele przedstawione w SRWP 2030.

Czy wybór planowanych operacji o znaczeniu strategicznym w FEP jest trafny z punktu widzenia realizacji zapisów Programu?

Dla tematyki związanej z transportem nie powstał jeszcze RPS. Wskazanie konkretnych inwestycji będzie możliwe dopiero po zakończeniu prac nad nim.

Czy trafnie zidentyfikowano główne grupy docelowe w poszczególnych priorytetach i celach szczegółowych FEP?

Grupy docelowe zostały co do zasady trafnie zidentyfikowane. Należy rozważyć usunięcie grupy przedsiębiorców, jako że wpisują się oni w pozostałe grupy interesariuszy.

Czy przyjęty zestaw wskaźników (produktu i rezultatu) jest kompletny z punktu widzenia zakresu wsparcia przewidzianego w FEP? Czy wymaga on uzupełnienia i/lub modyfikacji?

Do monitorowania efektów wsparcia udzielanego w ramach CS 3 (ii) przyjęto zestaw trzech wskaźników produktu i trzech rezultatu. Wszystkie wskaźniki zostały zaczerpnięte z WLWK EFRR.

Wskaźniki RCO 44 „Długość nowych lub rozbudowanych dróg poza TEN-T” oraz RCO 46 „Długość dróg przebudowanych lub zmodernizowanych – poza TEN-T” są zgodnie z katalogiem definicji WLWK EFRR (wskaźniki agregujące). Ich zasadność w świetle planowanych działań nie budzi wątpliwości.

Wskaźnik WLWK (184) „Liczba zakupionych jednostek kolejowego taboru pasażerskiego” został właściwie dobrany dla planowanych działań.

Wskaźniki rezultatu zostały trafnie dobrane dla planowanych działań.

Wskaźniki RCR 55 „Roczna liczba użytkowników nowo wybudowanych, przebudowanych, rozbudowanych lub zmodernizowanych dróg” oraz RCR 56 „Oszczędność czasu dzięki udoskonalonej infrastrukturze drogowej” trafnie odnoszą się do planowanych działań w zakresie budowy lub modernizacji dróg. Szczególnie ważny jest wskaźnik dotyczący oszczędności czasu podróży, dzięki udoskonalonej infrastrukturze.

Wskaźnik WLWK (173) „Liczba osób korzystających z zakupionego lub zmodernizowanego kolejowego taboru pasażerskiego w ciągu roku” trafnie odnosi się do planowanych działań związanych z zakupem taboru kolejowego do przewozów pasażerskich.

Lista wskaźników jest kompletna z punktu widzenia planowanych działań.

Czy sposób szacowania wartości docelowych wskaźników w FEP jest poprawny i czy realne jest osiągnięcie przyjętych wartości docelowych wskaźników dla 2024 r. i 2029 r.?

Wśród 3 wskaźników produktu i 3 rezultatu, szacowanie wartości docelowych zostało wykonane dla 3 wskaźników produktu i jednego wskaźnika rezultatu.

Wskaźniki produktu

Długość nowych lub rozbudowanych dróg – poza TEN-T, RCO 44

Należy wprowadzić modyfikacje w opisie uwarunkowań dotyczących szacowania wskaźników. Nie powinno się zakładać na etapie przygotowania FEP opóźnień wynikających ze stosowania prawa zamówień publicznych jako zagrożenia, które może wystąpić.

Rekomenduje się zmianę zapisu z *opóźnienia w realizacji harmonogramów projektów, w tym wynikające ze stosowania prawa zamówień publicznych* na *opóźnienia w realizacji harmonogramów projektów, w tym wynikające z sytuacji rynkowej*. Uwaga dotyczy także kolejnych wskaźników.

Wartości wskaźników trafnie odnoszą się do wskaźników historycznych (perspektywa finansowa 2014-2020), na podstawie czego oszacowano średnią wartość dofinansowania na 1 km. Według informacji 1 km dróg został dofinansowany kwotą 16 011 888 PLN. Trafnie określono aktualną wartość (biorąc pod uwagę czynniki związane z kosztami pracy, materiałów itd.) dofinansowania budowy 1 km dróg finansowanych w ramach FEP.

Trafnie oszacowano, uwzględniając wysokość planowanej alokacji oraz wartości szacunkowej dofinansowania 1 km drogi, że interwencja obejmie 10 km dróg. Przyjęcie wartości 0 dla roku 2024 może być słuszne, biorąc pod uwagę złożoność projektów oraz ich charakter. Budowy będą podzielone na dłuższe odcinki, zaś o zakończeniu inwestycji świadczy oddanie całości analizowanego projektu do użytku.

Długość dróg przebudowanych lub zmodernizowanych – poza TEN-T, RCO 46

Dla tego wskaźnika przyjęto tożsame uwarunkowania, jak wskazane dla wskaźnika RCO 44. Można przyjąć te same uwagi, co przedstawione wyżej. Wskaźnik został trafnie oszacowany, a wartości odzwierciedlają realne do osiągnięcia celu. Trafnie założono wartość dla roku 2024 jako 0. Wartość 50 km została dobrze określona, biorąc pod uwagę alokację, koszty budowy i możliwości budowlane.

Liczba zakupionych jednostek kolejowego taboru pasażerskiego, WLWK (184)

W opisie uwarunkowań niezasadnym jest stosowanie zapisów dotyczących nieskutecznej promocji alternatywnych wobec samochodu środków transportu, w tym motoryzacji indywidualnej. Biorąc pod uwagę rosnący udział przejazdów koleją w województwie, działania realizowane w ramach projektów powinny być odbierane jako skuteczna promocja. Zaleca się usunięcie zapisu i w jego miejsce dodanie: „wpływ pandemii COVID-19 na rosnącą

rolę hybrydowego modelu pracy, powodującego mniejsze zapotrzebowanie na korzystanie z transportu publicznego”.

Słusznie dokonano przeliczenia średniego dofinansowania na 1 sztukę taboru względem poprzedniej perspektywy finansowej. Trafnie wzięto pod uwagę aktualne średnie ceny taboru. Niestusznie nie uwzględniono prognozowanych zmian indeksu cen. Założenie, że postępowania przetargowe będą ogłaszane tak szybko, jak możliwe, nie definiuje, że za rok lub dwa ceny będą na podobnym poziomie, co obecnie. Sam fakt wzrostu cen stali na przestrzeni roku o 400% powinien decydować o wprowadzeniu prognozy zmiany ceny w okresie np. 2-3 lat. Wartości te powinny zostać zaktualizowane o prognozę. Powinno się ponownie wyliczyć wartość docelową wskaźnika. Instytucja Zarządzająca FEP może wprowadzić inny (niższy) poziom dofinansowania do zakupu taboru, jeśli chce utrzymać wyższy wskaźnik produktu. Indeksacja cen powinna być jednak wykonana, biorąc pod uwagę wskaźnik indeksu cen dla taboru transportowego, opisany w CS 2 (viii). Sam sposób wyliczenia wskaźnika jako iloraz wartości alokacji i wartości dofinansowania na 1 sztukę taboru jest przyjęty poprawnie.

Przyjęcie wartości 0 dla roku 2024, uwzględniając sytuację pandemiczną i problemy na rynku taboru kolejowego związane z terminowym dostarczaniem pociągów, jest zasadne.

Wskaźniki rezultatu

Liczba osób korzystających z zakupionego lub zmodernizowanego kolejowego taboru pasażerskiego w ciągu roku, WLWK (173)

Zgodnie z definicją wskaźnik mierzy liczbę osób korzystających z zakupionego lub zmodernizowanego taboru kolejowego w ciągu pełnego roku od zakończenia inwestycji. Wartość docelowa została określona przy założeniu zakupu 28 jednostek, co należy zweryfikować po uwzględnieniu uwag zgłoszonych do wcześniejszego wskaźnika. Ewentualnie należy wskazać niższy niż 85% poziom dofinansowania. Metodyka szacowania jest przyjęta prawidłowo.

Wykonawca rekomenduje, aby przy wyliczaniu wskaźników brać pod uwagę omówione niżej aspekty.

Roczna liczba użytkowników nowo wybudowanych, przebudowanych, rozbudowanych lub zmodernizowanych dróg, RCR 55

Dla wskaźnika nie wyznaczono wartości bazowych, uwarunkowań, danych historycznych i sposobu szacowania. Przyjęta jednostka miary jest prawidłowa. Sposób szacowania powinien uwzględniać dane z modelu ruchu określające roczną liczbę użytkowników na nowo wybudowanych, przebudowanych, rozbudowanych lub zmodernizowanych drogach w regionie. Model zaprognozuje planowany ruch, zaś po zakończeniu realizacji projektu należy wykonać pomiar ruchu, weryfikujący planowane założenia. Instytucja Zarządzająca FEP może odnieść się do archiwalnych wniosków o dofinansowania dla realizowanych projektów

infrastrukturalnych, związanych z budową lub przebudową drogi realizowanych w perspektywie finansowej 2014-2020. Wskaźnik może zostać przygotowany przy pomocy specjalistów z Zarządu Dróg Wojewódzkich (ZDW) odpowiedzialnych za modelowanie ruchu.

Oszczędność czasu dzięki udoskonalonej infrastrukturze drogowej, RCR 56

Dla wskaźnika nie wyznaczono wartości bazowych, uwarunkowań, danych historycznych i sposobu szacowania. Przyjęta jednostka miary jest prawidłowa. Sposób szacowania powinien uwzględniać dane z modelu ruchu określające roczną oszczędność czasu dzięki udoskonalonej infrastrukturze drogowej. Do modelu ruchu należy podstawić nowo wybudowane, zmodernizowane, przebudowane, rozbudowane drogi, warunki ruchu i na tej podstawie ocenić wskaźnik, który ma zostać oceniony. Zamawiający może odnieść się do archiwalnych wniosków o dofinansowania dla realizowanych projektów infrastrukturalnych związanych z budową lub przebudową drogi realizowanych w perspektywie finansowej 2014-2020. Wskaźnik może zostać przygotowany przy pomocy specjalistów z ZDW odpowiedzialnych za modelowanie ruchu.

Czy przyjęty indykatywny podział alokacji FEP wg rodzajów interwencji (obszary interwencji, forma finansowania, terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne, dodatkowe tematy EFS+) jest adekwatny do zaplanowanego zakresu wsparcia? Czy zaproponowany podział alokacji FEP wymaga modyfikacji?

Na realizację CS 3 (ii) alokowano kwotę 237,6 mln EUR. W perspektywie finansowania 2014-2020 zadania z zakresu transportu i mobilności w celach zbliżonych do CS 3 (ii) realizowane były w ramach priorytetu inwestycyjnego 7d (działanie 9.2 RPO WP), związanego z transportem kolejowym, a także priorytetu inwestycyjnego 7b (działanie 9.3 RPO WP), dotyczącego poprawy jakości infrastruktury drogowej. Na działanie 9.2 w Programie poświęcono kwotę 131,5 mln EUR, a na działanie 9.3 – 125,7 mln EUR. Łączna kwota w RPO WP alokowana na działania zbieżne z CS 3 (ii) była wyższa. Zgodnie z informacją pochodzącą ze sprawozdania rocznego za 2020 r. dla RPO WP, alokacja została wykorzystana w całości. Oznacza to, że niesłusznie przewidziano kwotę niższą do finansowania w dziedzinie transportu. Z informacji uzyskanych podczas wywiadu wynika, że kwota ta z pewnością zostanie w całości spożytkowana przez beneficjentów. Warto też wziąć pod uwagę, że na przestrzeni lat znacznie wzrosły koszty robót drogowych. Może to oznaczać, że w tej perspektywie finansowania nie uda się zrealizować inwestycji na poziomie zbliżonym do mijającej. Zaleca się podjęcie próby ponownego przeliczenia środków poświęconych na CP 3 (ii) i ich zwiększenie.

Alokacja w CS 3 (ii) została podzielona na trzy kody interwencji:

- nowo wybudowane lub rozbudowane inne krajowe, regionalne i lokalne drogi dojazdowe - 47,5 mln EUR;
- inne drogi przebudowane lub zmodernizowane (autostrady, drogi krajowe, regionalne lub lokalne) - 71,3 mln EUR;
- bezemisyjny / zasilany energią elektryczną tabor kolejowy - 118,7 mln EUR.

Instytucja Zarządzająca FEP słusznie podzielił całkowitą kwotę alokacji między dwie gałęzie transportu: drogową i kolejową, w wyniku czego dokonano sprawiedliwego podziału. Można byłoby skupić się na większym wsparciu proekologicznego transportu kolejowego, jednakże patrząc na realia województwa, działanie to w znaczny sposób ograniczyłoby dostęp do środków unijnych dla mieszkańców większej części województwa. Z wywiadów wynika, że inwestycje drogowe będą realizowane przede wszystkim na terenach o niskiej dostępności transportowej, gdzie praktycznie nie występuje transport kolejowy. Można przyjąć, że podział jest wykonany prawidłowo.

Forma finansowania przewiduje, że całość środków zostanie przeznaczona na dotacje, co jest zasadne z punktu widzenia potencjalnych beneficjentów Programu.

W zakresie terytorialnego mechanizmu realizacji i ukierunkowania terytorialnego alokacja została w całości przydzielona do kodu: brak ukierunkowania terytorialnego. Słusznie nie zastosowano dla CP 3 (ii) ukierunkowania terytorialnego. Z uwagi na rangę wykonywanych inwestycji są one ponadregionalne, zaś beneficjentami będą przede wszystkim instytucje wojewódzkie.

Tabela 13 Rekomendacje i zalecenia dotyczące CP 3 (ii)

Rekomendacje:

- 1) Określenie w planowanym zakresie działań, czy i w jakich sytuacjach dopuszcza się prace na drogach innych kategorii niż drogi wojewódzkie (Planowane rodzaje działań);
- 2) Usunięcie z planowanego zakresu działań taboru o napędzie hybrydowym i wodorowym (Planowane rodzaje działań).

Zalecenia:

- 1) Uwzględnienie w diagnozie transportowej województwa informacji o skrajnie niskiej dostępności transportowej na zachodzie i południowym zachodzie województwa (Strategia programu);
- 2) Uwzględnienie zapisów jasno wskazujących, że dzięki inwestycjom w tabor, część taboru spalinowego (wymienionego na tabor elektryczny) zostanie przeniesiona do obsługi innego obszaru województwa (Planowane rodzaje działań);
- 3) Uwzględnienie usunięcia przedsiębiorców z grupy docelowej (Grupy docelowe);
- 4) Ponowne oszacowanie wskaźnika dotyczącego liczby zakupionych jednostek, uwzględniając indeksację cen lub zawarcie informacji o niższym poziomie dofinansowania (Raport metodyczny szacowania wartości wskaźników);
- 5) Zmiana zapisów dotyczących uwarunkowań szacowania wskaźników (Raport metodyczny szacowania wartości wskaźników);
- 6) W przypadku braków informacji o szacowanych wskaźnikach i sposobach szacowania – wzięcie pod uwagę propozycji Wykonawcy w zakresie sposobów ich oszacowania (Raport metodyczny szacowania wartości wskaźników);
- 7) Zwiększenie alokacji na CP 3 (ii) (Orientacyjny podział zasobów).

Źródło: opracowanie własne

5.4 Priorytet 4 Pomorze o silniejszym wymiarze społecznym (CP 4 EFS+)

5.4.1 CS 4 (a) Poprawa dostępu do zatrudnienia i działań aktywizujących dla wszystkich osób poszukujących pracy, w szczególności osób młodych, zwłaszcza poprzez wdrażanie gwarancji dla młodzieży, długotrwale bezrobotnych oraz grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy, jak również dla osób biernych zawodowo, a także poprzez promowanie samozatrudnienia i ekonomii społecznej

Czy zaproponowane uzasadnienia diagnostyczne wymagają uzupełnienia i/lub modyfikacji?

Przedstawione w dokumencie podsumowanie uzasadnienia diagnostycznego CS 4 (a) wskazuje na następujące wątki:

- stosunkowo wysoką aktywność zawodową i niskie bezrobocie notowane w województwie, ale także pogorszenie sytuacji w związku z pandemią COVID-19;
- zróżnicowanie terytorialne bezrobocia, jednak przy zmniejszających się różnicach;
- niską wydajność pracy i niskie wzrosty wydajności, powiązane z niskimi poziomami wynagradzania;
- wpływ zjawisk demograficznych i migracji na problemy pracodawców w znajdowaniu pracowników, przy terytorialnym zróżnicowaniu popytu na pracę oraz niskiej mobilności mieszkańców;
- niewystarczającą profesjonalizację i ekonomizację podmiotów ekonomii społecznej, braki kompetencyjne (biznesowe) w ośrodkach wspierania ekonomii społecznej.

Z wątków tych, tylko zapisy dotyczące sytuacji podmiotów ekonomii społecznej stanowią rozszerzenie diagnoz zamieszczonych w SRWP 2030 oraz RPS w zakresie gospodarki, rynku pracy, oferty turystycznej i czasu wolnego⁶⁵. Pozostałe wątki można odnaleźć bezpośrednio w samym sercu części diagnostycznych tamtych strategicznych dokumentów i nie wymagają żadnych zasadniczych uzupełnień lub modyfikacji na poziomie FEP.

W kontekście zakresu planowanej interwencji w uzasadnieniu diagnostycznym CS 4 (a) warto jedynie rozważyć:

- odniesienie się do przewijającego się w dokumentach strategicznych wątku konieczności rozwoju umiejętności i lepszego zarządzania talentami;
- zamknięcie wątku o zróżnicowaniu terytorialnym bezrobocia obserwacją na temat adekwatności rozwiązań Funduszu Pracy w tym zakresie.

⁶⁵ Ilekróć w analizach dotyczących CS 4 (a) znajduje się odwołanie do RPS chodzi o RPS w zakresie gospodarki, rynku pracy, oferty turystycznej i czasu wolnego przyjęty uchwałą nr 755/271/21 Zarządu Województwa Pomorskiego z dnia 29 lipca 2021 r.

Czy w trafny i realny sposób określono w FEP planowany zakres wsparcia w poszczególnych priorytetach i celach szczegółowych?

Czy cele polityki, priorytety i cele szczegółowe FEP wynikają z diagnozy i wyzwań rozwojowych regionu?

Przedstawiony w ramach opisu CS 4 (a) zakres obejmuje dwa podstawowe typy wsparcia: wsparcie ukierunkowane na poprawę dostępu do zatrudnienia osób poszukujących pracy oraz realizację ukierunkowanych schematów mobilności transnarodowej (USMT) w ramach sieci EURES. W przypadku poprawy dostępu do zatrudnienia osób poszukujących pracy wsparcie będzie przybierało formę kompleksowych rozwiązań w zakresie aktywizacji zawodowej osób pozostających bez pracy; w drugim obszarze zaplanowane zostało warunkowe, zdiagnozowane na podstawie analiz społeczno-gospodarczych regionu, wspieranie inicjatyw w ramach sieci EURES.

Zakres wsparcia zaplanowany w ramach CS 4 (a) należy uznać za trafny, wynika on z diagnoz przedstawionych w SRWP 2030 oraz RPS. Kompleksowość planowanego wsparcia, opartego na indywidualnych diagnozach potrzeb i talentów osób poszukujących pracy, w tym osób znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy, jest standardem. Właściwe wydają się wskazane w dokumencie preferencje w zakresie projektów konkursowych, obejmujące wspomnianą już kompleksowość, partnerstwo, ukierunkowanie na osoby biernie zawodowo lub długotrwale bezrobotne, nabywanie i rozwijanie umiejętności o szczególnym znaczeniu dla regionalnej gospodarki. W obszarze tej ostatniej preferencji warto rozważyć osadzenie brzmienia zamierzeń i oczekiwań w kontekście wyznaczanym przez strategię rozwoju umiejętności⁶⁶ (wprowadzenie odwołań do umiejętności podstawowych, przekrojowych, zawodowych).

W projekcie FEP nacisk na problematykę aktywizacji kobiet na rynku pracy - w porównaniu z koncentracją uwagi w SRWP 2030 i RPS - wydaje się zaniżony. Grupa ta zdaje się w świetle diagnoz kluczowa, natomiast w projekcie FEP nie znajduje to odzwierciedlenia w jakiś szczególny sposób w planowanym zakresie wsparcia, ani w definicji grup docelowych. Wskazuje się co prawda drugą koncentrację dla interwencji - obok aktywizacji niewykorzystanych zasobów pracy - ma ona dotyczyć także promowania równości szans kobiet i mężczyzn. Jednak nie pokazuje się, w jaki sposób taka koncentracja na równości szans będzie następowała oraz jak interpretuje się dla celów Programu zasadę równości szans (równość szans w Programie czy równość szans na rynku pracy). W przypadku problematyki aktywizacji kobiet na rynku pracy warto zatem rozważyć przynajmniej wprowadzenie zapisów dotyczących sposobu, w jaki monitorowana będzie równość szans (raczej z wykorzystaniem narzędzi jakościowych) i jakie zjawiska będą ewentualnie uruchamiały czynności naprawcze.

⁶⁶ Zintegrowana Strategia Umiejętności 2030. Polityka na rzecz rozwijania umiejętności zgodnie z ideą uczenia się przez całe życie, załącznik do uchwały nr 195/2020 Rady Ministrów z dnia 28 grudnia 2020 r.

Prawidłowe wydaje się warunkowanie realizacji USMT w ramach Europejskich Służb Zatrudnienia (ang. EURES), od wyników przyszłych regionalnych analiz społeczno-gospodarczych, ich ukierunkowania w zakresie branż, zawodów, kompetencji. Przedstawiany w SRWP 2030 oraz RPS zamiar lepszego włączenia województwa do międzynarodowych przepływów talentów (obecnie odbywających się w znacznej mierze w kierunku krajów anglojęzycznych) może być bowiem równoważony ostrożną realizacją odpowiednio modelowanych USMT, bazujących na ewentualnie identyfikowanych regionalnych nadwyżkach potencjalnych pracowników (braku zdolności do zatrudnienia), w niektórych obszarach gospodarki czy rynku pracy.

Czy wybór planowanych operacji o znaczeniu strategicznym w FEP jest trafny z punktu widzenia realizacji zapisów Programu?

W tekście FEP opisującym CS 4 (a) nie pojawia się odniesienie do żadnego przedsięwzięcia strategicznego. W projekcie FEP w części dotyczącej realizacji CS 4 (g) uwzględnione zostaje ukierunkowane na usługi poradnictwa zawodowego – przedsięwzięcie strategiczne „Pomorski Broker Zawodowy” (zawarte w RPS w działaniu 2.1.1 "Adaptacyjny system rozwoju zawodowego Pomorza"). Zasadne wydaje się odniesienie się w tekście FEP do zakładanej relacji/punktów styku oraz/lub linii demarkacyjnej pomiędzy działaniami „Pomorskiego Brokera Zawodowego” a kompleksowymi projektami wsparcia, założonymi w modelu implementacji CS 4 (a). Systemowo korzystnym wydaje się rekomendowanie w przyszłości korzystania z usług "Pomorskiego Brokera Zawodowego" w ramach warunków realizacji tych kompleksowych projektów, o ile będzie to możliwe ze względu na fazowanie poszczególnych działań CS 4 (a) i CS 4 (g).

Czy trafnie zidentyfikowano główne grupy docelowe w poszczególnych priorytetach i celach szczegółowych FEP?

Główne grupy docelowe zostały określone jako osoby pozostające bez pracy, zwłaszcza osoby znajdujące się w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy. Osoby te to w pierwszej kolejności osoby młode w wieku 18-29 lat, w wieku 55 lat i starsze, długotrwale bezrobotne, o niskich kwalifikacjach zawodowych, sprawujące opiekę nad osobami z niepełnosprawnościami i zależnymi (zwłaszcza kobiety), bierne zawodowo. W projekcie FEP wśród takich osób nie zostały wymienione osoby z niepełnosprawnościami, chociaż w monitoringu zaplanowany został wskaźnik produktu dotyczący tej grupy. Wsparcie będzie także skierowane do reemigrantów, osób odchodzących z rolnictwa i ich rodzin, osób zatrudnionych na umowach krótkoterminowych, umowach cywilno-prawnych, ubogich pracujących. Identyfikacja jest trafna z punktu widzenia diagnozy, stawiającej na jednym z pierwszych miejsc potrzeby związane z aktywizacją i zapewnieniem kadr dla gospodarki.

Czy przyjęty zestaw wskaźników (produktu i rezultatu) jest kompletny z punktu widzenia zakresu wsparcia przewidzianego w FEP? Czy wymaga on uzupełnienia i/lub modyfikacji?

Brzmienie i numeracja wskaźników przedstawione w projekcie FEP pochodzą z wcześniejszych niż Wspólna Lista Wskaźników Kluczowych Europejskiego Funduszu Społecznego Plus (WLWK EFS+) z września 2021 r. wersji dokumentu, istnieje zatem konieczność ich dostosowania do obecnych wymogów. W tekście poniżej dla przejrzystości zastosowane zostały numeracja i brzmienie wskaźników przedstawione w projekcie FEP.

Do monitorowania efektów wsparcia udzielanego w ramach CS 4 (a) przyjęto zestaw pięciu wskaźników produktu (a także zaproponowano do dyskusji w ramach konsultacji oraz przy ocenie ex ante jeden dodatkowy wskaźnik "Liczba osób biernych zawodowo objętych wsparciem w programie") oraz cztery wskaźniki rezultatu. Wszystkie wskaźniki zawarte są w WLWK EFS+ (z uwzględnieniem przedstawionej powyżej uwagi o konieczności dostosowania zapisów do obecnie obowiązującej wersji tego dokumentu). Żaden z przyjętych wskaźników nie budzi wątpliwości.

Zaproponowany dodatkowy wskaźnik produktu "Liczba osób biernych zawodowo objętych wsparciem w programie" jest uzasadniony z punktu widzenia potrzeb monitoringu osiągniętych rezultatów. Bezpośrednio odnosi się do jednej z głównych grup stanowiących potencjalne źródło poszukiwanych przez przedsiębiorstwa i przedsiębiorców pracowników.

Wskaźniki produktu nie odnoszą się bezpośrednio do wszystkich wymienionych w pierwszej i drugiej kolejności grup docelowych, co jednak nie budzi niepokoju zwłaszcza, że monitorowanie w tym przypadku dotyczy oczekiwanej struktury odbiorców wsparcia, a nie osiągnięcia twardych celów w stosunku do poszczególnych grup.

Zastosowane wskaźniki rezultatu są prawidłowe i wynikają bezpośrednio z przyjętej strategii, mającej na celu aktywizację niewykorzystanych zasobów pracy (jedna z dwóch wskazanych koncentracji interwencji, poprzez wskaźniki rezultatu dotyczące osób poszukujących pracy i pracujących) oraz podniesienie kwalifikacji osób poszukujących pracy tak, aby były lepiej dopasowane do potrzeb rynku. Natomiast w przypadku drugiej z wymienionych w projekcie FEP koncentracji interwencji - promowanie równości szans kobiet i mężczyzn - w obliczu przyjętych wskaźników monitoring (uwzględniający zgodnie z wymogami rozporządzenia EFS+ podziały na płeć wszystkich zastosowanych wskaźników) musiałby być prowadzony bez odniesienia do wartości docelowych, w znacznym stopniu poprzez jakościową analizę wskaźników produktu i rezultatu.

Czy sposób szacowania wartości docelowych wskaźników w FEP jest poprawny i czy realne jest osiągnięcie przyjętych wartości docelowych wskaźników dla 2024 r. i 2029 r.?

Wskaźniki produktu

- *Liczba osób bezrobotnych, w tym długotrwale bezrobotnych, objętych wsparciem w programie, CO 01;*

- *Liczba osób długotrwale bezrobotnych objętych wsparciem w programie, CO 02;*
- *Liczba osób w wieku 18-29 lat objętych wsparciem w programie, CO 05;*
- *Liczba osób mających 55 lat i więcej objętych wsparciem w programie, CO 06;*
- *Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie, CO 10;*
- *proponowany wskaźnik dodatkowy: Liczba osób biernych zawodowo objętych wsparciem w programie, CO 03.*

Wartość wskaźnika CO 01 została oszacowana z zastosowaniem metody odwołującej się do historycznych średnich kosztów oraz zachowań grup docelowych w zakresie korzystania z dostępnego wsparcia, jako podstawy do wyliczenia oczekiwanej liczebności grupy "osób bezrobotnych, w tym długotrwale bezrobotnych" wśród wszystkich uczestników wsparcia planowanego w ramach CS 4 (a). Bazowano na projektach z działania 5.1 RPO WP oraz działania 1.1 Programu Operacyjnego Wiedza, Edukacja, Rozwój (PO WER) w województwie pomorskim. Zastosowany do wyliczeń poziom historycznych średnich kosztów został doszacowany mnożnikiem wynikającym z uwzględnienia indeksu cen CPI, poza tym nie zastosowano innych procedur ostrożnościowych (np. poziomy kosztów z dwóch programów zostały uśrednione, a nie przyjęto jako bazę koszty wyższe). W rezultacie poziom wskaźnika CO 01 zaplanowany został jako liczba osób bezrobotnych, w tym długotrwale bezrobotnych, objętych wsparciem, której należy w sposób uzasadniony oczekiwać, przy zaplanowanym w ramach kodu interwencji 134 (działania na rzecz poprawy dostępu do zatrudnienia) finansowaniu. Nie wykazano żadnych założeń celowościowych w zakresie kształtowania tego wskaźnika, ani w obszarze zarządzania efektywnością interwencji (np. "więcej za mniej" lub "drożej, bo celujemy w bardziej wymagające, jakościowe stanowiska pracy" itp.), ani w obszarze docierania do poszczególnych grup docelowych (bezrobotnych, biernych, pracujących). Analogiczną metodę zastosowano także w stosunku do pozostałych zaplanowanych wskaźników produktu tzn. CO 02, CO 05, CO 06, CO 10, jak również konsultowanego m.in. w ramach analizy ex ante CO 03.

Taki sposób wyliczenia wskaźników produktu jest uzasadniony w przypadku interwencji typu bottom-up, polegającej na dostarczeniu usług na zdefiniowany poprzez wybór grup docelowych "rynek", gdzie to następnie rynek w pełni decyduje o tym, kto konkretnie uczestniczy we wsparciu. Wówczas ma także sens gotowość do elastycznego wprowadzania zmian wartości wskaźnika docelowego w obliczu zmian, w porównaniu z danymi z poprzedniej perspektywy, w realnie pojawiającej się strukturze odbiorców - co zostało zasygnalizowane w projekcie raportu metodycznego szacowania wartości wskaźników projektu FEP. Przy braku wątpliwości w zakresie uzyskiwanego w poprzednim okresie poziomu efektywności interwencji uzasadnione jest także bazowanie w wyliczeniach na dotychczasowej praktyce, bez wskazywania nowych założeń pod tym względem.

Zastosowana metoda odzwierciedla fakt, że realizacja interwencji będzie przebiegała w znacznym stopniu w układzie "business as usual" (oprócz rozszerzenia w okresie 2021-2027 grupy docelowej o osoby młode, dotychczas wspierane z programów krajowych) i nie budzi wątpliwości w obszarze osiągalności zaplanowanych wartości dla lat 2024 oraz 2029.

Wskaźniki rezultatu

Liczba osób poszukujących pracy po opuszczeniu programu, CR 01

Przy szacowaniu wartości wskaźnika brane były pod uwagę projekty z działania 5.1 RPO WP oraz poddziałania 1.2.1 PO WER w województwie pomorskim. Dane historyczne (na koniec 2020 r.) pozwoliły na wyliczenie uśrednionego dla tych dwóch programów poziomu rezultatu w wysokości 24% - przy rozrzucie od 22% (RPO) do 25% (PO WER).

Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu, CR 03

Przyjęta wartość docelowa wskaźnika rezultatu (4 700 osób) stanowi mniej więcej 13% szacowanej wartości wszystkich uczestników planowanego wsparcia w ramach CS 4 (a), przy czym owe 13% wynika z uśrednionego historycznego poziomu dla projektów z działania 5.1 RPO WP (12%) oraz poddziałań 1.1.1 i 1.2.1 PO WER (14%) w województwie pomorskim.

Liczba osób pracujących, łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek, po opuszczeniu programu, CR 04

Punktem wyjścia do szacunków wartości docelowej wskaźnika były wytyczne MFIPR (Wydziału Zarządzania Finansowego, Departamentu EFS). Odnosząc oszacowaną przez MFIPR i dotyczącą każdego bezrobotnego i biernego zawodowo uczestnika, którego uda się doprowadzić do zatrudnienia, stawkę jednostkową (13 375,59 PLN) do alokacji w ramach kodu interwencji 134, wartość docelowa wskaźnika rezultatu została ustalona na poziomie 23 400 osób.

Liczba osób pracujących, łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek, sześć miesięcy po opuszczeniu programu CR 05

W ramach działania 5.1 RPO WP założono wartość docelową wskaźnika na poziomie 75%. W obecnym okresie punktem wyjścia dla szacunków wartości wskaźnika były koszty jednostkowe oraz dotychczasowy postęp jego realizacji - w rezultacie założono również 75% wartości wskaźnika.

Analizowane wskaźniki są oszacowane prawidłowo, a ich wartości docelowe dla 2029 r. są osiągalne. Bazowanie przy wyliczaniu poziomu tych rezultatów dla kolejnego programu na danych historycznych jest uzasadnione - rezultat ten pozostaje poza bezpośrednią kontrolą realizujących projekty i zależy od indywidualnych decyzji uczestników, zakres woluntaryzmu przy ustalaniu wartości wskaźników jest zatem ograniczony.

Wydaje się jednak, że to w zakresie oczekiwanych rezultatów istnieje większe, niż w przypadku wskaźników produktu, pole do stymulowania pożądanych kierunków rozwoju sytuacji, m.in. poprzez definiowanie osiągalnych wskaźników poziomu realizacji celów polityki. W opisie metodyki „średnie arytmetyczne” zostały jakby automatycznie przyjęte, jako planowane wartości, bez opisu „decyzji zarządczej” mówiącej o tym, dlaczego średnia historyczna jest teraz „celem”. Jest to bardziej uzasadnione w przypadku wskaźników

produktu w CS 4 (a), które jakby wynikają z czystej gry rynkowej (oddolne korzystanie z oferty usług) i mniej są „celem”, a bardziej „oczekiwaniem”. Warto jednak zawsze uwzględnić w opisie metody argumentację związaną z zarządzaniem efektywnością nowej interwencji oraz zarządzaniem przez cele.

Rekomendowane jest zatem, aby w opisie zastosowanej metodyki pozostawić ślad po przeprowadzonej jakościowej i zarządczej analizie argumentującej o zasadności przyjęcia średniej historycznej, jako wartości dla nowego celu. Analiza taka mogłaby bowiem wskazać np. na osiągalność wyższego wyniku lub zasadność zastosowania rozwiązania ostrożnościowego.

Czy przyjęty indykatywny podział alokacji FEP wg rodzajów interwencji (obszary interwencji, forma finansowania, terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne, dodatkowe tematy EFS+) jest adekwatny do zaplanowanego zakresu wsparcia? Czy zaproponowany podział alokacji FEP wymaga modyfikacji?

Na realizację CS 4 (a) alokowano kwotę prawie 70,6 mln EUR, w całości przeznaczoną na mechanizmy dotacyjne i jeden kod interwencji (134 „Działania na rzecz poprawy dostępu do zatrudnienia”). Alokacja w możliwym zakresie wychodzi naprzeciw potrzebom związanym z obszarem interwencji i nie wymaga modyfikacji.

Tabela 14 Rekomendacje i zalecenia dotyczące CS 4 (a)

Rekomendacje:

- 1) Brzmienie i numeracja wskaźników przedstawione w projekcie FEP pochodzą z wcześniejszych wersji dokumentu niż WLWK EFS+ z września 2021 roku, istnieje zatem konieczność ich dostosowania do obecnych wymogów (Wskaźniki);
- 2) Włączenie dodatkowego wskaźnika produktu "Liczba osób biernych zawodowo objętych wsparciem w programie" CO 03 (Wskaźniki).

Zalecenia:

- 1) W uzasadnieniu diagnostycznym CS 4 (a) warto:
 - odnieść się do wątku konieczności rozwoju umiejętności i lepszego zarządzania talentami;
 - zamknąć wątek o zróżnicowaniu terytorialnym bezrobocia obserwacją na temat adekwatności rozwiązań Funduszu Pracy w tym zakresie (Strategia programu);
- 2) W obszarze preferencji w zakresie projektów konkursowych warto rozważyć osadzenie brzmienia zamierzeń i oczekiwań w kontekście wyznaczanym przez strategię rozwoju umiejętności (Planowane rodzaje działań);
- 3) W przypadku problematyki aktywizacji kobiet na rynku pracy warto rozważyć wprowadzenie zapisów dotyczących sposobu, w jaki monitorowana będzie równość szans i jakie zjawiska będą ewentualnie uruchamiały czynności naprawcze w ramach planowanych działań na rzecz równości, integracji i niedyskryminacji (Planowane rodzaje działań);
- 4) Odniesienia się w tekście FEP do zakładanej relacji pomiędzy działaniami

„Pomorskiego Brokera Zawodowego” a kompleksowymi projektami wsparcia założonymi w CS 4 (a) (Planowane rodzaje działań);

- 5) Oparcie wartości docelowych wskaźników rezultatu na wynikach dokonanych analiz jakościowych i zarządczych (Wskaźniki).

Źródło: opracowanie własne

5.4.2 CS 4 (b) Modernizacja instytucji i służb rynków pracy celem oceny i przewidywania zapotrzebowania na umiejętności oraz zapewnienia terminowej i odpowiednio dopasowanej pomocy i wsparcia na rzecz dostosowania umiejętności i kwalifikacji zawodowych do potrzeb rynku pracy oraz na rzecz przepływów i mobilności na rynku pracy

Czy zaproponowane uzasadnienia diagnostyczne wymagają uzupełnienia i/lub modyfikacji?

Uzasadnienie diagnostyczne celu szczegółowego 4 (b) wskazuje na następujące wątki:

- nieadekwatność dotychczas stosowanych mechanizmów diagnozowania i prognozowania zapotrzebowania na kompetencje oraz ukierunkowywania wsparcia publicznych służb zatrudnienia;
- konieczność włączania publicznych służb zatrudnienia i podmiotów współpracujących do planowania i projektowania wsparcia;
- wyposażenia tych służb i partnerów w nowe narzędzia i metody odpowiadające na wyzwania i zmiany zachodzące na rynku pracy oraz instrumenty chroniące miejsca pracy w sytuacjach kryzysowych.

Tylko dosyć szczegółowy wątek dotyczący zasadności włączania publicznych służb zatrudnienia i podmiotów współpracujących do planowania i projektowania wsparcia stanowi pogłębienie diagnoz zamieszczonych w SRWP 2030 oraz RPS w zakresie gospodarki, rynku pracy, oferty turystycznej i czasu wolnego⁶⁷. Pozostałe elementy są bezpośrednim odzwierciedleniem ważnych części diagnostycznych tamtych strategicznych dokumentów i nie wymagają uzupełnienia lub modyfikacji. Rozważyć można natomiast uzupełnienie przedstawionych wątków o problematykę integracji zawodowej cudzoziemców, co mogłoby kierować uwagę na potencjalny instrument (krajowy) przeciwdziałający sytuacjom kryzysowym.

⁶⁷ Ilekcioć w analizach dotyczących CS 4 (b) znajduje się odwołanie do RPS chodzi o RPS w zakresie gospodarki, rynku pracy, oferty turystycznej i czasu wolnego przyjęty uchwałą nr 755/271/21 Zarządu Województwa Pomorskiego z dnia 29 lipca 2021 r.

Czy w trafny i realny sposób określono w FEP planowany zakres wsparcia w poszczególnych priorytetach i celach szczegółowych?

Czy cele polityki, priorytety i cele szczegółowe FEP wynikają z diagnozy i wyzwań rozwojowych regionu?

W ramach CS 4 (b) przewidziane zostały dwa podstawowe typy wsparcia: wsparcie w obszarze rozwoju kompetencji pracowników publicznych służb zatrudnienia oraz instrumentów przeciwdziałających spowolnieniu gospodarczemu; a także wsparcie tych służb w świadczeniu usług w ramach sieci EURES.

W pierwszym obszarze wspierane będą działania z zakresu doskonalenia potencjału lokalnych i regionalnych instytucji rynku pracy (mechanizmy diagnozowania i prognozowania zapotrzebowania na kompetencje na rynku pracy oraz wzmacnianie potencjału pracowników urzędów pracy i ich partnerów) oraz wypracowania i wdrożenia procesów pozwalających szybko reagować na sytuacje kryzysowe. W obszarze drugim wspierane będą działania na rzecz polskich pracodawców oraz osób bezrobotnych i poszukujących pracy w operowaniu na rynku pracy UE/EFTA.

Przedstawiony w ramach opisu CS 4 (b) zakres należy uznać za trafny i realny. Istotną z punktu widzenia diagnozy rozwiniętej w SRWP 2030 oraz RPS wydaje się wskazówka na temat koncentracji uwagi na instytucjach uczestniczących i współpracujących w zakresie zatrudnienia obcokrajowców. Prawidłowe jest ukierunkowanie działań w drugim obszarze interwencji na zachowanie równowagi na regionalnych i lokalnych rynkach pracy.

Zasadne są wskazania na temat stosowania preferencji w stosunku do projektów partnerskich realizowanych we współpracy instytucji rynku pracy z pracodawcami lub organizacjami pracodawców, organizacjami pozarządowymi, instytucjami edukacyjnymi i szkoleniowymi.

Cały zakres wsparcia zaplanowany w ramach CS 4 (b) wynika z diagnoz przedstawionych w SRWP 2030 oraz RPS.

Czy wybór planowanych operacji o znaczeniu strategicznym w FEP jest trafny z punktu widzenia realizacji zapisów Programu?

W tekście FEP opisującym CS 4 (b) pojawia się odniesienie do przedsięwzięcia strategicznego „Pomorskie Obserwatorium Gospodarcze”, co jest w pełni spójne i trafne z punktu widzenia realizacji zapisów Programu. Ze względu na poziom kompleksowości tego przedsięwzięcia strategicznego warto uzupełnić dotychczasowy zapis w projekcie FEP o wskazówkę na temat planowanego zakresu działań w ramach Programu.

Czy trafnie zidentyfikowano główne grupy docelowe w poszczególnych priorytetach i celach szczegółowych FEP?

W ramach CS 4 (b) główne grupy docelowe zostały celowo i trafnie zdefiniowane jako pracownicy publicznych służb zatrudnienia oraz podmioty współpracujące.

Czy przyjęty zestaw wskaźników (produktu i rezultatu) jest kompletny z punktu widzenia zakresu wsparcia przewidzianego w FEP? Czy wymaga on uzupełnienia i/lub modyfikacji?

Monitorowanie wsparcia udzielanego w ramach CS 4 (b) planowane było za pomocą dwóch wskaźników produktu i jednego wskaźnika rezultatu. Wszystkie wskaźniki zawarte były we wcześniejszej wersji WLWK EFS+. Zastosowane wskaźniki produktu i rezultatu są prawidłowe i wynikają bezpośrednio ze Strategii i definicji celu szczegółowego. Brzmienie i numeracja wskaźników przedstawione w projekcie FEP pochodzą jednak z wcześniejszych wersji dokumentu niż WLWK EFS+ z września 2021 roku, istnieje zatem konieczność ich dostosowania do obecnych wymogów. W tekście poniżej dla przejrzystości zastosowane zostały numeracja i brzmienie wskaźników przedstawione w projekcie FEP.

Czy sposób szacowania wartości docelowych wskaźników w FEP jest poprawny i czy realne jest osiągnięcie przyjętych wartości docelowych wskaźników dla 2024 r. i 2029 r.?

Wskaźniki produktu

Liczba objętych wsparciem podmiotów administracji publicznej lub służb publicznych na szczeblu krajowym, regionalnym lub lokalnym, CO 16

Dla celów analizy należy odnotować, że wartość wskaźnika została oszacowana na podstawie jakościowej analizy zakresu wsparcia oraz przy uwzględnieniu istniejącej liczby podmiotów na poziomie powiatów i województwa, przy założeniu, że większość z tych podmiotów będzie zainteresowana uczestnictwem. Zastosowane podejście jest właściwe, szacunkowe wartości docelowe dla 2024 i 2029 są rzetelne i osiągalne.

Liczba pracowników instytucji rynku pracy objętych wsparciem w programie, WLWK (C2P1)

Wartość wskaźnika została oszacowana na podstawie liczebności grupy kluczowych pracowników Powiatowych Urzędów Pracy (PUP) i Wojewódzkich Urzędów Pracy (WUP), którzy powinni zostać objęci Programem oraz decyzją zarządczą o celowości objęcia wsparciem około 65% tej grupy.

Przy podejmowaniu decyzji uwzględniono takie czynniki jak pytanie, czy wskaźnik dotyczyć będzie wyłącznie szkoleń, czy również wymiany informacji i doświadczeń oraz sposób wdrażania instrumentów przeciwdziałających spowolnieniu gospodarczemu (w kontekście określania wskaźników wyłącznie dla instytucji jako całości lub poprzez liczbę pracowników wdrażających bezpośrednio te mechanizmy). Poglądowo przeanalizowano także dane historyczne dotyczące działania 6.1.2 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

Uwzględniając zastosowane podejście jakościowe wartości docelowe dla 2024 i 2029 są poprawnie oszacowane i osiągalne dla grupy kluczowi pracownicy PUP oraz WUP.

Wyliczenia planowanych wartości wskaźników mogą sugerować natomiast, że de facto grupą docelową jest węższa grupa kluczowych pracowników PUP oraz WUP. Dokonany wybór w tym zakresie wydaje się jednak uzasadniony - pomimo promowania partnerstwa oraz definiowania wśród pierwotnych grup docelowych podmiotów współpracujących, to uczestnictwo i oddziaływanie na publiczne służby zatrudnienia stanowi istotę zamierzenia, która podlega określaniu celów, a zatem i monitoringowi.

Wskaźnik rezultatu

Liczba pracowników instytucji rynku pracy, którzy uzyskali kwalifikacje po opuszczeniu programu, WLWK (C2R2)

Do oszacowania wartości wskaźnika prawidłowo przyjęto założenie, że chociaż co do zasady wszyscy uczestniczący pracownicy PUP oraz WUP powinni uzyskać kwalifikacje, to jednak, przy rzeczywistej realizacji tego typu przedsięwzięć finansowanych z EFS+, z różnych względów losowych nie należy planować pełnego udziału w projektach wszystkich uczestników. Zastosowany ostrożnościowo mnożnik 90% wydaje się rzetelny. Uwzględniając to podejście wartość docelowa jest poprawnie oszacowana i osiągalna.

Czy przyjęty indykatywny podział alokacji FEP wg rodzajów interwencji (obszary interwencji, forma finansowania, terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne, dodatkowe tematy EFS+) jest adekwatny do zaplanowanego zakresu wsparcia? Czy zaproponowany podział alokacji FEP wymaga modyfikacji?

Na realizację CS 4 (b) alokowano kwotę nieco ponad 4 mln EUR, w całości przeznaczoną na mechanizmy dotacyjne (01) i jeden kod interwencji (139 „Działania na rzecz modernizacji i wzmocnienia instytucji i służb rynku pracy celem oceny i przewidywania zapotrzebowania na umiejętności oraz zapewnienia terminowej i dopasowanej do potrzeb pomocy”). Alokacja w możliwym zakresie wychodzi naprzeciw potrzebom związanym z obszarem interwencji i zaplanowanym zakresem wsparcia.

Tabela 15 Rekomendacje i zalecenia dotyczące CS 4 (b)

Rekomendacje:

- 1) Brzmienie i numeracja wskaźników przedstawione w projekcie FEP pochodzą z wcześniejszych wersji dokumentu niż WLWK EFS+ z września 2021 roku, istnieje zatem konieczność ich dostosowania do obecnych wymogów (Wskaźniki).

Zalecenia:

- 1) Rozważyć należy uzupełnienie części diagnostycznej o problematykę integracji zawodowej cudzoziemców (Strategia programu);
- 2) Ze względu na poziom kompleksowości przedsięwzięcia strategicznego „Pomorskie Obserwatorium Gospodarcze” warto uzupełnić dotychczasowy zapis w projekcie FEP o wskazówkę na temat planowanego zakresu działań w ramach Programu

(Planowane rodzaje działań).

Źródło: opracowanie własne

5.4.3 CS 4 (d) Wspieranie dostosowania pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian, wspieranie aktywnego i zdrowego starzenia się oraz zdrowego i dobrze dostosowanego środowiska pracy, które uwzględnia zagrożenia dla zdrowia

Czy zaproponowane uzasadnienia diagnostyczne wymagają uzupełnienia i/lub modyfikacji?

W diagnozie do CS 4 (d) w obszarze aktywnego i zdrowego starzenia się zwrócono uwagę na takie wątki jak: niska świadomość roli profilaktyki i zdrowego stylu życia, wzmocnienie roli pracodawców, w tym wykorzystanie medycyny pracy, choroby cywilizacyjne, niewystarczające upowszechnienie informacji na temat zdrowego stylu życia oraz promocji zdrowia, oraz niepełnosprawność lub choroba jako powód niezdolności do pracy w grupie osób 55-64 lata. Wszystkie te wątki zostały także zasygnalizowane w diagnozach do SRWP 2030 oraz RPS w zakresie bezpieczeństwa zdrowotnego i wrażliwości społecznej⁶⁸. Jednak należy zaznaczyć, że w diagnozie RPS bardziej ogólnikowo zarysowano wątek dotyczący wybranej grupy osób w wieku 55-64 lata. Diagnoza zawiera wszystkie konieczne wątki trafnie określające problemy związane z nieuchronnym starzeniem się populacji.

Uzasadnienie diagnostyczne CS 4 (d) w częściach dotyczących adaptacyjności zawiera następujące wątki:

- konieczność wzmocnienia roli pracodawców w wydłużaniu aktywności zawodowej pracowników;
- wymóg dostosowania stanowisk i organizacji pracy do zmieniających się potrzeb - poprzez wdrażanie procesów adaptacyjnych, unowocześnianie przedsiębiorstw, zmiany modeli biznesowych i organizacyjnych uwzględniających nowe formy pracy (w tym m.in. pracę zdalną, elastyczne formy zatrudnienia) oraz zarządzanie wiekiem i różnorodnością;
- koncentrację uwagi na osobach niemobilnych oraz o niskich kwalifikacjach zawodowych jako grup spotykających się z największymi problemami w obszarze adaptacyjności;
- braku ofert dodatkowego wsparcia ze strony przedsiębiorstw na rzecz zwalnianych pracowników.

W sytuacji gdy w Programie nie przewidziano wsparcia dla realizacji przedsięwzięć outplacementowych, zrezygnować można z uwzględnienia w podsumowaniu uzasadnienia diagnostycznego FEP (tabela 1) wątku dotyczącego nieadekwatnego stosowania przez przedsiębiorstwa rozwiązań tego typu. Pozostałe wątki mieszczą się w głównych nurtach

⁶⁸ Ilekroć w analizach dotyczących CP 4 (v) znajduje się odwołanie do RPS chodzi o RPS w zakresie bezpieczeństwa zdrowotnego i wrażliwości społecznej, przyjęty uchwałą nr 758/271/21 Zarządu Województwa Pomorskiego z dnia 29 lipca 2021 r.

argumentacji przedstawionych w SRWP 2030 oraz RPS w zakresie gospodarki, rynku pracy, oferty turystycznej i czasu wolnego oraz znajdują bezpośrednie przełożenie na zakres zaplanowanej interwencji.

Czy w trafny i realny sposób określono w FEP planowany zakres wsparcia w poszczególnych priorytetach i celach szczegółowych?

Czy cele polityki, priorytety i cele szczegółowe FEP wynikają z diagnozy i wyzwań rozwojowych regionu?

Zakres wsparcia w ramach CP 4 (d) w obszarze aktywnego i zdrowego starzenia się należy uznać za trafny, obejmuje on bowiem wszystkie istotne działania przyczyniające się do utrzymania jak najdłuższej aktywności społecznej, zawodowej i rodzinnej. Zadanie te obejmują realizację kompleksowych, wieloletnich i wielosektorowych regionalnych programów polityki zdrowotnej, w tym dotyczących profilaktyki i wczesnego wykrywania chorób cywilizacyjnych oraz rehabilitacji leczniczej oraz eliminowanie zdrowotnych czynników ryzyka w miejscu pracy. Warto zaznaczyć, że trafnie określono regionalne programy polityki zdrowotnej, gdyż ich realizacja odnosi się do uwarunkowań kondycji psychofizycznej osób w wieku okołoemerytalnym. Działania o charakterze długofalowym mają szansę odnieść się do takich zagadnień jak: problemy zdrowotne i profilaktyka w miejscu pracy, sytuacja ekonomiczna, problemy psychologiczne, partycypacja społeczna osób starszych oraz edukacja zdrowotna. Istotne jest objęcie interwencjami jak największej populacji osób w wieku aktywności zawodowej. Obecna sytuacja demograficzna wskazuje, że w Polsce nie jest zachowana prosta zastępowalność pokoleń, dla której minimalna wartość wskaźnika powinna wynosić około 2,2 dziecka na kobietę w wieku rozrodczym. Wskaźnik ten obecnie oscyluje na poziomie 1,4. A zatem efektem starzenia się społeczeństwa może być między innymi to, że na rynku pracy będzie coraz większy odsetek osób w wieku okołoemerytalnym. Dlatego tak istotne jest skierowanie do całej populacji osób aktywnych zawodowo (w każdym wieku) właściwych interwencji zdrowotnych, które dostarczą niezbędnej wiedzy i umiejętności w zakresie promocji zdrowia i profilaktyki chorób. Przełoży się to na korzyści dające efekty nie tylko bezpośrednio po wdrożeniu programów polityki zdrowotnej, ale także, w oparciu o efekt kuli śnieżnej, korzyści w długiej perspektywie czasowej. Przewiduje się, że tymi korzyściami zarówno dla pracodawców, jak i pracowników będą między innymi wzrost zaangażowania, ogólne samopoczucie, lepsza kondycja zdrowotna, a także poprawa procesów percepcyjnych i poznawczych. W konsekwencji możliwe będzie ograniczenie na poziomie organizacyjnym skutków finansowych związanych z absencją, pogorszeniem wydajności i rotacją pracowników.

W obszarze adaptacyjności realizowane będą kompleksowe, ukierunkowane na transformację w kierunku innowacyjnej i zrównoważonej gospodarki projekty wspierające procesy dostosowania modeli biznesowych (organizacji i zarządzania, stanowisk pracy) do zróżnicowanych potrzeb pracodawców i pracowników. Zakres wskazanych szczegółowych obszarów interwencji - m.in. elastyczne formy pracy, zarządzanie zróżnicowanymi kulturowo

i pokoleniowo zespołami pracowniczymi czy dostosowywanie środowiska pracy - w sposób właściwy wychodzi naprzeciw kluczowej potrzebie aktywizacji i przedłużania aktywności zawodowej zidentyfikowanych grup docelowych wśród pracowników.

Zakres wsparcia zaplanowany w ramach CS 4 (d) należy uznać za szczególnie trafny w obliczu wyników diagnoz i wyzwań rozwojowych regionu zidentyfikowanych w ramach SRWP 2030 oraz RPS. Powstaje jednak pewien dysonans w kontekście przyjętego kodu interwencji (144 „Działania na rzecz zdrowego i dostosowanego środowiska pracy uwzględniające zagrożenia dla zdrowia i obejmujące m.in. promocję aktywności fizycznej”). Rozważyć należy podjęcie kroków w kierunku uspoźnienia opisu zakresu wsparcia z przyjmowanym kodem interwencji. W przypadku pozostania z kodem 144, warto byłoby zakres silniej ukierunkować z punktu widzenia dostosowywania środowiska pracy dla zdrowia.

Czy trafnie zidentyfikowano główne grupy docelowe w poszczególnych priorytetach i celach szczegółowych FEP?

W katalogu głównych grup docelowych wymieniono osoby w wieku aktywności zawodowej, pracodawców i ich pracowników. Katalog co do zasady został określony trafnie. Realizowane zadania są kierowane do wybranych grup populacji województwa pomorskiego.

Czy przyjęty zestaw wskaźników (produktu i rezultatu) jest kompletny z punktu widzenia zakresu wsparcia przewidzianego w FEP? Czy wymaga on uzupełnienia i/lub modyfikacji?

Do monitorowania efektów wsparcia udzielanego w ramach CS 4 (d) w obszarze aktywnego i zdrowego starzenia się docelowo przyjęto zestaw dwóch wskaźników produktu i jeden wskaźnik rezultatu. Do monitorowania efektów wsparcia udzielanego w obszarze adaptacyjności zaproponowano przyjęcie zestawu jednego wskaźnika produktu „Liczba przedsiębiorstw / pracodawców objętych wsparciem w zakresie adaptacji środowiska pracy do szczególnych potrzeb pracowników, w tym eliminowania zdrowotnych czynników ryzyka w miejscu pracy” oraz jednego wskaźnika rezultatu „Liczba osób, które w wyniku realizacji wsparcia z zakresu outplacementu/adaptacji środowiska pracy podjęły pracę lub kontynuowały zatrudnienie” (nowy wskaźnik w stosunku do projektu FEP, rekomendowany do zastosowania). Kierunkowo żaden z proponowanych wskaźników nie budzi wątpliwości. Natomiast brzmienie i numeracja wskaźników przedstawione w projekcie FEP pochodzą z wcześniejszych niż WLWK EFS+ z września 2021 roku wersji dokumentu, istnieje zatem konieczność ich dostosowania do obecnych wymogów.

Czy sposób szacowania wartości docelowych wskaźników w FEP jest poprawny i czy realne jest osiągnięcie przyjętych wartości docelowych wskaźników dla 2024 r. i 2029 r.?

Wskaźniki produktu

Liczba wdrożonych programów polityki zdrowotnej, WLWK (C3P7)

Wskaźnik obejmuje liczbę wdrożonych programów polityki zdrowotnej istotnych z punktu widzenia potrzeb zdrowotnych regionu. Metodyka szacowania wskaźnika nie budzi wątpliwości. Słusznie założono, że wieloletnie, kompleksowe i wielosektorowe działania wymagają zaangażowania adekwatnych środków finansowych. Biorąc pod uwagę liczbę osób objętych programem 12 500, wynikającą z następnego wskaźnika produktu „Liczba osób objętych programem polityki zdrowotnej”, średni koszt jednostkowy na osobę wynosi 3 543 PLN. Uwzględniając zakres planowanych działań oraz efektywność kosztową można stwierdzić, że trafnie oszacowano liczbę programów do zrealizowania na poziomie dwóch.

Liczba osób objętych programem polityki zdrowotnej, WLWK (C3P6)

Wskaźnik obejmuje osoby objęte programami polityki zdrowotnej współfinansowanymi z EFS+. W metodyce szacowania wskaźnika przyjęto podobne kryteria, jak we wskaźniku powyżej, czyli wieloletni czas realizacji, kompleksowość i wielosektorowość oraz średni koszt programu na osobę. Trafnie odniesiono się do znanych już danych kosztowych dotyczących kompleksowego programu rehabilitacji kardiologicznej.

Liczba przedsiębiorstw/pracodawców objętych wsparciem w zakresie adaptacji środowiska pracy do szczególnych potrzeb pracowników, w tym eliminowania zdrowotnych czynników ryzyka w miejscu pracy, WLWK (C3P5)

Wartość docelowa wskaźnika została oszacowana z zastosowaniem metody wykorzystującej historyczne średnie koszty z projektów realizowanych w ramach poddziałania 5.4.2 RPO WP (konkurs z 2017 r. z naborem dedykowanym eliminowaniu czynników ryzyka w miejscu pracy). Zastosowany do wyliczeń poziom historycznych średnich kosztów został doszacowany mnożnikiem wynikającym z uwzględnienia indeksu cen CPI. Wartość pośrednia wskaźnika została natomiast oszacowana na podstawie historycznego tempa realizacji liczebnie bardziej wiarygodnych przedsięwzięć z działań 2.1 i 2.2 RPO WP.

Nie wykazano żadnych założeń celowościowych w zakresie kształtowania wskaźnika, ani w obszarze zarządzania efektywnością docelową interwencji, ani w zakresie zarządzania niskim historycznym tempem rozpoczynania projektów, wpływającym na wartość wskaźnika pośredniego (co może być jednak traktowane jako procedura ostrożnościowa).

Zastosowana metoda nie budzi wątpliwości w obszarze osiągalności zaplanowanych wartości dla lat 2024 oraz 2029. Natomiast w obliczu faktu, że dane historyczne nie pochodzą w całości z przedsięwzięć porównywalnych na zasadach jeden do jednego (tzn. nie do końca sytuacja odzwierciedla pozycję "business as usual", brakuje wcześniejszych doświadczeń,

dane mają charakter pogładowy), a wartość wskaźnika pośredniego została oszacowana na niskim poziomie, konieczny będzie pogłębiony monitoring stopnia osiągnięcia wskaźnika.

Wskaźniki rezultatu

Liczba osób znajdujących się w lepszej sytuacji na rynku pracy 6 miesięcy po opuszczeniu programu, CR 06

Do wskaźnika wliczane są osoby zatrudnione, które otrzymały wsparcie z EFS+ i które przeszły z niepewnego do stabilnego zatrudnienia lub z niepełnego zatrudnienia do pełnego zatrudnienia, lub zmieniły stanowisko pracy na wymagające wyższych kompetencji / umiejętności / kwalifikacji, wiążące się z większą odpowiedzialnością lub otrzymały awans lub podwyższenie wynagrodzenia powyżej rocznej stopy inflacji płac w kraju, sześć miesięcy po zakończeniu udziału w programie EFS+.

Wskaźnik ten należy rozumieć jako zmianę statusu zatrudnienia w sześć miesięcy po opuszczeniu programu w stosunku do sytuacji w momencie przystąpienia do interwencji EFS+. Wartość wskaźnika oszacowano na poziomie 855 osób. Metodologia szacowania wskaźnika nie budzi wątpliwości.

Liczba osób, które w wyniku realizacji wsparcia z zakresu outplacementu/adaptacji środowiska pracy podjęły pracę lub kontynuowały zatrudnienie

Przy szacowaniu wartości docelowej wskaźnika zastosowano dwie metody, których rezultaty zostały następnie porównane. W obu przypadkach dane historyczne pochodziły z projektów realizowanych w ramach poddziałania 5.4.2 RPO WP i wyłonionych w konkursie w 2017 r. z naboru dedykowanego eliminowaniu czynników ryzyka w miejscu pracy. Pierwsze zastosowane podejście polegało na obliczeniu kosztu jednostkowego wsparcia jednej osoby raportowanej w ramach monitorowanego wskaźnika „Liczba osób, które po opuszczeniu programu podjęły pracę lub kontynuowały zatrudnienie” oraz uwzględnieniu indeksu cen CPI, a następnie odniesieniu wyniku do alokacji w ramach kodu interwencji 144 „Działania na rzecz zdrowego i dostosowanego środowiska pracy uwzględniające zagrożenia dla zdrowia i obejmujące m.in. promocję aktywności fizycznej”. W drugim przypadku przyjęte zostało założenie o liczbie przedsiębiorstw, którym należy udzielić wsparcia i pomnożono przez historycznie notowaną średnią liczbę pracowników na przedsiębiorstwo. Z uzyskanych podobnych wartości ostrożnościowo przyjęto wartość nieco niższą. Metoda i jej rezultaty wydają się uzasadnione, a poziomy osiągalne.

Czy przyjęty indykatywny podział alokacji FEP wg rodzajów interwencji (obszary interwencji, forma finansowania, terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne, dodatkowe tematy EFS+) jest adekwatny do zaplanowanego zakresu wsparcia? Czy zaproponowany podział alokacji FEP wymaga modyfikacji?

Na realizację celu w części dotyczącej aktywnego i zdrowego starzenia się alokowano kwotę w wysokości 14 mln EUR, w całości przeznaczoną na mechanizmy dotacyjne i jeden kod

interwencji (147 „Działania zachęcające do aktywnego i zdrowego starzenia się”). Przyjęty poziom alokacji obejmuje finansowanie działań założonych do realizacji w tym obszarze – długofalowych programów polityki zdrowotnej oraz eliminowanie zdrowotnych czynników ryzyka w miejscu pracy i nie budzi zastrzeżeń.

Na realizację CS 4 (d) w części dotyczącej adaptacyjności alokowano kwotę prawie 10,2 mln EUR, w całości przeznaczoną na mechanizmy dotacyjne i jeden kod interwencji (144 „Działania na rzecz zdrowego i dostosowanego środowiska pracy uwzględniające zagrożenia dla zdrowia i obejmujące m.in. promocję aktywności fizycznej”). Alokacja w możliwym zakresie wychodzi naprzeciw potrzebom związanym z obszarem interwencji. W stosunku do CS 4 (d) w zakresie adaptacyjności należy jedynie rozważyć zastosowanie kodu 146 „Wsparcie na rzecz przystosowywania pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian”, wydaje się, że lepiej dostosowanego do obecnie deklarowanego zakresu wsparcia. Alternatywnie, jak to już zostało zasygnalizowane powyżej, możliwe jest także ukierunkowanie opisu obecnego zakresu wsparcia, aby był bardziej zgodny z kodem interwencji 144.

Tabela 16 Rekomendacje i zalecenia dotyczące CS 4 (d)

Rekomendacje:

- 1) Brzmienie i numeracja wskaźników przedstawione w projekcie FEP pochodzą z wcześniejszych niż WLWK EFS+ z września 2021 roku wersji dokumentu, istnieje zatem konieczność ich dostosowania do obecnych wymogów (Wskaźniki);
- 2) Włączenie dodatkowego wskaźnika rezultatu „Liczba osób, które w wyniku realizacji wsparcia z zakresu outplacementu/adaptacji środowiska pracy podjęły pracę lub kontynuowały zatrudnienie” (w obecnie obowiązującym brzmieniu) (Wskaźniki).

Zalecenia:

- 1) Usunięcie odniesienia do sytuacji w zakresie stosowania przez przedsiębiorstwa rozwiązań typu outplacement z podsumowania uzasadnienia diagnostycznego (Strategia programu);
- 2) Opis zakresu wsparcia powinien zostać uspojniony z zastosowanym kodem interwencji (144 lub 146) w zależności od preferowanego ukierunkowania wsparcia (Planowane rodzaje działań).

Źródło: opracowanie własne

5.4.4 CS 4 (f) Wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami

Czy zaproponowane uzasadnienia diagnostyczne wymagają uzupełnienia i/lub modyfikacji?

Diagnoza ma charakter bardzo syntetyczny, lecz przeważająco trafny, jest też spójna z diagnozą zawartą w SRWP 2030 i w RPS w zakresie edukacji i kapitału społecznego⁶⁹.

W odniesieniu do edukacji przedszkolnej jako problem trafnie zdefiniowano niewystarczającą jej dostępność, jest to jednak tylko część problemu. Właściwym wyzwaniem jest niewystarczający poziom udziału dzieci w edukacji przedszkolnej, którego przyczyną jest m. in. niewystarczająca dostępność, ale także przekonania rodziców i opiekunów na temat tego, czy edukacja przedszkolna jest właściwym wyborem dla ich dzieci.

Częstkowo została ujęta kwestia różnorodności uczniów i wynikających z niej zróżnicowanych szans edukacyjnych i specyficznych potrzeb. Wspomniano o niezadowalającym poziomie kompetencji uczniów, ale nie o zróżnicowaniu (m. in. w skali regionu, międzyszkolnym i wewnątrzszkolnym) osiągnięć mierzonych wynikami egzaminów zewnętrznych, które ma znaczenie dla ukierunkowania wsparcia.

W kontekście edukacji włączającej wskazano na takie czynniki, jak specjalne potrzeby edukacyjne (SPE), w tym uczniów z niepełnosprawnościami i o szczególnych osiągnięciach nazywani uzdolnionymi. Warto zauważyć, że edukacja dla wszystkich (dawniej nazywana edukacją włączającą) w rozumieniu przyjmowanym w UE jest definiowana z perspektywy szerokiego spektrum przesłanek dla podejmowania działań wzmacniających włączenie uczniów do edukacji na równych prawach. Przesłanki te, będące czynnikami ryzyka wykluczenia, to m.in. SPE (w tym niepełnosprawności), płeć, pochodzenie etniczne i nierówności społeczne, a edukacji dla wszystkich przyświecają wartości niedyskryminacji i zindywidualizowanego podejścia do uczniów (więcej na ten temat w dalszej części).

Czy w trafny i realny sposób określono w FEP planowany zakres wsparcia w poszczególnych priorytetach i celach szczegółowych?

Czy cele polityki, priorytety i cele szczegółowe FEP wynikają z diagnozy i wyzwań rozwojowych regionu?

Zakres wsparcia w ramach CS 4 (f) jest przeważająco trafny. Poniżej wskazano kilka obszarów, w których może zostać uzupełniony lub może być zwiększona jego synergia.

⁶⁹ Ilekroć w analizach dotyczących CS 4 (f) znajduje się odwołanie do RPS chodzi o RPS w zakresie edukacji i kapitału społecznego, przyjęty uchwałą nr 757/271/21 Zarządu Województwa Pomorskiego z dnia 29 lipca 2021 r.

Edukacja przedszkolna

Uwzględnienie promocji edukacji przedszkolnej świadczy o tym, że twórcy FEP zmierzają w istocie do zwiększenia udziału dzieci w edukacji przedszkolnej, a nie tylko do zwiększenia dostępu do niej, chociaż nie wynika to z diagnozy zawartej w FEP. W ocenie ewaluatora warto, by promocja edukacji przedszkolnej była obowiązkowym, a nie dodatkowym elementem projektów w tych gminach, w których poziom udziału dzieci w edukacji przedszkolnej jest niski, np. poniżej średniej krajowej.

W odniesieniu do dostępności miejsc edukacji przedszkolnej należy podkreślić, że składa się na nią nie tylko istnienie miejsc, ale także ich dostępność komunikacyjna i dostępność bez względu na bariery związane np. z niepełnosprawnością. Jednocześnie tworzenie przedszkoli w każdej miejscowości, nawet małej, byłoby kosztowne. Warto więc doprecyzować zakres wsparcia tak, by zaakcentować możliwość tworzenia alternatywnych form wychowania przedszkolnego, a także rozważyć finansowanie dowozu dzieci „autobusami przedszkolnymi” pod opieką tych samych nauczycielek, z którymi dzieci będą miały zajęcia w placówce.

Kształtowanie kompetencji kluczowych uczniów

Do szczególnych wyzwań w tym zakresie należą niezadowalająca jakość nauczania matematyki⁷⁰, deficyt kompetencji w zakresie rozumienia i tworzenia informacji oraz kompetencji osobistych i społecznych. Na poziomie FEP, jednakże pozostawiono zapisy o charakterze ogólnym, pozwalające uszczegółowić zakres wsparcia uczniów na podstawie diagnozy organu prowadzącego, i jest to słuszne podejście, zgodne z zasadą pomocniczości.

Kolejnym wyzwaniem w oświacie jest odchodzenie nauczycieli, spowodowane systemowymi trudnościami w wykonywaniu tego zawodu. Może ono zostać dodatkowo nasilone przez zwolnienia części nauczycieli, jeżeli liczba godzin dydaktycznych zostanie zwiększona (według nauczycieli, dyrektor szkoły, by zapewnić wymaganą liczbę godzin jednemu nauczycielom, będzie musiał zwolnić innych⁷¹). Działania związane z podnoszeniem kwalifikacji zawodowej nauczycieli (w tym zdobycie kwalifikacji umożliwiających uczenie nowego zawodu) zawarte są w opisie przedsięwzięcia strategicznego „Regionalne wsparcie szkół i placówek oświatowych”. Warto w tym celu przeprowadzić pogłębioną diagnozę i prognozę deficytów kadry dla poszczególnych przedmiotów na poziomie lokalnym.

W zakresie tworzenia sieci referencyjnych szkół i placówek oświatowych warto zwrócić uwagę na zapis „studentów kierunków pedagogicznych”. Ponieważ do zawodu nauczyciela przygotowują się też studenci innych kierunków, można uzupełnić w następujący sposób: „studentów kierunków pedagogicznych i studentów innych kierunków odbywających specjalizację nauczycielską”.

⁷⁰ Por. np.: Karpiński M., Zambrowska M., Nauczanie matematyki w szkole podstawowej, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2015

⁷¹ O zwolnieniach, jako potencjalnej konsekwencji zmian zasad wynagradzania nauczycieli, wypowiadają się nauczyciele (w mediach społecznościowych) i reprezentujące ich związki zawodowe – porównaj np.: [Manifestacja ZNP 9.10.2021](#) (dostęp 14.10.2021), [Wspólne stanowisko KSOiW NSZZ „Solidarność”, Forum – Oświata i ZNP](#) (dostęp 14.10.2021)

Edukacja włączająca

W naszej ocenie warto doprecyzować wymagania odnośnie treści i form wsparcia dla uczniów i nauczycieli w ramach przedsięwzięcia strategicznego „Regionalnego wsparcia szkół i placówek oświatowych” tak, aby prowadziło do lepszego dopasowania edukacji do różnorodności uczniów – czy to różnorodności ze względu na możliwości identyfikowane ze zdrowiem i sprawnością, czy różnorodność etniczną, czy różnice płci, czy też pozostałe przesłanki. Wprawdzie do takich wymagań odnoszą się zasady horyzontalne – równości płci i zakazu dyskryminacji wraz z zasadą dostępności – ale praktyka pokazuje, że beneficjenci mają zbyt dużą skłonność do wypełniania tych zasad w sposób bardzo powierzchowny i sprowadzania ich do kwestii dostępu do udziału w projektach. Proponujemy doprecyzowanie wymagań po to, by we wszystkie działania prowadzone z uczniami, zmierzające do rozwoju ich kompetencji kluczowych, były wpisane metody zapewniające, że wszyscy uczniowie bez względu na swoje szczególne cechy będą mogli równie wiele wynieść z zajęć, oraz, by przy okazji uczenia się określonych zagadnień, uczniowie rozwijali w sobie także zrozumienie dla różnorodności (szczególnie tej w ich własnej grupie i szkole), docenienie jej i umiejętność współpracy z osobami różnymi od nich samych.

Warto przeformułować zapisy FEP, by wesprzeć edukację włączającą istotnie dla wszystkich mających potrzeby wynikające z różnorodności kulturowej. Zapis *uczniów powracających z zagranicy i uczniów cudzoziemców* warto zastąpić np. zapisem *uczniów niemających kompetencji językowych lub innych kompetencji kluczowych niezbędnych do uczestnictwa w edukacji na poziomie odpowiednim do ich wieku, lub uczniów, dla których język polski nie jest ojczystym, oraz uczniów, którzy nie opanowali wymagań podstawy programowej na poziomie odpowiednim do ich wieku wskutek wcześniejszej nauki w zagranicznym systemie oświaty lub wskutek braku nauki szkolnej*, dzięki czemu wsparciem mogłyby zostać objęte np. dzieci romskie.

W odniesieniu do „Regionalnego wsparcia szkół i placówek oświatowych” proponujemy rozszerzenie o działania wzmacniające kompetencje międzykulturowe uczniów, w tym świadomość i dostrzeganie wartości tradycji i kultur zarówno specyficznych dla regionu, jak i wnoszonych przez cudzoziemców i mniejszości narodowe i etniczne, jak również rozwijanie pozytywnego stosunku do różnorodności wynikającej z czynników innych niż kulturowe, w tym różnorodności ze względu na płeć, sprawność, poglądy i inne przesłanki. W praktyce oznaczałoby to, że projekty realizowane w ramach „Kształtowania kompetencji kluczowych uczniów” zawierałyby m. in. edukację o różnorodności kulturowej i pomoc w pokonywaniu barier wynikających z różnic. W hipotetycznym projekcie można sobie wyobrazić szereg działań np. takich jak edukacja o kulturze kaszubskiej i nauka języka kaszubskiego, nauka o tradycjach pozostałych podregionów Pomorza, poprawa wizerunku i zintegrowania ze społecznością szkolną uczących się w szkole dzieci ukraińskich, indyjskich czy romskich oraz poznawanie ich kultury przez społeczność szkolną, jak również nauka języka polskiego dla dzieci, dla których polski nie jest językiem ojczystym (np. dzieci cudzoziemców i dzieci

romskich), oraz zajęcia wyrównawcze dla dzieci niezależnie od tego, czy są przychodzącymi z zagranicznych systemów oświaty Polakami (dziećmi reemigrantów), czy cudzoziemcami.

Proponowane zmiany mogą zarazem stanowić część „działań na rzecz równości, integracji i niedyskryminacji”, których opis ma być uzupełniony na dalszym etapie prac nad FEP – proponujemy, by takie działania nie sprowadzały się tylko do realizacji zasad horyzontalnych równości, niedyskryminacji i dostępności na poziomie dostępu do projektów, lecz by były wpisane w istotę wsparcia np. w taki sposób, jak zarekomendowano.

Wsparcie uczniów szczególnie uzdolnionych

Należy pozytywnie ocenić wsparcie w ramach przedsięwzięcia strategicznego „Zdolni z Pomorza”, w tym diagnozę, wsparcie działań lokalnych i regionalnych, a także wspomaganie szkół, nauczycieli, rodziców i opiekunów, w tym poprzez placówki zajmujące się koordynacją i doradztwem. Szansa na pełne wykorzystanie możliwości wsparcia tkwi w ich koordynacji i komplementarności. W szczególności istotne jest przyjęcie założenia, że każdy uczeń ma pewne zdolności i zainteresowania – choć nie każdy na tyle, by było zasadne dodatkowe wsparcie. Niemniej ważne jest zapewnienie, by dostęp do diagnozy uzdolnień, zainteresowań i potrzeb był powszechny – tak w przypadku, gdy uczeń i uczennica wykazuje się szczególnymi osiągnięciami, jak i gdy ma trudności, oraz gdy wydaje się „przeciętny”.

W związku z tym, że przedsięwzięcie będzie miało charakter otwarty, należy zadbać o jego powszechną promocję, także wśród rodzin uczniów. Ponadto warto, by wsparcie obejmowało udrożnienie kanałów komunikacji i wsparcia pomiędzy poziomem szkoły a poradni oraz podmiotów zapewniających wsparcie na poziomie np. regionalnym – w tym to zaplanowane dla uczniów „zdolnych”.

Należy też mieć świadomość, że część uczniów „zdolnych” posiada owe zdolności dzięki odziedziczonemu kapitałowi społecznemu i intelektualnemu, a także otrzymuje ciągłe wsparcie od swoich rodziców np. w formie płatnych zajęć pozalekcyjnych – niektórzy mieliby możliwość rozwijania swoich zainteresowań nawet bez udziału w programie, tym samym ich udział rodzi ryzyko tzw. jałowej straty (ang. deadweight). Z tego względu sugerujemy, by w rekrutacji uczniów do wsparcia dla „Zdolnych z Pomorza” wprowadzić kryterium społeczne preferujące uczniów z uboższym zapleczem ekonomicznym, obok diagnozy kompetencji i badania zainteresowań.

Inicjatywy w obszarze edukacji pozaformalnej i nieformalnej

W ramach CS 4 (f) w zakresie rozwoju kompetencji kluczowych uczniów przewidziano działania w obszarze edukacji pozaformalnej i nieformalnej. W projekcie FEP nie zostały one na razie uszczegółowione, dlatego proponujemy wzięcie pod uwagę następujących rozwiązań:

- aby zapewnić komplementarność inicjatyw z projektami wspierającymi edukację formalną, proponujemy, by tematyka inicjatyw była skoncentrowana na rozwijaniu

kompetencji przekrojowych wykraczających poza podstawę programową, a zwłaszcza kompetencji miękkich, o których rozwijanie w szkole jest najtrudniej. Proponujemy więc, by projekty obejmowały obligatoryjnie co najmniej dwie spośród następujących kompetencji wymienionych w Zaleceniu Rady z dnia 22 maja 2018 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie:

- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie przedsiębiorczości.

Ponadto inicjatywy mogłyby obejmować, jedynie w powiązaniu z rozwijaniem kompetencji wymienionych powyżej:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji – w zakresie wykraczającym poza objęty podstawą programową z języka polskiego, a skoncentrowanym na przeciwdziałaniu dezinformacji;
 - kompetencje cyfrowe – w zakresie wykraczającym poza podstawę programową;
 - kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii – w zakresie wykraczającym poza podstawę programową kształcenia ogólnego i zawodowego;
 - kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.
- inicjatywy te mogłyby być realizowane w ewentualnej współpracy lub partnerstwie ze szkołami i placówkami edukacyjnymi (np. użyczenie sali), ale co do zasady projektodawcami nie byłyby organy prowadzące szkoły, lecz podmioty niezależne od systemu oświaty. Jeżeli wejdzie w życie projektowana zmiana w prawie oświatowym, zgodnie z którą zajęcia pozalekcyjne prowadzone przez podmioty zewnętrzne będą mogły się odbyć tylko pod warunkiem pozytywnego zaopiniowania programu i materiałów dydaktycznych przez kuratora, to przyjęcie, że inicjatywy w zakresie edukacji pozaformalnej i nieformalnej będą realizowane przez podmioty niezależne od systemu oświaty poprawi bezpieczeństwo planowania tych inicjatyw i ułatwi ich realizację;
 - uwzględnienie RLKS/NGO jako realizatora działań związanych z edukacją pozaformalną i nieformalną, zwłaszcza kompetencje społeczne, osobiste, obywatelskie oraz w zakresie świadomości i ekspresji kulturowej.

Rozwój szkolnictwa branżowego

Planowany zakres wsparcia można ocenić zdecydowanie pozytywnie. Szczególnie korzystnymi aspektami są: koncentracja na branżach kluczowych oraz umożliwienie uczniom nabywania dodatkowych kwalifikacji zawodowych (a więc nie tylko kompetencji, ale również formalnych kwalifikacji) i rozwijania kompetencji kluczowych.

Należy zaznaczyć, że pojęcie „szkoły branżowe” obejmuje szkoły branżowe I stopnia (dawniej zasadnicze szkoły zawodowe) i szkoły branżowe II stopnia (dawniej technika uzupełniające),

ale nie obejmuje pięcioletniego technikum. Zgodnie z intencjami twórców Programu, wsparcie ma również objąć technika, więc rekomendujemy zmianę zapisu na „szkolnictwo zawodowe” lub „edukację zawodową i zawodowe kształcenie ustawiczne” oraz na „szkoły i placówki kształcenia zawodowego”.

Jest ważne, by branże kluczowe były określone w perspektywie długookresowego rozwoju, bo minie co najmniej 5-10 lat zanim w szkołach zostaną uruchomione nowe zawody lub kształcenie w istniejących zostanie ulepszone, a absolwenci wejdą na rynek pracy. Co więcej, jest ważne, by pracowali oni w branżach, które będą wówczas miały potencjał długotrwałego rozwoju. Warto przy tym pamiętać o zawodach potrzebnych w każdej branży, np. zajmujących się obsługą informatyczną, księgową, handlową czy sprzedażą.

Chociaż Poddziałanie 3.2.1 RPO WP „Jakość edukacji ogólnej” nie wyklucza wsparcia uczniów szkół kształcenia zawodowego, to w rzeczywistości, jak wynika z analizy treści skróconych opisów projektów, szkoły kształcenia zawodowego nie były objęte projektami tego poddziałania. Może to oznaczać, że dla osób decyzyjnych w szkołach i organach prowadzących rozwijanie kompetencji kluczowych uczniów szkół kształcenia zawodowego ma niski priorytet. Być może wynika to z niedostatków świadomości na temat zmian społeczno-gospodarczych i oczekiwań pracodawców, z którymi wiąże się rosnące zapotrzebowanie na kompetencje kluczowe. Kompetencje te są także ważne, by móc w pełni uczestniczyć w życiu społecznym – dlatego są one nazywane kluczowymi. Ich rozwijanie może zabezpieczyć przyszłych absolwentów przed takimi zjawiskami, jak funkcjonalny analfabetyzm (14,6% piętnastolatków ma niski poziom rozumienia czytanego tekstu⁷²), podejmowanie nieprzemyślanych decyzji finansowych i wpadanie w długi, uleganie dezinformacji np. w sprawach ochrony zdrowia czy kształtowanie postaw sprzecznych z zasadami równości szans i niedyskryminacji. Tymczasem uczniowie szkół branżowych mają znacznie niższe kompetencje kluczowe od swoich rówieśników z pozostałych szkół. Jeśli będzie istniała taka możliwość, należy poszerzyć o ten aspekt działania realizowane w ramach przedsięwzięcia strategicznego „Kształtowanie sieci szkół zawodowych na Pomorzu – etap II”.

Szkolnictwo wyższe

W tytule celu 4 (f) wymieniono szkolnictwo wyższe. Zgodnie z linią demarkacyjną nie ma ono być wspierane z EFS+ w ramach programów regionalnych. Jak wskazuje dokument pt. „Linia demarkacyjna. Podział interwencji i zasad wdrażania krajowych i regionalnych programów operacyjnych w perspektywie finansowej na lata 2021-2027”, „Indywidualne odstępstwa od generalnych zasad demarkacji na etapie programowania możliwe są jedynie w wyjątkowych sytuacjach, gdy taka potrzeba wynika ze specyfiki, bądź celów danego programu operacyjnego. W przypadku programów regionalnych, odstępstwa są uzgadniane w kontrakcie programowym”. Jednocześnie w „Stanowisku Zarządu Województwa

⁷² M. Sitek, E. B. Ostrowska (red.). PISA 2018. Czytanie, rozumienie, rozumowanie. Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych, 2019

Pomorskiego do projektu Kontraktu Programowego dla Województwa Pomorskiego⁷³ postulowano powrót do zapisu *Program Regionalny nie wspiera projektów wskazanych w linii demarkacyjnej do wsparcia w programach krajowych, z zastrzeżeniem odstępstw wskazanych w załączniku nr 4 do Kontraktu*. Działania na rzecz doktorantów zawarte w Programie są ściśle związane ze specyfiką i celami Programu, z jego regionalnym charakterem, jak i spójne z działaniami na rzecz innowacyjności. W opinii Ewaluatora należy zatem podjąć negocjacje o zapisanie takiego odstępstwa od linii demarkacyjnej w wyżej wskazanym załączniku nr 4 i o realizację tych działań w ramach Programu.

Czy wybór planowanych operacji o znaczeniu strategicznym w FEP jest trafny z punktu widzenia realizacji zapisów Programu?

Działania w ramach CS 4 (f) bezpośrednio wpisują się w pięć przedsięwzięć strategicznych, określonych w RPS. Zaplanowane przedsięwzięcia strategiczne można uznać za trafnie zaplanowane i spójne z Programem – FEP powstawał w ścisłej koordynacji z RPS, więc kwestia ta nie budzi wątpliwości.

Czy trafnie zidentyfikowano główne grupy docelowe w poszczególnych priorytetach i celach szczegółowych FEP?

Do grup docelowych należą: dzieci biorące udział w edukacji przedszkolnej, uczniowie szkół podstawowych i ponadpodstawowych, nauczyciele, instruktorzy praktycznej nauki zawodu, psychologowie i pedagodzy szkolni, dyrektorzy szkół i placówek oświatowych, pracownicy organów prowadzących, rodzice/opiekunowie prawni, doktoranci, pracodawcy.

Identyfikacja grup docelowych (osób) jest kompleksowa i w dużej mierze trafna. Zwraca uwagę niewymienienie wśród grup docelowych pracowników instytucji wspomagania pracy szkoły, w tym psychologów i pedagogów pracujących w poradniach psychologiczno-pedagogicznych i pracowników placówek doskonalenia nauczycieli. Ewentualne ich uwzględnienie zależy od planowanej roli w projektach. Jeżeli mieliby tylko realizować działania w projektach, np. prowadzić szkolenia, doradztwo itp., to pominięcie ich wśród grup docelowych byłoby trafne. Jeżeli jednak mieliby korzystać ze wsparcia, to powinni się znaleźć wśród grup docelowych. Zapisy te należy zweryfikować tak, aby doskonalenie pracowników instytucji wspomagania pracy szkoły było możliwe.

W katalogu grup docelowych nie wymieniono studentów, choć są oni grupą docelową przedsięwzięcia strategicznego „Referencyjne szkoły i placówki oświatowe województwa pomorskiego”. Jeżeli możliwe będzie uwzględnienie w Programie takiego odstępstwa od linii demarkacyjnej, zgodnie ze wskazaną powyżej rekomendacją, należy uwzględnić tę grupę.

⁷³ Załącznik do uchwały nr 514/255/21 Zarządu Województwa Pomorskiego z dnia 1 czerwca 2021 r.

Czy przyjęty zestaw wskaźników (produktu i rezultatu) jest kompletny z punktu widzenia zakresu wsparcia przewidzianego w FEP? Czy wymaga on uzupełnienia i/lub modyfikacji?

Do monitorowania efektów wsparcia udzielanego w ramach CS 4 (f) przyjęto zestaw 9 wskaźników produktu i 6 wskaźników rezultatu. Wszystkie zostały zaczerpnięte z WLWK EFS+ i stanowią znaczącą większość wskaźników, jakie w WLWK EFS+ przewidziano dla CS 4 (f).

W ocenie ewaluatora wybór wskaźników jest trafny. Jedyną kwestią do przemyślenia byłoby uzupełnienie listy o wskaźnik produktu PLFCO04 „Liczba uczniów i słuchaczy szkół i placówek kształcenia zawodowego objętych wsparciem (osoby)”. Wskaźnik ten jest adekwatny do zakresu wsparcia planowanego w ramach przedsięwzięcia „Kształtowanie sieci szkół zawodowych na Pomorzu – etap II”, mającego obejmować zróżnicowane formy wsparcia bezpośredniego dla uczniów – nie tylko staże, ale także zajęcia wspierające zdobywanie przez nich dodatkowych kompetencji zawodowych i kluczowych oraz kwalifikacji zawodowych. Dodatkowo, monitorując zarówno liczbę uczniów uczestniczących w stażach uczniowskich, jak i ogólną liczbę uczniów objętych wsparciem, IZ FEP będzie mogła obliczyć iloraz wskaźników i tym samym monitorować odsetek stażystów wśród ogółu wspartych uczniów.

Zaplanowanie monitorowania zarówno ogólnej liczby wspartych uczniów, jak i stażystów/praktykantów wśród nich, pozwoli formułować i monitorować realizację wymagań dotyczących minimalnego odsetka stażystów wśród ogółu uczniów uczestniczących w projekcie. Można je formułować, gdyż wykazano korzystny wpływ udziału w stażach i praktykach na losy zawodowe uczniów szkół kształcenia zawodowego, w porównaniu do uczniów, którzy korzystali tylko z innych form wsparcia niż staże/praktyki⁷⁴. Jednocześnie jest ważne, by takie wymagania były ustalone na osiągalnym poziomie. Jak wynika z ewaluacji mid-term RPO WP, część beneficjentów miała trudności w osiągnięciu planowanych liczb stażystów i praktykantów⁷⁵. W określeniu ambitnych, ale realistycznych wymagań może być pomocne sprawdzenie, przy jakich liczbach stażystów/praktykantów i przy jakim ich odsetku wśród ogółu wspartych uczniów szkół beneficjenci zgłaszali we wnioskach o płatność problemy w osiągnięciu planowanych liczb stażystów/praktykantów.

Czy sposób szacowania wartości docelowych wskaźników w FEP jest poprawny i czy realne jest osiągnięcie przyjętych wartości docelowych wskaźników dla 2024 r. i 2029 r.?

Z raportu metodycznego wynika, że twórcy Programu na potrzeby opracowania wartości docelowych wskaźników przyjęli kurs EUR równy 4,45 PLN. Poniższe analizy zostały przeprowadzone przy założeniu, że w długim okresie kurs EUR względem złotego utrzyma się na poziomie zbliżonym do kursu, jaki obowiązywał w okresie szacowania wskaźników. Założenie to nie musi zostać spełnione.

⁷⁴ Zub, M., Penszko, P., Piekutowski, J., Sitek, M. i in. (2021) Ewaluacja wsparcia realizowanego w obszarze edukacji w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. III raport końcowy. Warszawa: Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej

⁷⁵ Evalu i Ecorys Polska (2020) Ewaluacja mid-term postępu rzeczowego realizacji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020. Gdańsk: Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego

Wskaźniki produktu

Liczba dofinansowanych miejsc wychowania przedszkolnego, WLWK (C5P2)

Metodyka szacowania wskaźnika została oparta o określeniu kosztu utworzenia jednego miejsca wychowania przedszkolnego w RPO WP, skorygowanego o indeks cen i jest ona poprawna. Po przemnożeniu kosztu jednostkowego przez przyjętą wartość docelową otrzymujemy kwotę 172,2 tys. PLN. stanowiącą niemal całość alokacji na kod interwencji 148 (172,4 tys. PLN. przy kursie EUR równym 4,45). Zgodnie z FEP, w ramach kodu 148 „Wsparcie na rzecz wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem (z wyłączeniem infrastruktury)” mają być realizowane trzy rodzaje wsparcia: tworzenie nowych miejsc edukacji przedszkolnej, doskonalenie nauczycieli oraz dodatkowe zajęcia dla dzieci.

W Raporcie metodycznym szacowania wartości wskaźników zapisano uwarunkowanie „kontynuacja dotychczasowego wsparcia edukacji przedszkolnej”, ale należy zwrócić uwagę na różnice związane z preferowanym rodzajem wsparcia. Jak wynika z analizy zapisów SzOOP RPO WP i dokumentacji konkursowej, w Działaniu 3.1 mogły być realizowane dwa typy projektów, w tym jeden dotyczący tworzenia nowych miejsc edukacji przedszkolnej oraz tworzenie nowych miejsc nie było premiowane. W FEP położono znacznie większy nacisk na tworzenie miejsc edukacji przedszkolnej – zaplanowano, że będzie to kryterium stosowane jako preferencja. Jeżeli takie rozwiązanie zostanie utrzymane (wcześniej w tym rozdziale zaproponowano jego modyfikację, tj. podział naborów na dotyczące i niedotyczące tworzenia nowych miejsc), to można sądzić, że większa niż w bieżącym programie część wydatków zostanie przeznaczona na tworzenie nowych miejsc edukacji przedszkolnej, dlatego do oszacowania podziału alokacji nie może być wprost wykorzystana wiedza o tym, jaką część wydatków w projektach RPO WP przeznaczono na tworzenie nowych miejsc, a jaką na zajęcia i doskonalenie.

Liczba dzieci objętych w ramach programu dodatkowymi zajęciami zwiększającymi ich szanse edukacyjne w edukacji przedszkolnej, WLWK (C5P1)

Metodologia szacowania wartości docelowej, analogiczna, jak w przypadku liczby miejsc wychowania przedszkolnego, byłaby poprawna w przypadku utrzymania proporcji wydatków na zajęcia dodatkowe dla dzieci w stosunku do wydatków na pozostałe formy wsparcia. Chociaż jednak można przyjąć, że koszty prowadzenia zajęć wzrosną nie bardziej niż to wynika z zastosowania indeksu korygującego, to w związku z planowanym premiowaniem tworzenia nowych miejsc wychowania przedszkolnego można oczekiwać, że udział nakładów na zajęcia dodatkowe będzie zmniejszony. W związku z tym również w przypadku tego wskaźnika występuje ryzyko, że wartość docelową określono na zbyt wysokim poziomie.

Liczba uczniów objętych wsparciem w Programie, WLWK (C5P3)

Do obliczenia wartości docelowej wskaźników dotyczących liczb uczniów i nauczycieli, którzy zostaną objęci wsparciem, twórcy Programu wykorzystali podział alokacji na kod interwencji 149 „Wsparcie na rzecz szkolnictwa podstawowego i średniego (z wyłączeniem infrastruktury)” na różne typy szkół. Wartość docelową wskaźnika określono na 117 000 uczniów. Wartość ta jest trafna, zważywszy na szacunkowy charakter kosztów jednostkowych. Natomiast w toku realizacji Programu istotne będzie monitorowanie rzeczywistych kosztów jednostkowych celem ustalenia, czy wartości docelowe wskaźników będą wymagały korekty.

Liczba dzieci/uczniów o specjalnych potrzebach rozwojowych i edukacyjnych, objętych wsparciem, WLWK (C5P8)

Wartość docelową wskaźnika ustalono na 9 000. Jak wynika z definicji z WLWK, w ramach tego wskaźnika będzie liczona łącznie liczba uczniów objętych wsparciem w zakresie edukacji włączającej i uczniów szczególnie uzdolnionych. Przy przyjętym podziale alokacji i kosztach jednostkowych można stwierdzić, że środków wystarczy na wsparcie 3 252 uczniów w ramach edukacji włączającej i 4 947 uczniów szczególnie uzdolnionych, to jest łącznie 8 199 uczniów. Mając na uwadze przytoczone dane należy zwrócić uwagę na to, że przyjęta wartość docelowa jest wysoka – jeżeli koszty jednostkowe nie okażą się niższe, to może nie wystarczyć alokacji na osiągnięcie przyjętej wartości. Dlatego sugerujemy obniżenie wartości docelowej do 8 199 osób.

Liczba uczniów uczestniczących w stażach uczniowskich, WLWK (C5P4)

Wartość docelową wskaźnika oszacowano na 9 800 uczniów. W Raporcie metodycznym szacowania wartości wskaźników przyjęto koszt jednostkowy dotyczący wsparcia ucznia zawodowego – 5 tys. PLN. W ramach tego wsparcia uczniowie m.in. kierowani są na staże zawodowe. Koszt ten następnie skorygowano o indeks cen CPI, otrzymując koszt jednostkowy na poziomie 5 640 PLN. Po podzieleniu alokacji przez wartość jednostkową można stwierdzić, że środków powinno wystarczyć na wsparcie 9 805. Przyjęta wartość docelowa jest więc trafna, jeżeli zostanie utrzymana proporcja kosztów staży (dawniej – staży i praktyk) do kosztów pozostałych form wsparcia, takich jak: zajęcia mające prowadzić do zdobywania kwalifikacji zawodowych, kompetencji zawodowych i kompetencji kluczowych.

Liczba przedstawicieli kadry szkół i placówek systemu oświaty objętych wsparciem w Programie, WLWK (C5P5)

Przyjęto, że wsparciem zostanie objętych 17 900 przedstawicieli kadry szkół i placówek systemu oświaty. Można sądzić, że zdecydowaną większość uczestników będą stanowili nauczyciele, a mniejszość – osoby niebędące nauczycielami, w tym pracownicy organów prowadzących szkoły. Jeżeli jednak przeanalizować przedstawiony w Raporcie metodycznym szacowania wartości wskaźników podział alokacji samego tylko kodu interwencji 149

między rodzaje wsparcia oraz między uczniów i nauczycieli, to po przemnożeniu alokacji przez koszty jednostkowe otrzymujemy następujące liczby nauczycieli, na wsparcie których powinno wystarczyć środków w ramach: szkół referencyjnych – 1 071 nauczycieli; w edukacji włączającej – 8 107; wsparcia edukacji ogólnej i pozaformalnej – 4 985, zawodowej w zakresie wsparcia Departamentu Edukacji i Sportu – 304, a w zakresie wsparcia organów prowadzących – 1 786 oraz; wsparcia uczniów szczególnie uzdolnionych – 554. Łącznie daje to 16 805 osób. Należy rozważyć korektę wartości docelowej do 16 805 osób lub wskazać sposób oszacowania liczby 17 900.

Liczba przedstawicieli kadry szkół i placówek systemu oświaty objętych wsparciem z zakresu edukacji włączającej, WLWK (C5P11)

Przyjęto, że wsparciem z zakresu edukacji włączającej będzie objętych 8 700 nauczycieli. Po przemnożeniu przyjętej wartości jednostkowej przez alokację w części przeznaczoną dla nauczycieli, otrzymujemy 8 107. Jeżeli więc zostanie utrzymane założenie o podziale alokacji i o wysokości kosztu jednostkowego, to można sądzić, że wartość docelowa wskaźnika okaże się za wysoka. Sugerujemy rozważenie obniżenia wartości docelowej wskaźnika do 8 107 osób.

Liczba szkół i placówek systemu oświaty objętych wsparciem, WLWK (C5P6)

Do wskaźnika wliczane są objęte wsparciem szkoły, przedszkola i inne placówki systemu oświaty. Wartość docelową określono na 1 165 podmiotów.

W odniesieniu do przedszkoli, koszt jednostkowy wsparcia placówki obliczono jako koszt jednostkowy wsparcia w RPO WP, skorygowany o indeks cen CPI. Dzielenie alokację przez koszt jednostkowy otrzymano liczbę 215 przedszkoli. Według obliczeń ewaluatora: $172\,308\,935 \text{ PLN} / 797\,000 \text{ PLN} = 216,2$. Ważna jest jednak nie tyle różnica dotycząca 1 sztuki, ile fakt, że w FEP został położony większy niż w RPO WP nacisk na tworzenie nowych miejsc edukacji przedszkolnej. Należy więc się spodziewać, że udział wydatków na tworzenie nowych miejsc wśród ogółu wydatków projektowych będzie wyższy. A jako że jest to kosztowne wsparcie, preferowanie tworzenia nowych miejsc edukacji przedszkolnej może spowodować wzrost kosztu jednostkowego wsparcia w przeliczeniu na placówkę. W takim przypadku wartość docelowa w części dotyczącej placówek wychowania przedszkolnego byłaby oszacowana na zbyt wysokim poziomie. Proponujemy uwzględnienie współczynnika korygującego koszt jednostkowy średnio o 5% rocznie w latach 2022-2024, co daje koszt jednostkowy na poziomie 878 693 PLN, a zatem wartość docelową wskaźnika w przypadku przedszkoli należałoby obniżyć do 196 przedszkoli.

W odniesieniu do edukacji zawodowej podano, że w bieżącej perspektywie finansowej koszt jednostkowy wsparcia szkoły wynosił 564 tys. PLN, zatem można sądzić, że po korekcie o wskaźnik CPI będzie to 635 346 PLN i taki koszt jednostkowy przyjęto (choć takiej kwoty nie podano w raporcie metodycznym). Skoro założono wsparcie 40 szkół, to oznaczałoby, że przewidziano na ten cel 25 413 840 PLN. Natomiast w raporcie metodycznym szacowania

wartości wskaźników faktycznie alokacja na szkolnictwo zawodowe ma wynieść 67 mln PLN, z czego 50 mln PLN – w części dotyczącej organów prowadzących. Wynikałoby stąd, że na wsparcie szkół zostanie przeznaczona niewiele ponad połowa tej alokacji. Ewaluator nie zna założeń dotyczących podziału wsparcia edukacji zawodowej pomiędzy szkoły a inne podmioty, np. co do tego, czy do kosztów wsparcia szkół są wliczane koszty wsparcia bezpośredniego dla uczniów (zajęcia, kursy, staże) i nauczycieli (doskonalenie). Jeżeli na szkoły ma być przeznaczona całość alokacji na wsparcie edukacji zawodowej poprzez organy prowadzące, to przy przyjętym koszcie jednostkowym wartość docelowa na poziomie 40 szkół byłaby za niska.

W Raporcie metodycznym szacowania wartości wskaźników przy wyliczaniu wskaźnika dotyczącego edukacji ogólnej posłużono się kosztem jednostkowym określonym na podstawie podziałania 3.2.1 RPO WP, który po uwzględnieniu indeksu cen CPI wyniósł 318 tys. PLN. Koszt ten odniesiono do części alokacji z kodu interwencji 149, otrzymując iloraz wynoszący 900 szkół, co stanowi części wartości docelowej analizowanego wskaźnika. Nie podano, o jakiej części alokacji na kod interwencji 149 mowa. Skoro jednak zaplanowano wsparcie 900 szkół przy koszcie jednostkowym 318 tys. PLN, to znaczy, że brano pod uwagę alokację w wysokości 286,2 mln PLN. Kwoty tej nie uzyskujemy sumując części alokacji przeznaczonej na poszczególne rodzaje wsparcia. Jeżeli od całości alokacji na kod interwencji 149 odjąć kwoty na edukację zawodową oraz na szkoły referencyjne (które w Raporcie metodycznym wymieniono oddzielnie), to otrzymujemy 219,6 mln PLN. Kwota na wsparcie edukacji ogólnej powinna jednak być inna, bo po pierwsze – edukacja ogólna jest prowadzona również w szkołach kształcenia zawodowego, a w FEP będzie wspierana poprzez rozwijanie kompetencji kluczowych uczniów, a po drugie – wsparcie w zakresie edukacji włączającej jest adresowane zarówno do uczniów szkół kształcenia ogólnego, jak i zawodowego. Szacunkowa alokacja na wsparcie edukacji ogólnej powinna więc być wyższa od 219,6 mln PLN, ale nie mamy danych, by ocenić – jaka. Nie można więc ocenić trafności oszacowania docelowej liczby szkół w zakresie edukacji ogólnej.

Liczba doposażonych / wyposażonych szkół i placówek systemu oświaty, WLWK (C5P7)

Wartość docelową wskaźnika określono na poziomie 897 szkół i placówek. Przyjęcie, że odsetek szkół i placówek korzystających z doposażenia będzie analogiczny, jak w bieżącej perspektywie finansowej, jest poprawne.

W poniższej tabeli przedstawiono wyliczenia autora Raportu metodycznego szacowania wartości wskaźników (do kolumny c) i wyliczenia ewaluatora (kolumny d i e).

Tabela 17 Oszacowanie liczby doposażonych szkół i placówek

	a	b	c	d	e
Szkoła/placówka	Udział do wskaźnika dotyczącego doposażenia	Wartość docelowa	% do wartości pośredniej	Wartości docelowe podane dla wskaźnika "Liczba szkół i placówek systemu oświaty objętych wsparciem, WLWK (C5P6)"	Liczba szkół obliczona jako iloczyn a i d
przedszkola	100%	215	82%	215	215
edukacja ogólna	72%	640	86%	900	648
szkoły referencyjne	100%	10	86%	10	10
szkoły zawodowe	82%	32	63%	40	32,8
Ogółem		897		1165	905,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Raportu metodycznego szacowania wartości wskaźników

Z analizy wynika, że odsetki szkół, jakie zostaną doposażone, zostały obliczone nieprawidłowo w przypadku edukacji ogólnej i szkół zawodowych. Po przemnożeniu liczb szkół/placówek planowanych do objęcia wsparciem przez przyjęte odsetki i zsumowaniu wyników otrzymujemy 906 podmiotów.

Wskaźniki rezultatu

Liczba miejsc wychowania przedszkolnego, które funkcjonują przez co najmniej 24 miesiące po zakończeniu dofinansowaniu ze środków EFS+, WLWK (C5R6)

Dla tego wskaźnika w Raporcie metodycznym szacowania wartości wskaźników nie określono wartości docelowej.

Liczba uczniów, którzy nabyli kompetencje kluczowe lub umiejętności uniwersalne po opuszczeniu programu, WLWK (C5R1)

Wartość docelową ustalono na poziomie 91 260 osób. Wartość tę obliczono poprzez przemnożenie wartości wskaźnika produktu przez odsetek obliczony na podstawie danych monitoringowych z RPO WP. Przyjęte założenie i przeprowadzone na jego podstawie oszacowanie wartości docelowej można ocenić jako trafne.

Liczba przedstawicieli kadry szkół i placówek systemu oświaty, którzy uzyskali kwalifikacje po opuszczeniu programu, WLWK (C5R2)

Wartość docelową wskaźnika określono na poziomie 6 440 osób. Także w tym przypadku do obliczenia wartości docelowej wykorzystano odsetek otrzymany poprzez podzielenie osiągniętej wartości wskaźnika rezultatu przez wskaźnik produktu z RPO WP. Przyjęte założenie o posłużeniu się tym odsetkiem jest trafne. Natomiast będąca podstawą obliczeń wartość wskaźnika produktu budzi wątpliwości opisane wcześniej w tym rozdziale, dlatego nie można ocenić, czy wartość wskaźnika rezultatu została oszacowana prawidłowo.

Liczba przedstawicieli kadry szkół i placówek systemu oświaty, którzy uzyskali kwalifikacje z zakresu edukacji włączającej po opuszczeniu programu, WLWK (C5R4)

Wartość tę ustalono na poziomie 7 100. Także w tym przypadku posłużono się odsetkiem wyliczonym na podstawie danych monitoringowych z RPO WP, co jest trafnym podejściem. Natomiast z uwagi na to, że wskaźnik produktu jest w naszej ocenie przeszacowany, za taki uznajemy też wskaźnik rezultatu.

Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego objętych wsparciem w postaci staży uczniowskich, uczestniczących w kształceniu lub pracujących 6 miesięcy od ukończenia nauki, WLWK (C5R5)

Wartość docelową wskaźnika określono na poziomie 8 200. Została ona obliczona poprzez przemnożenie wartości docelowej wskaźnika produktu przez 84%, to jest odsetek uzyskany dla województwa pomorskiego w najnowszej edycji badania ewaluacyjnego dla bieżącej perspektywy finansowej⁷⁶. Warto jednak zwrócić uwagę, że wartość tego samego wskaźnika wyniosła 81% w okresie objętym pierwszym raportem częściowym, 79% w okresie objętym drugim raportem częściowym. Jako że nie możemy przewidzieć, jak będzie się kształtowała sytuacja osób młodych na rynku pracy w tak długim okresie, jakim jest nowa perspektywa finansowa, ale możemy przyjąć założenie, że jakość staży będzie zbliżona do dotychczasowej, proponujemy za podstawę do obliczenia wskaźnika przyjąć średnią z dotychczasowych odsetków, czyli 81,3%. W takim przypadku wartość docelowa wskaźnika rezultatu wyniosłaby 7 971.

Liczba szkół i placówek systemu oświaty wykorzystujących wyposażenie / wyposażenie do prowadzenia zajęć edukacyjnych, WLWK (C5R3)

Wartość docelową określono na 870 podmiotów. Do oszacowania wykorzystano odsetek szkół i placówek wykorzystujących wyposażenie i wyposażenie zgodnie z danymi monitoringowymi dla RPO WP. Wykorzystanie takiego odsetka jest trafne. Natomiast w związku z zastrzeżeniem do wartości wskaźnika produktu można stwierdzić, że wartość docelowa wskaźnika rezultatu jest nietrafna.

⁷⁶ Zub, M. (red.) Ewaluacja wsparcia realizowanego w obszarze edukacji w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. III Raport częściowy. Warszawa: Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej

Czy przyjęty indykatywny podział alokacji FEP wg rodzajów interwencji (obszary interwencji, forma finansowania, terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne, dodatkowe tematy EFS+) jest adekwatny do zaplanowanego zakresu wsparcia? Czy zaproponowany podział alokacji FEP wymaga modyfikacji?

Na realizację CS 4 (f) alokowano łączną kwotę 129,1 mln EUR – podobną do kwoty na analogiczne działanie z RPO WP, która wyniosła 130,1 mln EUR. Przy zastosowanym zakresie działań kwota wystarczy na zaspokojenie większości potrzeb.

Alokacja na CS 4 (f) została podzielona na trzy kody interwencji:

- 148 „Wsparcie na rzecz wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem (z wyłączeniem infrastruktury) – 38 721 109 EUR (30% alokacji);
- 149 „Wsparcie na rzecz szkolnictwa podstawowego i średniego (z wyłączeniem infrastruktury)” – 87 767 847 EUR (68% alokacji);
- 150 „Wsparcie na rzecz szkolnictwa wyższego (z wyłączeniem infrastruktury) – 2 581 407 EUR (2% alokacji).

Z punktu widzenia danych statystycznych i prognoz na przyszłość, należy rozważyć zwiększenie alokacji na kod 124 związany z kształceniem zawodowym. Już w województwie pomorskim wystąpiła w 2018 r. najwyższa liczba uczniów przypadających na nauczyciela w szkołach zasadniczych zawodowych (30,4; dla porównania w województwie łódzkim było to 17,8, a w podlaskim – 18,2), a według prognoz⁷⁷ sytuacja może jeszcze pogorszyć się w przyszłości. Szkolnictwo branżowe w trakcie pandemii COVID-19 dotknął kryzys większy niż inne typy szkół (trudność w przejściu na zajęcia online) i wymaga ono szczególnego wsparcia i rozwoju, zwłaszcza w branżach szczególnie istotnych dla rozwoju województwa (morska energetyka wiatrowa/offshore, energetyka jądrowa i wodorowa). Jednocześnie sytuacja w zakresie dostępności przedszkoli poprawia się sukcesywnie z roku na rok, także dzięki inwestycjom środków własnych samorządów, a zatem należy rozważyć zwiększenie alokacji na kod 149 do 95 mln EUR kosztem alokacji na kod 148 (obniżenie do 31 488 956 EUR).

Tabela 18 Rekomendacje i zalecenia dotyczące CS 4 (f)

Rekomendacje:

Weryfikacja przedsięwzięcia dotyczącego sieci referencyjnych szkół i placówek oświatowych pod kątem linii demarkacyjnej:

- 1) Zawarcie w kontrakcie programowym odstępstwa od linii demarkacyjnej w zakresie szkolnictwa wyższego;
- 2) Zmiana zapisu „szkoły branżowe” na „szkolnictwo zawodowe” lub „edukację zawodową i zawodowe kształcenie ustawiczne” oraz na „szkoły i placówki kształcenia zawodowego”, by wsparcie mogło objąć także technika (Planowane rodzaje działań).

⁷⁷ Por. Zub M. (red.), *Analiza społeczno-gospodarcza wraz z diagnozą obszarów interwencji EFS*, EVALU dla Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej, grudzień 2020, https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/media/98143/Analiza_spolgosp.pdf (dostęp: 10.10.2021)

Zalecenia:

- 1) Zweryfikowanie wartości docelowych wskaźników (Wskaźniki);
- 2) W zakresie edukacji przedszkolnej (Planowane rodzaje działań):
 - a. Zastąpienie uniwersalnego wymogu lub premiowania tworzenia nowych miejsc edukacji przedszkolnej – dwoma rodzajami wsparcia:
 - i. Dla obszarów, gdzie wskaźnik udziału dzieci w edukacji przedszkolnej jest niski – wsparcie, którego obligatoryjnym elementem będzie tworzenie nowych miejsc edukacji przedszkolnej oraz promocja edukacji przedszkolnej oraz opcjonalnie rozwiązania zwiększające dostępność, takie jak alternatywne formy edukacji przedszkolnej i dowóz dzieci;
 - ii. W ramach odrębnych naborów dla obszarów, gdzie wskaźnik udziału dzieci w edukacji przedszkolnej jest wysoki – wsparcie wykluczające tworzenie nowych miejsc i promocję edukacji przedszkolnej, ale obejmującej pozostałe zaplanowane typy wsparcia;
 - b. Ujęcie promocji edukacji przedszkolnej jako obowiązkowego, a nie dodatkowego elementu projektów w tych gminach, w których poziom udziału dzieci w edukacji przedszkolnej jest niski, np. poniżej średniej krajowej.
- 3) W zakresie edukacji włączającej (Planowane rodzaje działań):
 - a. Zastąpienie zapisu *uczniów powracających z zagranicy i uczniów cudzoziemców* np. zapisem *uczniów niemających kompetencji językowych lub innych kompetencji kluczowych niezbędnych do uczestnictwa w edukacji na poziomie odpowiednim do ich wieku, lub uczniów, dla których język polski nie jest ojczystym, oraz uczniów, którzy nie opanowali wymagań podstawy programowej na poziomie odpowiednim do ich wieku wskutek wcześniejszej nauki w zagranicznym systemie oświaty lub wskutek braku nauki szkolnej, dzięki czemu wsparciem mogłyby zostać objęte np. dzieci romskie;*
 - b. Zapewnienie ścieżki współpracy realizatora przedsięwzięcia „Pomorskie wsparcie edukacji włączającej” z przedsięwzięciem „Referencyjne szkoły i placówki oświatowe województwa pomorskiego” aby nauczyciele, w ramach dokształcania się w dziedzinie indywidualizacji pracy z uczniem, uczyli się również od placówek referencyjnych (np. staże, wizyty, sieć współpracy) dzielących się dobrymi praktykami w zakresie indywidualizacji
- 4) W zakresie wsparcia uczniów zdolnych (Planowane rodzaje działań):
 - a. Zapewnienie dostępu wszystkich uczniów do diagnozy potrzeb w zakresie

indywidualnych ścieżek edukacyjnych, w tym w zakresie szczególnych uzdolnień (porównaj rekomendację powyżej);

- b. Uwzględnienie wśród kryteriów udziału uczniów w projekcie m. in. kryterium społecznego (np. sytuacji materialnej), aby zwiększyć prawdopodobieństwo, że ze wsparcia skorzystają uczniowie, których rodziny nie mogłyby im zapewnić porównywalnego rozwoju z własnych środków.

5) W zakresie wsparcia szkolnictwa branżowego (do uwzględnienia na poziomie opisu przedsięwzięcia strategicznego):

- a. Wprowadzenie wymogu, by określony odsetek uczniów uczestniczących w projekcie korzystał ze wsparcia w zakresie rozwoju kompetencji kluczowych;
- b. Przeprowadzenie specjalnych działań informacyjno-promocyjnych adresowanych do pracowników organów prowadzących szkoły zawodowe i dyrektorów tych szkół, wskazujących na znaczenie rozwoju kompetencji kluczowych oraz wyjaśniających, że wsparcie to jest adresowane do szkół kształcenia zawodowego na równi ze szkołami kształcenia ogólnego;
- c. Uzupelnienie opisu formy wsparcia „uruchamianie dodatkowych zajęć rozwijających kompetencje kluczowe uczniów” tak by była do opisu w ramach „Regionalnego wsparcia szkół i placówek oświatowych”, ze szczególnym uwzględnieniem takich punktów, jak rozwój kompetencji cyfrowych, realizacja działań uwzględniających wyzwania cywilizacyjne i różnorodność w tym wielokulturowość (w podejściu podobnym jak proponowano w odniesieniu do „Regionalnego wsparcia...”), jak również doskonalenia nauczycieli przedmiotów zawodowych i niezawodowych w zakresie, kształtowania kompetencji kluczowych uczniów, indywidualizacji kształcenia, wykorzystania TIK i stosowania aktywizujących metod i technik nauczania;
- d. Rozszerzenie katalogu wskaźników o wskaźnik „Liczba uczniów i słuchaczy szkół i placówek kształcenia zawodowego objętych wsparciem (osoby)” (Wskaźniki);

6) W zakresie edukacji nieformalnej i pozaformalnej – wykorzystanie propozycji działań wskazanych w raporcie (Planowane rodzaje działań);

7) Zwiększenie alokacji na kod 149 (Wsparcie na rzecz szkolnictwa podstawowego i średniego (z wyłączeniem infrastruktury)) do 95 mln EUR kosztem alokacji na kod 148 („Wsparcie na rzecz wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem (z wyłączeniem infrastruktury)”) (obniżenie do 31 488 956 EUR).

Źródło: opracowanie własne

5.4.5 CS 4 (g) Wspieranie uczenia się przez całe życie, w szczególności elastycznych możliwości podnoszenia i zmiany kwalifikacji dla wszystkich, z uwzględnieniem umiejętności w zakresie przedsiębiorczości i kompetencji cyfrowych, lepsze przewidywanie zmian i zapotrzebowania na nowe umiejętności na podstawie potrzeb rynku pracy, ułatwianie zmian ścieżki kariery zawodowej i wspieranie mobilności zawodowej

Czy zaproponowane uzasadnienia diagnostyczne wymagają uzupełnienia i/lub modyfikacji?

W diagnozie do celu szczegółowego 4 (g), w obszarze wsparcia kadr systemu zdrowia zwrócono uwagę na takie wątki jak: potrzeba podjęcia działań wzmacniających potencjał kadrowy systemu ochrony zdrowia oraz profesjonalizacja kadr średniego szczebla umożliwiającą samodzielną opiekę nad pacjentem. Oba wątki zostały także zasygnalizowane w diagnozach do SRWP 2030 oraz RPS w zakresie bezpieczeństwa zdrowotnego i wrażliwości społecznej⁷⁸. Dodatkowo w diagnozie RPS zarysowano wątki dotyczące wprowadzenia czynników motywacyjnych dla kadry medycznej w zakresie ciągłego kształcenia i aktualizacji wiedzy, kluczową rolę Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego i pozostałych uczelni oraz kształcenie kadr na rzecz wdrażania nowatorskich rozwiązań. RPS, jako finansowany również z innych źródeł niż FEP, traktuje problem wsparcia kadr systemu zdrowia szerzej.

Uzasadnienie diagnostyczne w obszarze wsparcia pozostałych kadr (innych niż kadry systemu zdrowia) uwzględnia następujące, najważniejsze wątki:

- zaobserwowanego spadku udziału mieszkańców w kształceniu ustawicznym;
- konieczności dostosowania kwalifikacji mieszkańców do zmieniających się wymogów gospodarki;
- procesu starzenia się społeczeństwa z jego skutkami dla rynku pracy oraz w zakresie dostępności kadr świadczących usługi zdrowotne i społeczne;
- roli kadr sektorów kultury i turystyki w kreowaniu kapitału społecznego.

Wszystkie przedstawione wątki mieszczą się w głównych nurtach argumentacji na temat sytuacji i potrzeb rynku pracy przedstawionych w SRWP 2030 oraz RPS w zakresie gospodarki, rynku pracy, oferty turystycznej i czasu wolnego. Pogłębienie, ale i zawężenie wydziwisku zawartych tam analiz dotyczy natomiast przedstawionych koncentracji sektorowych na kadrach medycznych oraz kultury i turystyki.

⁷⁸ Ilekoć w analizach dotyczących CS 4 (g) znajduje się odwołanie do RPS chodzi o RPS w zakresie bezpieczeństwa zdrowotnego i wrażliwości społecznej, przyjęty uchwałą nr 755/271/21 Zarządu Województwa Pomorskiego z dnia 29 lipca 2021 r.

Czy w trafny i realny sposób określono w FEP planowany zakres wsparcia w poszczególnych priorytetach i celach szczegółowych?

Czy cele polityki, priorytety i cele szczegółowe FEP wynikają z diagnozy i wyzwań rozwojowych regionu?

Zakres wsparcia w obszarze dotyczącym kadr systemu ochrony zdrowia należy uznać za trafny. Obejmuje on wsparcie kadr systemu ochrony zdrowia w celu zatrzymania ich w regionie, w szczególności kształcenie podyplomowe i doskonalenie zawodowe profesjonalistów medycznych oraz działania zachęcające kadry państw trzecich do podjęcia pracy w województwie pomorskim. Należy jednak podkreślić, że planowany zakres działań w obecnym kształcie Linii demarkacyjnej jest przewidziany do realizacji na poziomie krajowym. Jednak w związku z problemami poruszonymi w diagnozie oraz toczącymi się negocjacjami Kontraktu programowego, słuszne jest ich uwzględnienie w interwencji FEP. W przypadku uzgodnienia odstępstwa od linii demarkacyjnej, na poziomie regionalnym możliwe będzie finansowanie tego rodzaju działań w FEP.

Podjęcie działań na poziomie województwa pomorskiego w obszarze kształcenia kadr systemu zdrowia jest istotne dla zwiększania jakości świadczonych usług zdrowotnych. Badanie ewaluacyjne pn. „Analiza potrzeb szkoleniowych personelu medycznego oraz pracowników wykonujących zawody niemedyckie w ramach systemu opieki zdrowotnej w Polsce” wskazuje, że pracownicy sektora zdrowia jako bariery udziału w szkoleniach wymieniają bariery finansowe, brak czasu, braki kadrowe, brak zastępstwa dla osoby szkolącej się, a także brak motywacji. Kształcenie kadr systemu ochrony zdrowia na poziomie regionalnym wydaje się też szczególnie ważne w kontekście planowanego utworzenia na terenie województwa pomorskiego centrów zdrowotnych zapewniających kompleksową opiekę.

Jeżeli chodzi o wsparcie pozostałych kadr to w ramach CS 4 (g) przewiduje się realizację rozbudowanej macierzy działań, obejmującej dziewięć typów działań oraz przedsięwzięcie strategiczne. W układzie pionowym działania zostały zidentyfikowane wokół grup docelowych (ogół dorosłych mieszkańców, osoby wykluczone, kadry wybranych sektorów), z dostosowanymi do charakterystyk tych grup typami wsparcia: instrument finansowy, Baza Usług Rozwojowych (BUR), konkursy. Taki system wsparcia uzupełniony został także w układzie poziomym o wskazane preferencje w zakresach potrzeb Inteligentnych Specjalizacji Pomorza i branż kluczowych dla gospodarki regionu oraz sektorów związanych ze środowiskiem, klimatem, energią, gospodarką o obiegu zamkniętym oraz biogospodarką. Dodatkowo wskazano na koncentrację na kompetencjach cyfrowych oraz partnerstwach projektowych. Wydaje się natomiast, że przydatne byłoby przedstawienie także horyzontalnej koncentracji na rozwoju potrzebnych w tak zasygnalizowanych branżach perspektywicznych umiejętności.

Powstała macierz zakresów i form wsparcia wychodzi naprzeciw potrzebom związanym z realizacją CS 4 (g). Zaplanowany zakres wsparcia należy uznać za trafny w obliczu wyników diagnoz i wyzwań rozwojowych regionu zidentyfikowanych w ramach SRWP 2030 oraz RPS.

W kontekście zamiaru realizacji przedsięwzięcia strategicznego „Pomorski Broker Zawodowy” do rozważenia pozostaje jedynie włączenie do zakresu dodatkowego typu wsparcia skierowanego na instytucjonalizację tej funkcji i adresowanego do podmiotów odpowiedzialnych za jej realizację. W obecnym ujęciu projekt FEP wskazuje na usługi, które będą realizowane niejako pod marką „Pomorski Broker Zawodowy”, nie adresując kwestii związanych z etapem start-upowym przedsięwzięcia.

Czy wybór planowanych operacji o znaczeniu strategicznym w FEP jest trafny z punktu widzenia realizacji zapisów Programu?

W tekście FEP opisującym CS 4 (g) pojawia się odniesienie do przedsięwzięcia strategicznego koordynowanego przez Samorząd Województwa Pomorskiego, wynikającego z RPS i dotyczącego koordynacji działań w zakresie podnoszenia kompetencji i kwalifikacji mieszkańców regionu do potrzeb nowoczesnej gospodarki („Pomorski Broker Zawodowy”), co jest w pełni spójne i trafne z punktu widzenia realizacji zapisów Programu.

Czy trafnie zidentyfikowano główne grupy docelowe w poszczególnych priorytetach i celach szczegółowych FEP?

W katalogu głównych grup docelowych wymieniono osoby dorosłe, które chcą z własnej inicjatywy podnieść lub zmienić swoje kwalifikacje. Szerokie potraktowanie grupy docelowej również uwzględnia kadry medyczne, co jest zasadne z punktu widzenia zadań przewidzianych do realizacji.

Czy przyjęty zestaw wskaźników (produktu i rezultatu) jest kompletny z punktu widzenia zakresu wsparcia przewidzianego w FEP? Czy wymaga on uzupełnienia i/lub modyfikacji?

Do monitorowania efektów wsparcia udzielanego w ramach CS 4 (g) proponuje się przyjęcie zestawu jednego wskaźnika produktu oraz dwóch wskaźników rezultatu. Kierunkowo żaden z proponowanych wskaźników nie budzi wątpliwości. Brzmienie i numeracja wskaźników przedstawione w projekcie FEP pochodzą jednak z wcześniejszych niż WLWK EFS+ z września 2021 roku wersji dokumentu, istnieje zatem konieczność ich dostosowania do obecnych wymogów. Poniższa analiza dotyczy wskaźników w brzmieniu z projektu FEP.

Czy sposób szacowania wartości docelowych wskaźników w FEP jest poprawny i czy realnie jest osiągnięcie przyjętych wartości docelowych wskaźników dla 2024 r. i 2029 r.?

Wskaźnik produktu

Liczba osób pracujących, łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek, objętych wsparciem w programie, CO 04

Wartość docelowa wskaźnika została oszacowana z zastosowaniem metody wykorzystującej historyczne średnie koszty z podobnych projektów realizowanych w ramach działania 5.5 RPO WP, a następnie w ramach przeglądu zarządczego porównana do średnich kosztów usług w systemie BUR z innych województw oraz do przewidywanego stopnia kosztochłonności związanego z poszczególnymi grupami docelowymi (zwłaszcza w odniesieniu do medyków). W stosunku do wartości pośredniej wykorzystana została historyczna wartość postępu osiągania wskaźnika.

Zastosowana metoda nie budzi wątpliwości w obszarze poprawności i osiągalności zaplanowanych wartości dla lat 2024 oraz 2029.

Wskaźniki rezultatu

Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu, CR 03

Na podstawie danych historycznych pochodzących z działania 5.5 RPO WP i dotyczących analogicznego wskaźnika oszacowany został (z uwzględnieniem konieczności wyodrębnienia z ogólnych sum, tych dotyczących osób pracujących) dotychczas notowany procentowy wskaźnik osiągania tego rezultatu. Posłużył on następnie do wyliczenia oczekiwanej liczby osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu jako 72% liczby osób pracujących, łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek, objętych wsparciem w programie.

Zastosowana metoda powoduje, że wartości - jako czyste ekstrapolacje historycznych wyników, wydają się osiągalne. Wątpliwość może budzić brak zasygnalizowania refleksji zarządczej nad wysokością wartości docelowej wskaźnika jako "celu" (ambitnego lub zachowawczego, uwzględniającego nauki z historycznych programów, inną strukturę grupy docelowej, pilność potrzeb itp.) w odróżnieniu od "oczekiwania". Rekomenduje się zatem oparcie argumentacji dotyczącej przyjętych wartości docelowych wskaźnika rezultatu na wynikach dokonanych analiz jakościowych i zarządczych.

Liczba osób znajdujących się w lepszej sytuacji na rynku pracy sześć miesięcy po opuszczeniu programu, CR 06

Do wyliczenia wartości docelowej wskaźnika przyjęto poziom 25% osiągnięty, zgodnie z wynikami badania ewaluacyjnego w ramach realizacji działania 5.5 RPO WP. Przyjmując historyczny poziom realizacji wskaźnika skomentowany został fakt, różnicy w strukturze grup docelowych, jednak nie zdecydowano się na zmianę wartości. Chociaż wydaje się, że wartość w związku z tym jest niedoszacowana, to można zrozumieć taką ostrożnościową procedurę, jeżeli nie pojawia się wola włączenia planowanej wartości wskaźnika do palety działań

mających na celu podnoszenie wymagań i oczekiwań wobec realizatorów interwencji. Również w przypadku tego wskaźnika rezultatu, rekomenduje się uzupełnienie zapisów zawartych w Raporcie metodycznym o charakterystykę dokonanych analiz zarządczych prowadzących do przyjęcia tak wyliczonej wartości.

Czy przyjęty indykatywny podział alokacji FEP wg rodzajów interwencji (obszary interwencji, forma finansowania, terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne, dodatkowe tematy EFS+) jest adekwatny do zaplanowanego zakresu wsparcia? Czy zaproponowany podział alokacji FEP wymaga modyfikacji?

Na realizację CS 4 (g) alokowano kwotę prawie 50,4 mln EUR, z czego 37,8 mln EUR przeznaczono na mechanizmy dotacyjne (01), a 12,6 mln EUR na wsparcie przez instrumenty finansowe: pożyczka (03), w ramach jednego kodu interwencji (151 „Wsparcie na rzecz kształcenia dorosłych z wyłączeniem infrastruktury”). Ogółem alokacja w możliwym zakresie wychodzi naprzeciw potrzebom związanym z obszarem interwencji. W pierwszej perspektywie finansowej, w której wdrażany będzie regionalny instrument podział pomiędzy dotacjami a IF (3:1) jest uzasadniony. Wyniki analizy ex ante instrumentów finansowych dla okresu 2021-2027 wskazują na potencjalny silny popyt oraz korzyści z zastosowania dwóch podstawowych mechanizmów (pożyczek bez ograniczeń w zakresie przedmiotu i formy kształcenia; oraz z przedmiotowym ograniczeniem do potrzeb wybranych branż), jednak na tym etapie powinny być traktowane jako nawiązujące do "dobrych praktyk" uzupełnienie instrumentów bezzwrotnych⁷⁹.

Tabela 19 Rekomendacje i zalecenia dotyczące CS 4 (g)

Rekomendacje:

- 1) Brzmienie i numeracja wskaźników przedstawione w projekcie FEP pochodzą z wcześniejszych niż WLWK EFS+ z września 2021 roku wersji dokumentu, istnieje zatem konieczność ich dostosowania do obecnych wymogów (Wskaźniki).

Zalecenia:

- 1) W opisie zakresu wsparcia dodanie horyzontalnej koncentracji na rozwoju potrzebnych umiejętności (Planowane rodzaje działań);
- 2) W kontekście zamiaru realizacji przedsięwzięcia strategicznego „Pomorski Broker Zawodowy” do rozważenia pozostaje włączenie do zakresu dodatkowego typu wsparcia skierowanego na instytucjonalizację tej funkcji (Planowane rodzaje działań);
- 3) Oparcie wartości docelowych wskaźników rezultatu na wynikach dokonanych analiz jakościowych i zarządczych (Wskaźniki).

Źródło: opracowanie własne

⁷⁹ Ocena ex ante możliwości wykorzystania instrumentów finansowych w ramach Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2030 – Etap 1. Analiza dotychczasowych doświadczeń, potencjału instytucjonalnego i zapotrzebowania, czerwiec 2021, s. 91-92

5.4.6 CS 4 (h) Wspieranie aktywnego włączenia społecznego w celu promowania równości szans, niedyskryminacji i aktywnego uczestnictwa, oraz zwiększanie zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji

Czy zaproponowane *uzasadnienia diagnostyczne wymagają uzupełnienia i/lub modyfikacji?*

W projekcie FEP w odniesieniu do CS 4 (h) wskazano następujące uzasadnienia diagnostyczne:

- obniża się poziom ubóstwa i bierności zawodowej, nadal jednak część społeczeństwa zagrożona jest marginalizacją społeczną. Szczególnie widoczne jest przedwczesne rezygnowanie seniorów z aktywności zawodowej, a także wciąż niewykorzystany w pełni potencjał osób z niepełnosprawnościami;
- pomimo nowych rozwiązań w postaci różnego rodzaju powszechnych świadczeń pieniężnych dostępnych bez kryteriów dochodowych, konieczny jest rozwój wsparcia w formie aktywnej integracji (praca socjalna, kontrakt socjalny i inne), szczególnie z uwzględnieniem potrzeb osób, które nie są beneficjentami wspomnianych świadczeń (osoby samotne, bezdzietne, seniorzy, imigranci);
- w wielu przypadkach brakuje jasnej demarkacji zadań pomiędzy systemem pomocy i integracji społecznej a systemem ochrony zdrowia, co wywołuje konflikty kompetencyjne. Szczególnie dotyczy to usług na rzecz osób długotrwale ciężko chorych, osób z niepełnosprawnościami lub w podeszłym wieku. Wsparcie skierowane do wyżej wskazanych grup udzielane jest równoległe przez instytucje medyczne (m.in. zakład opiekuńczo-leczniczy i zespół placówek oświatowych) oraz instytucje pomocy i integracji społecznej (m.in. domy pomocy społecznej (DPS)). Niezbędna jest zatem poprawa współpracy międzysektorowej w zakresie polityki społecznej;
- w zakresie profesjonalizacji systemu włączenia społecznego istotne będzie podnoszenie świadomości lub odpowiedzialności wszystkich członków społeczności o potrzebach osób wymagających szczególnego wsparcia np. seniorów czy osób z niepełnosprawnościami;
- inicjatywy, służące podnoszeniu aktywności społecznej mieszkańców Pomorza, podejmowane głównie przez NGO, są w dużej mierze nietrwałe, rozproszone i nie tworzą spójnego systemu.

Wskazane w FEP wątki zostały również ujęte w diagnozach do SRWP 2030 oraz RPS w zakresie bezpieczeństwa zdrowotnego i wrażliwości społecznej⁸⁰. Ich dobór należy uznać co do zasady za trafny w kontekście planowanego zakresu interwencji.

Pewne wątpliwości może budzić element diagnozy poświęcony podnoszeniu świadomości lub odpowiedzialności wszystkich członków społeczności o potrzebach osób wymagających

⁸⁰ Ilekróć w analizach dotyczących CS 4 (h) znajduje się odwołanie do RPS chodzi o RPS w zakresie bezpieczeństwa zdrowotnego i wrażliwości społecznej, przyjęty uchwałą nr 758/271/21 Zarządu Województwa Pomorskiego z dnia 29 lipca 2021

szczególnego wsparcia bowiem w CS 4 (h) nie zaplanowano żadnych działań o charakterze budowania świadomości.

Wydaje się, że brakuje uzasadnień diagnostycznych dotyczących promowania równości szans, niedyskryminacji. Wskazane nierówności w dokumencie dotyczą wieku (seniorzy), sytuacji materialnej oraz niepełnosprawności. Nie jest to pełny katalog nierówności – nie są wskazane nierówności związane np. z płcią, względnie - miejscem zamieszkania. Podczas wywiadów autorzy dokumentu wskazywali na problem z przygotowaniem i pogłębionym opisem w diagnozie, wskazując na ograniczenie liczby znaków w formularzach. Nierówność związana z położeniem terytorialnym częściowo została natomiast ujęta przy opisie planowanych działań - w zakresie aktywizacji społecznej i zawodowej, gdzie preferowane będą projekty realizowane na obszarach ponadprzeciętnego poziomu wykluczenia społecznego.

Czy w trafny i realny sposób określono w FEP planowany zakres wsparcia w poszczególnych priorytetach i celach szczegółowych?

Czy cele polityki, priorytety i cele szczegółowe FEP wynikają z diagnozy i wyzwań rozwojowych regionu?

Zakres wsparcia w ramach CS 4 (h) należy uznać za trafny, gdyż obejmuje on zasadnicze wymiary istotne z punktu widzenia aktywnego włączenia społecznego oraz zwiększania zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji.

Planowane są działania zarówno wspierające konkretne jednostki i ich rodziny, jak i podmioty realizujące działania na rzecz wskazanych grup (NGO, JST). Słusznie przewidziano działania o charakterze budującym i wzmacniającym cały sektor ekonomii społecznej w województwie. W realny sposób określono w FEP planowany zakres wsparcia.

Na poziomie planowanych działań w obszarze aktywizacji wskazano instrumenty wykorzystujące aktywizację społeczną, zawodową, edukacyjną i zdrowotną, co należy uznać za słuszne, gdyż pozwala na rozwijanie oferty i usług w formule zintegrowanej, w odniesieniu do grup docelowych. Jednocześnie wskazano wsparcie towarzyszące jako uzupełniające i komplementarne w stosunku do tych działań (nie doszczegółowiono charakteru i rodzaju tego wsparcia towarzyszącego).

Obszarem wymagającym uzupełnienia w FEP są „Działania na rzecz równości, integracji i niedyskryminacji”, z adnotacją, że będzie to uzupełnione na dalszym etapie prac. Konieczne wydaje się wskazanie tych działań oraz grupy docelowej. Przedstawiciele IZ wskazywali, że uzupełnienie będzie miało miejsce po etapie konsultacji i ewaluacji.

Zakres wsparcia przewidziany w ramach CS 4 (h) należy uznać za wynikający z diagnozy i wyzwań rozwojowych regionu. Wątkiem spośród podnoszonych w diagnozie, który nie znajduje swojego odzwierciedlenia w CS 4 (h) jest wątek dotyczący podnoszenia świadomości lub odpowiedzialności wszystkich członków społeczności o potrzebach osób

wymagających szczególnego wsparcia, bowiem w CS 4 (h) nie zaplanowano żadnych działań dotyczących działań o charakterze budowania świadomości.

Ponadto w diagnozie zwrócono uwagę na problem częstego braku wyraźnej demarkacji zadań pomiędzy systemem pomocy i integracji społecznej a systemem ochrony zdrowia oraz nakładanie się kompetencji m.in. zakładów opiekuńczo-leczniczych, zespołów placówek oświatowych i DPS. Na poziomie działań nie widać natomiast interwencji służących rozwiązaniu tego problemu. Sugeruje się rezygnację w diagnozie dotyczącej CS 4 (h) z tego problemu lub doprecyzowanie w FEP, jakie działania mają służyć rozwiązaniu problemu braku jasnego podziału pomiędzy systemami.

Czy wybór planowanych operacji o znaczeniu strategicznym w FEP jest trafny z punktu widzenia realizacji zapisów Programu?

W odniesieniu do CS 4 (h) nie przewidziano przedsięwzięć strategicznych natomiast przewiduje się realizację przedsięwzięć zintegrowanych – w tym zakresie działania w ramach aktywizacji społecznej i zawodowej będą bezpośrednio powiązane i będą mieć nadrzędny charakter w stosunku do interwencji prowadzonej w CS 4 (iii) oraz CS 5 (i), współfinansowanych ze środków EFRR.

Czy trafnie zidentyfikowano główne grupy docelowe w poszczególnych priorytetach i celach szczegółowych FEP?

W obszarze aktywizacji społecznej i zawodowej wyszczególniono następujące grupy/kategorie osób:

- seniorzy;
- osoby z niepełnosprawnościami;
- osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz osoby bierne zawodowo i ich rodziny.

W odniesieniu do obszaru ekonomii społecznej główną grupą docelową są podmioty ekonomii społecznej (PES). Jest to szeroka kategoria podmiotów – bazując na Krajowym Programie Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2023 roku. Ekonomia Solidarności Społecznej jako podmiot ekonomii społecznej zdefiniowano:

- spółdzielnia socjalna, o której mowa w ustawie z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych (Dz. U. z 2018 r. poz. 1205);
- jednostka reintegracyjna, realizująca usługi reintegracji społecznej i zawodowej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym;
- Centrum Integracji Społecznej (CIS) i Klub Integracji Społecznej (KIS);
- Zakład Aktywności Zawodowej i Warsztat Terapii Zajęciowej (WTZ), o których mowa w ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1172);
- organizacja pozarządowa lub podmiot, o którym mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2019 r. poz. 688);

- spółdzielnia, której celem jest zatrudnienie, tj. spółdzielnia pracy lub spółdzielnia inwalidów i niewidomych, działające w oparciu o ustawę z dnia 16 września 1982 r. - Prawo spółdzielcze (Dz. U. z 2018 r. poz. 1285, z późn. zm.);
- koło gospodyń wiejskich, o którym mowa w ustawie z dnia 9 listopada 2018 r. o kołach gospodyń wiejskich (Dz. U. poz. 2212, z późn. zm.);
- zakład pracy chronionej, o którym mowa w ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.⁸¹

Natomiast w ramach głównej grupy docelowej wskazane są osoby dotknięte/zagrożone ubóstwem i wykluczeniem społecznym oraz ich rodziny, członkowie społeczności marginalizowanych, pracownicy instytucji pomocy i integracji społecznej oraz organizacji pozarządowych, ośrodki wsparcia ekonomii społecznej, podmioty ekonomii społecznej. Wydaje się, że te dwa katalogi nie są tożsame, stąd propozycja, aby w grupie docelowej dodać i/lub wyszczególnić osoby z niepełnosprawnościami oraz seniorów.

Ponadto w FEP wskazano „Działania na rzecz równości, integracji i niedyskryminacji” przy zaznaczeniu, że będzie to uzupełnione na dalszym etapie prac. W uzupełnionym dokumencie konieczne będzie wskazanie tych działań oraz grupy docelowej.

Czy przyjęty zestaw wskaźników (produktu i rezultatu) jest kompletny z punktu widzenia zakresu wsparcia przewidzianego w FEP? Czy wymaga on uzupełnienia i/lub modyfikacji?

Do monitorowania efektów wsparcia udzielanego w ramach CS 4 (h) przyjęto zestaw czterech wskaźników produktu i sześciu rezultatu. Wszystkie wskaźniki zostały zaczerpnięte z WLWK EFS+. Żadne wskaźniki produktu i rezultatu nie budzą wątpliwości. Wskaźniki należy uznać za trafne i dobrze odnoszące się do wsparcia zaplanowanego w CS 4 (h).

Czy sposób szacowania wartości docelowych wskaźników w FEP jest poprawny i czy realne jest osiągnięcie przyjętych wartości docelowych wskaźników dla 2024 r. i 2029 r.?

Wskaźniki produktu

Liczba osób biernych zawodowo objętych wsparciem w programie, CO 03

Sposób szacowania wartości docelowej tego wskaźnika (9 500) jest poprawny i wydaje się realne osiągnięcie przyjętej wartości docelowej wskaźnika dla 2024 r. (4 000) i 2029 r. (5 700).

Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie, CO 10

Metoda szacowania tego wskaźnika była analogiczna jak powyższego. Sposób szacowania wartości docelowej tego wskaźnika (9 500) jest poprawny, osiągnięcie przyjętej wartości docelowej wskaźnika dla 2024 r. (2 700) i 2029 r. (4 000) jest realistyczne. Jedną uwagę - danymi stanowiącymi podstawę obliczeń były dane historyczne pochodzące z działania 6.1

⁸¹ Na podstawie Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2023 roku. Ekonomia Solidarności Społecznej, Monitor Polski z 2019 r. poz. 214

RPO WP. Wykorzystano dane na koniec 2018 i 2020 r. dotyczące alokacji oraz wartości wskaźników odnoszących się do grup docelowych: bezrobotnych, biernych zawodowo. Tu należy zwrócić uwagę na błąd – albo jest to literówka (powinny być osoby z niepełnosprawnością), albo wybrano niewłaściwą grupę.

Liczba osób powyżej 54 lat objętych wsparciem w programie, CO 06

Sposób szacowania wartości docelowej tego wskaźnika jest poprawny i wydaje się realne osiągnięcie przyjętej wartości docelowej wskaźnika dla 2024 r. (1 100) i 2029 r. (1 700).

Liczba podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem, WLWK (C7P1)

Sposób szacowania wartości docelowej tego wskaźnika (620 podmiotów ekonomii społecznej) jest poprawny i wydaje się realne osiągnięcie przyjętej wartości docelowej wskaźnika dla 2024 r. (360 PES) i 2029 r. (620 PES).

Wskaźniki rezultatu

Liczba osób poszukujących pracy po opuszczeniu programu, CR 01

Sposób szacowania wartości bazowej tego wskaźnika jest poprawny i wydaje się realne osiągnięcie przyjętej wartości docelowej wskaźnika dla 2029 r. (1 500).

Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu, CR 03

Sposób szacowania wartości bazowej tego wskaźnika jest poprawny (4 665) i wydaje się realne osiągnięcie przyjętej wartości docelowej wskaźnika dla 2029 r. (3 200).

Liczba osób pracujących, łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek, po opuszczeniu programu, CR 04

Sposób szacowania wartości bazowej tego wskaźnika jest poprawny (3 636) i wydaje się realne osiągnięcie przyjętej wartości docelowej wskaźnika dla 2029 r. (2 500).

Liczba osób pracujących, łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek, sześć miesięcy po opuszczeniu programu, CR 05

Sposób szacowania wartości bazowej tego wskaźnika jest poprawny (2 749) i wydaje się realne osiągnięcie przyjętej wartości docelowej wskaźnika dla 2029 r. (3 100).

Liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych, WLWK (C7R2)

Sposób szacowania wartości bazowej tego wskaźnika jest poprawny i wydaje się realne osiągnięcie przyjętej wartości docelowej wskaźnika dla 2029 r. (1 600).

Liczba osób pracujących po 24 miesiącach od uzyskania zatrudnienia w PS w ramach projektu, WLWK (C7R3)

W dokumencie brakuje metodyki szacowania, opisu uwarunkowań, danych historycznych, założeń oraz wartości docelowej ze względu na fakt, że obecnie nie ma danych historycznych – autorzy dokumentu wskazują, że dane zostaną uzupełnione.

Podsumowując, wskaźniki rezultatu nakierowane są na mierzenie efektów w zakresie aktywizacji zawodowej oraz tworzenia miejsc pracy w PES. Ze względu na cele interwencji w CS 4 (h) należy je uznać za trafne.

Czy przyjęty indykatywny podział alokacji FEP wg rodzajów interwencji (obszary interwencji, forma finansowania, terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne, dodatkowe tematy EFS+) jest adekwatny do zaplanowanego zakresu wsparcia? Czy zaproponowany podział alokacji FEP wymaga modyfikacji?

Na realizację CS 4 (h) przewidziano 32 267 591 EUR. Jeżeli chodzi o dziedziny interwencji to będą to „Metody integracji z rynkiem pracy oraz powrotu na rynek pracy osób znajdujących się w niekorzystnej sytuacji” (kod 153) - 22 587 314 EUR oraz „Wsparcie na rzecz ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych” (kod 138) - 9 680 277 EUR. Nie ma podstaw do kwestionowania tego podziału - powstał w oparciu o doświadczenia z poprzedniej perspektywy finansowej w obszarze aktywizacji i budowania sektora ekonomii społecznej.

Jeżeli chodzi o wymiar terytorialny, to większa część alokacji dla tego celu (ponad 22 mln EUR) ma być realizowana na terenie całego województwa (kod 33 - brak ukierunkowania terytorialnego). Nie budzi to wątpliwości, ze względu na fakt obecności zdiagnozowanych problemów na terenie całego województwa.

Część alokacji CS 4 (h) wydzielono na realizację działań w dzielnicach miejskich (kod 17) - 10 mln EUR. Jest to uzasadnione, ze względu na fakt, że dzielnice miejskie są obszarami ponadprzeciętnego poziomu wykluczenia społecznego.

Tabela 20 Rekomendacje i zalecenia dotyczące CS 4 (h)

Rekomendacje:

- 1) W diagnozie zwrócono uwagę na problem częstego braku wyraźnej demarkacji zadań pomiędzy systemem pomocy i integracji społecznej a systemem ochrony zdrowia. Na poziomie działań nie widać natomiast interwencji służących rozwiązaniu tego problemu. Sugeruje się rezygnację w diagnozie z tego problemu lub doprecyzowanie w FEP, jakie działania mają służyć rozwiązaniu tego problemu (Strategia programu).

Zalecenia:

- 1) Dodanie w grupie docelowej osób z niepełnosprawnościami oraz seniorów (wobec których planowane są działania) (Planowane rodzaje działań);
- 2) Uzupełnienie opisu „Działania na rzecz równości, integracji i niedyskryminacji” -

- wskazanie tych działań oraz grupy docelowej (Planowane rodzaje działań);
- 3) Dookreślenie działań na rzecz seniorów (analogicznie, jak to jest w wypadku osób z niepełnosprawnością) (Planowane rodzaje działań);
 - 4) Do wskaźnika „Liczba osób pracujących po 24 miesiącach od uzyskania zatrudnienia w PS w ramach projektu”, WLWK EFS+ (C7R3) brakuje metodyki szacowania, opisu uwarunkowań oraz danych historycznych i założeń – konieczność uzupełnienia (Wskaźniki).

Źródło: opracowanie własne

5.4.7 CS 4 (i) Wspieranie integracji społeczno-gospodarczej obywateli państw trzecich, w tym migrantów

Czy zaproponowane uzasadnienia diagnostyczne wymagają uzupełnienia i/lub modyfikacji?

W części diagnostycznej do CS 4 (i) podkreślono takie kwestie jak:

- znaczący napływ imigrantów w celach zarobkowych do województwa;
- konieczność integrowania imigrantów ze społecznościami lokalnymi (na wielu płaszczyznach);
- tworzenie im dobrych warunków życia tak, by chcieli tu pozostać, także przez zapewnienie dostępu do usług publicznych;
- konieczność rozwoju kompetencji pracowników JST (i ich jednostek organizacyjnych) do pracy z imigrantami.

To uzasadnienie do realizacji CS 4 (i) należy uznać za trafne i wystarczające. Jest też zgodne z zapisami z SRWP 2030 oraz RPS w zakresie bezpieczeństwa zdrowotnego oraz wrażliwości społecznej⁸².

Czy w trafny i realny sposób określono w FEP planowany zakres wsparcia w poszczególnych priorytetach i celach szczegółowych?

Czy cele polityki, priorytety i cele szczegółowe FEP wynikają z diagnozy i wyzwań rozwojowych regionu?

Zakres interwencji w CS 4 (i) został zakreślony szeroko, co umożliwi realizację bardzo różnorodnych działań na rzecz integracji imigrantów. Uwzględniono tu też kwestię zabezpieczenia podstawowych praw imigrantów (ochrona przed wyzyskiem i przemocą, zabezpieczenie schronienia), a także konieczność rozwoju kompetencji pracowników instytucji publicznych oraz potrzebę badania i monitorowania sytuacji imigrantów w województwie.

Zapisy te są co do zasady trafne, wydaje się jednak, że istnieje potrzeba ich pewnej modyfikacji tak, by uniknąć nieporozumień co do rodzaju wsparcia, jakie będzie finansowane

⁸² Wszystkie odwołania do RPS w ramach analizy dotyczącej CS 4 (i) odnoszą się do RPS w zakresie bezpieczeństwa zdrowotnego i wrażliwości społecznej, przyjętego uchwałą nr 758/271/21 Zarządu Województwa Pomorskiego z dnia 29 lipca 2021

w CS 4 (i). W obecnym kształcie zapisów użyto sformułowań mówiących o aktywizacji społeczno-zawodowej imigrantów (poprzez stosowanie instrumentów typowych dla aktywizacji społecznej, zawodowej, edukacyjnej i zdrowotnej). Takie same zapisy znajdujemy w CS 4 (h), co sugerowałoby, że interwencja (przynajmniej jej część) w obu obszarach, przedmiotowo będzie podobna, choć inna będzie jej grupa odbiorców. Wrażenie to wzmacnia jest także przez zestaw wskaźników rezultatu dla CS 4 (i), który skoncentrowano na monitorowaniu sytuacji odbiorców wsparcia na rynku pracy.

Tymczasem z wywiadów wynika, że nie taka jest intencja autorów FEP. CS 4 (i) ma być poświęcony lepszej integracji ze społecznością „gospodarzy”, w przeważającej mierze, pracujących już imigrantów, natomiast bierni zawodowo lub bezrobotni imigranci, mogą być wspierani w ramach CS 4 (h). Dlatego też warto przeformułować treść CS 4 (i) w taki sposób, by usunąć z nich odwołania do aktywizacji społeczno-zawodowej. W obszarze pomocy społecznej określenie to ma silny związek z działaniami na rzecz długotrwale bezrobotnych i biernych zawodowo osób. Zamiast tego można mówić po prostu o rozwoju różnego rodzaju działań i usług na rzecz poprawy funkcjonowania imigrantów w społeczeństwie przyjmującym.

Można też zastanowić się, czy wśród wymienionych form wsparcia nie uwzględnić także działań sprzyjających nawiązywaniu kontaktów i budowaniu więzi pomiędzy imigrantami a społecznością lokalną⁸³ lub też innej formy działania, która służyłaby oddziaływaniu również na postawy przedstawicieli społeczności lokalnej.

Zakres interwencji jest zgodny z diagnozą i wyzwaniem zawartymi w dokumentach strategicznych (SRWP 2030 i RPS), przy czym proponowana zmiana zwiększy spójność FEP z RPS (tam również położony jest akcent na integrację ze społecznością lokalną, dostęp do usług, nie zaś na aktywizację imigrantów).

Czy trafnie zidentyfikowano główne grupy docelowe w poszczególnych priorytetach i celach szczegółowych FEP?

Do głównych grup docelowych zaliczono: imigrantów dotkniętych/zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym i ich rodziny oraz pracowników instytucji publicznych. Można się zastanowić, czy nie zmodyfikować nieco tego zapisu w odniesieniu do grupy imigrantów na: *imigranci, w tym osoby dotknięte/zagrożone ubóstwem* itd. Duża część odbiorców działań nie musi być w tak trudnej sytuacji życiowej. Dodatkowo, jeśli zdecydowano, by realizować działania obliczone na zmianę postaw przedstawicieli społeczności „gospodarzy”, również i oni (mieszkańcy województwa) musieliby być wymienieni jako jedna z grup docelowych.

⁸³ Potrzeba taka została wyartykułowana w RPS, choć nie bezpośrednio w samym działaniu 2.2.3

Czy przyjęty zestaw wskaźników (produktu i rezultatu) jest kompletny z punktu widzenia zakresu wsparcia przewidzianego w FEP? Czy wymaga on uzupełnienia i/lub modyfikacji?

Wybór wskaźników produktu nie budzi wątpliwości. Natomiast zestaw wskaźników rezultatu, skupionych na pomiarze efektów w obszarze aktywizacji zawodowej, nie jest adekwatny do zaplanowanej interwencji. Jeżeli nie da się z nich zrezygnować (zgodnie z wytycznymi są przypisane do CS 4 (i)), należy je przynajmniej uzupełnić o inny wskaźnik(i), którym można by monitorować efekty interwencji. Wydaje się, że odpowiedni mógłby tu być wskaźnik zawarty w WLWK EFS+: „Liczba osób, których sytuacja społeczna uległa poprawie po opuszczeniu programu” PLHLCR01. Jest on wprowadzie przyporządkowany do CS 4 (I), ale po pewnych modyfikacjach i dookreśleniu, jakie efekty będą mierzone⁸⁴, w przypadku wspartych imigrantów, możliwy do zastosowania.

Czy sposób szacowania wartości docelowych wskaźników w FEP jest poprawny i czy realne jest osiągnięcie przyjętych wartości docelowych wskaźników dla 2024 r. i 2029 r.?

Wskaźniki produktu

Liczba osób obcego pochodzenia objętych wsparciem w programie, CO 12

Wartość wskaźnika oszacowano sięgając po dane z działania 6.1 RPO WP, za pomocą, których obliczono koszty jednostkowe działań o charakterze aktywizacji społeczno-zawodowej. Jak wskazano powyżej, wsparcie w ramach CS 4 (i) co do zasady będzie miało inny cel. Niemniej jednak wobec braku innych źródeł danych, trzeba uznać ten sposób prowadzenia wyliczeń za właściwy. Dodatkowo można się spodziewać, że część wsparcia w ramach CS 4 (i) będzie miała podobny charakter, co w działaniu 6.1 RPO WP np. usługi edukacyjne, wsparcie psychologiczne, doradztwo, co powinno zbliżyć do siebie koszty jednostkowe z obu interwencji.

Liczba objętych wsparciem podmiotów administracji publicznej lub służb publicznych na szczeblu krajowym, regionalnym lub lokalnym, CO 16

W metodyce nie zawarto informacji, w jaki sposób ustalono wartość wskaźnika. Z wywiadów wynika, że jest to wartość zaproponowana przez pełnomocniczkę ds. integracji imigrantów. Sposób szacowania i dane, na których się oparto, będą jeszcze weryfikowane przez autorów FEP.

Wskaźniki rezultatu

Tak, jak to zostało już zaznaczone, aktualne wskaźniki rezultatu nakierowane są na mierzenie efektów w zakresie aktywizacji zawodowej (dotyczą m.in. liczby osób pracujących, poszukujących pracy po zakończeniu udziału w programie). Ponieważ interwencja w CS 4 (i) będzie miała inne cele, zalecane jest usunięcie tych wskaźników. Jeśli to będzie niemożliwe,

⁸⁴ Może to być tylko część z efektów przyporządkowanych do wskaźnika, a więc może warto też będzie rozszerzyć tą listę. Na razie trudno to rozstrzygnąć, szczegółowe zasady weryfikacji efektywności społecznej (jak takie efekty należy rozumieć) zostaną dopiero opracowane i wskazane w odpowiednich wytycznych.

to trzeba zauważyć, że błędem jest szacowanie wartości wskaźników w oparciu o dane dotyczące efektywności zatrudnieniowej działania 6.1 RPO WP. Zważywszy na to, że odbiorcami CS 4 (i) są imigranci zarobkowi (co do zasady pracujący lub aktywnie poszukujący pracy) wartość wskaźników należy założyć na dużo wyższym poziomie niż to sugerują dane z tego działania RPO WP.

W przypadku przyjęcia wskaźnika „Liczba osób, których sytuacja społeczna uległa poprawie po opuszczeniu programu”, niewątpliwą trudność będzie stanowiło oszacowanie jego wartości. Wobec braku historycznych danych z podobnego wsparcia, można poprosić przedstawicieli organizacji działających na rzecz imigrantów, by spróbowali określić, jakiego współczynnika sukcesu (odsetka osób, któremu uda się pomóc) można się spodziewać po tego typu działaniach.

Czy przyjęty indykatywny podział alokacji FEP wg rodzajów interwencji (obszary interwencji, forma finansowania, terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne, dodatkowe tematy EFS+) jest adekwatny do zaplanowanego zakresu wsparcia? Czy zaproponowany podział alokacji FEP wymaga modyfikacji?

Na realizację celu alokowano kwotę w wysokości 8,1 mln EUR w całości przeznaczoną na mechanizmy dotacyjne i jeden kod interwencji (157 – działania na rzecz integracji społecznej obywateli państw trzecich). W ramach tej kwoty wyodrębniono ukierunkowanie terytorialne - instrument ZIT. Przeznaczono na niego 70% alokacji (5,6 mln EUR). Nie budzi to wątpliwości ze względu na koncentrację imigrantów w największych miastach regionu.

Tabela 21 Rekomendacje i zalecenia dotyczące CS 4 (i)

Rekomendacje: Brak

Zalecenia:

- 1) Rezygnacja z zapisów, które sugerują, że wsparcie w ramach CS 4 (i) będzie miało charakter aktywizacji społeczno-zawodowej (Planowane rodzaje działań);
- 2) Rozważenie, czy nie warto poszerzyć form wsparcia także o działania obliczone na kształtowanie postaw społeczności lokalnej przyjmującej imigrantów (Planowane rodzaje działań);
- 3) Rezygnacja z obecnego zestawu wskaźników rezultatu: są skupione na efektach zatrudnieniowych, nie są adekwatne do planowanej interwencji (Wskaźniki);
- 4) Wprowadzenie wskaźnika rezultatu: „Liczba osób, których sytuacja społeczna uległa poprawie po opuszczeniu programu” (Wskaźniki).

Źródło: opracowanie własne

5.4.8 CS 4 (k) Zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej

Czy zaproponowane uzasadnienia diagnostyczne wymagają uzupełnienia i/lub modyfikacji?

W diagnozie do celu szczegółowego 4 (k), do tej jego części, która odnosi się do usług społecznych, zawarto następujące wątki:

- za małą dostępność usług społecznych o charakterze środowiskowym, zwłaszcza dla osób niesamodzielnych;
- wyraźne zróżnicowanie terytorialne w zakresie dostępności usług społecznych;
- niezadawalająca jakość usług i potrzeba ich indywidualizacji (lepszego dostosowania do potrzeb konkretnych odbiorców);
- deficyty w zakresie liczebności oraz kompetencji kadr;
- potrzeba koordynacji usług zdrowotnych i społecznych;
- potrzeba deinstytucjonalizacji opieki (zwłaszcza nad osobami niesamodzielnymi).

Wszystkie te kwestie znajdują odbicie w odpowiednich zapisach diagnozy do SRWP 2030 oraz RPS w zakresie bezpieczeństwa zdrowotnego oraz wrażliwości społecznej⁸⁵. Należy je również uznać za trafne w kontekście planowanego zakresu interwencji w ramach CS 4 (k). Możemy jednak zaproponować dwie drobne poprawki, które mogą poprawić czytelność i spójność diagnozy z planowanym wsparciem w ramach CS 4 (k):

- warto zrezygnować w diagnozie z określenia *osoby niesamodzielne* na rzecz *osoby wymagające wsparcia w codziennym funkcjonowaniu* (to określenie jest już stosowane konsekwentnie w zamieszczonym dalej opisie CS 4 (k)). Warto też rozważyć umieszczenie w przypisie objaśnienia, o jaką grupę odbiorców tu chodzi⁸⁶;
- w zapisach diagnozy zamieszczonych bezpośrednio przy CS 4 (k), szczególnie podkreślone są kwestie związane z potrzebami i usługami dla osób wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu. Jest to słuszne, ponieważ w dużej mierze na tę grupę, będzie nakierowane wsparcie w CS 4 (k) oraz w korespondującym z nim CS

⁸⁵ Wszystkie odwołania do RPS w ramach analizy dotyczącej CS 4 (k) odnoszą się do RPS w zakresie bezpieczeństwa zdrowotnego i wrażliwości społecznej, przyjętego uchwałą nr 758/271/21 Zarządu Województwa Pomorskiego z dnia 29 lipca 2021 r.

⁸⁶ Można posłużyć się tu definicją zawartą w *Wytycznych w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020*. Dodatkowo można też wymienić (wybrane) podstawowe czynności dnia codziennego, odpowiednie informacja można znaleźć w raporcie: *Ocena potrzeb w zakresie rozwoju usług społecznych i infrastruktury społecznej w województwie pomorskim*, s. 58-59

4 (iii). Można jednak rozważyć, czy nie poszerzyć diagnozy o odpowiednie zapisy odnoszące się do potrzeb i stanu usług dla dzieci przebywających w pieczy zastępczej lub dorastających w rodzinach z problemami wychowawczo-opiekuńczymi. Z przeprowadzonych wywiadów wynika, że będzie to (prawdopodobnie) druga grupa odbiorców, na której w sposób szczególny skupi się interwencja w ramach CS 4 (k).

Trzeba też zauważyć, że w diagnozie do CS 4 (h) znalazł się zapis odnoszący się do konieczności lepszej współpracy i koordynacji usług pomiędzy sektorem pomocy społecznej i opieki zdrowotnej (w kontekście opieki instytucjonalnej dla osób wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu). Zapis ten merytorycznie przynależy do CS 4 (k), zatem powinien on tu zostać przeniesiony albo skreślony (podobny wątek znajduje się już w diagnozie do CS 4 (k)).

W diagnozie do CS 4 (k) w obszarze usług zdrowotnych zwrócono uwagę na takie wątki jak: potrzeba deinstytucjonalizacji usług zdrowotnych oraz rozwijania koordynowanej opieki zdrowotnej; nierówności w opiece nad osobami przewlekle chorymi, seniorami, osobami z niepełnosprawnościami. Wszystkie te wątki zostały także zasygnalizowane w diagnozach do SRWP 2030 oraz RPS. Aktualny dobór wątków należy uznać co do zasady za trafny w kontekście planowanego zakresu interwencji.

Czy w trafny i realny sposób określono w FEP planowany zakres wsparcia w poszczególnych priorytetach i celach szczegółowych?

Czy cele polityki, priorytety i cele szczegółowe FEP wynikają z diagnozy i wyzwań rozwojowych regionu?

Zakres wsparcia CS 4 (k) obejmuje najważniejsze rodzaje usług społecznych, jakie prowadzone są w ramach sektora pomocy społecznej. Są to też usługi, których potrzeba rozwoju jest jasno pokazana w takich dokumentach jak RPS oraz SRWP 2030. Stąd też zakres interwencji zapisany w CS 4 (k) należy uznać zasadniczo za trafny i wynikający z diagnozy potrzeb oraz wyzwań rozwojowych dla regionu. Można jednak wskazać kilka kwestii szczegółowych, które warto rozważyć i ewentualnego uzupełnienia/modyfikacji:

- w wymienionym katalogu usług, nie ma tych związanych z pracą z rodziną biologiczną (z osobami dorosłymi i rozwojem ich kompetencji rodzicielskich i opiekuńczych np. poprzez pomoc asystentów rodziny, grupy wsparcia, specjalistyczne poradnictwo). Należy rozważyć, czy w ramach FEP zasadne jest wspieranie tego typu usług i jeśli tak było, wskazane jest wprowadzenie odpowiedniego zapisu (rozumiemy, że możliwe jest skupienie się na innych typach interwencji)⁸⁷;

⁸⁷ Trzeba tu zaznaczyć, że przedstawiciele Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej (ROPS) wskazywali, że ten rodzaj wsparcia mieści się już w wymienionej w FEP ofercie wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży z rodzin/środowisk marginalizowanych, doświadczających problemów opiekuńczo-wychowawczych (np. poprzez placówki wsparcia dziennego, streetworking). Wydaje się jednak, że praca z rodziną ma szerszy zakres. Wprawdzie może być ona zapewniana także i przez placówki wsparcia dziennego (mogą one np. zatrudniać asystentów rodziny), jednak w większości przypadków jest ona raczej prowadzona przez inne podmioty (np. bezpośrednio przez ośrodki pomocy społecznej). Można też dodać, że również

- warto rozważyć, czy zapis o rozwoju mieszkalnictwa wspomaganego i chronionego nie poszerzyć także o *inne formy, alternatywne do opieki instytucjonalnej*. Podobne sformułowanie znajduje się w RPS i pozwala wesprzeć inne rozwiązania (np. rodzinne domy pomocy);
- według obecnych zapisów, wsparcie dla opiekunów faktycznych ma mieć charakter wytchnieniowy (chodzi tu zatem o rozwój takich samych usług, jak w punkcie (a), ich odbiorcą jest zarówno osoba zależna, jak i jej opiekun – przez jakiś czas, kto inny pełni opiekę). Można zastanowić się, czy w CS 4 (k) nie zapisać też innego wsparcia dla opiekunów np. psychologicznego albo odpowiednich szkoleń z zakresu opieki (są wymienione w RPS);
- w punkcie (h) można zastosować rozszerzający zapis, zaczerpnięty wprost z RPS: *Usługi animacja społeczności lokalnych, w tym rozwój oferty domów/klubów seniora, domów/klubów sąsiedzkich*. Miało to być tą zaletą, że infrastrukturę z punktu (f) CS 4 (iii) wiązałoby bezpośrednio i w sposób niepodlegający dyskusji z odpowiednimi usługami z CS 4 (k)⁸⁸.

W ramach CS 4(k) przewidziano również uzupełniające wsparcie na rozwój kompetencji pracowników sektora pomocy społecznej (zarówno publicznej, jak i po stronie NGO).

Jeżeli chodzi o obszar zdrowia to zakres wsparcia w ramach CS 4 (k) należy uznać za trafny, obejmuje wszystkie wymiary istotne dla zapewnienia równego dostępu do opieki zdrowotnej: realizacja spersonalizowanych usług zdrowotnych, w tym w ramach wsparcia środowiskowej opieki zdrowotnej, rozwój opieki długoterminowej, upowszechnienie opieki koordynowanej, wykorzystanie i upowszechnienie rozwiązań telemedycznych oraz wdrożenie standardów dostępności w podmiotach leczniczych. Przewidziany zakres działań wynika z diagnozy i wyzwań w regionie. Wynikiem podejmowanych działań będzie przeciwdziałanie fragmentaryzacji świadczeń, zapewnienie ciągłości leczenia oraz eliminacja luk w procesie dostarczania usług zdrowotnych. Wartością dodaną są korzyści wynikające z objęcia wszystkich mieszkańców województwa pomorskiego (z wyłączeniem grup wymienionych w CS 4 (d) w programami polityki zdrowotnej, między innymi takie jak: objęcie mieszkańców edukacją zdrowotną pacjentów, nacisk na profilaktykę oraz współpracę pomiędzy lekarzem a pacjentem, wykorzystanie ścieżek opieki zdrowotnej oraz drzew decyzyjnych, wdrożenie efektywnej struktury organizacyjnej. W skali województwa w konsekwencji przełoży się na tzw. efekt populacyjny, czyli na zdrowie mieszkańców regionu oraz obniżenie kosztów jednostkowych opieki nad pacjentem, a także wpłynie pozytywnie na indywidualne odczucia pacjenta.

w RPS wsparcie dla rodzin w zakresie pełnienia funkcji rodzicielskich jest wyraźnie wyodrębnione od oferty wsparcia dziennego dla dzieci.

⁸⁸ Przedstawiciele ROPS argumentowali, że zapisana w CS 4 (iii) infrastruktura domów sąsiedzkich ma swój odpowiednik w CS 4 (k) w postaci oferty wsparcia dziennego dla dzieci i seniorów. Wypada się z tym zgodzić, nie dla wszystkich czytelników może to być jednak jasne.

Czy wybór planowanych operacji o znaczeniu strategicznym w FEP jest trafny z punktu widzenia realizacji zapisów Programu?

W ramach CS 4 (k) w obszarze usług społecznych realizowane będą dwa przedsięwzięcia strategiczne:

- „Zintegrowany rozwój infrastruktury i usług społecznych w województwie pomorskim”;
- „Systemowe wsparcie polityki na rzecz włączenia społecznego”.

Oba oczywiście są merytorycznie spójne z interwencją zapisaną w CS 4 (k). W ramach pierwszego zaplanowano, zgodnie z jego tytułem, rozwój infrastruktury i usług społecznych. Na to przedsięwzięcie zostanie przeznaczona duża część alokacji w ramach CS 4 (k) i całość wsparcia w ramach CS 4 (iii). W ramach drugiego przedsięwzięcia przewidziano m.in. rozwój kompetencji kadr pomocy i integracji społecznej (poprzez doradztwo i szkolenia). Taka interwencja jest również przewidziana w ramach CS 4 (k).

W obszarze usług zdrowotnych w CS 4 (k) wskazano przedsięwzięcie strategiczne koordynowane przez SWP i wynikające z RPS pn. „Jakość i bezpieczeństwo w podmiotach leczniczych”, w zakresie wdrożenia standardów dostępności w podmiotach leczniczych, dla których podmiotem tworzącym lub właścicielem jest Województwo Pomorskie. Zaplanowane działania mają charakter projekcyjny, wpisują się w zapisy Programu.

Czy trafnie zidentyfikowano główne grupy docelowe w poszczególnych priorytetach i celach szczegółowych FEP?

W zakresie usług społecznych główną grupę docelową określono jako osoby dotknięte/zagrożone ubóstwem i wykluczeniem społecznym oraz ich rodziny. Jest to szeroka formuła, co należy uznać za trafne. Pomimo zakładanej koncentracji na pewnych grupach odbiorców (jak osoby wymagające wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, dzieci w pieczy zastępczej, osoby tworzące rodzinną pieczę zastępczą), pozwala wesprzeć także inne kategorie osób w trudnej sytuacji życiowej (albo wymagające pomocy), zgodnie z potrzebami lokalnymi (w opisie zakresu interwencji wymienia się m.in. seniorów, osoby z niepełnosprawnościami (OzN)⁸⁹, osoby w kryzysie bezdomności, osoby doświadczające przemocy, osoby uzależnione od substancji psychoaktywnych).

W katalogu głównych grup docelowych w zakresie usług zdrowotnych wymieniono mieszkańców województwa, w tym osoby dotknięte/zagrożone ubóstwem i wykluczeniem społecznym oraz ich rodziny. Szczególnie te grupy społeczne wymagają wsparcia w zakresie opieki długoterminowej oraz koordynowanej ze względu na często występującą wielochorobowość oraz utrudniony dostęp do zintegrowanych pionowo usług zdrowotnych

⁸⁹ Te dwie kategorie: seniorów oraz OzN w istotnej części składają się też na osoby wymagające wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, jednak nie są to oczywiście grupy tożsame (nie każdy senior lub osoba z niepełnosprawnością potrzebuje pomocy w zakresie takich czynności jak: codzienna higiena, spożywanie posiłków, wstawanie z łóżka itp.)

(tj. poruszania się pomiędzy opieką ambulatoryjną a szpitalną). A zatem trafnie określono grupy docelowe.

Czy przyjęty zestaw wskaźników (produktu i rezultatu) jest kompletny z punktu widzenia zakresu wsparcia przewidzianego w FEP? Czy wymaga on uzupełnienia i/lub modyfikacji?

Dla monitorowania rozwoju usług społecznych w ramach CS 4 (k) wybrano następujące wskaźniki produktu:

- liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie;
- liczba osób mających 55 lat i więcej objętych wsparciem w programie;
- liczba osób objętych usługami świadczonymi w społeczności lokalnej w programie.

Wskaźniki te pochodzą z WLWK EFS+, są trafne i dobrze odnoszą się do wsparcia zaplanowanego w CS 4 (k). Jednak w obecnym kształcie zapisów FEP należy poszerzyć tą listę przynajmniej o jeden wskaźnik: „liczba osób objętych usługami w zakresie wspierania rodziny i pieczy zastępczej”. Trzeba zauważyć, że jest to zgodnie z WLWK EFS+, wskaźnik przypisany do CS 4 (l). Natomiast główne wsparcie (zwłaszcza) dla dzieci z pieczy zastępczej i z rodzin z trudnościami opiekuńczymi, zaplanowane jest w FEP, w CS 4 (k) nie (l), co prawdopodobnie jest rozwiązaniem nietypowym w porównaniu do programów innych województw. Jeżeli wsparcie w tym zakresie w ramach FEP nie zostanie ostatecznie przeniesione do CS 4 (l), co jest jeszcze możliwe, należy monitorować ten wskaźnik w CS 4 (k) (zwłaszcza, że będzie to prawdopodobnie jedna z istotniejszych grup docelowych w tym celu strategicznym).

Na podobnej zasadzie można rozważyć, czy nie dołączyć do listy także wskaźnika odnoszącego się do osób w kryzysie bezdomności (również przypisany jest do CS 4 (l)): „liczba osób bezdomnych lub dotkniętych wykluczeniem z dostępu do mieszkań, objętych wsparciem w programie”. Wydaje się jednak, że warto to będzie zrobić jedynie przy założeniu, że osoby bezdomne będą jednymi z priorytetowych odbiorców wsparcia (np. część, choćby niewielka, alokacji zostanie przypisana tego typu usługom). W przeciwnym przypadku, raczej nie ma sensu wyróżniać osobnym wskaźnikiem (z określonymi wartościami docelowymi) tej grupy odbiorców. Wystarczy tu ogólny wskaźnik, mówiący o liczbie osób objętych usługami świadczonymi w społeczności lokalnej.

Dobór wskaźników dotyczących efektów wsparcia udzielanego w ramach CS 4 (k) w obszarze usług zdrowotnych nie budzi wątpliwości. Wszystkie odnoszą się do grup docelowych.

Wskaźniki rezultatu w obszarze usług społecznych również pochodzą z WLWK EFS+ i zawierają następujące pozycje:

- liczba utworzonych miejsc świadczenia usług w społeczności lokalnej;
- liczba osób świadczących usługi w społeczności lokalnej dzięki wsparciu w programie;
- liczba osób, które opuściły opiekę instytucjonalną dzięki wsparciu w programie.

Wydaje się, że dla mierzenia efektów interwencji wystarczające będą dwa pierwsze wskaźniki z powyższej listy. Natomiast wskaźnik trzeci należy usunąć, bo jest nieadekwatny do charakteru zaplanowanego wsparcia. Interwencja w ramach CS 4 (k) nie jest obliczona na

wyprowadzanie osób z opieki instytucjonalnej (np. z domów pomocy społecznej, szpitali psychiatrycznych). Zamiast tego nakierowana jest na rozwój usług o charakterze środowiskowym, co może zapobiegać napływowi nowych osób do opieki instytucjonalnej.

Czy sposób szacowania wartości docelowych wskaźników w FEP jest poprawny i czy realne jest osiągnięcie przyjętych wartości docelowych wskaźników dla 2024 r. i 2029 r.?

Wskaźniki produktu

Podstawą obliczeń wartości dla wszystkich wskaźników z obszaru usług społecznych był koszt jednostkowy ustalony dla historycznego wskaźnika z działania 6.2 RPO WP: „Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych usługami asystenckimi i opiekuńczymi świadczonymi w społeczności lokalnej w programie”. Dzieliąc alokację dla CS 4 (k) przez tak ustalony koszt jednostkowy⁹⁰, otrzymano przybliżoną liczbę osób, które zostaną *objęte usługami świadczonymi w społeczności lokalnej w programie*. Z tej wielkości wyodrębniono odpowiednią liczbę OzN i osób w wieku 55+ (czyli ustalono wartości dwóch pierwszych wskaźników), kierując się udziałem tych kategorii osób w ogóle odbiorców działania 6.2 RPO WP.

Ten sposób prowadzenia obliczeń należy co do zasady uznać za słuszny. Przy braku historycznych danych na temat kosztów wsparcia w zakresie usług zdrowotnych, za słuszny należy uznać także wybór wskaźnika do wyznaczenia kosztów jednostkowych. Uznano, że koszt objęcia usługami asystenckimi i opiekuńczymi będzie najbardziej zbliżony do kosztu objęcia usługami zdrowotnymi. Biorąc pod uwagę fakt, że koszty jednostkowe objęcia wsparciem są najwyższe dla usług asystenckich i opiekuńczych spośród wszystkich typów usług, jakie były wspierane w działaniu 6.2, oraz że duża część usług społecznych i zdrowotnych będzie miała podobną grupę odbiorców (tj. osoby wymagające wsparcia w codziennym funkcjonowaniu), wypada się z tym zgodzić i uznać ten wybór za najlepszy z możliwych. Trzeba jednak zaznaczyć, że gdyby na dalszym etapie prac nad FEP zdecydowano się na wydzielenie osobnych kwot z alokacji na poszczególne typy projektów/interwencji (np. dla usług zdrowotnych zintegrowanych z opiekuńczymi i asystenckimi, dla usług wsparcia rodziny i pieczy zastępczej, dla pozostałych usług społecznych), warto dokonać ponownego przeliczenia wskaźnika (używając tej samej metodyki, ale różnych kosztów jednostkowych odniesionych do wybranych części alokacji).

Jeżeli chodzi o wskaźniki z obszaru usług zdrowotnych to przyjęte w metodyce ich szacowania założenia, należy uznać za trafne i niebudzące wątpliwości.

Wskaźniki rezultatu

Na wstępie trzeba zauważyć, że historyczny wskaźnik z RPO WP „Liczba wspartych w Programie miejsc świadczenia usług społecznych istniejących po zakończeniu projektu”,

⁹⁰ Przy uwzględnieniu indeksu cen CPI

zawiera w sobie (z jednym istotnym zastrzeżeniem) dwa wskaźniki z obecnej perspektywy finansowej:

- liczba utworzonych miejsc świadczenia usług w społeczności lokalnej;
- liczba osób świadczących usługi w społeczności lokalnej dzięki wsparciu w programie.

Stąd też obliczając koszt jednostkowy dla wskaźnika historycznego i dzieląc przez niego większość alokacji dla CS 4 (k)⁹¹, otrzymano liczbę miejsc świadczenia usług możliwych do wsparcia w tej perspektywie finansowej, ale według starej wykładni, w której i miejsca w placówkach, i osoby pracujące w środowisku liczone łącznie. Dlatego błędem jest przypisywanie tej wartości w całości do pierwszego ze wskaźników. Trzeba ją rozdzielić na dwa, obecnie obowiązujące wskaźniki. Proporcje podziału najlepiej określić na podstawie analizy projektów z działania 6.2 RPO WP, trzeba spróbować określić, ile w nim wsparto miejsc w placówkach, a ile osób pracujących w środowisku.

Istotna różnica pomiędzy omawianymi tu wskaźnikami z obu perspektyw finansowych, polega też na tym, że w obecnej, zliczane mają być tylko nowe miejsca świadczenia usług utworzone w placówkach dzięki wsparciu z EFS+, natomiast w działaniu 6.2 RPO WP, w omawianym wskaźniku uwzględniane były wszystkie miejsca, także te istniejące przed interwencją. Jeżeli koszt jednostkowy wsparcia nowego miejsca jest wyższy niż wsparcia miejsca już istniejącego (co można uznać za wiarygodne założenie), należy liczyć się z tym, że wartość aktualnych wskaźników⁹² będzie przeszacowana. Jedyną możliwością korekty⁹³ wartości wskaźników na obecnym etapie⁹⁴, widzimy znowu w pogłębionej analizie projektów (lub części projektów) zrealizowanych w ramach działania 6.2 RPO WP i próbie obliczenia kosztów jednostkowych dla nowo powstałych miejsc w placówkach (oraz przy takim podejściu dla osób świadczących usługi w społeczności lokalnej). Musimy przy tym zastrzec, że nie mając wglądu do treści projektów i szczegółowych danych tam zawartych, nie wiemy, czy to jest w ogóle możliwe. Podobnie jak w przypadku wskaźników produktu, tak i tutaj problemem jest fakt, że obliczeń dokonano odnosząc się jedynie do usług społecznych, choć wskaźniki w obecnej perspektywie finansowej uwzględniają także miejsca i osoby świadczące usługi zdrowotnej. Wobec braku porównywalnych, historycznych danych dla usług zdrowotnych, wydaje się to na obecnym etapie kwestią niemożliwą do rozwiązania.

⁹¹ Przy uwzględnieniu indeksu cen CPI

⁹² Przy obecnej metodyce (biorąc pod uwagę założoną sekwencję obliczeń) dotyczy to obu wskaźników, a nie tylko pierwszego z nich.

⁹³ tj. korekty opartej na zakorzenionych w faktach przesłankach, a nie jedynie o subiektywne „przecucie”

⁹⁴ tj. przed uruchomieniem wsparcia i zebraniem danych z realizacji części projektów w obecnej perspektywie finansowej

Czy przyjęty indykatywny podział alokacji FEP wg rodzajów interwencji (obszary interwencji, forma finansowania, terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne, dodatkowe tematy EFS+) jest adekwatny do zaplanowanego zakresu wsparcia? Czy zaproponowany podział alokacji FEP wymaga modyfikacji?

Na realizację celu alokowano kwotę w wysokości 80,7 mln EUR w całości przeznaczoną na mechanizmy dotacyjne i jeden kod interwencji (158 – działania w celu zwiększenia równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości trwałych i przystępnych cenowo usług). W ramach tej kwoty wyodrębniono ukierunkowanie terytorialne o kodach: 12 – obszary wiejskie (10 mln EUR); 17 – dzielnica miejska (10 mln EUR) oraz 33 – brak ukierunkowania terytorialnego (60,7 mln EUR). Podziału tego dokonano po analizie doświadczeń z przeszłej perspektywy finansowej (w zakresie rewitalizacji), a także potencjału Lokalnych Grup Działania (LGD) w zakresie realizacji RLKS (na bazie doświadczeń z realizacji Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich). Prowadzone były też na ten temat konsultacje z partnerami na poziomie samorządów lokalnych. Przyjęty podział jest spójny z wątkami poruszonymi w diagnozie. Uwzględnia finansowanie przedsięwzięcia strategicznego oraz wychodzi naprzeciw potrzebom niwelowania nierówności w dostępie do usług zdrowotnych, szczególnie obecnych na obszarach wiejskich. Wysokość i podział alokacji nie budzą zastrzeżeń.

Tabela 22 Rekomendacje i zalecenia dotyczące CS 4 (k)

Rekomendacje:

- 1) Przeniesienie zapisu o potrzebie lepszej koordynacji działań pomiędzy sektorami pomocy społecznej i opieki zdrowotnej z CS 4 (h) do CS 4 (k) lub skasowanie go (Strategia programu);
- 2) Poszerzenie listy wskaźników produktu o wskaźnik: „Liczba osób objętych usługami w zakresie wspierania rodziny i pieczy zastępczej” (Wskaźniki);
- 3) Rezygnacja ze wskaźnika rezultatu: „Liczba osób, które opuściły opiekę instytucjonalną dzięki wsparciu w programie” (Wskaźniki).

Zalecenia:

- 1) Zmiana nazewnictwa w odniesieniu do jednej z grup odbiorców: *osoby wymagające wsparcia w codziennym funkcjonowaniu* zamiast *osoby niesamodzielne* (Strategia programu);
- 2) Poszerzenie uzasadnienia dla realizacji celu o kwestie potrzeb i stanu usług dla dzieci z pieczy zastępczej i rodzin z trudnościami wychowawczo-opiekuńczymi (Strategia programu);
- 3) Rozważenie poszerzenia katalogu usług o te kierowane do rodzin biologicznych w zakresie pełnienia funkcji rodzicielskich (Planowane rodzaje działań);
- 4) Poszerzenie zapisu o rozwoju mieszkalnictwa wspomaganego i chronionego także o inne formy, alternatywne do opieki instytucjonalnej (Planowane rodzaje działań);
- 5) Uwzględnienie takich form wsparcia dla opiekunów faktycznych jak wsparcie psychologiczne/szkolenia z zakresu opieki (Planowane rodzaje działań);

- 6) Zmiana sposobu szacowania wskaźników rezultatu: „Liczba utworzonych miejsc świadczenia usług w społeczności lokalnej” oraz „Liczba osób świadczących usługi w społeczności lokalnej dzięki wsparciu w programie” (Raport metodyczny szacowania wartości wskaźników).

Źródło: opracowanie własne

5.4.9 CS 4 (I) - Wspieranie integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci

Czy zaproponowane uzasadnienia diagnostyczne wymagają uzupełnienia i/lub modyfikacji?

W projekcie Fundusze Europejskie dla Pomorza 2021-2027 w odniesieniu do CS 4 (I) wskazano następujące uzasadnienia diagnostyczne:

- pomimo wielu cennych inicjatyw realizowanych w województwie, nadal widoczna jest potrzeba uruchamiania trwałych i niezależnych mechanizmów aktywizujących lokalne społeczności, m.in. przy wykorzystaniu potencjału organizacji pozarządowych, a także przedsięwzięć służących wzrostowi zaangażowania przedsiębiorców w realizację działań z obszaru społecznej odpowiedzialności biznesu, w szczególności w oparciu o trwały mechanizm współpracy z sektorem pozarządowym i sektorem publicznym;
- ponadto zauważa się potrzebę podnoszenia wiedzy i świadomości mieszkańców regionu (w szczególności osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci) w obszarze aktywności obywatelskiej i równego traktowania.

Wskazane w FEP wątki zostały również ujęte w diagnozach do SRWP 2030 oraz RPS w zakresie bezpieczeństwa zdrowotnego i wrażliwości społecznej⁹⁵. Ich dobór należy uznać co do zasady za trafny w kontekście planowanego zakresu interwencji.

Wydaje się, że diagnozę można by rozwinąć o wskazanie specyfiki wykluczenia i ubóstwa w województwie. Wartościowe byłoby również doprecyzowanie kategorii ubóstwa - w diagnozach zawartych w innych dokumentach strategicznych wskazuje się na poprawę warunków materialnych ludności i zmniejszanie problemu ubóstwa na regionie: *W województwie pomorskim obserwuje się spadek liczby osób żyjących poniżej granicy ubóstwa, głównie z powodu dobrej sytuacji na rynku pracy. Spada liczba osób biernych zawodowo z powodu choroby lub niepełnosprawności*⁹⁶.

W samym celu strategicznym wskazane są dzieci jako szczególna grupa wymagająca interwencji - warto byłoby choćby punktowo wskazać uzasadnienie z diagnozy dotyczące tej grupy.

⁹⁵ Ilekcio w analizach dotyczących CS 4 (I) znajduje się odwołanie do RPS chodzi o RPS w zakresie bezpieczeństwa zdrowotnego i wrażliwości społecznej, przyjęty uchwałą nr 758/271/21 Zarządu Województwa Pomorskiego z dnia 29 lipca 2021 r.

⁹⁶ Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2030, s. 29

Czy w trafny i realny sposób określono w FEP planowany zakres wsparcia w poszczególnych priorytetach i celach szczegółowych?

Czy cele polityki, priorytety i cele szczegółowe FEP wynikają z diagnozy i wyzwań rozwojowych regionu?

Zakres wsparcia w ramach CS 4 (I) należy uznać za trafny, gdyż obejmuje on zasadnicze wymiary istotne z punktu widzenia integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym.

Jako planowane działania wskazane są: *inicjatywy służące podnoszeniu wiedzy i świadomości wszystkich mieszkańców województwa (w szczególności osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci) w obszarze aktywności obywatelskiej i równego traktowania*. Ten zapis jest na wysokim poziomie ogólności i można z niego wnioskować, że planowane są działania o charakterze edukacyjnym i informacyjnym służące podnoszeniu wiedzy i świadomości ogółu mieszkańców województwa, przy jednoczesnym skupieniu się na odbiorcach, jakimi są osoby zagrożone ubóstwem, wykluczeniem, w tym dzieci. Ponadto z treści zapisu nie wynika, czy te działania w *obszarze aktywności obywatelskiej i równego traktowania* mają dotyczyć aktywizacji wszystkich, czy też grup zagrożonych wykluczeniem; jeśli tych drugich, to byłby potrzebny wskaźnik, który by pozwolił uznać, że przeprowadzone kampanie/inicjatywy miały taki charakter (a nie były po prostu kampaniami pro-obywatelskimi).

Obszar wymagający uzupełnienia – w FEP wskazano „Działania na rzecz równości, integracji i niedyskryminacji” przy zaznaczeniu, że będzie to uzupełnione na dalszym etapie prac. Obok uzupełnienia konieczne jest wskazanie tych działań oraz grupy czy grup docelowych.

Sam cel szczegółowy 4 (I) FEP wynika z diagnozy i wyzwań rozwojowych regionu.

Czy trafnie zidentyfikowano główne grupy docelowe w poszczególnych priorytetach i celach szczegółowych FEP?

Główna grupa docelowa sformułowana jest bardzo szeroko, czyli *mieszkańcy województwa, w szczególności osoby dotknięte/zagrożone ubóstwem i wykluczeniem społecznym oraz ich rodziny*. W opisie planowanych działań pojawiają się tacy aktorzy jak: NGO-sy, podmioty ekonomii społecznej, przedsiębiorstwa - nie są natomiast ujęci jako grupa docelowa. Ponadto w FEP wskazano działania na rzecz równości, integracji i niedyskryminacji przy zaznaczeniu, że będzie to uzupełnione na dalszym etapie prac. Konieczne wydaje się wskazanie tych działań oraz ich grupy docelowej.

Czy przyjęty zestaw wskaźników (produktu i rezultatu) jest kompletny z punktu widzenia zakresu wsparcia przewidzianego w FEP? Czy wymaga on uzupełnienia i/lub modyfikacji?

Do monitorowania efektów wsparcia udzielanego w ramach CS 4 (I) przyjęto po jednym wskaźniku produktu i rezultatu. Wskaźniki są specyficzne. Zarówno wskaźnik produktu, jak i wskaźnik rezultatu nie budzą wątpliwości.

Czy sposób szacowania wartości docelowych wskaźników w FEP jest poprawny i czy realne jest osiągnięcie przyjętych wartości docelowych wskaźników dla 2024 r. i 2029 r.?

Wskaźniki produktu

Liczba wspartych podmiotów w zakresie budowania zdolności partnerów społecznych i organizacji społeczeństwa obywatelskiego – wskaźnik specyficzny

Opis metodyki jest ograniczony – co wynika z faktu, że jest to nowy zakres wsparcia i brak danych historycznych. Sam sposób szacowania jest efektem prac nad koncepcją stworzenia regionalnego mechanizmu wsparcia inicjatyw oddolnych. Założono, że wspartych w ramach FEP zostanie 5 podmiotów. Według danych ROPS na Pomorzu funkcjonuje ponad 8,7 tys. NGO oraz ponad 100 podmiotów ekonomii społecznej⁹⁷. Alokacja wynosi 4 033 449 EUR. Przy założeniu, że tego typu interwencja jest realizowana po raz pierwszy i nie ma danych historycznych dających wartości bazowej, przyjęcie założenia o wsparciu 5 podmiotów wydaje się uzasadnione.

Wskaźniki rezultatu

Liczba inicjatyw służących wsparciu aktywności obywatelskiej realizowanych przez partnerów społecznych i organizacje społeczeństwa obywatelskiego – wskaźnik specyficzny

Opis metodyki jest ograniczony – co wynika z faktu, że jest to nowy zakres wsparcia i brak danych historycznych. Sam sposób szacowania jest efektem prac nad koncepcją stworzenia regionalnego mechanizmu wsparcia inicjatyw oddolnych. Założono, że wspartych w ramach FEP zostanie 5 podmiotów, które wypracują średnio po 10 inicjatyw służących wsparciu aktywności obywatelskiej. Nie do końca jest jasne, dlaczego akurat taka liczba zarówno wspieranych podmiotów, jaki i planowanych aktywności. Zasadnym byłoby uszczegółowienie sposobu wyboru podmiotów (o czym wskazano przy wskaźniku produktu), a przede wszystkim we wskaźniku rezultatu typu czy zakresu, specyfiki planowanych inicjatyw służących wsparciu aktywności obywatelskiej.

Sugeruje się przyjęcie wskaźnika liczby uczestników, objętych inicjatywami aktywizacyjnymi. Do rozważenia jest przyjęcie wskaźnika EECO11 „Całkowita liczba osób objętych wsparciem EFS+ (osoby)”. Taki wskaźnik byłby adekwatny przy założeniu, że inicjatywy aktywizacyjne dotyczą beneficjentów Programu, a nie ogółu ludności województwa.

⁹⁷ Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2030, s. 30

Czy przyjęty indykatywny podział alokacji FEP wg rodzajów interwencji (obszary interwencji, forma finansowania, terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne, dodatkowe tematy EFS+) jest adekwatny do zaplanowanego zakresu wsparcia? Czy zaproponowany podział alokacji FEP wymaga modyfikacji?

Na realizację CS 4 (I) przewidziano 4 033 449 EUR. Jeżeli chodzi o dziedziny interwencji to w całości będzie to „Promowanie integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci” (kod 163). Nie mamy podstaw, by kwestionować ten podział – jest w całości tożsamy z CS 4 (I).

Jeżeli chodzi o wymiar terytorialny to całość alokacji dla tego celu ma być realizowana na terenie całego województwa (kod 33 - brak ukierunkowania terytorialnego). Nie budzi to wątpliwości ze względu na fakt obecności zdiagnozowanych problemów na terenie całego województwa.

Tabela 23 Rekomendacje i zalecenia dotyczące CS 4 (I)

Rekomendacje:

- 1) Rozszerzenie listy wskaźników o wskaźnik liczby uczestników, objętych inicjatywami aktywizacyjnymi. Do rozważenia jest przyjęcie wskaźnika EECO11 „Całkowita liczba osób objętych wsparciem EFS+ (osoby)” (Wskaźniki).

Zalecenia:

- 1) W opisie planowanych działań pojawiają się tacy aktorzy jak: NGO-sy, podmioty ekonomii społecznej, przedsiębiorstwa - nie są natomiast ujęci jako grupa docelowa. Proponujemy ujęcie ich ramach grupy docelowej (Planowane rodzaje działań);
- 2) Uzupełnienie opisu „Działania na rzecz równości, integracji i niedyskryminacji” - wskazanie tych działań oraz grupy docelowej (Planowane rodzaje działań);
- 3) Planowane interwencje mają dotyczyć aktywności obywatelskiej i równego traktowania - wydaje się konieczne doprecyzowanie i uszczegółowienie, o jaką aktywność obywatelską chodzi i jakiego typu działania są planowane (Planowane rodzaje działań);
- 4) We wskaźniku produktu wskazane jest wsparcie 5 podmiotów - należy uszczegółowić sposoby wyboru tych podmiotów (Wskaźniki).

Źródło: opracowanie własne

5.5 Priorytet 5 Pomorze o silniejszym wymiarze społecznym (CP 4 EFRR)

5.5.1 CS 4 (ii) Poprawa równego dostępu do wysokiej jakości usług sprzyjających włączeniu społecznemu w zakresie kształcenia, szkoleń i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój łatwo dostępnej infrastruktury, w tym poprzez wspieranie odporności w zakresie kształcenia i szkolenia na odległość oraz online

Czy zaproponowane uzasadnienia diagnostyczne wymagają uzupełnienia i/lub modyfikacji?

Cel szczegółowy 4 (ii) obejmuje działania infrastrukturalne na rzecz edukacji i w ten sposób uzupełnia Cel szczegółowy 4 (f) skupiony na działaniach "miękkich". Diagnoza do CS 4 (ii) obejmuje zagadnienia ujęte także w SRWP 2030 oraz RPS w zakresie edukacji i kapitału społecznego⁹⁸, w tym niesatysfakcjonujące wykorzystywanie zaawansowanych technologii, deficyty infrastrukturalne i kadrowe szkół odpowiadających indywidualnym potrzebom rozwojowym uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, poradni psychologiczno-pedagogicznych oraz szkół branżowych, jak również dysproporcje terytorialne w zakresie edukacji przedszkolnej. Diagnoza ta jest ściśle powiązana z wybranymi grupami docelowymi w ramach CS 4 (ii) – działania zostały bowiem skierowane do czterech rodzajów jednostek – szkół branżowych i średnich zawodowych, poradni psychologiczno-pedagogicznych, szkół i placówek specjalnych oraz placówek przedszkolnych.

Część diagnostyczną w zakresie uzasadnienia działań dla poradni pedagogiczno-psychologicznych można uzupełnić o dane dotyczące pogarszającej się kondycji psychicznej dzieci i młodzieży – np. na podstawie wskaźnika zamachów samobójczych w roku 2017 na Komendę Policji w Gdańsku zgłoszono 56 zamachów samobójczych w grupie wiekowej do 18 lat, a w roku 2020 były to już 84 zamachy samobójcze (liczba rośnie z roku na rok).

Czy w trafny i realny sposób określono w FEP planowany zakres wsparcia w poszczególnych priorytetach i celach szczegółowych?

Czy cele polityki, priorytety i cele szczegółowe FEP wynikają z diagnozy i wyzwań rozwojowych regionu?

Zakres wsparcia w ramach CS 4 (ii) bezpośrednio wynika z opracowanej diagnozy i jest spójny z RPS oraz SRWP 2030, jednak ma charakter selektywny – obejmuje tylko trzy wybrane obszary: szkolnictwo branżowe, edukację włączającą oraz edukację przedszkolną. Takie podejście wynika z konieczności skupienia działań na tych obszarach, które są priorytetowe dla regionu i dla Komisji Europejskiej, i na których finansowanie trudno zdobyć środki z innych źródeł. W ramach CS 4 (ii) nie zaplanowano wsparcia dla kształcenia ogólnego, gdyż nie należy ono do priorytetowych obszarów wsparcia Komisji Europejskiej. W świetle tych danych, zakres wsparcia w ramach CS 4 (ii) należy uznać za trafny; przy ograniczonej ilości środków i jednoczesnym uzupełnieniu działań finansowanych z EFRR o środki z innych źródeł

⁹⁸ Ilekroć w analizach dotyczących CS 4 (ii) znajduje się odwołanie do RPS chodzi o RPS w zakresie edukacji i kapitału społecznego, przyjęty uchwałą nr 757/271/21 Zarządu Województwa Pomorskiego z dnia 29 lipca 2021 r.

(przede wszystkim o środki własne gmin i powiatów) możliwa jest realizacja kompleksowej i skutecznej polityki infrastrukturalnej w zakresie edukacji.

W ramach CS 4 (ii) przewiduje się realizację przedsięwzięć zintegrowanych – działania mają mieć uzupełniający charakter w stosunku do CS 4 (f), współfinansowanego ze środków EFS+. Jednakże w obecnej wersji Programu działania infrastrukturalne na rzecz poradni psychologiczno-pedagogicznych oraz szkół i placówek specjalnych są uzupełnione jedynie działaniami miękkimi z zakresu doskonalenia nauczycieli i kadr tych jednostek, podczas gdy przynajmniej na pierwszym etapie niezbędne wydaje się uzupełnienie ich (w ramach CS 4 (f)) o działania skierowane także do samych uczniów i ich rodzin/opiekunów, mające na celu bezpośrednie wsparcie w radzeniu sobie z deficytami. Problemy te, wskazane w diagnozie do CS 4 (f) (niepełnosprawności, trudności w nauce, ale także zła kondycja psychiczna) wymagają zaangażowania szerokiej koalicji i współdziałania różnych interesariuszy – szkoły, rodziny, organizacji pozarządowych, podmiotów ochrony zdrowia itd. Wymagają też niejednokrotnie działań innowacyjnych. O ile zatem zakres działań infrastrukturalnych w obszarze edukacji włączającej w ramach CS 4 (ii) nie budzi wątpliwości, to refleksji i ewentualnemu uzupełnieniu należy poddać komplementarne działania w ramach CS 4 (f).

W planowanych rodzajach działań wskazano, iż w ramach Celu prowadzona będzie interwencja na rzecz rozwoju szkolnictwa branżowego. Do szkolnictwa zawodowego, oprócz szkół branżowych, należą także 5-letnie technika, czyli średnie szkoły zawodowe. Badania jakościowe wskazują, że zgodnie z intencją twórców Programu wsparciem objęte mają być wszystkie szkoły prowadzące kształcenie zawodowe, zatem należy dokonać zmian w zapisach i wskazać precyzyjnie, że wsparcie obejmie zarówno szkoły branżowe, jak i technika.

Czy wybór planowanych operacji o znaczeniu strategicznym w FEP jest trafny z punktu widzenia realizacji zapisów Programu?

Działania w ramach CS 4 (ii) bezpośrednio wpisują się w dwa przedsięwzięcia strategiczne, określone w RPS. Są to:

- "Pomorskie wsparcie edukacji włączającej" – w zakresie wzmocnienia potencjału poradni psychologiczno-pedagogicznych poprzez dostosowanie infrastruktury oraz wyposażenia szkół i placówek specjalnych do potrzeb uczniów;
- "Kształtowanie sieci szkół branżowych" – w zakresie infrastruktury szkół zawodowych (w tym: modernizacja i rozbudowa infrastruktury szkół zawodowych kształcących w branżach kluczowych dla regionu oraz doposażenie/wyposażenie – we współpracy z pracodawcami – pracowni kształcenia zawodowego).

Z kolei działania w zakresie edukacji przedszkolnej wpisują się w działanie 1.1.1 RPS w zakresie wspierania tworzenia nowych miejsc wychowania przedszkolnego oraz przyjaznej infrastruktury, a także poprawę wyposażenia dydaktycznego.

Zaplanowane przedsięwzięcia strategiczne można uznać za trafnie zaplanowane i spójne z Programem – Program powstawał w ścisłej koordynacji z RPS, więc kwestia ta nie budzi wątpliwości.

Czy trafnie zidentyfikowano główne grupy docelowe w poszczególnych priorytetach i celach szczegółowych FEP?

W katalogu głównych grup docelowych wymieniono następujące: dzieci biorące udział w edukacji przedszkolnej, uczniowie szkół podstawowych i ponadpodstawowych, nauczyciele, instruktorzy praktycznej nauki zawodu, psychologowie i pedagodzy szkolni, rodzice/opiekunowie prawni, pracodawcy. Katalog co do zasady został określony trafnie. Ze względu na wskazane wcześniej kwestie związane z edukacją włączającą i koniecznością zaangażowania szerokiego grona interesariuszy do realizacji działań związanych ze wsparciem dla dzieci i młodzieży w radzeniu sobie z wyżej wskazanymi dysfunkcjami, proponujemy rozszerzenie grup docelowych o innych członków rodziny uczniów (np. dziadków, rodzeństwo).

Czy przyjęty zestaw wskaźników (produktu i rezultatu) jest kompletny z punktu widzenia zakresu wsparcia przewidzianego w FEP? Czy wymaga on uzupełnienia i/lub modyfikacji?

Do monitorowania efektów wsparcia udzielanego w ramach CS 4 (ii) przyjęto zestaw dwóch wskaźników produktu i jednego wskaźnika rezultatu. Wszystkie wskaźniki zostały zaczerpnięte z WLWK EFRR. Należą do nich:

- wskaźnik produktu „Pojemność klas w nowych lub zmodernizowanych placówkach oświatowych”;
- wskaźnik produktu „Liczba wspartych szkół”;
- wskaźnik rezultatu „Roczna liczba użytkowników nowych lub zmodernizowanych placówek oświatowych”.

Ze względu na fakt, iż w ramach celu wspierana jest między innymi edukacja przedszkolna, proponujemy dodanie wskaźnika PLRO 121 „Liczba wspartych przedszkoli”. Jedynym obszarem nieobjętym wskaźnikiem na poziomie Programu będzie wsparcie dla poradni psychologiczno-pedagogicznych (gdyż brak takiego wskaźnika w WLWK EFRR), zatem wsparcie to należy monitorować na poziomie projektów. Należy też zmienić oznaczenie WLWK EFRR (198) na PLRO 125, zgodnie z obecną wersją WLWK EFRR.

Czy sposób szacowania wartości docelowych wskaźników w FEP jest poprawny i czy realne jest osiągnięcie przyjętych wartości docelowych wskaźników dla 2024 r. i 2029 r.?

Wskaźniki produktu

Pojemność klas w nowych lub zmodernizowanych placówkach oświatowych, RCO 67

Dla wskaźnika nie wskazano sposobu szacowania. Brakuje też odpowiednio pełnych danych historycznych. W poprzedniej perspektywie programowania wskaźnik pojemności klas liczony był jedynie dla szkół prowadzących kształcenie zawodowe. W analizowanej wersji Raportu metodycznego szacowania wartości wskaźników wskazano dane Systemu Informacji Oświatowej dotyczące techników, według których w szkole tego typu przypada 30 uczniów

na salę. Jednocześnie wskaźnik „Pojemność...” jest wskaźnikiem typu Common Indicator, musi więc zostać zastosowany w Programie.

Intencją KE jest pozyskanie danych na temat łącznej pojemności klas wszystkich szkół, które zostały zmodernizowane lub wybudowane. Aby zatem oszacować wartość wskaźnika, konieczne jest pozyskanie od organów prowadzących/dyrektorów szkół informacji na temat pojemności klas i oszacowanie średniej pojemności klasy dla każdego typu szkoły (specjalna, branżowa, technikum) oraz przemnożenie tej wartości przez planowaną liczbę nowo wybudowanych lub zmodernizowanych szkół:

$$PK_t = P_t \times LS_t,$$

gdzie:

PK_t – pojemność klas w nowych lub zmodernizowanych placówkach oświatowych danego typu (t),

P_t – średnia pojemność klasy w szkole danego typu,

LS_t – liczba planowanych nowo wybudowanych lub zmodernizowanych szkół danego typu.

Wskaźnik ten należy wyliczyć dla każdego z wymienionych trzech typów szkół i zsumować wyniki. Łączna wartość wskaźnika wynosić zatem będzie:

$$PK = PK_{sp} + PK_{br} + PK_{tech},$$

gdzie:

PK – łączna pojemność klas w nowych lub zmodernizowanych placówkach oświatowych,

PK_{sp} – pojemność klas w nowych lub zmodernizowanych szkołach specjalnych,

PK_{br} – pojemność klas w nowych lub zmodernizowanych szkołach branżowych,

PK_t – pojemność klas w nowych lub zmodernizowanych technikach.

Jednocześnie należy zauważyć, że wskaźnik „Liczba wspartych szkół” obejmuje nie tylko szkoły nowo wybudowane lub zmodernizowane, ale także szkoły doposażone, należy więc osobno na podstawie danych historycznych i ewentualnie danych z innych regionów oszacować, jaką część szkół wspartych w ramach CS 4 (ii) stanowią będą szkoły wybudowane, przebudowane i rozbudowane, a jaką – doposażone.

Liczba wspartych szkół (oznaczony jako WLWK (198), podczas gdy w obecnej wersji WLWK jego kod to PLRO 125)

Wskaźnik posiada precyzyjną definicję, a jego wartość docelową oszacowano na 60 szkół. Wprawdzie w raporcie metodycznym szacowania wartości wskaźników podano dane historyczne pochodzące z działania 4.1 RPO WP, dotyczące wspartych obiektów infrastruktury kształcenia zawodowego, jednak wartość docelowa oszacowana została na podstawie założeń z przedsięwzięć strategicznych "Pomorskie wsparcie edukacji włączającej" oraz "Kształtowanie sieci szkół branżowych". W związku z tym, że RPS i ujęte w nim przedsięwzięcia strategiczne były opracowywane w ścisłej współpracy z organami

prowadzącymi szkoły, a badanie jakościowe wskazuje, że przy szacunkach wzięte zostały pod uwagę zmiany gospodarcze (w tym deficyt kadr w branży budowlanej i inflację) można uznać, że szacunki te są trafne.

Roczna liczba użytkowników nowych lub zmodernizowanych placówek oświatowych, RCR 71

Definicja wskazuje, iż pod uwagę brani będą wszyscy uczniowie korzystający ze wsparcia nowo wybudowanej lub zmodernizowanej placówki. Do określenia planowanej wartości docelowej wskaźnika niezbędne będzie więc oszacowanie (na bazie alokacji), jak dużą część wspartych szkół obejmować będą szkoły nowo wybudowane lub zmodernizowane (gdyż ważną częścią działań zaplanowanych w ramach CS 4 (ii) jest doposażenie szkół). Po dokonaniu tego szacunku możliwe będzie wyliczenie wartości wskaźnika dla poszczególnych typów szkół na podstawie danych GUS, dwuetapowo. W pierwszym etapie proponujemy np. zastosowanie wzoru:

$$LU_t = SL_t \times LS_t,$$

gdzie:

LU_t – liczba uczniów w nowych lub zmodernizowanych placówkach oświatowych danego typu (t),

SL_t – średnia liczba uczniów w szkole danego typu w województwie pomorskim według danych Banku Danych Lokalnych GUS za lata 2014-2020,

LS_t – liczba planowanych nowo wybudowanych lub zmodernizowanych szkół danego typu.

Wskaźnik ten należy wyliczyć dla każdego z wymienionych trzech typów szkół i zsumować wyniki. Łączna wartość wskaźnika wynosić zatem będzie:

$$LU = LU_{sp} + LU_{br} + LU_{tech},$$

gdzie:

LU – łączna liczba użytkowników nowych lub zmodernizowanych placówek oświatowych;

LU_{sp} – liczba użytkowników w nowych lub zmodernizowanych szkołach specjalnych;

LU_{br} – liczba użytkowników w nowych lub zmodernizowanych szkołach branżowych;

LU_t – liczba użytkowników w nowych lub zmodernizowanych technikach.

Czy przyjęty indykatywny podział alokacji FEP wg rodzajów interwencji (obszary interwencji, forma finansowania, terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne, dodatkowe tematy EFS+) jest adekwatny do zaplanowanego zakresu wsparcia? Czy zaproponowany podział alokacji FEP wymaga modyfikacji?

Na realizację CS 4 (ii) alokowano łączną kwotę 48,2 mln EUR – mniejszą od kwoty na podobny obszar w RPO WP (działanie 4.1), która wyniosła 51,5 mln EUR i obejmowała jedynie działania w zakresie infrastruktury szkół zawodowych. Wsparcie to więc w istocie będzie miało charakter uzupełniający względem działań zaplanowanych w ramach CS 4 (f). Jest to kwota relatywnie niewielka, jeżeli wziąć pod uwagę potrzeby wszystkich szkół w

regionie, jednak przy zastosowanym selektywnym zakresie działań może wystarczyć na zaspokojenie większości potrzeb.

Alokacja na CS 4 (ii) została podzielona na trzy kody interwencji:

- 121 „Infrastruktura na potrzeby wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem” (w CS 4 (ii) - wsparcie edukacji przedszkolnej) – 10 128 831 PLN (21% całej alokacji);
- 122 „Infrastruktura na potrzeby szkolnictwa podstawowego i średniego” (w CS 4 (ii) – wsparcie szkół i placówek specjalnych) – 9 646 506 PLN (20% całej alokacji);
- 124 „Infrastruktura na potrzeby kształcenia i szkolenia” (w CS 4 (ii) – wsparcie szkół branżowych i techników) – 28 457 193 PLN (59% całej alokacji).

Z punktu widzenia danych statystycznych i prognoz na przyszłość, należy rozważyć zwiększenie alokacji na kod 124 związany z kształceniem zawodowym. Już w 2018 r. w województwie pomorskim wystąpiła najwyższa liczba uczniów przypadających na nauczyciela w szkołach zasadniczych zawodowych (30,4; dla porównania w województwie łódzkim było to 17,8, a w podlaskim – 18,2), a według prognoz⁹⁹ sytuacja może jeszcze pogorszyć się w przyszłości. Szkolnictwo branżowe w trakcie pandemii COVID-19 dotknął kryzys większy niż inne typy szkół (trudność w przejściu na zajęcia online) i wymaga ono szczególnego wsparcia i rozwoju, zwłaszcza w branżach istotnych dla rozwoju województwa (morska energetyka wiatrowa/offshore, energetyka jądrowa i wodorowa). Jednocześnie sytuacja w zakresie dostępności przedszkoli poprawia się sukcesywnie z roku na rok, także dzięki inwestycjom ze środków własnych samorządów, a zatem należy rozważyć zwiększenie alokacji na kod 124 do 31 mln EUR kosztem alokacji na kod 121 (obniżenie do 7 586 024 EUR).

Tabela 24 Rekomendacje i zalecenia dotyczące CS 4 (ii)

Rekomendacje:

- 1) Zmiana zapisu „szkoły branżowe” na „szkolnictwo zawodowe” lub „edukację zawodową i zawodowe kształcenie ustawiczne” oraz na „szkoły i placówki kształcenia zawodowego”, by wsparcie mogło objąć także technika (Planowane rodzaje działań, Grupy docelowe);
- 2) Zmiana oznaczenia WLWK (198) na PLRO 125, zgodnie z obecną wersją WLWK (Wskaźniki).

Zalecenia:

- 1) Uzupelnienie szacowania wskaźników, zgodnie z rekomendacjami wskazanymi w treści (Wskaźniki);
- 2) Wśród przedsięwzięć międzyregionalnych i transnarodowych ujęcie:
 - a. wymiany doświadczeń i wiedzy przede wszystkim w zakresie innowacyjnej infrastruktury służącej rozwojowi szkolnictwa branżowego i edukacji

⁹⁹ Por. Zub M. (red.), *Analiza społeczno-gospodarcza wraz z diagnozą obszarów interwencji EFS*, EVALU dla Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej, grudzień 2020, https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/media/98143/Analiza_spolgosp.pdf, dostęp: 10.10.2021.

włączającej oraz użycia nowoczesnych technologii w tych obszarach;
b. projektów wspierających długofalową współpracę partnerską ze szkołami i placówkami z różnych regionów i państw (zgodnie z działaniem 1.1.2 RPS) w zakresie wymiany doświadczeń dotyczących infrastruktury i wyposażenia (Planowane rodzaje działań);

- 3) Monitorowanie wskaźników dotyczących poradni pedagogiczno-psychologicznych na poziomie projektów (Wskaźniki);
- 4) Rozszerzenie grup docelowych w zakresie edukacji włączającej o innych członków rodziny uczniów (np. dziadków, rodzeństwo) (Grupy docelowe);
- 5) Zwiększenie alokacji na kod 124 (Infrastruktura na potrzeby kształcenia i szkolenia zawodowego oraz kształcenia dorosłych) do 31 mln EUR kosztem alokacji na kod 121 (Infrastruktura na potrzeby wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem) (obniżenie do 7 586 024 EUR) (Orientacyjny podział zasobów programu).

Źródło: opracowanie własne

5.5.2 CS 4 (iii) Wspieranie włączenia społeczno-gospodarczego społeczności marginalizowanych, gospodarstw domowych o niskich dochodach oraz grup w niekorzystnej sytuacji, w tym osób o szczególnych potrzebach, dzięki zintegrowanym działaniom obejmującym usługi mieszkaniowe i usługi społeczne

Czy zaproponowane uzasadnienia diagnostyczne wymagają uzupełnienia i/lub modyfikacji?

W diagnozie do CS 4 (iii), ze względu na zakres przedmiotowy tego obszaru, skupiono się przede wszystkim na wątkach związanych z deficytami infrastruktury usług społecznych.

Podkreślono zwłaszcza:

- brak alternatywnych rozwiązań dla opieki całodobowej prowadzonej w domach pomocy społecznej - mieszkań wspomaganych, rodzinnych domów pomocy;
- braki w zakresie infrastruktury przeznaczonej do pracy ze społecznością lokalną, zwłaszcza w zakresie domów i klubów sąsiedzkich;
- niedostatecznie rozwiniętą infrastrukturę dedykowaną aktywności seniorów;
- konieczność znoszenia barier architektonicznych ograniczających dostępność usług dla OsN.

Wszystkie te kwestie zostały zasadnie poruszone w diagnozie, wynikają też z zapisów SRWP 2030 i RPS w zakresie bezpieczeństwa zdrowotnego oraz wrażliwości społecznej¹⁰⁰. Ze względu na zaplanowany zakres interwencji w CS 4 (iii), można rozważyć poszerzenie diagnozy o dodatkowe wątki, które również mają swoje odzwierciedlenie w RPS:

¹⁰⁰ Wszystkie odwołania do RPS w ramach analizy dotyczącej CS 4 (iii) odnoszą się do RPS w zakresie bezpieczeństwa zdrowotnego i wrażliwości społecznej, przyjętego uchwałą nr 758/271/21 Zarządu Województwa Pomorskiego z dnia 29 lipca 2021 r.

- niedobór infrastruktury placówek wsparcia dziennego dzieci i młodzieży ze środowisk z trudnościami opiekuńczo-wychowawczymi;
- konieczność rozwoju infrastruktury wsparcia dla osób wymagających pomocy w codziennym funkcjonowaniu.

Czy w trafny i realny sposób określono w FEP planowany zakres wsparcia w poszczególnych priorytetach i celach szczegółowych?

Czy cele polityki, priorytety i cele szczegółowe FEP wynikają z diagnozy i wyzwań rozwojowych regionu?

Zakres interwencji zaplanowanej w CS 4 (iii) jest trafny, w tym sensie, że wynika z potrzeb rozwojowych dla regionu, określonych na poziomie takich dokumentów strategicznych jak SRWP 2030 oraz RPS. Natomiast biorąc pod uwagę, że w CS 4 (iii), nie będzie mogła być wsparta infrastruktura, dla której nie są równocześnie zagwarantowane usługi społeczne w ramach CS 4 (k) lub (h), należy zmodyfikować zapisy tych obszarów tak, by były ze sobą spójne. W szczególności trzeba zwrócić uwagę na fakt, że dla pewnych typów infrastruktury społecznej wymienionej w CS 4 (iii) nie ma odpowiednika po stronie usług społecznych zapisanych w CS 4 (k). Są nimi:

- infrastruktura wsparcia dla osób w kryzysie bezdomności (schroniska, noclegownie, ogrzewalnie);
- infrastruktura pobytu stałego, całodobowego w ramach pieczy zastępczej (POW);
- infrastruktura na rzecz społeczności lokalnych: kluby/domy sąsiedzkie¹⁰¹.

Oczywiście uspoźnienie tych zapisów nie jest tylko zabiegiem formalnym, może też się wiązać z koniecznością podjęcia decyzji, czy dany typ usług i infrastruktury finansować w ramach FEP. Dodatkowo można zauważyć, że dla usług wsparcia dla osób z doświadczeniem przemocy, wyszczególnionych w CS 4 (k), nie wymieniono placówek istotnych dla tego typu pomocy, tj. centrów interwencji kryzysowych. Warto rozważyć, czy nie poszerzyć o nie listy placówek objętych interwencją w CS 4 (iii). Podobnie warto rozważyć, czy w ramach usług i infrastruktury wsparcia dla OzN nie uwzględnić (obok WTZ, ŚDS, ZAZ), także usług i infrastruktury CIS i KIS (wiązałoby się to z wprowadzeniem odpowiednich zmian w CS 4 (h) oraz (iii)).

Czy wybór planowanych operacji o znaczeniu strategicznym w FEP jest trafny z punktu widzenia realizacji zapisów Programu?

W ramach CS 4 (iii) realizowane będzie przedsięwzięcie strategiczne: „Zintegrowany rozwój infrastruktury i usług społecznych w województwie pomorskim”. Oczywiście jest to zasadne merytorycznie. Interwencja w CS 4 (iii) będzie w całości realizować omawiane przedsięwzięcie strategiczne (w powiązaniu z istotną częścią interwencji w CS 4 (k)).

¹⁰¹ W tym ostatnim przypadku można argumentować, że domom sąsiedzkim odpowiadają usługi wsparcia dziennego dla seniorów oraz dla dzieci i młodzieży, jednak jak to było już zaznaczone przy okazji analizy CS 4 (k), proponujemy, by zmienić odpowiednie sformułowanie w CS 4 (k) tak, by to powiązanie było bardziej jasne.

Czy trafnie zidentyfikowano główne grupy docelowe w poszczególnych priorytetach i celach szczegółowych FEP?

W tej części proponuje się uporządkowanie opisu przez wskazanie potencjalnych wnioskodawców/beneficjentów i odbiorców ostatecznych. W CS 4 (iii) do głównych potencjalnych wnioskodawców/ beneficjentów należy zaliczyć: instytucje integracji i pomocy społecznej, podmioty ekonomii społecznej (w tym przedsiębiorstwa społeczne i organizacje pozarządowe). Głównymi ostatecznymi odbiorcami będą, jak jest to zapisane obecnie: osoby dotknięte/zagrożone ubóstwem i wykluczeniem społecznym oraz ich rodzin.

Czy przyjęty zestaw wskaźników (produktu i rezultatu) jest kompletny z punktu widzenia zakresu wsparcia przewidzianego w FEP? Czy wymaga on uzupełnienia i/lub modyfikacji?

Dla CS 4 (iii) przyjęto dwa wskaźniki produktu oraz jeden wskaźnik rezultatu. Wszystkie pochodzą z WLWK EFRR. Jest to zestaw trafny i obejmujący cały zakres interwencji przewidzianej w tym obszarze. Nie widzimy potrzeby jego zmiany lub poszerzenia. Natomiast pewną trudność stanowi obliczenie wartości docelowych tych wskaźników, co zostanie omówione poniżej.

Czy sposób szacowania wartości docelowych wskaźników w FEP jest poprawny i czy realne jest osiągnięcie przyjętych wartości docelowych wskaźników dla 2024 r. i 2029 r.?

Wskaźniki produktu

Pojemność nowych lub zmodernizowanych placówek opieki społecznej (innych niż mieszkania), RCO 70

Na tym etapie jeszcze nie opracowano metodyki szacowania wskaźnika. Trudność polega tu na braku danych historycznych, na których można by się oprzeć. Z jednej strony, w ramach RPO WP w zasadzie nie przewidziano wsparcia infrastruktury usług społecznych, a z drugiej, choć był to obszar możliwy do sfinansowania w przeszłej perspektywie finansowej, to nie stosowano w nim wskaźników o podobnej konstrukcji.

Definicja wskaźnika brzmi następująco: *maksymalna liczba osób, które mogą być obsłużone lub objęte opieką przynajmniej raz w ciągu roku przez nowo wybudowane lub zmodernizowane placówki opieki społecznej*. Wydaje się, że w pierwszym kroku trzeba ustalić jak można obliczyć maksymalną liczbę osób, które może obsłużyć w ciągu roku dana placówka lub typ placówek (w ogóle, abstrahując od wsparcia w ramach CS 4 (iii)).

Proponujemy, by uznać, że jest to liczba miejsc w danej placówce uzupełniona o dane o przeciętnym wykorzystaniu miejsc w placówkach danego typu (odpowiednie informacje można zaczerpnąć ze sprawozdań Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej (MRiPS) - 03: liczba miejsc w placówkach i liczba uczestników w ciągu roku). W tym ujęciu maksymalna liczba osób objęta opieką w placówce jest równa liczbie miejsc w placówce (lub sumie miejsc w placówkach danego typu), pomnożonej przez współczynnik wykorzystania miejsc w danym typie placówek. Natomiast współczynnik (odsetek) wykorzystania miejsc jest równy średniej

liczbie uczestników podzielonej przez średnią liczbę miejsc w danym typie placówek. Trzeba zauważyć, że w ten sposób obliczamy raczej przeciętną niż maksymalną liczbę użytkowników placówek. Nie ma jednak innych, lepszych danych, na których możemy się oprzeć, przynajmniej nie na tym etapie¹⁰². Można też założyć, że tam, gdzie współczynnik wykorzystania miejsc przekracza 100%, jest to wartość zbliżona do maksymalnej możliwości placówek do obsługi użytkowników. Dodatkowo tam, gdzie współczynnik jest niższy niż 100% nie należy go stosować do obliczeń i dla danego typu placówek posłużyć się jedynie liczbą miejsc. W następnym kroku konieczne jest obliczenie kosztów jednostkowych dla wskaźnika. W tym celu trzeba odwołać się do danych z województw, w których w ubiegłej perspektywie finansowej wsparto infrastrukturę usług społecznych (np. z województw: łódzkiego, śląskiego, podkarpackiego- konieczne jednak będzie zwrócenie uwagi na typ projektu). Można także wykorzystać informacje z uruchomionego pilotażowo w województwie pomorskim (w ramach RPO WP) naboru obejmującego infrastrukturę wraz z rozwojem odpowiednich usług społecznych (nie ma jednak jeszcze danych z realizacji projektów, trzeba się oprzeć na wartościach założonych przez beneficjentów). Do obliczenia wartości wskaźnika w kontekście programów z innych województw lub wspomnianego naboru pilotażowego, należy posłużyć się metodyką przedstawioną powyżej. Jeżeli niemożliwe jest uzyskanie danych o liczbie miejsc we wspartych placówkach, można się po prostu posłużyć średnią liczbą miejsc w placówkach danego typu (obliczoną na podstawie danych ze sprawozdań MRIPS-03, najlepiej dla odpowiedniego województwa). Zatem można powiedzieć, że minimalne dane do obliczenia przybliżonego kosztu jednostkowego to kwota dofinansowania i liczba wspartych placówek (z uwzględnieniem typu).

Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami

W obliczeniach wartości wskaźnika popełniono błąd, dzieląc całość alokacji dla CS 4 (iii) przez koszty jednostkowe wskaźnika. Wskazywałoby to na fakt, że alokacja z CS 4 (iii) w całości zostanie przeznaczona na dostosowanie budynków do potrzeb OzN, tak oczywiście nie będzie. Z przeprowadzonego wywiadu wynika, że co do zasady każda wsparta placówka powinna uwzględniać jakiś zakres prac związanych z dopasowaniem do potrzeb OzN. Jednak liczba wspartych placówek (a więc i wartość wskaźnika) powinna zostać ustalona w inny sposób. Najlepiej będzie obliczyć koszty jednostkowe wsparcia placówek w ramach RPO innych województw lub wspomnianego konkursu pilotażowego¹⁰³ i w odniesieniu do obecnej alokacji w ramach CS 4 (iii) obliczyć przybliżoną wartość wskaźnika.

¹⁰² Wątpliwe jest też oparcie się na samych deklaracjach beneficjentów, zwłaszcza jeżeli składane są przed uruchomieniem projektów.

¹⁰³ Będą tu potrzebne podobne dane, co w przypadku wyżej omawianego wskaźnika produktu.

Wskaźniki rezultatu

Roczna liczba użytkowników nowych lub zmodernizowanych placówek opieki społecznej/ użytkowników, RCR 74

Dla tego wskaźnika również nie opracowano jeszcze metodyki szacowania. Jego definicja brzmi następująco: *Liczba zarejestrowanych pacjentów (osób) obsługowanych przynajmniej raz przez nową lub zmodernizowaną placówkę opieki społecznej w roku po zakończeniu interwencji.* Wartość bazowa wskaźnika odnosi się do zarejestrowanych pacjentów (osób) obsługowanych co najmniej raz przez placówkę opieki społecznej w roku poprzedzającym rozpoczęcie interwencji i może wynosić zero w przypadku nowych placówek. Sposób obliczania wartości docelowej powinien być podobny do sposobu szacowania omawianego wyżej wskaźnika produktu RCO 70. W tym przypadku jednak współczynnik wykorzystania miejsc w placówkach powinien być uwzględniany także dla tych placówek, dla których jest on mniejszy niż 100% (czyli gdzie przeciętna liczba użytkowników w ciągu roku jest mniejsza niż przeciętna liczba miejsc w danym typie placówek). Wartość bazową można otrzymać odejmując od ogólnej liczby miejsc we wspartych placówkach liczbę nowych miejsc (miejsc w nowopowstałych placówkach oraz nowe miejsca utworzone w istniejących wcześniej placówkach). Następnie otrzymaną wartość trzeba pomnożyć przez współczynnik wykorzystania miejsc. Liczbę nowych miejsc należy próbować ustalić w oparciu o dane z innych województw lub z przywoływanego już konkursu pilotażowego w ramach RPO WP.

W charakterze komentarza można dodać, że najważniejsza wartość informacyjna wskaźnika, wydaje się leżeć w różnicy między wartością bazową a docelową. Pokazuje ona o ile wzrósł, dzięki interwencji, potencjał placówek do obsługi potrzebujących.

Czy przyjęty indykatywny podział alokacji FEP wg rodzajów interwencji (obszary interwencji, forma finansowania, terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne, dodatkowe tematy EFS+) jest adekwatny do zaplanowanego zakresu wsparcia? Czy zaproponowany podział alokacji FEP wymaga modyfikacji?

Na realizację celu alokowano kwotę w wysokości 63,2 mln EUR w całości przeznaczoną na mechanizmy dotacyjne i jeden kod interwencji (127 – Pozostała infrastruktura społeczna przyczyniająca się do włączenia społecznego). Natomiast część alokacji CS 4 (iii) rozdzielono na instrumenty terytorialne: rewitalizację (10 mln EUR) oraz RLKS (5 mln EUR). Brak jest podstaw do kwestionowania tego podziału (powstał w oparciu o doświadczenia z przeszłej perspektywy finansowej w zakresie rewitalizacji, analizę aktywności pomorskich LGD i przy uwzględnieniu innych potrzeb np. w zakresie realizacji przedsięwzięć strategicznych).

Tabela 25 Rekomendacje i zalecenia dotyczące CS 4 (iii)

Rekomendacje:

- 1) Uspójnienie zapisów pomiędzy CS 4 (iii) oraz CS 4 (k), zwłaszcza w zakresie:
 - infrastruktury i usług dla osób w kryzysie bezdomności;
 - infrastruktury i usług prowadzonych w ramach placówek opiekuńczo wychowawczych (Planowane rodzaje działań).

Zalecenia:

- 1) Poszerzenie uzasadnienia dla realizacji celu o kwestie związane z niedoborem infrastruktury placówek wsparcia dziennego dzieci i młodzieży ze środowisk z trudnościami opiekuńczo-wychowawczymi oraz infrastruktury wsparcia dla osób wymagających pomocy w codziennym funkcjonowaniu (Strategia programu);
- 2) Ewentualne uwzględnienie infrastruktury Centrów Interwencji Kryzysowej, Centrów i Klubów Integracji Społecznej (Planowane rodzaje działań);
- 3) Modyfikacja zapisów dotyczących grup docelowych, zgodnie z przedstawionymi propozycjami (Planowane rodzaje działań);
- 4) Oszacowanie wartości wskaźnika produktu: „Pojemność nowych lub zmodernizowanych placówek opieki społecznej” według proponowanej metodyki (Raport metodyczny szacowania wartości wskaźników);
- 5) Oszacowanie wartości wskaźnika rezultatu: „Roczna liczba użytkowników nowych lub zmodernizowanych placówek opieki społecznej”, według proponowanej metodyki (Raport metodyczny szacowania wartości wskaźników);
- 6) Zmiana sposobu szacowania wskaźnika produktu: „Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami” (Raport metodyczny szacowania wartości wskaźników).

Źródło: opracowanie własne

5.5.3 CS 4 (v) Zapewnianie równego dostępu do opieki zdrowotnej i wspieranie odporności systemów opieki zdrowotnej, oraz wspieranie przechodzenia od opieki instytucjonalnej do opieki rodzinnej i środowiskowej

Czy zaproponowane uzasadnienia diagnostyczne wymagają uzupełnienia i/lub modyfikacji?

W diagnozie do celu szczegółowego 4 (v) zwrócono uwagę na takie wątki jak: potrzeba deinstytucjonalizacji opieki zdrowotnej, zróżnicowany dostęp do podmiotów leczniczych i usług specjalistycznych, konieczność stałego dostosowywania infrastruktury do przepisów prawa oraz konieczność uzupełniania jej i wymiany, nakierowanie podstawowej opieki zdrowotnej na profilaktykę i wczesne wykrywanie chorób oraz edukację pacjenta, konsekwencje zmian demograficznych, klimatycznych, chorób cywilizacyjnych, COVID-19, wykorzystanie technologii cyfrowych jako budowanie odporności na sytuacje kryzysowe, dostosowanie zasobów do potrzeb i wyzwań, poprawa dostępności do profilaktyki, diagnostyki i terapii, rozwój e-zdrowia. Wszystkie te wątki zostały zasygnalizowane również w diagnozach do SRWP 2030 oraz RPS w zakresie bezpieczeństwa zdrowotnego i wrażliwości

społecznej¹⁰⁴. Dodatkowo w diagnozie RPS bardziej szczegółowo zarysowano wątki dotyczące niewystarczających nakładów finansowych na świadczenia zdrowotne oraz niedoszacowania przez płatnika publicznego procedur medycznych. W diagnozie do CS 4 (v) zostało to ujęte syntetycznie w punkcie dotyczącym zróżnicowanego dostępu do opieki zdrowotnej. W RPS podkreślono brak niewystarczającej liczby centrów zdrowia psychicznego oraz potrzebę wsparcia i rozwoju zespołów interdyscyplinarnych takich jak: opieka długoterminowa, geriatryka, endokrynologia, pediatria, neurologia, ortopedia, alergologia i pulmonologia, kardiologia, urologia, onkologia, okulistyka oraz rehabilitacja i psychiatria, których tworzenie jest jednym z zadań CS 4 (v). Należałoby rozważyć umieszczenie adekwatnego zapisu w diagnozie do CS 4 (v), który sygnalizowałby potrzebę wsparcia i rozwoju takich interdyscyplinarnych zespołów.

Proponowany, nieznacznie zmodyfikowany zapis punktu pierwszej diagnozy, zawierający 569 znaków ze spacjami (obecny zapis zawiera 571 znaków ze spacjami): *Jednym z problemów systemu ochrony zdrowia są niedostateczne lub niedostosowane do obecnych i przyszłych potrzeb zasoby infrastrukturalne, w tym sprzyjające deinstytucjonalizacji. Problemem jest zróżnicowany obszarowo dostęp do podmiotów leczniczych i specjalistycznych świadczeń medycznych, zwłaszcza w takich dziedzinach jak: opieka długoterminowa, geriatryka, endokrynologia, pediatria, neurologia, ortopedia, alergologia i pulmonologia, kardiologia, urologia, onkologia, okulistyka, rehabilitacja i psychiatria. Stąd potrzeba tworzenia interdyscyplinarnych zespołów.*

Aktualny dobór wątków należy uznać co do zasady za trafny w kontekście planowanego zakresu interwencji, z możliwością uzupełnienia o przedstawione powyżej sugestie.

Czy w trafny i realny sposób określono w FEP planowany zakres wsparcia w poszczególnych priorytetach i celach szczegółowych?

Czy cele polityki, priorytety i cele szczegółowe FEP wynikają z diagnozy i wyzwań rozwojowych regionu?

Zakres wsparcia w ramach CS 4 (v) należy uznać za trafny, obejmuje on bowiem wszystkie wymiary istotne dla zapewnienia równego dostępu do opieki zdrowotnej. Podmioty lecznicze będą mogły otrzymać dofinansowanie na rozwój i dostosowanie bazy szpitalnej, w tym w zakresach wymagających wspierania i rozwoju centrów zdrowotnych. Podobnie zostanie wsparta infrastruktura ambulatoryjnej opieki specjalistycznej oraz podstawowej opieki zdrowotnej. Zakres realizowanych zadań obejmuje również wsparcie środowiskowej opieki zdrowotnej, rozszerzenie działalności rehabilitacji, opieki paliatywnej i hospicyjnej, zakup sprzętu medycznego i aparatury medycznej, działania umożliwiające szybki i bezpieczny dostęp do opieki zdrowotnej na wypadek sytuacji kryzysowych. Działania dotyczące projektów wdrożeniowych w obszarze e-zdrowia są ujęte w Priorytecie 1. „Bardziej

¹⁰⁴ Ilekroć w analizach dotyczących CP 4 (v) znajduje się odwołanie do RPS chodzi o RPS w zakresie bezpieczeństwa zdrowotnego i wrażliwości społecznej, przyjęty uchwałą nr 758/271/21 Zarządu Województwa Pomorskiego z dnia 29 lipca 2021 r.

konkurencyjne i inteligentne Pomorze”, CS 1 (ii) „Czerpanie korzyści z cyfryzacji dla obywateli, przedsiębiorstw, organizacji badawczych i instytucji publicznych”.

W FEP trafnie określono preferencje w wyborze projektów. Między innymi podkreślono, że istotne w wyborze będą działania konsolidacyjne oraz inne formy współpracy podmiotów leczniczych. Będzie to miało na celu dbałość o kompleksowość opieki w miejsce jej rozproszenia, między innymi poprzez koncentrację wykonywania zabiegów oraz realizację zadań opieki koordynowanej przewidzianych dla centrów zdrowotnych.

Zaplanowane działania wynikają z trafnej diagnozy dla CS 4 (v) oraz pozostałych, istotnych w obszarze zdrowia dokumentów, między innymi takich jak: Linia demarkacyjna, wojewódzkie plany transformacji (w trakcie tworzenia), czy *Policy Paper: Zdrowa przyszłość. Ramy strategiczne rozwoju systemu ochrony zdrowia na lata 2021-2017, z perspektywą do 2030.*

Niezależnie od powyższej pozytywnej oceny dotyczącej opisu planowanych do realizacji działań można sformułować następujące uwagi:

- w ramach realizowanych działań przewidziano w FEP inwestycje w infrastrukturę centrów zdrowotnych, które są wymienione, a ich nazwy pisane są z wielkiej litery. Może to błędnie sugerować, że centra już istnieją, a wsparcie będzie dotyczyło raczej dofinansowania istniejących jednostek niż ich tworzenia. Ponieważ centra mają być dopiero powołane i tworzone, a ich katalog jest otwarty i uzależniony od potrzeb zdrowotnych regionu, poprawniejszą formą zapisu będzie wylistowanie ich używając nazw zaczynających się z małej litery;
- jedną z preferencji w wyborze projektów będą działania mające na celu racjonalizację systemu opieki zdrowia w regionie. Podobnie jak w perspektywie finansowej 2014-2020, racjonalizacja będzie w szczególności dotyczyła odpowiedzi na pytanie, czy projekt jest elementem restrukturyzacji podmiotu. Należy jednak zaznaczyć, że prace nad kryteriami wyboru projektów na perspektywę finansową 2021-2027 jeszcze nie rozpoczęły się;
- inną preferencją w wyborze projektów są działania podejmowane w partnerstwie publiczno-privatnym. Wydaje się istotne doprecyzowanie, co w obszarze zdrowia oznacza partnerstwo publiczno-privatne, ewentualnie wykreślenie tego zapisu, jeśli jest to preferencja trudna do uzyskania.

Czy wybór planowanych operacji o znaczeniu strategicznym w FEP jest trafny z punktu widzenia realizacji zapisów Programu?

W CS 4 (v) wskazano przedsięwzięcie strategiczne koordynowane przez SWP i wynikające z RPS pn. „Jakość i bezpieczeństwo w podmiotach leczniczych”, w tym wdrożenie, monitorowanie i rozszerzanie wieloletniego planu działań w zakresie doskonalenia jakości rzeczywistej usług zdrowotnych poprzez Program doskonalenia jakości w jednostkach wykonujących działalność leczniczą, dla których podmiotem tworzącym lub właścicielem jest Województwo Pomorskie, podniesienie funkcjonalności i jakości oddziałów/poradni poprzez

ich doposażanie, wdrożenie elektronicznego Systemu Oceny Jakości oraz wdrożenie niezbędnych narzędzi informatycznych, mających na celu wspomóc w rzetelnej analizie i bieżącym monitorowaniu czynników ryzyka w procesie leczenia. W ramach działań podejmowanych w CS 4 (v) w tej części przedsięwzięcia strategicznego będzie dofinansowana głównie infrastruktura w leczeniu szpitalnym i ambulatoryjnym, przy czym preferowane będą projekty realizowane w Gdańsku, Sopocie, Gdyni, Wejherowie, Kościerzynie, Dzierżążnie, Słupsku, Prabutach, Starogardzie Gdańskim, Smażynie, Ustce i Zapowiedniku. Przedsięwzięcie to jest komplementarne dla działań przewidzianych w CS 4 (k). Doposażenie oddziałów przyczyni się do podniesienia jakości świadczonych usług oraz zwiększy dostęp do nich zarówno w zakresie popytowym, jak i terytorialnym. Ponadto umożliwi budowanie odporności na sytuacje kryzysowe między innymi takie, jakie spowodowała pandemia COVID-19. Ważnym punktem przedsięwzięcia strategicznego są finansowane poza FEP działania nakierowane na lepsze zarządzanie podmiotami leczniczymi oraz wspieranie ich kadr w realizacji udzielania świadczeń zdrowotnych.

Czy trafnie zidentyfikowano główne grupy docelowe w poszczególnych priorytetach i celach szczegółowych FEP?

W katalogu głównych grup docelowych wymieniono mieszkańców, w tym w szczególności mieszkańców o niezadowalającej dostępności do specjalistycznych usług zdrowotnych oraz kadrę podmiotów świadczących usługi. Należy zaliczyć ich do tzw. ostatecznych odbiorców wsparcia. Ich katalog co do zasady został określony trafnie. Zadania przewidziane do realizacji, w tym przedsięwzięcie strategiczne, obejmuje swoim zasięgiem całe województwo pomorskie oraz wszystkie grupy mieszkańców i pacjentów podmiotów leczniczych. Warto podkreślić jest trafne ujęcie wszystkich mieszkańców potrzebujących opieki zdrowotnej, nie zaś podkreślanie pacjentów z określonymi chorobami, gdyż takie potraktowanie grup docelowych niepotrzebnie ukierunkowałoby działania, a zasadnym podejściem jest pozostawienie otwartego katalogu problemów zdrowotnych, który może być definiowany w zależności od bieżących potrzeb. Zadania dotyczące podnoszenia jakości zawarte są także w RPS i dotyczą też kadry podmiotów leczniczych i związane są z adekwatnymi do realizowanych działań szkoleniami. Opis należałoby rozszerzyć również o potencjalnych wnioskodawców/beneficjentów, tj. podmioty lecznicze funkcjonujące w publicznym systemie ubezpieczeń zdrowotnych (w tym podmioty środowiskowej opieki zdrowotnej).

Czy przyjęty zestaw wskaźników (produktu i rezultatu) jest kompletny z punktu widzenia zakresu wsparcia przewidzianego w FEP? Czy wymaga on uzupełnienia i/lub modyfikacji?

Do monitorowania efektów wsparcia udzielanego w ramach CP 4 (v) przyjęto zestaw dwóch wskaźników produktu i jeden wskaźnik rezultatu. Wszystkie wskaźniki zostały zaczerpnięte z WLWK EFRR. Dobór wskaźników nie budzi wątpliwości. Wszystkie odnoszą się do grup docelowych.

Czy sposób szacowania wartości docelowych wskaźników w FEP jest poprawny i czy realne jest osiągnięcie przyjętych wartości docelowych wskaźników dla 2024 r. i 2029 r.?

Wskaźniki produktu

Pojemność nowych lub zmodernizowanych placówek opieki zdrowotnej, RCO 69

Wskaźnik określa maksymalną roczną liczbę osób, jaką może obsłużyć nowa lub zmodernizowana placówka opieki zdrowotnej przynajmniej raz w roku. Placówki opieki zdrowotnej obejmują szpitale, poradnie, przychodnie, ośrodki specjalistycznej opieki itp. Modernizacja nie obejmuje termomodernizacji ani konserwacji i napraw.

Do oszacowania wskaźnika należy posłużyć się wartością 20 podmiotów leczniczych, określonych w kolejnym wskaźniku pn. „Liczba wspartych podmiotów leczniczych”. Następnie ustalić, ile z tego będzie wspartych podmiotów udzielających świadczeń w trybie stacjonarnym, a ile w trybie ambulatoryjnym. W przypadku podmiotów, które otrzymają wsparcie bazy szpitalnej można posłużyć się wskaźnikiem średniego czasu hospitalizacji w ciągu danego okresu (roku). Aby obliczyć maksymalną wartość rocznej liczby osób, jaką może obsłużyć placówka należałoby pomnożyć liczbę łóżek przez liczbę dni w roku, a wynik (w osobodniach) podzielić przez średni czas hospitalizacji. Otrzymana wartość będzie maksymalną liczbą osób, które może przyjąć placówka. W przypadku podmiotów świadczących usługi w trybie leczenia otwartego można przyjąć dotychczasową wartość średniej liczby pacjentów obsługiwanych przez podmioty lecznicze działające w leczeniu otwartym, z uwzględnieniem (o ile to możliwe) liczby gabinetów lekarskich, a następnie odnieść do nowych lub zmodernizowanych placówek.

Liczba wspartych podmiotów leczniczych, WLWK (210)

Wskaźnik mierzy liczbę podmiotów leczniczych objętych robotami budowlanymi oraz wyposażonych w aparaturę medyczną oraz techniczną niezbędną do udzielania świadczeń medycznych i jest wyrażony w sztukach. Metodyka szacowania wskaźnika polegająca na przyjęciu średniej szacunkowej wartości dofinansowania jednego podmiotu leczniczego, skorygowanej o prognozowane zmiany indeksu cen WCPBM jest poprawna. Wskaźnik obejmuje podmioty lecznicze, którym udzielono wsparcia związanego z wyposażeniem, robotami budowlanymi, a także realizacją projektów z obszaru e-zdrowia.

Wskaźniki rezultatu

Roczna liczba użytkowników nowych lub zmodernizowanych placówek opieki zdrowotnej, RCR 73

Wskaźnik odnosi się do liczby pacjentów obsługiwanych przez nową lub zmodernizowaną placówkę opieki zdrowotnej w roku po zakończeniu interwencji. Jedna osoba może być liczona więcej niż raz, jeśli korzysta z placówek wielokrotnie. Wartość bazowa wskaźnika odnosi się do zarejestrowanych pacjentów obsługiwanych co najmniej raz przez placówkę opieki zdrowotnej w roku poprzedzającym rozpoczęcie interwencji i może wynosić zero w

przypadku nowych placówek. Placówki opieki zdrowotnej obejmują szpitale, poradnie, przychodnie, ośrodki specjalistycznej opieki itp. Do obliczenia wskaźnika należy przyjąć liczbę osób, które były obsłużone przynajmniej raz w ciągu roku poprzedzającym interwencję, a następnie odjąć ją od maksymalnej liczby osób (dane ze wskaźnika RCO 69), które mogą być obsłużone w ciągu roku po zakończeniu interwencji. Podobnie jak we wskaźniku RCR 74 również należy zaznaczyć, że najważniejsza wartość informacyjna wskaźnika wydaje się leżeć w różnicy między wartością bazową a docelową. Wartość ta pokazuje, o ile wzrósł, dzięki interwencji, potencjał placówek do obsługi potrzebujących - raz, jeśli korzysta z obiektów wielokrotnie. Metodyka szacowania wskaźnika opiera się na wartościach wynikających ze wskaźników produktu.

Czy przyjęty indykatywny podział alokacji FEP wg rodzajów interwencji (obszary interwencji, forma finansowania, terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne, dodatkowe tematy EFS+) jest adekwatny do zaplanowanego zakresu wsparcia? Czy zaproponowany podział alokacji FEP wymaga modyfikacji?

Na realizację celu alokowano kwotę w wysokości 72,3 mln EUR w całości przeznaczoną na mechanizmy dotacyjne oraz trzy kody interwencji:

- 128 „Infrastruktura zdrowotna (43,4 mln EUR);
- 129 „Wyposażenie opieki zdrowotnej” (21,7 mln EUR);
- 131 „Cyfryzacja w opiece zdrowotnej (7,2 mln EUR).

W ramach tej kwoty wyodrębniono ukierunkowanie terytorialne o kodzie – obszary miejskie funkcjonalne (22,8 mln EUR), uwzględniono kod 33 – brak ukierunkowania terytorialnego (49,5 mln EUR). Przyjęta wysokość alokacji oraz jej podział nie budzą wątpliwości, w całości są dedykowane niwelowaniu problemów w dostępności do świadczeń, poruszanych w diagnozie oraz uwzględniają finansowanie przedsięwzięcia strategicznego. Podmioty lecznicze wszystkich szczebli otrzymają wsparcie przeznaczone na dostosowanie i rozwój zarówno bazy szpitalnej, jak i leczenia otwartego.

Tabela 26 Rekomendacje i zalecenia dotyczące CS 4 (v)

Rekomendacje:

- 1) Modyfikacja zapisu w części diagnostycznej FEP w sposób, który sygnalizowałby potrzebę wsparcia i rozwoju interdyscyplinarnych zespołów w obszarze wybranych problemów zdrowotnych (Strategia programu);
- 2) Doprecyzowanie pojęcia „partnerstwo publiczno-prywatne” w punkcie dotyczącym wyboru preferowanych projektów, ewentualnie wykreślenie tego zapisu, jeśli jest to preferencja trudna do uzyskania (Planowane rodzaje działań).

Zalecenia:

- 1) Wylistowanie mających powstać centrów zdrowotnych z zastosowaniem małych liter - rezygnacja z nadania nazw własnych centrów na etapie ich tworzenia (Planowane rodzaje działań);
- 2) Modyfikacja zapisów dotyczących grup docelowych zgodnie z przedstawionymi

Źródło: opracowanie własne

5.5.4 CS 4 (vi) Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych

Czy zaproponowane uzasadnienia diagnostyczne wymagają uzupełnienia i/lub modyfikacji?

Zaproponowane uzasadnienie diagnostyczne obejmuje najistotniejsze problemy rozwoju infrastruktury kultury i turystyki i w pełni odpowiada zaproponowanym interwencjom. Zwrócono uwagę na kwestie wykorzystania wysokiego potencjału istniejących zasobów turystycznych i kulturowych, jakości przestrzeni publicznej oraz zrównoważonego wykorzystania środowiska. Podkreślono istotne z punktu widzenia regionu deficyty w zakresie zachowania dziedzictwa kulturowego oraz kwestię degradacji obiektów zabytkowych, jak również zagadnienia wydłużenia sezonu turystycznego oraz rozwoju zagospodarowania turystycznego. Wszystkie te tematy poruszono także w diagnozach do SRWP 2030 oraz RPS w zakresie edukacji i kapitału społecznego oraz w RPS w zakresie gospodarki, rynku pracy, oferty turystycznej i czasu wolnego¹⁰⁵, przy czym w RPS wskazano na większą liczbę wątków niż w FEP.

Czy cele polityki, priorytety i cele szczegółowe FEP wynikają z diagnozy i wyzwań rozwojowych regionu?

Czy w trafny i realny sposób określono w FEP planowany zakres wsparcia w poszczególnych priorytetach i celach szczegółowych?

Zakres wsparcia w ramach CS 4 (vi) jest spójny z częścią diagnostyczną i wyzwaniami rozwojowymi regionu. Zaplanowane działania są realne i odpowiadają na potrzeby regionu zarówno w zakresie wsparcia obiektów kultury i zabytków, jak i infrastruktury turystycznej (te działania będą realizowane prawdopodobnie jedynie w ramach koordynowanych przez SWP przedsięwzięć strategicznych). W tym kontekście dostrzec można pewną niespójność - brakuje w FEP wyjaśnienia, w jaki sposób odbywać się będzie planowane wsparcie turystyki biznesowej, bowiem nie mieści się ono w zakresie przedsięwzięć strategicznych zapisanych w FEP.

Czy wybór planowanych operacji o znaczeniu strategicznym w FEP jest trafny z punktu widzenia realizacji zapisów Programu?

W ramach FEP planuje się finansowanie 7 z 9 zapisanych w RPS przedsięwzięć strategicznych:

- „Pomorskie Trasy Rowerowe – etap 2”;
- „Pomorskie Trasy Rowerowe – etap 3 – Trasa Subregionalna”;
- „Pomorskie Szlaki Kajakowe. Etap II”;

¹⁰⁵ Ilekroć w analizach dotyczących CS 4 (vi) znajduje się odwołanie do RPS chodzi o RPS w zakresie gospodarki, rynku pracy, oferty turystycznej i czasu wolnego, przyjęty uchwałą nr 755/271/21 Zarządu Województwa Pomorskiego z dnia 29 lipca 2021 r.

- „Rozwój oferty turystyki wodnej w obszarze Pętli Żuławskiej, Zatoki Gdańskiej i Morza Bałtyckiego”;
- „Pomorska Turystyka Konna”;
- „Pomorskie Kąpieliska”;
- „Pomorska Platforma Wsparcia Ruchu Turystycznego” (w ramach CS 1 (ii)).

W większości stanowią one kontynuację wcześniejszych przedsięwzięć i mają na celu dalszy rozwój infrastruktury turystycznej w regionie. Ich dobór jest zatem trafny z punktu widzenia realizacji zapisów Programu. Należy jednak zauważyć, iż w RPS jako źródło finansowania zapisano środki UE 2021-2027 również dla nieujętych w FEP przedsięwzięć: „Pomorska Strefa Uzdrawiskowa” oraz „Pomorskie Żagle na jeziorach”, które zostały pominięte w FEP na podstawie ograniczonej alokacji. Dlatego też proponuje się uściślić, iż wsparcie FEP będzie odbywać się w ramach wybranych przedsięwzięć strategicznych wskazanych w RPS.

Czy trafnie zidentyfikowano główne grupy docelowe w poszczególnych priorytetach i celach szczegółowych FEP?

Jako grupy docelowe trafnie wskazano mieszkańców województwa pomorskiego i turystów. Należy jednak zauważyć, iż jest to podejście dość wąskie, uwzględniające jedynie grupy społeczne korzystające z efektów wdrażanej pomocy. W szerszym ujęciu grupami docelowymi byłyby także wspierane podmioty m.in. JST, organizacje pozarządowe, przedsiębiorstwa. Proponuje się zatem uporządkowanie opisu przez wskazanie potencjalnych wnioskodawców/beneficjentów i odbiorców ostatecznych. W CS 4 (vi) do głównych potencjalnych wnioskodawców/beneficjentów należy zaliczyć: JST, organizacje pozarządowe, przedsiębiorstwa. Głównymi ostatecznymi odbiorcami będą mieszkańcy województwa pomorskiego i turyści.

Czy przyjęty zestaw wskaźników (produktu i rezultatu) jest kompletny z punktu widzenia zakresu wsparcia przewidzianego w FEP? Czy wymaga on uzupełnienia i/lub modyfikacji?

Do monitorowania CS 4 (vi) wybrano 2 wskaźniki wskazane na liście wspólnych wskaźników produktu i rezultatu dla EFRR i Funduszu Spójności: RCO 77 „Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem” i RCR 77 „Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem” oraz 1 z WLWK „Długość wspartych szlaków turystycznych”. Mając na uwadze zakres wsparcia przewidzianego w FEP przyjęty zestaw dwóch wskaźników produktu i jednego wskaźnika rezultatu można ocenić jako wystarczający. Numeracja wskaźnika „Długość wspartych szlaków turystycznych” przedstawiona w projekcie FEP pochodzi z wcześniejszych wersji dokumentu niż WLWK EFRR z września 2021 roku, należy zatem ją dostosować do obecnej wersji.

Czy sposób szacowania wartości docelowych wskaźników w FEP jest poprawny i czy realne jest osiągnięcie przyjętych wartości docelowych wskaźników dla 2024 r. i 2029 r.?

Wartości docelowe wskaźników w FEP oszacowano na podstawie rozeznania potrzeb, wysokości planowanej alokacji oraz dotychczasowych doświadczeń z wdrażania podobnych działań w RPO WP. Podejście to należy uznać za poprawne. Wartości wskaźników dla 2024 r. oszacowano na minimalnym poziomie, mając na uwadze szybkość osiągania wskaźników w poprzednim okresie programowania, co należy uznać za podejście słuszne, a wartości za realne. Wartości docelowe dla 2029 r. oszacowano ostrożnie, jednak nie uwzględniono efektów niektórych planowanych przedsięwzięć strategicznych. Osiągnięcie przyjętych wartości jest zatem realne, przy czym – w zależności od zakresu rzeczowego realizowanych projektów – istnieje prawdopodobieństwo ich przekroczenia.

Wskaźniki produktu

Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem, RCO 77

Wskaźnik obejmuje zarówno obiekty z zakresu infrastruktury kultury, jak i turystyki. W przypadku infrastruktury kultury wartość docelową wskaźnika oszacowano odnosząc wysokość alokacji w ramach kodu interwencji 166 „Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury” do przyjętej średniej szacunkowej wartości dofinansowania 1 obiektu kulturalnego skorygowanej o prognozowane zmiany indeksu cen. Podejście to jest zrozumiałe i nie budzi zastrzeżeń. W odniesieniu do infrastruktury turystyki podczas szacowania wartości wskaźnika wzięto pod uwagę priorytetowe przedsięwzięcia strategiczne, tj. przedsięwzięcia, które są już obecnie realizowane i konieczna jest ich kontynuacja ze środków FEP. Założono powstanie 60 obiektów infrastruktury wodnej (nie uwzględniając kąpielisk) oraz 10 obiektów infrastruktury rowerowej, co wydaje się być wartością niską uwzględniając fakt, iż 2 z 6 przedsięwzięć strategicznych polegają na rozwoju szlaków rowerowych. Ponadto pominięto potencjalne efekty przedsięwzięcia „Pomorska Turystyka Konna”, które także zakłada powstanie infrastruktury turystycznej i miejsc biwakowych. Proponuje się zatem, aby uwzględnić w wartości wskaźnika potencjalne efekty przedsięwzięć „Pomorska Turystyka Konna” i „Pomorskie kąpieliska”. Można rozważyć zwiększenie wielkości szacowanego wskaźnika o 10-20 obiektów lub alternatywnie przyjęć, iż wskazane wartości obejmują również efekty powyższych przedsięwzięć.

Długość wspartych szlaków turystycznych, WLWK (217)

Wskaźnik oszacowano m.in. na podstawie danych RPO WP, przyjmując wartość docelową na 300 km, podczas gdy w RPO WP przy podobnej alokacji łączna wartość docelowa wskaźników „Długość odnowionych szlaków turystycznych” i „Długość utworzonych szlaków turystycznych” wyniesie ponad 1 800 km. Mając na uwadze fakt, iż 4 z 6 planowanych do finansowania z FEP przedsięwzięć strategicznych polegają na wsparciu tras rowerowych oraz szlaków kajakowych i konnych, oszacowana wartość wydaje się być dość niska. Nawet biorąc

pod uwagę wzrost kosztów jednostkowych¹⁰⁶ oraz deficyt budżetowy JST (co słusznie zapisano w metodyce szacowania) zaproponowana długość wspartej infrastruktury rowerowej (100 km) wydaje się być niedoszacowana. Przy szacowaniu wskaźnika nie uwzględniono planowanych szlaków konnych, co wynika z faktu, iż celowo wybrano te przedsięwzięcia, które są już obecnie realizowane i konieczna jest ich kontynuacja ze środków FEP. Proponuje się zatem, aby rozważyć zwiększenie wielkości szacowanego wskaźnika o 25-50 km. Alternatywnie, można w metodyce szacowania wskaźników zamieścić zapis, iż oszacowane wartości obejmują również planowane szlaki konne.

Wskaźniki rezultatu

Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem RCR 77

Metodyka wskaźnika nie została opracowana. Proponuje się oszacowanie wartości na podstawie analizy liczby odwiedzających w obiektach kultury i infrastruktury turystycznej będących potencjalnymi podmiotami wsparcia oraz liczników turystów zlokalizowanych na wybranych szlakach. Z uwagi na trudność przewidzenia, które obiekty będą objęte wsparciem oraz liczby korzystających z tych obiektów w 2029 roku wartość docelową należy oszacować ostrożnie, dla nowych obiektów można przyjąć wartość bazową jako 0.

Czy przyjęty indykatywny podział alokacji FEP wg rodzajów interwencji (obszary interwencji, terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne) jest adekwatny do zaplanowanego zakresu wsparcia? Czy zaproponowany podział alokacji FEP wymaga modyfikacji?

Na realizację CS 4 (vi) alokowano kwotę 81,5 mln EUR, czyli nieco wyższą od kwoty na działania 8.3 i 8.4 w RPO WP. Alokacja na CS 4 (vi) została podzielona na 2 kody interwencji: 165 „Ochrona, rozwój i promowanie publicznych walorów turystycznych i usług turystycznych” (56,2 mln EUR) oraz 166 „Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury” (25,3 mln EUR). Biorąc pod uwagę liczbę potencjalnych projektów oraz historyczne zainteresowanie działaniem 8.3 RPO WP, w którym ponad połowa projektów nie uzyskała dofinansowania z powodu braku środków (w pierwszym naborze się one wyczerpały), wysokość alokacji dla kodu 166 należy uznać za niską.

Ukierunkowanie terytorialne interwencji jest adekwatne do zakresu wsparcia. W FEP zapisano preferencję dla projektów realizowanych na obszarach koncentracji charakterystycznych dla regionu elementów dziedzictwa kulturowego, o wysokim potencjale turystyczno-rekreacyjnym środowiska przyrodniczego i kulturowego oraz strefy obszarów jezior, pasa nadbrzeżnego i obszaru Dłty Wisły. Dla porządku warto dopisać w FEP, że obszary te zostały zdefiniowane w *Planie zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego 2030*.

¹⁰⁶ np. „Analiza Finansowa Subregionalnej Trasy Rowerowej” szacuje koszt jednostkowy kilometra trasy na 0,65 mln PLN

10 mln EUR stanowią środki przypisane do wdrożenia w formule RLKS w ramach dwóch nowych przedsięwzięć strategicznych dotyczących turystyki konnej i kąpielisk. Podejście to należy uznać za słuszne, umożliwi ono bowiem społeczności regionu partycypację w kreowaniu działań rozwojowych odpowiadających na lokalne potrzeby w tym zakresie.

Tabela 27 Rekomendacje i zalecenia dotyczące CS 4 (vi)

Rekomendacje:

- 1) Uściślić, iż wsparcie w obszarze infrastruktury turystyki będzie odbywać się w ramach *wybranych* przedsięwzięć strategicznych wskazanych w RPS (Planowane rodzaje działań).

Zalecenia:

- 1) Dostosować numerację wskaźnika „Długość wspartych szlaków turystycznych” do obecnych wymogów WLWK EFRR (Wskaźniki, Raport metodyczny szacowania wartości wskaźników);
- 2) Uwzględnić w docelowych wartościach wskaźników produktu potencjalne efekty przedsięwzięć „Pomorska Turystyka Konna” i „Pomorskie kąpieliska” (Wskaźniki, Raport metodyczny szacowania wartości wskaźników);
- 3) Wyjaśnić, w jaki sposób realizowane będzie wsparcie turystyki biznesowej – jeśli planuje się wyłącznie realizację przedsięwzięć strategicznych (Planowane rodzaje działań);
- 4) Uzpełnić katalog głównych grup docelowych o JST, organizacje pozarządowe i przedsiębiorstwa (Planowane rodzaje działań);
- 5) Dopisać w FEP, że wymienione szczególne terytoria docelowe zostały zdefiniowane w *Planie zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego 2030* (Planowane rodzaje działań).

Źródło: opracowanie własne

5.6 Priorytet 6 Pomorze bliżej obywateli (CP 5)

5.6.1 CS 5 (i) Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich

Czy zaproponowane uzasadnienia diagnostyczne wymagają uzupełnienia i/lub modyfikacji?

W diagnozie do celu szczegółowego 5 (i) zwrócono uwagę na takie wątki jak: degradacja społeczno-gospodarcza niektórych obszarów miejskich, potrzeba nadania nowych funkcji przestrzeniom powojkowym, pokolejowym¹⁰⁷ i poprzemysłowym oraz włączenia w proces rewitalizacji lokalnych społeczności. Ponadto wypuklono problem postępującej degradacji przestrzeni na skutek braku koordynacji działań inwestycyjnych. Wszystkie te wątki zostały zasygnalizowane również w diagnozach do SRWP 2030 oraz RPS w zakresie edukacji i kapitału społecznego¹⁰⁸.

Czy w trafny i realny sposób określono w FEP planowany zakres wsparcia w poszczególnych priorytetach i celach szczegółowych?

W projekcie Programu uwzględniono następujące przykłady wspieranych interwencji:

- rozwój lokalnej infrastruktury służącej realizacji celów społecznych, gospodarczych, rekreacyjnych, kulturalnych i edukacyjnych, w szczególności powiązanej z działaniami na rzecz rozwoju usług społecznych oraz aktywizacji społecznej i zawodowej;
- przywracanie funkcji społecznych przestrzeniom publicznym (w tym terenom zielonym) poprzez podniesienie ich funkcjonalności i estetyki, przy uwzględnieniu wartości wynikających z kontekstu przyrodniczego i kulturowego;
- działania aktywizujące lokalną społeczność, w szczególności dotyczące kształtowania postaw społecznych i włączenia lokalnej społeczności w działania rewitalizacyjne.

W ramach Celu prowadzona będzie interwencja na rzecz rewitalizacji zdegradowanych obszarów w miastach poprzez kompleksowe, skoncentrowane terytorialnie działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni oraz gospodarki realizowane na podstawie programów rewitalizacji powiązanych z lokalnymi politykami społecznymi.

Ze zrozumieniem przyjąć należy fakt, że wybór działań finansowanych w FEP nie musi wyczerpywać pełnego katalogu interwencji opisanej w RPS w działaniu 2.2.3. Ponadto zakres działań przytoczony w Programie ma charakter przykładów, ilustrujących możliwe rodzaje wspieranych działań projektowych. Wskazuje na to użycie wyrażenia „między innymi”.

¹⁰⁷ W RPS oraz FEP jest zapis „przestrzeń pokolejowa”. Powinno się stosować szersze pojęcie: „przestrzeń potransportowa” obejmująca dawne bazy, dworce autobusowe, lotniska i inne zdegradowane tereny po funkcji transportowej.

¹⁰⁸ Ilekroć w analizach dotyczących CS 5 (i) znajduje się odwołanie do RPS chodzi o RPS w zakresie edukacji i kapitału społecznego, przyjęty uchwałą nr 757/271/21 Zarządu Województwa Pomorskiego z dnia 29 lipca 2021 r.

W opinii ewaluatorów powyższe zapisy odnoszące się do zakresu wsparcia, można by jednak nieco zmodyfikować lub uzupełnić, celem lepszego zaakcentowania najważniejszych aspektów procesu rewitalizacji i w zgodzie z diagnozą zjawisk prezentowanych w Programie. Troska o czytelność dla odbiorcy Programu i purystyczne podejście do terminologii w zakresie rewitalizacji wynika często z niezrozumienia charakteru procesu rewitalizacji w Polsce. Wskazują na to wyniki dwóch kontroli Najwyższej Izby Kontroli (NIK) z lat 2018 i 2021, które prowadzą do wniosku, że żadna z kilkunastu kontrolowanych gmin nie prowadzi procesu rewitalizacji zgodnie z ustawą o rewitalizacji¹⁰⁹.

Merytorycznie kluczowe jest przeciwdziałanie dalszej fragmentaryzacji przestrzeni miast. Uwzględnione w przykładowym zakresie działań m.in. *podniesienie funkcjonalności i estetyki przestrzeni* jest atrakcyjnym dla potencjalnych wnioskodawców elementem działań rewitalizacyjnych, ale samodzielnie niewystarczającym, aby spełnić kryteria tego procesu. Nie jest intencją Programu, ukierunkowanie działań rewitalizacyjnych wyłącznie na aspekt estetyczny. Oprócz zwrócenia uwagi na kompleksowość projektów warto przywołać dodatkowo w Programie generalny cel interwencji w zakresie rewitalizacji zapisany w projekcie Umowy Partnerstwa, jakim jest *kontynuacja procesu wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych*¹¹⁰.

W UP wskazuje się ponadto, że *wielotematyczny charakter CP 5 i możliwość uwzględnienia działań z pozostałych celów (CP 1-4 i 6), wymagają od samorządu lokalnego przygotowania dobrej jakości strategii. To oznacza właściwe określenie celów, nowatorskie, kompleksowe podejście do rozwiązywania złożonych problemów i generowanie impulsów rozwojowych oraz identyfikację adekwatnych projektów, a także *wspierane powinny być kompleksowe, zintegrowane działania na rzecz: lokalnej społeczności i gospodarki, ładu przestrzennego i zrównoważonego gospodarowania przestrzenią, skoncentrowane terytorialnie i prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie gminnego programu rewitalizacji*. Ten ostatni zapis znajduje się co prawda bezpośrednio w Programie i jest prawidłowy. Warto podkreślić, że kompleksowe działanie to takie, które pozwala na wyeliminowanie zidentyfikowanego problemu na całym obszarze podjętej interwencji.*

Niewystarczające jest odniesienie w FEP do elementu diagnozy poświęconego niskiej jakości przestrzeni publicznych, ich fragmentaryzacji oraz chaosu przestrzennego. Wydaje się, że dobrym pomysłem jest zaadresowanie tego wątku w ramach zapisu na temat działań ukierunkowanych na przywracanie (i nadawanie) funkcji społecznych przestrzeniom publicznym.

Przykładowy zakres działań prawidłowo zwraca uwagę na uczestnictwo interesariuszy w procesie rewitalizacji, zgodnie z zapisami SRWP 2030: *Ważne jest także ścisłe powiązanie*

¹⁰⁹ Informacja o wynikach kontroli: Realizacja programów rewitalizacji i ich efekty. Najwyższa Izba Kontroli, Delegatura w Rzeszowie, z dnia 14.09.2021 r.: https://www.nik.gov.pl/kontrole/wyniki-kontroli-nik/pobierz,lrz~p_20_081_202108201143331629452613~01,typ,kk.pdf (dostęp 20.10.2021)

¹¹⁰ Projekt Umowy Partnerstwa dla realizacji polityki spójności 2021-2027 w Polsce.

działań w przestrzeni publicznej z inicjatywami mającymi na celu włączanie mieszkańców w procesy zachodzące w ich najbliższym otoczeniu, przeciwdziałanie ubóstwu i wykluczeniu społecznemu, integrację społeczną i zawodową, wzrost dostępności do usług społecznych oraz rozwój przedsiębiorczości.

W zakresie działań uwzględnionych w Programie pominięty został aspekt mieszkaniowy. Jednocześnie z przeprowadzonego wywiadu wynika, że rozważa się taki kierunek interwencji. Uznać to należy za słuszne, także w kontekście ustaleń raportów NIK. Pokazują one, że choć rewitalizacja może i powinna obejmować działania w zakresie mieszkalnictwa na obszarach zdegradowanych, w rzeczywistości mieszkalnictwo jest uwzględniane tylko w niewielkiej części programów i projektów rewitalizacyjnych (około 10%). Tymczasem substancja mieszkaniowa jest zasadniczą częścią rewitalizowanych obszarów, a jej pominięcie w interwencji spowoduje dalszą fragmentaryzację działań i obniża efekt jakościowy procesu rewitalizacji w przestrzeni, a przede wszystkim obniża efekt społeczny. Interwencja powinna umożliwić dostosowanie technicznej substancji mieszkaniowej do współczesnych standardów bytowych. Dlatego zaleca się dopisanie do katalogu celów, rozwoju lokalnej infrastruktury służącej celom mieszkaniowym.

W związku z powyższymi uwagami proponuje się, aby zakres przykładowych działań w Programie doprecyzować w następujący sposób:

- *rozwój lokalnej infrastruktury służącej nadawaniu lub przywracaniu funkcji społecznych, gospodarczych, rekreacyjnych, kulturalnych i edukacyjnych, w szczególności powiązaniu z działaniami na rzecz rozwoju usług społecznych oraz aktywizacji społecznej i zawodowej, z dbałością o jakość przestrzeni publicznej w ich otoczeniu;*
- *nadawanie lub przywracanie funkcji społecznych przestrzeniom publicznym (w tym terenom zielonym) poprzez podniesienie ich funkcjonalności, estetyki i stanu technicznego, przy uwzględnieniu wartości wynikających z kontekstu przyrodniczego i kulturowego;*
- *podniesienie jakości technicznej substancji mieszkaniowej w zakresie niezbędnym do doprowadzenia do podstawowych standardów technicznych mieszkań i podniesienia jakości życia mieszkańców obszarów zdegradowanych;*
- *działania aktywizujące lokalną społeczność, w szczególności dotyczące kształtowania postaw społecznych i włączenia lokalnej społeczności w działania rewitalizacyjne.*

Preferowane będzie zwłaszcza nowatorskie, kompleksowe podejście do rozwiązywania złożonych problemów obszaru i generowanie impulsów rozwojowych, mających na celu wyprowadzenie obszarów zdegradowanych z kryzysu”.

Czy cele polityki, priorytety i cele szczegółowe FEP wynikają z diagnozy i wyzwań rozwojowych regionu?

Na podstawie analizy dokumentów SRWP 2030 oraz RPS, należy uznać, że zakres wsparcia przewidziany w ramach CS 5 (i) wynika z diagnozy i wyzwań dla regionu. Miasta będą mogły otrzymać dofinansowanie na rozwój infrastruktury publicznej, przywracanie funkcji społecznych terenom oraz na działania aktywizujące lokalną społeczność.

Niezależnie od powyższej oceny do opisu planowanych do realizacji działań można sformułować następujące uwagi:

- doprecyzowania (ewentualnie na dalszym etapie działań programowania) wymaga kryterium miast uprawnionych do wsparcia. CS 5 (i) jest dedykowany do wszystkich miast województwa, jednak obligatoryjnym kryterium strategicznym, wynikającym z UP jest realizacja przedsięwzięcia na podstawie gminnych programów rewitalizacji¹¹¹ (GPR). Zatem należy czytelnie doprecyzować, że uprawnione do wsparcia są miasta posiadające aktualne GPR, a dofinansowane mogą być wyłącznie przedsięwzięcia w miastach objęte GPR;
- założenie interwencji na rzecz rewitalizacji zdegradowanych obszarów w miastach powinno być realizowane nie tylko przez przywracanie funkcji społecznej, ale również poprzez zmianę dotychczasowej funkcji, a właściwie nadanie nowej funkcji obszarom zdegradowanym. Uwaga dotyczy przede wszystkim realizacji zakresu interwencji dla działania 2.2.3 punkt 3. „Przestrzeń przyjazna mieszkańcom” w RPS;
- wprowadzenie do tekstu dodatkowego zapisu definiującego pożądane aspekty kompleksowości projektu. Proponuje się zapis: *Kompleksowość odnosząca się do przestrzeni oznacza interwencję w całym obszarze rewitalizacji, kompleksowo i trwale likwidującą zdefiniowany problem społeczny i przestrzenny. Wsparcie może być udzielone na część działań w danym zakresie, ale powinny one wynikać z kompleksowego projektu realizowanego przy zaangażowaniu różnych partnerów i środków;*
- w opisie celu wskazuje się *realizację przedsięwzięć realizowanych na podstawie programów rewitalizacji powiązanych z lokalnymi politykami społecznymi*. Jako że są to dwa odrębne dokumenty, lepszym określeniem byłby zapis: *na podstawie programów rewitalizacji w powiązaniu z lokalnymi politykami społecznymi;*
- warto zwrócić uwagę w powyższym opisie na aktualność GPR. Ustawa o rewitalizacji nałożyła wprawdzie obowiązek ich ewaluacji on-going i aktualizacji, na zasadach opisanych w samym GPR, ale w praktyce nie zawsze jest on wykonywany.¹¹² Określenie aktualności dokumentu sugeruje się ustalić na 2 lata liczone od przyjęcia lub aktualizacji programu do dnia złożenia wniosku o dofinansowanie

¹¹¹ Od 1.01.2024 r. obowiązywać będą tylko gminne programy rewitalizacji. Ilekroć w analizach dotyczących CS 5 (i) znajduje się odwołanie do GPR, chodzi plany rewitalizacji obowiązujące na podstawie Ustawy z dn. 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz. U. z 2021 r. poz. 485)

¹¹² Tamże

przedsięwzięcia. Takie założenie wpłynie na zmniejszenie ryzyka dalszej dekompozycji przestrzennej działań rewitalizacyjnych w miastach.

Czy wybór planowanych operacji o znaczeniu strategicznym w FEP jest trafny z punktu widzenia realizacji zapisów Programu?

W CS 5 (i) nie wskazano żadnego przedsięwzięcia strategicznego. Należy zauważyć, że w RPS w działaniu 2.2.3 „Przestrzeń przyjazna mieszkańcom” wymieniono przedsięwzięcie strategiczne „Pomorskie Laboratorium Przestrzeni Publicznej”. Idea wsparcia merytorycznego dla gmin w zakresie zagospodarowania przestrzeni jest słuszna i wychodzi naprzeciw rosnącym problemom kadrowym i kompetencyjnym w gminach. Przeciwdziałanie narastającym niekorzystnym zjawiskom przestrzennym powinno mieć jednolity charakter dla całego regionu i wykorzystywać potencjał wiedzy naukowej z zakresu kształtowania ładu przestrzennego. Brak możliwości dofinansowania tego działania w ramach EFRR uniemożliwia jednak uwzględnienie tego przedsięwzięcia strategicznego w Programie.

Czy trafnie zidentyfikowano główne grupy docelowe w poszczególnych priorytetach i celach szczegółowych FEP?

Główną grupę docelową określono jako: mieszkańcy zdegradowanych obszarów w miastach. Przywracając społeczne funkcje publiczne lub nadając nowe funkcje przestrzeniom i obiektom zdegradowanym, nie sposób ograniczyć się oddziaływaniem tylko do mieszkańców obszarów zdegradowanych w miastach. Grupą docelową będą wszyscy mieszkańcy miast, w których nastąpiła interwencja w ramach CS 5 (i). Należy również uwzględnić potencjalnych wnioskodawców/beneficjentów, tj. JST, organizacje pozarządowe oraz fundusz zarządzający instrumentem finansowym.

Czy przyjęty zestaw wskaźników (produktu i rezultatu) jest kompletny z punktu widzenia zakresu wsparcia przewidzianego w FEP? Czy wymaga on uzupełnienia i/lub modyfikacji?

Do monitorowania efektów wsparcia udzielanego w ramach CS 5 (i) przyjęto zestaw trzech wskaźników produktu i jednego rezultatu. Trzy ze wskaźników zostały zaczerpnięte z WLWK EFRR (RCO 76, WLWK 232 i WLWK 234), a jeden jest oznaczony jako „specyficzny”. W aktualnej WLWK EFRR znajdują się wszystkie cztery wskaźniki oznaczone symbolami:

- RCO 076 „Zintegrowane projekty rozwoju terytorialnego”;
- PLRO 146 „Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją”;
- PLRO 148 „Liczba wspartych obiektów infrastruktury (innych niż budynki mieszkalne) zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach”;
- PLRR 048 „Liczba ludności zamieszkującej obszar rewitalizacji”.

Należy poprawić numerację kodów i definicji z aktualną WLWK EFRR.

Zarówno wskaźniki produktu, jak i rezultatu zostały dobrane trafnie w świetle zaplanowanych działań FEP.

Czy sposób szacowania wartości docelowych wskaźników w FEP jest poprawny i czy realne jest osiągnięcie przyjętych wartości docelowych wskaźników dla 2024 r. i 2029 r.?

Wskaźniki produktu

Zintegrowane projekty rozwoju terytorialnego, RCO 076

Wartość wskaźnika nie została oszacowana. Szacunek wskaźnika powinien uwzględniać dane historyczne skorygowane o zmianę wartości alokacji i szacowany wzrost wartości pojedynczego projektu.

Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją, PLRO 146

Metodyka szacowania wskaźnika polegająca na ustaleniu średniej wartości projektu w przeliczeniu na jeden hektar rewitalizowanej powierzchni i podzieleniu przez niego wartość dostępnej alokacji jest poprawna. Biorąc pod uwagę sytuację gospodarczą i wzrost cen materiałów budowlanych oraz kosztów pracy, osiągnięcie założonego celu 1 650 ha może być trudne. Prawdopodobnie wartość ta zostanie obniżona do 1500 ha, po przeliczeniu wskaźnika przez indeks WCPBM¹¹³.

Liczba wspartych obiektów infrastruktury (innych niż budynki mieszkalne) zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach, PLRO 148

W metodyce oszacowano średnie dofinansowanie UE na jeden obiekt i podzielono przez nie wartość obecnej alokacji. Szacowanie wartości dokonano odrębnie dla projektów dotacyjnych i instrumentów finansowych, a wynik jest sumą obu wyliczeń. Takie oszacowanie nie budzi zastrzeżeń. Wartość wskaźnika przyjęta została w FEP w liczbie 30 obiektów, może zostać powiększona do 40¹¹⁴.

Wskaźniki rezultatu

Liczba ludności zamieszkującej obszar rewitalizacji, PLRR 048

Wskaźnik odwołuje się wprost do liczby osób zamieszkujących rewitalizowany obszar. W metodyce przeliczono wartość interwencji na jednego mieszkańca, a następnie podzielono przez nią wartość alokacji. Należy uwzględnić prognozę ludności do roku 2029 dla miast województwa. Na podstawie różnicy danych między rokiem szacowania danych historycznych a rokiem 2029 należy wyliczyć procentowy współczynnik spadku ludności i zastosować go do korekty prognozowanej liczby ludności zamieszkującej obszar rewitalizacji w 2029 r. Prognozy demograficzne zakładają spadek ludności miast poza aglomeracją trójmiejską i Bytowie.

¹¹³ Taką wartość docelową wskazano w najnowszej wersji Raportu metodycznego szacowania wartości wskaźników projektu programu Fundusze Europejskie dla Pomorza 2021-2027 – projekt z września 2021

¹¹⁴ Jak wyżej

Czy przyjęty indykatywny podział alokacji FEP wg rodzajów interwencji (obszary interwencji, forma finansowania, terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne, dodatkowe tematy EFS+) jest adekwatny do zaplanowanego zakresu wsparcia? Czy zaproponowany podział alokacji FEP wymaga modyfikacji?

Na realizację CS 5 (i) alokowano kwotę 60,3 mln EUR w całości w obszarze interwencji „Inicjatywy na rzecz rozwoju terytorialnego” (kod 169). Forma finansowania w postaci dotacji (80 % alokacji) oraz IF (20 %) nie budzi zastrzeżeń. Podział ten jest adekwatny do zdefiniowanych celów i uwypuklenia społecznego aspektu rewitalizacji przestrzeni. Ukierunkowanie terytorialne dla rewitalizacji skierowano dla dzielnic miejskich (kod 17), co jest właściwe dla interwencji rewitalizacyjnych.

Powiązanie CS 5 (i) z CS 4 (a), CS 4 (h) i CS 4 (k) jest właściwe oraz pozwoli na kreatywne społecznie kształtowanie projektów rewitalizacyjnych, a także na włączenie w procesy partycypacji i aktywizacji społecznej imigrantów. Powiązanie interwencji w ramach wsparcia programów rewitalizacji z działaniami EFS+ daje szerokie spektrum interwencji społecznych towarzyszących działaniom infrastrukturalnym w ramach CS 5 (i). Począwszy od przeciwdziałania bezrobociu, poprzez aktywizację seniorów i osób niepełnosprawnych, po poprawę jakości świadczenia usług społecznych. Choć trudno powiązać wprost wpływ rewitalizacji na zmniejszenie bezrobocia, to wykorzystanie szerokiego wachlarza wsparcia w tym zakresie może przyczynić się do kreatywnego wykorzystania potencjału projektów rewitalizacyjnych.

Powiązanie z CS 4 (h) ma najbardziej istotne znaczenie w aspekcie wyzwań stojących przed programami rewitalizacyjnymi. W zdegradowanej przestrzeni seniorzy i osoby z niepełnosprawnościami są najbardziej narażeni na wykluczenia różnego typu: od braku podstawowych usług bytowych w niedalekiej okolicy, braku obszarów rekreacji i wypoczynku, przez utrudnienia w poruszaniu się w zdegradowanej przestrzeni, po wykluczenie z życia miasta na skutek dezintegracji społecznej, wywołanej degradacją miejsc ich zamieszkania.

Istotnym elementem powiązań CS 5 (i) jest również rozwój usług społecznych CS 4 (k), świadczonych z partnerami społecznymi, NGO, w szerokim wachlarzu form i rodzajów. Działalność podmiotów bezpośrednio interweniujących w ramach włączenia społecznego różnych grup wykluczonych jest koniecznym elementem rewitalizacji w aspekcie społecznym, aczkolwiek nie powinien być on determinującym elementem w rewitalizacji i readaptacji przestrzeni miejskiej. Ponadto należy mieć na uwadze dalszą realizację usług społecznych włączenia społecznego po zakończeniu okresu trwałości projektów.

Tabela 28 Rekomendacje i zalecenia dotyczące CS 5 (i)

Rekomendacje: Brak

Zalecenia:

- 1) Modyfikacja zakresu przykładowych działań rewitalizacyjnych podanych w FEP, aby w sposób bardziej precyzyjny wskazywały na pożądane aspekty procesu rewitalizacji (Planowane rodzaje działań);
- 2) Doprecyzowanie działań w kierunku nadawania zdegradowanym przestrzeniom nowych funkcji (Planowane rodzaje działań);
- 3) Wprowadzenie możliwości selektywnej interwencji w substancji mieszkaniowej (Planowane rodzaje działań);
- 4) Wprowadzenie zapisu umożliwiającego wy tłumaczenie i podkreślenie kompleksowości projektów (Planowane rodzaje działań);
- 5) Korekta kodów wskaźników, zgodnie z aktualną listą WLWK (Wskaźniki);
- 6) Wprowadzenie dodatkowego współczynnika ryzyka inflacyjnego przy obliczaniu wartości (Wskaźniki);
- 7) Wprowadzenie dodatkowej zmiennej przy szacowaniu wskaźnika liczby ludności, odnoszącej się do regresu demograficznego (Wskaźniki).

Źródło: opracowanie własne

5.7 Priorytety pomocy technicznej – EFS+ i EFRR

Czy w trafny i realny sposób określono w FEP planowany zakres wsparcia w poszczególnych priorytetach i celach szczegółowych?

W FEP są dwa priorytety dotyczące pomocy technicznej – jeden finansowany ze środków EFS+ i drugi – EFRR. Jest to zgodne z art. 36 ust. 4a. Rozporządzenia ogólnego¹¹⁵, które dopuszcza sytuację, w której „pomoc techniczna przyjmuje formę priorytetu dotyczącego pojedynczego Funduszu”. Ponieważ zakres proponowanych działań w ramach tych priorytetów jest identyczny przedstawiona ocena dotyczy obu priorytetów.

Kwestie pomocy technicznej reguluje art. 36 Rozporządzenia ogólnego, wskazując w ust. 1, że pomoc techniczna może wspierać działania, które są niezbędne do skutecznego zarządzania i wykorzystywania funduszy europejskich w celu zapewnienia m.in. takich funkcji jak: przygotowywanie, szkolenie, zarządzanie, monitorowanie, ewaluacja, widoczność i komunikacja.

Analizując zapisy dotyczące pomocy technicznej w rozporządzeniach dla polityki spójności z trzech ostatnich perspektyw finansowych można zauważyć, że pomoc techniczna przestaje być wyłącznie narzędziem bezpośredniego wsparcia potencjału administracyjnego instytucji systemu realizacji programów, a w coraz większym stopniu dedykowana jest wzmocnieniu potencjału beneficjentów i partnerów w celu przygotowania ich do właściwego wykorzystania funduszy europejskich. Znaczenie partnerów w systemie realizacji Programu, zgodnie z przyjętą zasadą wielopoziomowego zarządzania i podejściem oddolnym zostało uznane za istotne, co znalazło odzwierciedlenie w regulacjach (art. 8 Rozporządzenia ogólnego).

Rolą środków z pomocy technicznej jest zapewnienie sprawnego systemu realizacji Programu. W ujęciu funkcjonalnym system ten ma zapewnić realizację¹¹⁶:

- funkcji strategicznej – oznaczającej trafne programowanie wsparcia do potrzeb rozwojowych regionu. Mieszczą się tu takie działania jak diagnoza, programowanie, konsultacje, negocjacje, koordynacja. W Priorytetach 7. i 8. FEP przewidziano w tym zakresie finansowanie działań związanych z opracowaniem dokumentów programowych na potrzeby kolejnego okresu programowania, obsługą i organizacją prac Komitetu Monitorującego oraz innych ciał doradczych zaangażowanych we wdrażanie Programu;
- funkcji wdrożeniowo-absorpcyjnej - oznaczającej spożytkowanie środków UE w danym – zgodnym z prawodawstwem UE – czasie, w sposób respektujący strategiczne, programowe oraz proceduralne reguły normujące sposób ich wydatkowania. W tym obszarze istotne są takie działania (przewidziane w FEP) jak:

¹¹⁵ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r.

¹¹⁶ Ocena systemu realizacji polityki spójności w Polsce w ramach perspektywy 2007-2013, EGO – Evaluation for Government Organizations S.C. dla Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, 2013

- Informacja i promocja - przyczyniające się do upowszechnienia informacji o możliwościach uzyskania wsparcia i wzrost widoczności środków UE w regionie;
- zapewnienie podaży dobrych jakościowo projektów poprzez wzmocnienie potencjału potencjalnych i faktycznych beneficjentów Programu, dzięki organizacji dedykowanych specjalistycznych szkoleń, konsultacji i spotkań informacyjnych; wsparciu eksperckiemu w postaci doradztwa przy przygotowaniu i weryfikacji dokumentacji dla projektów o charakterze strategicznym dla rozwoju województwa oraz finansowaniu zadań związanych z przygotowaniem dokumentacji projektowej przez wnioskodawców;
- zapewnienie skutecznego i efektywnego systemu nadzoru i realizacji projektów i Programu poprzez wsparcie usprawnienia wdrażania kluczowych procesów w FEP, począwszy od procesu wyboru projektów, poprzez zarządzanie finansowe, po kontrolę i certyfikację;
- funkcji refleksyjnej – oznaczającej umiejętność uczenia się systemu, czyli kumulowanie wniosków i doświadczeń oraz budowanie wiedzy użytecznej dla działań prowadzonych w bliższej lub dalszej przyszłości. Tej funkcji służą działania ukierunkowane na wsparcie procesu monitorowania i analizowania postępów w realizacji Programu, badanie (ewaluacja) oddziaływania zaangażowanych środków na strukturę społeczno-gospodarczą województwa, ocenę stopnia realizacji przyjętych celów FEP oraz analizy i ekspertyzy z zakresu wdrażania i zarządzania Programem.

W ujęciu podmiotowym na system realizacji Programu składa się szereg elementów: kadry, struktury, zasoby finansowe i techniczne, procesy oraz partnerzy. Priorytety pomocy technicznej FEP kierują strumień finansowania na:

- zasoby kadrowe - utrzymanie doświadczonych specjalistów w celu wykorzystania ich kompetencji i wieloletniej praktyki zostało zdiagnozowane jako kluczowe wyzwanie stojące przed systemem kadrowym w administracji odpowiedzialnej za wdrażanie funduszy europejskich w kontekście nowej perspektywy finansowej¹¹⁷. W tym zakresie, oprócz finansowania wynagrodzeń, FEP przewiduje działania związane z podnoszeniem kwalifikacji i umiejętności zawodowych, a także wdrożenie nowoczesnych metod zarządzania zasobami ludzkimi;
- zapewnienie odpowiedniego standardu środowiska pracy – wydatki administracyjne, organizacyjne i techniczne zapewniające odpowiednie powierzchnie biurowe oraz niezbędne wyposażenie i sprzęt;

¹¹⁷ Raport końcowy z badania zasobów kadrowych i warunków pracy w administracji rządowej odpowiedzialnej za wdrażanie funduszy europejskich w celu opracowania założeń systemu zarządzania zasobami ludzkimi zapewniającego wysoki potencjał administracyjny instytucji wdrażających fundusze europejskie w przyszłej perspektywie finansowej w latach 2021-2027, PWC, wrzesień 2019

- usprawnienie procesów – wsparciem objęta będzie budowa, rozbudowa i utrzymanie systemu informatycznego zapewniającego sprawną obsługę procesu realizacji Programu, w tym informatyzację procesu wymiany dokumentów;
- zapewnienie odpowiedniego potencjału partnerów do właściwego wykorzystania funduszy Programu – szkolenia, wsparcie eksperckie, finansowanie dokumentacji projektowej.

Konkludując – działania opisane w priorytetach pomocy technicznej mieszczą się w katalogu dopuszczalnych działań opisanych w art. 36 ust. 1 Rozporządzenia ogólnego, są też zgodne z linią demarkacyjną ustanowioną dla krajowego programu pomocy technicznej i priorytetów pomocy technicznej w programach regionalnych¹¹⁸. Działania finansowane w ramach pomocy technicznej FEP są kompletne – zapewniają wsparcie wszystkich funkcji systemu realizacji programu: strategicznej, wdrożeniowo-absorpcyjnej i refleksyjnej. Opis działań jest dostatecznie ogólny, aby zapewnić odpowiednią elastyczność w definiowaniu docelowych instrumentów wsparcia. Generalnie nie ma potrzeby modyfikacji lub uzupełnienia tych zapisów.

Do rozważenia są następujące uzupełnienia mogące podnieść jakość opisu:

- można podkreślić wagę działań usprawniających procesy dla zmniejszenia obciążeń administracyjnych beneficjentów. Wyniki badań obciążeń administracyjnych beneficjentów pokazują, że największe obciążenia administracyjne występują na etapie wnioskowania¹¹⁹. Obciążenia administracyjne stanowią zatem czynnik zniechęcający do występowania o wsparcie. Osłabiają w ten sposób skuteczność mechanizmów zapewniających podaż innowacyjnych i dobrze pomyślanych projektów, których wdrożenie rekomenduje Parlament Europejski¹²⁰. W opisie priorytetów 7. i 8. FEP można zidentyfikować działania prowadzące do redukcji obciążeń administracyjnych (utrzymanie systemu informatycznego, informatyzacja procesu wymiany dokumentów), ale redukcja obciążeń administracyjnych nie jest wprost przywołana w kontekście tych działań;
- w opisie priorytetów 7. i 8. FEP nie wskazano też możliwości finansowania ze środków pomocy technicznej podniesienia zdolności administracyjnych partnerów społecznych i organizacji społeczeństwa obywatelskiego zaangażowanych w proces przygotowywania, wdrażania i ewaluacji programów (art. 8 Rozporządzenia ogólnego). Być może takie działania nie będą finansowane. Jeśli jednak przewiduje się przeznaczenie środków pomocy technicznej na finansowanie np. szkoleń dla

¹¹⁸ Załącznik 2 do Pomoc Techniczna dla Funduszy Europejskich 2021-2027: Linia demarkacyjna pomiędzy programem Pomoc Techniczna dla Funduszy Europejskich a priorytetami Pomocy Technicznej w pozostałych programach

¹¹⁹ Obciążenia administracyjne beneficjentów Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój, Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju, 2017, Ocena obciążeń administracyjnych beneficjentów w trakcie cyklu trwania projektu w ramach wybranych krajowych i regionalnych programów operacyjnych perspektywy finansowej 2014-2020, Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju, 2018

¹²⁰ Sprawozdanie w sprawie perspektyw pomocy technicznej w ramach polityki spójności (2016/2303 (INI)), Komisja Rozwoju Regionalnego, Parlament Europejski

członków Komitetu Monitorującego, to warto uzupełnić opis priorytetów o ten wątek.

Czy trafnie zidentyfikowano główne grupy docelowe w poszczególnych priorytetach i celach szczegółowych FEP?

Grupy docelowe działań przewidzianych w priorytetach 7. i 8. FEP są trafnie zidentyfikowane. Beneficjentami będą instytucje systemu wdrażania. Wśród odbiorców ostatecznych brakuje grupy docelowej działań informacyjnych i promocyjnych „mających na celu zwiększenie widoczności środków UE na terenie regionu”. Proponuje się uzupełnienie opisu grup docelowych o „ogół społeczeństwa województwa pomorskiego”. Zapis mógłby brzmieć: *Odbiorcą działań informacyjnych i promocyjnych będzie m.in. ogół społeczeństwa województwa pomorskiego.*

Czy przyjęty zestaw wskaźników (produktu i rezultatu) jest kompletny z punktu widzenia zakresu wsparcia przewidzianego w FEP? Czy wymaga on uzupełnienia i/lub modyfikacji?

Do monitorowania efektów wsparcia udzielanego w ramach priorytetów 7. i 8. FEP przyjęto zestaw trzech wskaźników produktu z listy WLWK:

- „Średnioroczna liczba etatów finansowanych z Pomocy Technicznej”;
- „Liczba uczestników form szkoleniowych dla instytucji”;
- „Liczba przeprowadzonych ewaluacji”.

Są one trafnie dobrane bowiem korespondują one z działaniami skierowanymi na podniesienie potencjału administracyjnego i organizacyjnego systemu realizacji Programu.

Nie ma natomiast wskaźników monitorujących postępy realizacji działań w ramach działań szkoleniowych skierowanych do beneficjentów, a także działań informacyjno-promocyjnych o zasięgu regionalnym. Można rozważyć uzupełnienie listy wskaźników o wskaźniki produktu z listy WLWK:

- wskaźnik monitorujący postępy działań szkoleniowych dla beneficjentów – „Liczba uczestników form szkoleniowych dla beneficjentów”;
- wskaźnik monitorujący postępy działań informacyjno-promocyjnych o zasięgu regionalnym – „Liczba działań informacyjno-promocyjnych o szerokim zasięgu”.

Czy sposób szacowania wartości docelowych wskaźników w FEP jest poprawny i czy realnie jest osiągnięcie przyjętych wartości docelowych wskaźników dla 2024 r. i 2029 r.?

Wartości wskaźników nie zostały oszacowane, a w raporcie metodycznym dotyczącym metodyki szacowania wskaźników nie podano na obecnym etapie sposobu ich szacowania.

Czy przyjęty indykatywny podział alokacji FEP wg rodzajów interwencji (obszary interwencji, forma finansowania, terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne, dodatkowe tematy EFS+) jest adekwatny do zaplanowanego zakresu wsparcia? Czy zaproponowany podział alokacji FEP wymaga modyfikacji?

W projekcie FEP nie podano, jaki jest proponowany podział alokacji na poszczególne rodzaje interwencji przewidziane dla pomocy technicznej (kody od 179 do 182).

Tabela 29 Rekomendacje i zalecenia dotyczące priorytetów pomocy technicznej

Rekomendacje: Brak

Zalecenia:

- 1) Zaleca się uzupełnienie opisu grup docelowych o odbiorców działań informacyjno-promocyjnych - ogół społeczeństwa województwa pomorskiego;
- 2) Zaleca się uzupełnienie zestawu wskaźników produktu o wskaźniki:
 - Liczba uczestników form szkoleniowych dla beneficjentów;
 - Liczba działań informacyjno-promocyjnych o szerokim zasięgu.

Źródło: opracowanie własne

6 INSTRUMENTY TERYTORIALNE

Czy zaproponowane w FEP instrumenty terytorialne są adekwatne do zakresu wsparcia nimi objętego?

W ramach FEP planowane jest wykorzystanie trzech instrumentów terytorialnych: zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ZIT), rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność (RLKS) oraz programów rewitalizacji. Na realizację instrumentów terytorialnych przewidziano około 24,5% alokacji FEP. Największa pula przypada na ZIT (15% alokacji FEP). Połowę mniej środków przeznaczono na programy rewitalizacji (7%). Z kolei udział RLKS jest najmniejszy – 2,5%. Podział alokacji na wymienione instrumenty jest pochodną ich specyfiki, tj. w ramach ZIT mogą być realizowane duże projekty infrastrukturalne, z drugiej strony RLKS to małe projekty o wymiarze wybitnie lokalnym.

Instrumenty terytorialne są przewidziane do realizacji czterech z pięciu Celów Polityki FEP. Jedynie w ramach CP 3 nie przewidziano instrumentów terytorialnych. Jest to rozstrzygnięcie nie budzące wątpliwości, ponieważ cel ten dotyczy projektów transportowych dotyczących całego regionu.

Z kolei na poziomie celów szczegółowych instrumenty terytorialne są przewidziane do realizacji w połowie z celów szczegółowych FEP (przynajmniej jeden instrument terytorialnych przypisano do 13 z 25 celów szczegółowych FEP). ZIT ma być stosowany w ramach sześciu celów szczegółowych, RLKS w ramach pięciu celów szczegółowych, a programy rewitalizacji także w ramach sześciu celów szczegółowych (porównaj tabela niżej).

Tabela 30 Zestawienie celów szczegółowych FEP i przypisanych do nich instrumentów terytorialnych

Cel polityki	Cel szczegółowy	Instrumenty terytorialne
1	(i) Rozwijanie i wzmocnienie zdolności badawczych i innowacyjnych oraz wykorzystywanie zaawansowanych technologii	Nie przewiduje się.
1	(ii) Czerpanie korzyści z cyfryzacji dla obywateli, przedsiębiorstw, organizacji badawczych i instytucji publicznych	Nie przewiduje się.
1	(iii) Wzmocnienie trwałego wzrostu i konkurencyjności MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP, w tym poprzez inwestycje produkcyjne	Nie przewiduje się.

Cel polityki	Cel szczegółowy	Instrumenty terytorialne
1	(iv) Rozwijanie umiejętności w zakresie inteligentnej specjalizacji, transformacji przemysłowej i przedsiębiorczości	Nie przewiduje się.
2	(i) Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych	Przewiduje się zastosowanie instrumentu terytorialnego ZIT. W zakresie poprawy efektywności energetycznej budynków przewiduje się zastosowanie innych instrumentów terytorialnych – programów rewitalizacji.
2	(ii) Wspieranie energii odnawialnej zgodnie z dyrektywą (UE) 2018/2001, w tym określonymi w niej kryteriami zrównoważonego rozwoju	Przewiduje się zastosowanie instrumentu rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność.
2	(iv) Wspieranie przystosowania się do zmian klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi i katastrofami, a także odporności, z uwzględnieniem podejścia ekosystemowego	Przewiduje się zastosowanie instrumentu terytorialnego ZIT.
2	(v) Wspieranie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej	Nie przewiduje się.
2	(vi) Wspieranie transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym i gospodarki zasobooszczędnej	Nie przewiduje się.
2	(vii) Wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia	Przewiduje się zastosowanie instrumentu terytorialnego ZIT. W ramach realizacji Celu przewiduje się zastosowanie instrumentu rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność.
2	(viii) wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej	Przewiduje się zastosowanie instrumentu terytorialnego ZIT.

Cel polityki	Cel szczegółowy	Instrumenty terytorialne
3	(ii) Rozwój i udoskonalanie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej mobilności na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, w tym poprawę dostępu do TEN-T oraz mobilności transgranicznej	Nie przewiduje się.
4	(a) Poprawa dostępu do zatrudnienia i działań aktywizujących dla wszystkich osób poszukujących pracy, w szczególności osób młodych, zwłaszcza poprzez wdrażanie gwarancji dla młodzieży, długotrwale bezrobotnych oraz grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy, jak również dla osób biernych zawodowo, a także poprzez promowanie samozatrudnienia i ekonomii społecznej	Przewiduje się zastosowanie innych instrumentów terytorialnych – programów rewitalizacji.
4	(b) Modernizacja instytucji i służb rynków pracy celem oceny i przewidywania zapotrzebowania na umiejętności oraz zapewnienia terminowej i odpowiednio dopasowanej pomocy i wsparcia na rzecz dostosowania umiejętności i kwalifikacji zawodowych do potrzeb rynku pracy oraz na rzecz przepływów i mobilności na rynku pracy	Nie przewiduje się.
4	(d) Wspieranie dostosowania pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian, wspieranie aktywnego i zdrowego starzenia się oraz zdrowego i dobrze dostosowanego środowiska pracy,	Nie przewiduje się.

Cel polityki	Cel szczegółowy	Instrumenty terytorialne
	które uwzględnia zagrożenia dla zdrowia	
4	(f) Wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami	Nie przewiduje się.
4	(g) Wspieranie uczenia się przez całe życie, w szczególności elastycznych możliwości podnoszenia i zmiany kwalifikacji dla wszystkich, z uwzględnieniem umiejętności w zakresie przedsiębiorczości i kompetencji cyfrowych, lepsze przewidywanie zmian i zapotrzebowania na nowe umiejętności na podstawie potrzeb rynku pracy, ułatwianie zmian ścieżki kariery zawodowej i wspieranie mobilności zawodowej	Nie przewiduje się.
4	(h) Wspieranie aktywnego włączenia społecznego w celu promowania równości szans, niedyskryminacji i aktywnego uczestnictwa, oraz zwiększanie zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji	Przewiduje się zastosowanie innych instrumentów terytorialnych – programów rewitalizacji.
4	(i) Wspieranie integracji społeczno-	Przewiduje się zastosowanie instrumentu

Cel polityki	Cel szczegółowy	Instrumenty terytorialne
	gospodarczej obywateli państw trzecich, w tym migrantów	terytorialnego ZIT.
4	(k) Zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej	Przewiduje się zastosowanie instrumentu rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność oraz innych instrumentów terytorialnych – programów rewitalizacji.
4	(l) Wspieranie integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci	Nie przewiduje się.
4	(ii) Poprawa równego dostępu do wysokiej jakości usług sprzyjających włączeniu społecznemu w zakresie kształcenia, szkoleń i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój łatwo dostępnej infrastruktury, w tym poprzez wspieranie odporności w zakresie kształcenia i szkolenia na odległość oraz online	Nie przewiduje się.
4	(iii) Wspieranie włączenia społeczno-gospodarczego społeczności marginalizowanych, gospodarstw domowych o niskich dochodach oraz grup w niekorzystnej sytuacji, w tym osób o	Przewiduje się zastosowanie instrumentu rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność oraz innych instrumentów terytorialnych – programów rewitalizacji.

Cel polityki	Cel szczegółowy	Instrumenty terytorialne
	szczególnych potrzebach, dzięki zintegrowanym działaniom obejmującym usługi mieszkaniowe i usługi społeczne	
4	(v) Zapewnianie równego dostępu do opieki zdrowotnej i wspieranie odporności systemów opieki zdrowotnej, w tym podstawowej opieki zdrowotnej, oraz wspieranie przechodzenia od opieki instytucjonalnej do opieki rodzinnej i środowiskowej	Przewiduje się zastosowanie instrumentu terytorialnego ZIT.
4	(vi) wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych	Przewiduje się zastosowanie instrumentu rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność.
5	(i) wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich	Przewiduje się zastosowanie innych instrumentów terytorialnych – programów rewitalizacji.

Źródło: opracowanie własne

Warto zwrócić uwagę, że w przypadku czterech celów szczegółowych zaplanowano zastosowanie więcej niż jednego instrumentu terytorialnego. Dotyczy to celów: CS 2 (i) „Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych”, do którego przypisano ZIT oraz programy rewitalizacji; CS 2 (vii) „Wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia”, do którego przypisano ZIT i RLKS; CS 4 (k) „Zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej”, do którego przypisano RLKS oraz programy rewitalizacji; oraz CS 4 (iii)

„Wspieranie włączenia społeczno-gospodarczego społeczności marginalizowanych, gospodarstw domowych o niskich dochodach oraz grup w niekorzystnej sytuacji, w tym osób o szczególnych potrzebach, dzięki zintegrowanym działaniom obejmującym usługi mieszkaniowe i usługi społeczne”, do którego przypisano RLKS oraz programy rewitalizacji.

Instrument ZIT w ramach FEP ma być realizowany w dziewięciu obszarach funkcjonalnych (OMGGS, Słupsk-Ustka, Chojnice-Człuchów, Bytów, Kościerzyna, Kwidzyn, Lębork, Malbork-Sztum, Starogard Gdański). W kończącej się perspektywie finansowej (RPO) instrument ZIT realizowano tylko w OMGGS. W efekcie dla pozostałych obszarów implementacja instrumentów będzie nowym wyzwaniem (na poziomie operacyjnym). Istota zintegrowanych inwestycji terytorialnych polega na stanowieniu ramy organizacyjnej dla łatwiejszego rozwiązywania problemów wykraczających poza obszar jednej jednostki terytorialnej, wspólnych dla większego, zdefiniowanego terytorium. Z tej perspektywy cele do realizacji w ramach instrumentu ZIT w FEP należy uznać za adekwatne, wszystkie z nich dotyczą zjawisk szerszych niż jedno miasto lub gmina, takich, które powinny (lub co najmniej mogą) być rozwiązywane w ramach współpracy w obszarach funkcjonalnych.

Programy rewitalizacji zostały przypisane do sześciu celów szczegółowych FEP. Specyfika ujęcia rewitalizacji w FEP polega na tym, że stanowi ona istotę jednego z celów (CP 5), który w całości objęty jest instrumentem programów rewitalizacji, a zarazem programy rewitalizacji są wpisane w pięć innych celów szczegółowych. Takie rozwiązanie jest zasadne, ponieważ będzie umożliwiać realizację kompleksowych programów rewitalizacji według koncepcji zintegrowania działań rewitalizacyjnych, tj. łączenia działań twardych (np. w zakresie redukcji emisji gazów cieplarnianych) oraz działań miękkich (np. włączenia społecznego).

Instrument RLKS jest przypisany do pięciu celów szczegółowych. Wszystkie wytypowane cele niewątpliwie mogą być realizowane w tej formule, znanej z kończącej się oraz z poprzednich perspektyw finansowych. Warto zaznaczyć, że kwota przypisana do instrumentu jest stosunkowo niewielka (40 mln EUR). W obliczu tych ograniczonych środków koncentracja na pięciu celach jest zasadna (mimo iż można łatwo argumentować, że instrument RLKS może równie dobrze pasować do innych celów, np. rewitalizacji, efektywności energetycznej czy integracji).

Tabela 31 Rekomendacje i zalecenia dotyczące instrumentów terytorialnych

Rekomendacje: Brak

Zalecenia:

- 1) Opracowanie wsparcia operacyjno-technicznego dla jednostek samorządu terytorialnego, które będą realizować ZIT, ale nie miały doświadczenia z tym instrumentem w kończącej się perspektywie finansowej (dotyczy jednostek z 8 miejskich obszarów funkcjonalnych).

Źródło: opracowanie własne

7 DZIAŁANIA O ZNACZENIU MIĘDZYNARODOWYM I TRANSNARODOWYM

W jakim zakresie przewidziane w FEP działania o znaczeniu międzynarodowym i transnarodowym służą realizacji zapisów Programu? Czy wymagają one uzupełnienia i/lub modyfikacji?

W poddanej ocenie wersji FEP działania o znaczeniu międzynarodowym i transnarodowym nie są uwzględnione. W opisach każdego z celów szczegółowych przewidziano miejsce na to zagadnienie (nagłówek „Przedsięwzięcia międzyregionalne i transnarodowe”), ale za każdym razem jest ono wypełnione stwierdzeniem „Do uzupełnienia na dalszym etapie prac”. Na podstawie przeprowadzonych rozmów z osobami zaangażowanymi w tworzenie programu można jednoznacznie stwierdzić, że prace nad tym zagadnieniem trwają, ale z drugiej strony ostateczne rozstrzygnięcia nie są znane.

Wątek działań o znaczeniu międzynarodowym i transnarodowym powinien zostać uzupełniony w FEP. Wynika to nie tylko z wymogów dotyczących zawartości programów określonych przez regulacje unijne („Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r, art. 22), ale także z zapisów przyjętych w SRWP 2030. W rozdziale IX SRWP 2030 wymienia się zakresy działań, przypisane do celów Strategii, które mogą lub powinny być realizowane w wymiarze międzynarodowym. Jednocześnie należy podkreślić, że FEP nie jest jedynym sposobem realizacji działań międzynarodowych wskazanych w Strategii. W szczególności szereg działań będzie realizowany w programach krajowych i programach dedykowanych współpracy transgranicznej i transnarodowej. W efekcie nie ma konieczności, aby wszystkie zakresy wskazane w SRWP 2030 znalazły odzwierciedlenie w FEP. Wręcz przeciwnie, ze względu na specyfikę FEP jako programu regionalnego wydaje się, że nie jest zasadne intensywne włączanie w jego zakres działań międzynarodowych. Niemniej nawet jeśli żadne działania międzynarodowe nie będą realizowane w FEP to odpowiednie zapisy, jednoznacznie wskazujące na podjętą decyzję, powinny zostać uzupełnione w treści dokumentu w części „Przedsięwzięcia międzyregionalne i transnarodowe”.

W celu pogłębienia wątków dotyczących sposobu uzupełnienia tej części Programu zrealizowany został warsztat z udziałem przedstawicieli Zespołu ds. Programowania w Referacie Planowania Strategicznego i Referatu Programów Międzynarodowych w Departamencie Rozwoju Regionalnego i Przestrzennego, a także departamentów merytorycznie zaangażowanych w prace programowe nad RPS. Celem tego spotkania była identyfikacja następujących kwestii, ważnych z punktu widzenia współpracy międzynarodowej do realizacji za pośrednictwem FEP:

- typów interwencji, w których uzasadniona jest realizacja projektów międzynarodowych;
- kryteriów, ważnych dla identyfikacji typów interwencji/rodzajów projektów o potencjale do współpracy międzynarodowej oraz

- potencjalnych ścieżek wdrażania, które można by zastosować na podstawie dotychczasowych doświadczeń.

Poniżej zaprezentowano podsumowanie tego spotkania i główne wnioski.

- punktem wyjścia w dyskusji było ustalenie braku formalnego obowiązku wbudowywania mechanizmów wdrażania projektów o komponentach międzynarodowych w program regionalny, w tym FEP. Przepisy (tj. w szczególności Rozporządzenie 2021/1060) stwarzają taką możliwość, lecz nie obligują regionów do korzystania z tej opcji. Istnieją inne skuteczne i komplementarne instrumenty współpracy międzynarodowej i międzyregionalnej poza programami regionalnymi (np. programy Interreg, Horyzont Europa, Europejska Współpraca Terytorialna itd.);
- niemniej, współpraca międzyregionalna i transnarodowa jest szczególnie akcentowana w nowej perspektywie programowej, a Komisja Europejska, na szczeblu wspólnotowym zobowiązuje się wprowadzić dodatkowe instrumenty i alokować dodatkowe środki na te cele. Świadczy o tym również fakt, że obszar współpracy międzynarodowej jest obowiązkowym elementem opisu celów każdego programu. Warto pamiętać, że współpraca międzynarodowa rozumiana przez pryzmat zapisów programowych na szczeblu wspólnotowym ma spełniać przede wszystkim cele w zakresie transferu innowacji. Co do zasady innowacje te mają trojaki charakter: (a) innowacji w obszarze B+R, szczególnie w zakresie umiędzynarodowienia współpracy jednostek naukowych oraz przedsiębiorstw; (b) innowacji społecznych; oraz (c) innowacji w obszarze polityk lub administracji publicznej, np. reform, projektów systemowych, wymiany doświadczeń i wizyt studyjnych;
- Umowa Partnerstwa deklaruje, że na szczeblu krajowym będą kontynuowane pilotażowe inicjatywy współpracy międzynarodowej w zakresie innowacji społecznych (EFS+). Nie wyklucza to możliwości ich realizacji na szczeblu regionalnym, jeśli istnieje potencjał i gotowość do podejmowania takiej współpracy. Jako odpowiedni do realizacji na poziomie regionalnym wskazywany jest obszar inteligentnych specjalizacji, a także internacjonalizacja polskich firm. W ramach obszaru edukacja i kompetencje konieczne jest wspieranie działań na rzecz umiędzynarodowienia i rozwoju współpracy ponadnarodowej w szkolnictwie wyższym i nauce. Propozycje te powinny zostać zaadresowane w dokumencie opisującym „Dobre zarządzanie krajową lub regionalną strategią inteligentnej specjalizacji”, silnie powiązany w FEP z realizacją CP 1 (warunek tematyczny). Mogą one być jednak komplementarne do wskazanych w UP mechanizmów tj.: Partnerstwo S3 przy KE, Interreg, Europejska Współpraca Terytorialna, Horyzont Europa, Innovoucher, TravelGrants, projektów Grupy Wyszehradzkiej, TeamNet, bilateralnych projektów akceleracyjnych itp. Można zatem wnioskować, że Priorytet 1 „Bardziej konkurencyjne i inteligentne Pomorze” to potencjalnie najważniejszy, priorytetowy obszar w zakresie współpracy międzynarodowej w Programie;

- z przeprowadzonego na potrzeby tej ewaluacji badania wynika, że w większości celów szczegółowych przewidzianych do realizacji w ramach FEP nie ma potrzeby realizacji działań w zakresie współpracy międzynarodowej finansowanej ze środków programu regionalnego. Jedyny wyjątek stanowi obszar CS 4 (a), gdzie, podobnie jak w poprzedniej perspektywie finansowej, planowana jest kontynuacja współpracy w ramach sieci Europejskie Służby Zatrudnienia (ang. EURES). W RPO WP realizacji tej współpracy poświęcony był pakiet. Nie był to zresztą jedyny mechanizm wdrażania, jaki zastosowano w kontekście współpracy międzynarodowej w RPO WP. W adekwatnych osiach, komplementarnych do Strategii Morza Bałtyckiego (m.in. Oś Priorytetowa 1. Ekspansja przez innowacje; Oś Priorytetowa 2. Przedsiębiorstwa (2.2. Aktywność eksportowa; 2.5 Inwestorzy zewnętrzni); Oś Priorytetowa 8. Konwersja (projekty z zakresu rozwoju przestrzeni publicznych, dziedzictwa kulturowego, przyrodniczego) Oś Priorytetowa 10. Energia) w mechanizmach konkursowych wprowadzono dodatkowe kryteria punktowe oceny wniosków, premiujące (0-2 punktów): (a) wnoszenie przez projekt wkładu we wskaźniki danego Obszaru, (b) realizację projektu w partnerstwie z podmiotami z Regionu Morza Bałtyckiego oraz (c) posiadania przez projekt statusu projektu flagowego Strategia UE dla regionu Morza Bałtyckiego (SUERMB). Jednak mechanizm ten został oceniony jako nieskuteczny w związku z jednym tylko projektem, który rzeczywiście otrzymał stosowną premię, a jego realizacja okazała się problematyczna. Przyczyny tej sytuacji powinny zostać poddane głębszej refleksji, jednak możliwe jest, że taka forma zachęty jest na tym etapie niewystarczającą mobilizacją dla beneficjentów, którzy prawdopodobnie nie mają dość silnie zakorzenionych praktyk współpracy międzynarodowej i te praktyki należy dopiero wytworzyć (inkubować);
- w opinii ewaluatorów korzystanie bezpośrednio z inspiracji regionów zagranicznych w zakresie sposobu uzupełniania tego wątku programów regionalnych ma ograniczony sens. Z jednej strony na obecnym etapie dostępność do tego rodzaju informacji jest ograniczona, a z drugiej strony odpowiednie wykorzystanie takich inspiracji powinno mieć charakter analizy benchmarkingowej. Oznacza to, że porównując się do innych, należy uwzględnić szeroki kontekst, obejmujący (w miarę zbliżony) zakres uprawnień administracyjnych regionów referencyjnych, historię ich współpracy zagranicznej i istniejący system instytucjonalny, wspierający taką współpracę (np. jej organizacja poprzez usieciowienie wewnętrzne regionu). Ważne jest także porównywanie się do regionów, które mają określone wyniki we współpracy międzynarodowej, a wydają się one pożądane do realizacji w województwie pomorskim. Najprostszy miernikami są np.: liczba projektów dofinansowanych w programach wspólnotowych (Horyzont 2020, Kreatywna Europa itp.) lub liczba sieci współpracy, w których region referencyjny uczestniczy, w tym liczba inicjatyw w ramach tych sieci, z których aktywnie korzysta. Aby skutecznie móc przeprowadzić taką analizę należy rozpoznać stan, potrzeby i cele w zakresie współpracy międzynarodowej w województwie pomorskim. Dobrym kierunkiem byłoby dokonanie takich ustaleń w ramach

uczestnictwa w międzynarodowym projekcie poświęconym wymianie doświadczeń w zakresie współpracy międzynarodowej, a także opracowanie horyzontalnej koncepcji (strategii) ukierunkowanej na celowe i skuteczne nawiązywanie współpracy międzynarodowej przez partnerów z województwa pomorskiego w kontekście dostępnych mechanizmów europejskich;

- W przypadku deklarowanych w SRWP 2030 i RPS kierunków współpracy należy zastanowić się nad odpowiednimi źródłami finansowymi dla takiej współpracy, którymi mogą być: programy zewnętrzne lub FEP. W przypadku wyboru FEP jako źródła finansowania należy następnie ustalić, czy odpowiednie środki warto wygospodarować w ramach przedsięwzięć strategicznych, czy w ramach procedur konkursowych. Jako inspirację można wskazać osiem mechanizmów wdrażania, które zostały zastosowane (w tym pilotażowo) w poprzedniej perspektywie finansowej, głównie w programach krajowych. Analogiczne mechanizmy można ewentualnie zastosować w FEP w ramach procedur konkursowych, jeśli zapadną takie decyzje o charakterze strategicznym. Te mechanizmy to: a) Program akceleracyjny Poland Prize dla zagranicznych startupów (Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości); b) Pieczęć doskonałości (Narodowe Centrum Badań i Rozwoju); c) Innolobo (program krajowy); d) Międzynarodowe Agendy Badawcze (Fundacja na rzecz Nauki Polskiej); e) „Ścieżki współpracy – wsparcie dla podmiotów wdrażających współpracę międzynarodową” (POWER); f) Sieć EIT Climate – KIC (środki regionalne); g) Projekty LAB-owe (EIT Climate-KIC)- środki regionalne; h) punkty za współpracę w obszarze Morza Bałtyckiego/EURES (RPO WP)- środki regionalne.

Tabela 32 Rekomendacje i zalecenia dotyczące działań o znaczeniu międzynarodowym i transnarodowym

Rekomendacje:

- 1) Uzupelnienie w treści dokumentu części „Przedsięwzięcia międzyregionalne i transnarodowe” we wszystkich celach szczegółowych.

Zalecenia: Brak

Źródło: opracowanie własne

8 OCENA PLANU FINANSOWEGO

Czy przyjęty w FEP plan finansowy jest realny i uzasadniony z punktu widzenia założonych efektów realizacji Programu (w tym wartości wskaźników)? Czy w związku z tym wymaga on modyfikacji?

Na realizację FEP przeznaczono kwotę 1,67 mld EUR, tj. niemal 200 mln EUR mniej niż na RPO WP. Różnicę w wysokości alokacji na oba programy należy uznać za istotną, szczególnie w kontekście zmian wartości wskaźnika cen produkcji sprzedanej przemysłu, który jest uwzględniany w metodyce szacowania niektórych wskaźników. Zgodnie z danymi GUS w sierpniu 2021 r. ceny produkcji sprzedanej przemysłu były wyższe o 15,1% od średniorocznych cen w roku 2015, czyli w roku, w którym uruchomiono pierwsze nabory wniosków z RPO WP¹²¹. W przypadku drugiego ze „wskaźników cen”¹²², który został wykorzystany w metodyce szacowania wskaźników, tj. wskaźnika cen produkcji budowlano-montażowej, jego wartość w ciągu ostatniego roku wzrosła o 4,4%. Rekordowe odczyty dotyczą wskaźnika cen towarów i usług konsumpcyjnych, którego wartość w październiku 2021 r. wyniosła 6,8% w porównaniu z analogicznym miesiącem poprzedniego roku. Narodowy Bank Polski szacuje, że wysoka inflacja, m.in. na skutek systematycznie rosnących wynagrodzeń oraz wzrostu cen energii utrzyma się w 2022 r. (prognoza Narodowego Banku Polski mówi o inflacji na poziomie 5,8%)¹²³.

W kontekście powyższych informacji należy stwierdzić, że chcąc utrzymać „siłę nabywczą” środków z FEP w porównaniu do środków z RPO WP alokacja na FEP powinna być przynajmniej o kilka - kilkanaście procent wyższa od alokacji na RPO WP. Z otrzymanych w trakcie wywiadów informacji wynika, że kwota wskazana w projekcie FEP jest kwotą ostateczną. Doświadczenia związane z wdrażaniem RPO WP wskazują, że kwota ta nie pozwoli na zaspokojenie wielu aktualnych potrzeb związanych z rozwojem regionu. Skalę potrzeb rozwojowych województwa, które mogłyby zostać sfinansowane z funduszy unijnych dystrybuowanych na szczeblu regionalnych obrazuje w pewnym zakresie wartość dofinansowania, o jakie ubiegali się wnioskodawcy z RPO WP. Wyniosła ona 12,2 mld PLN¹²⁴, a więc około 2,7 mld EUR. Kwota ta o 1 mld EUR przekracza alokację na FEP. W świetle przedstawionych danych na temat wzrostu wartości „wskaźników cen” trudno oczekiwać, by wartość zamierzeń inwestycyjnych składanych do FEP miałyby być niższa niż do RPO WP – nawet jeżeli weźmie się pod uwagę pewne różnice w zakresie wsparcia między RPO WP a FEP oraz fakt zaspokojenia części potrzeb w perspektywie finansowej 2014-2020. Potwierdzeniem tej tezy wydają się być dane zawarte w opracowaniu dotyczącym

¹²¹ Przytoczono tylko ten wskaźnik bowiem jest jedynym z grupy „wskaźniki cen”, do którego GUS publikuje dane pozwalające na porównanie kierunku i skali jego zmiany w porównaniu z rokiem 2015

¹²² GUS zalicza do nich wskaźniki: cen towarów i usług konsumpcyjnych (inflacja), cen produkcji budowlano-montażowej, cen produkcji sprzedanej przemysłu, cen lokali mieszkalnych oraz cen producentów usług związanych z obsługą działalności gospodarczej.

¹²³ https://www.nbp.pl/home.aspx?f=polityka_pieniezna/dokumenty/projekcja_inflacji.html

¹²⁴ Stan na październik 2021 r.

możliwości wykorzystania instrumentów finansowych w ramach SRWP 2030¹²⁵. Oszacowano w nim łączne potrzeby finansowe związane z realizacją inwestycji dwóch kluczowych grup podmiotów wnioskujących o wsparcie z RPO WP, mianowicie jednostek samorządu terytorialnego i przedsiębiorstw (z sektora MŚP). Można zakładać, że te dwie grupy będą również dominowały wśród wnioskodawców FEP. Łączne potrzeby finansowe MŚP związane z realizacją inwestycji (wraz z uzupełniającym finansowaniem obrotowym i pracami B+R) oszacowano na 28,1 mld zł, natomiast JST na 8,6 mld PLN (obie wartości dotyczą okresu trzyletniego). Oznacza to, że w tylko w perspektywie trzyletniej potrzeby finansowe tych dwóch grup podmiotów kilkakrotnie przekraczają alokację na FEP. Przedstawiciele UMWP byli zgodni co do tego, że w praktycznie każdym celu polityki istnieje potencjał do kontraktacji zdecydowanie większych środków aniżeli przewidziane w FEP.

Z kwoty 1,67 mld EUR 1,25 mld EUR przeznaczono na EFRR, a 419 mln EUR na EFS+. Taka struktura alokacji wynika z rozstrzygnięć, jakie zapadły na szczeblu centralnym, zgodnie z którymi środki przeznaczone na EFS+ muszą stanowić przynajmniej 25% całkowitej alokacji (z wyłączeniem pomocy technicznej). Należy w tym kontekście podkreślić, że swoboda instytucji zarządzających programami z poziomu regionalnego w kształtowaniu struktury alokacji była ograniczona. Wynikało to m.in. z zapisów rozporządzeń unijnych dotyczących perspektywy finansowej 2021-2027, nakładających na państwa członkowskie obowiązek przeznaczenia określonej części alokacji na konkretne cele polityki, cele szczegółowe lub kody interwencji (w szczególności te uwzględniane przy obliczaniu wsparcia na cele związane ze zmianami klimatu oraz cele związane ze środowiskiem). Równocześnie warto zauważyć, że struktura alokacji na FEP jest zbliżona do struktury alokacji RPO WP, jeżeli za punkt wyjścia do porównań przyjmie się poziom osi priorytetowych RPO WP. Szczegółowe dane zawiera poniższa tabela:

Tabela 33 Porównanie alokacji na RPO WP i FEP w układzie osi priorytetowych RPO WP

Oś priorytetowa RPO WP	Udział alokacji na daną oś w całkowitej alokacji na Program	Udział alokacji na kody interwencji, których zakres jest zbieżny z zakresem danej osi RPO WP w całkowitej alokacji na FEP
Komercjalizacja wiedzy (EFRR)	5,9%	4,1%
Przedsiębiorstwa (EFRR)	8,8%	8,2%
Edukacja (EFS)	7,2%	9,3%
Kształcenie zawodowe (EFRR)	3,8%	1,8%
Zatrudnienie (EFS)	11,5%	9,2%
Integracja (EFS)	6,8%	7,2%

¹²⁵ Ocena ex ante możliwości wykorzystania instrumentów finansowych w ramach Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2030 – Etap 1. Analiza dotychczasowych doświadczeń, potencjału instytucjonalnego i zapotrzebowania; PAG Uniconsult, Imapp Consulting; Warszawa 2021

Oś priorytetowa RPO WP	Udział alokacji na daną oś w całkowitej alokacji na Program	Udział alokacji na kody interwencji, których zakres jest zbieżny z zakresem danej osi RPO WP w całkowitej alokacji na FEP
Zdrowie i opieka (EFRR)	7,7%	9,2%
Konwersja (EFRR)	8,8%	9,0%
Mobilność (EFRR)	20,8%	23,2%
Energia (EFRR)	11,9%	11,3%
Środowisko (EFRR)	6,7%	7,6%

Źródło: opracowanie własne

Obszary wsparcia, w których udział alokacji uległ największemu procentowemu (w relacji do całkowitej alokacji na Program) zmniejszeniu są równocześnie tymi, w których odnotowano największe spadki alokacji, jeżeli porównywać tylko kwoty przeznaczone na korespondujące ze sobą w RPO WP i FEP obszary wsparcia. W przypadku kształcenia zawodowego spadek oszacowano na 59%, komercjalizacji wiedzy 39%, a zatrudnienia na 30%. Jeżeli chodzi o kształcenie zawodowe to w FEP nie przewidziano środków na infrastrukturę uczelni oraz zmniejszono wartość środków na infrastrukturę szkół zawodowych. Uznano, że potrzeby regionu związane z tego rodzaju infrastrukturą zostały w istotnym stopniu zaspokojone. W przypadku komercjalizacji wiedzy spadek alokacji należy wiązać z brakiem wsparcia na inwestycje w infrastrukturę badawczą jednostek naukowych oraz zmniejszeniem alokacji na instrumenty finansowe. Rezygnacja ze wsparcia w FEP sektora nauki wynika z umiarkowanie zachęcających doświadczeń związanych z finansowaniem inwestycji w infrastrukturę badawczą tego rodzaju podmiotów w RPO WP. Rozmówcy wskazywali w tym zakresie na długotrwałą i skomplikowaną procedurę wyłaniania projektów, które mogłyby ubiegać się o dofinansowanie¹²⁶. Podkreślano również trudności związane z realizacją i rozliczaniem projektów (oraz praktycznym stosowaniem mechanizmu monitorowania i wycofania). Zmniejszenie alokacji na instrumenty finansowe dotyczące wsparcia działalności B+R¹²⁷ należy rozpatrywać w kategoriach dostosowania jej do rzeczywistego potencjału i potrzeb tak pośredników finansowych, jak i ostatecznych odbiorców wsparcia¹²⁸. Uwzględnia ono również fakt systematycznie zwiększającego się w regionie wolumenu środków zwracanych z instrumentów finansowych perspektywy finansowej 2014-2020. W obszarze zatrudnienia

¹²⁶ Warunkiem aplikowania o środki było umieszczenie projektu w Kontrakcie Terytorialnym

¹²⁷ Warto zauważyć, że alokacja na instrumenty finansowe została zmniejszona również w przypadku takich typów działań jak: efektywność energetyczna (z 27,9 mln EUR do 16,3 mln EUR) oraz rewitalizacja (z 16,5 mln EUR do 12 mln EUR). Wzrost alokacji na instrumenty finansowe dotyczy działalności inwestycyjnej firm (z 60 do 64 mln EUR) oraz odnawialnych źródeł energii (z 12,8 do 18,1 mln EUR).

¹²⁸ Ich szczegółowa analiza znajduje się w opracowaniu „Ocena ex ante możliwości wykorzystania instrumentów finansowych w ramach Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2030” – Etap 1. Analiza dotychczasowych doświadczeń, potencjału instytucjonalnego i zapotrzebowania; PAG Uniconsult, Imapp Consulting; Warszawa 2021

zrezygnowano ze wsparcia żłobków (zgodnie z projektem linii demarkacyjnej ma to być domena interwencji krajowej – m.in. program Maluch), outplacementu (doświadczenia związane z wdrażaniem RPO WP pokazały, że zainteresowanie przedsiębiorstw angażowaniem się w tego rodzaju działania może być niesatysfakcjonujące) oraz zakładania nowych firm (dobra sytuacja na rynku pracy; zgodnie z projektem linii demarkacyjnej instrumenty zwrotne wspierające samozatrudnienie mają być oferowane tylko na szczeblu krajowym).

Równocześnie zidentyfikowano kilka typów projektów, na które planowane jest przeznaczenie większej alokacji aniżeli w RPO WP. Należą do nich m.in. zwiększanie atrakcyjności inwestycyjnej województwa (przedsięwzięcie strategiczne „Invest in Pomerania”), edukacja przedszkolna, infrastruktura społeczna, transport miejski, gospodarka odpadami czy ograniczanie zagrożeń naturalnych. Decyzje o zwiększeniu alokacji na wymienione działania podejmowano kierując się m.in. doświadczeniami z wdrażania RPO WP oraz analizując dostępność alternatywnych źródeł wsparcia np. w programach operacyjnych szczebla krajowego. Spośród wymienionych działań najbardziej spektakularny wzrost alokacji dotyczy infrastruktury społecznej, na którą w RPO WP alokowano 5 mln EUR (na tzw. nabór pilotażowy), a w FEP ponad 60 mln EUR. Wzrost uzasadniany jest bardzo dużymi potrzebami regionu związanymi z rozwojem tego rodzaju infrastruktury. Zostały one zdiagnozowane w dedykowanym badaniu¹²⁹.

Jeżeli chodzi o adekwatność zaplanowanych zasobów z punktu widzenia założonych efektów Programu, to należy ją oceniać przede wszystkim przez pryzmat założonych wartości wskaźników. Szczegółowe analizy w tym zakresie zostały przeprowadzone na poziomie poszczególnych celów szczegółowych. Syntetyzując ich wyniki można stwierdzić, że zmobilizowane środki finansowe pozwolą osiągnąć założone efekty. Wynika to m.in. z tego, że wartości docelowe wskaźników szacowano w ścisłym powiązaniu z dostępną alokacją. Ewentualne niedoszacowania lub przeszacowania wartości wskaźników wynikają przede wszystkim z nietrafionych założeń dotyczących przewidywanej średniej wartości projektu.

Na adekwatność alokacji z punktu widzenia założonych efektów można spojrzeć również w sposób jakościowy. W rozdziale 1 FEP „Strategia programu: główne wyzwania w zakresie rozwoju i rozwiązania polityczne” wskazano, że zakres interwencji FEP wyznaczają stojące przed województwem pomorskim wyzwania. Zidentyfikowano ich 9 – po jednym na każdy z obszarów, którymi są: gospodarka, cyfryzacja, energetyka, środowisko, transport, edukacja, rynek pracy, włączenie społeczne, a także synergiczne wykorzystanie specyficznych potencjałów poszczególnych obszarów. Analizując ich treść należy stwierdzić, że nie można FEP traktować w kategoriach jednego instrumentu, od którego będzie zależeć zaadresowanie nakreślonych wyzwań. W FEP wskazano bowiem np. na takie wyzwania jak: poprawa pozycji konkurencyjnej gospodarki regionu, przełamywanie wykluczenia, zwiększanie bezpieczeństwa energetycznego i środowiskowego, osiągnięcie wewnętrznej

¹²⁹ Raport końcowy badania „Ocena potrzeb w zakresie rozwoju usług społecznych i infrastruktury społecznej w województwie pomorskim”; EGO; Warszawa 2019

spójności transportowej regionu, kształtowanie kompetencji przyszłości, poprawa dostępu do zatrudnienia, poprawa stanu zdrowia mieszkańców, poprawa dostępności i jakości zindywidualizowanych usług społecznych i zdrowotnych. Środki z FEP oczywiście mogą sprzyjać rozwiązywaniu zdiagnozowanych problemów i osiągnięciu zakładanych efektów, natomiast bez równoczesnej mobilizacji środków z krajowych programów operacyjnych, środków KPO, krajowych środków publicznych (samorządowych i rządowych), środków prywatnych, a także odpowiednio ukierunkowanej legislacji i działań różnych instytucji sektora publicznego, pożądane zmiany mogą następować zbyt wolno lub ich skala może być niewystarczająca. Wydaje się, że taka synergia wsparcia z FEP ze wsparciem – finansowym i pozafinansowym - z innych źródeł, jest konieczna w przypadku większości z wymienionych wyzwań. Tymi, gdzie FEP może odgrywać kluczową rolę jako katalizator pozytywnych zmian są: wzrost rozpoznawalności pomorskich firm na arenie międzynarodowej (z uwagi na dobre doświadczenia związane z wdrażaniem przedsięwzięcia strategicznego „Pomorski Broker Eksportowy”, który będzie kontynuowany i obejmie szeroką grupę firm), zwiększenie dostępu do wysokiej jakości wychowania przedszkolnego (z uwagi na relatywnie wysoką alokację oraz brak analogicznego wsparcia na poziomie krajowym) oraz poprawa dostępności i jakości infrastruktury społecznej (z uwagi na alokację ponad dziesięciokrotnie większą niż w perspektywie finansowej 2014-2020).

9 OCENA SPÓJNOŚCI WEWNĘTRZNEJ I KOMPLEKSOWOŚCI DOKUMENTU, W TYM POPRAWNOŚCI TERMINOLOGICZNEJ I JEDNOZNACZNOŚCI PROPONOWANYCH ZAPISÓW

Przedłożony do oceny w tym badaniu projekt FEP datowany na sierpień 2021 r. jest dokumentem, który został skierowany do konsultacji społecznych (wrzesień - listopad 2021 r.) oraz dialogu nieformalnego z MFIPR. Ponadto nadal trwają prace koncepcyjne nad źródłowym dla projektu FEP, RPS w zakresie mobilności i komunikacji, który zgodnie z przewidywaniami zostanie ukończony w II kwartale 2022 r. Równoległe do tej oceny prowadzona jest również ocena ex ante projektu jednej z przewidywanych form finansowania programu – instrumentów finansowych. Okoliczności te wskazują zatem, że projekt FEP nie jest dokumentem ostatecznym¹³⁰. Wymaga uzupełnień, a zależnie od rozstrzygnięć procesu konsultacji społecznych, programowych i ewaluacyjnych, także zapewne modyfikacji. W tym rozdziale przedstawiony został obecny stan w zakresie oceny zgodności formalnej projektu FEP z aktami prawa (Rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady UE 2021/1060 i Ustawą o zasadach prowadzenia polityki rozwoju z dnia 6 grudnia 2006 r.) oraz dokumentami programowymi (Umową Partnerstwa – projekt z sierpnia 2021 r.). Precyzują one wymagania w zakresie struktury i treści programu regionalnego, jakim jest FEP. Analiza zgodności projektu FEP z tymi wymogami powoli ustalić, czy i w jakim zakresie projekt FEP jest kompletny (pod względem struktury i treści) oraz poprawny pod względem terminologii formalnej. Ze względu na szczegółowy zakres analizy, celem lepszej organizacji tekstu, jest ona prowadzona w układzie tabelarycznym. Tabele opatrzone podsumowaniem najważniejszych kwestii horyzontalnych, które powinny zostać uzupełnione lub zmodyfikowane w Programie w sposób ujednoczony. W uzupełnieniu do tego najważniejszego wątku, w rozdziale przedstawia się syntezę ocen częściowych ekspertów dziedzinowych dotyczących spójności wewnętrznej (logiki) poszczególnych celów szczegółowych oraz uwagi w zakresie terminologii merytorycznej.

Czy FEP jest zgodny z wymogami wynikającymi z Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającego wspólne przepisy....

Ocena zgodności formalnej projektu FEP z Rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady UE 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r.

W poniżej tabeli zaprezentowano szczegółowe wyniki oceny zgodności formalnej aktualnego projektu FEP z Rozporządzeniem PE i Rady UE 2021/1060 (zwanym dalej Rozporządzeniem ogólnym).

¹³⁰ Warto zauważyć, że Rozporządzenie nr 2021/1060 nakłada obowiązek przedłożenia Komisji propozycji programu w terminie trzech miesięcy od dnia przedłożenia umowy partnerstwa – „Państwo członkowskie informuje Komisję o wszelkich zmianach w informacjach bez konieczności wprowadzania zmiany programu” (art. 22, ust.7)

Tabela 34 Ocena zgodności formalnej projektu FEP z Rozporządzeniem ogólnym

<p>Główne wymogi formalne dotyczące struktury i zawartości dokumentów programowych wynikające z Rozporządzenia ogólnego</p>	<p>Sposób uwzględnienia wymogu w projekcie FEP</p>
<p>TYTUŁ I. CELE I OGÓLNE ZASADY DOTYCZĄCE WSPARCIA</p> <p>Rozdział I. Przedmiot, definicje i zasady ogólne.</p>	<p>Spełnione.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zaleca się jedną zmianę: „Przedsięwzięcie strategiczne” na „Operacja strategiczna” celem uzgodnienia terminologii formalnej.
<p>TYTUŁ I.</p> <p>CELE I OGÓLNE ZASADY DOTYCZĄCE WSPARCIA</p> <p>Rozdział I. Cele polityki i zasady dotyczące wsparcia z Funduszy.</p>	<p>Spełnione.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Cele prezentowane jako Priorytety FEP w pełni zgodne z celami interwencji sformułowanymi w art. 5 ust.1 lit. a-e. i ust. 2 Rozporządzenia. • Zasady koncentracji środków w art. 6 Cele klimatyczne i mechanizm dostosowania do zmian klimatu- (EFRR) 30% - spełniony na poziomie krajowym. • Partnerstwo i wielopoziomowe zarządzanie w art. 8- Organizacja i wdrażanie partnerstwa przebiegają zgodnie z europejskim kodeksem postępowania w sprawie partnerstwa ustanowionym rozporządzeniem delegowanym (UE) nr 240/2014. Uważa się za spełnione w kontekście procesu programowania (zastosowano). Należy uzupełnić opis partnerstwa w punkcie 6 projektu FEP. • Zasady horyzontalne w art. 9 odnoszące się do procesu programowania uważa się za spełnione w kontekście procesu programowania (nie ma przesłanek, że nie spełniono).
<p>TYTUŁ II. PODEJŚCIE STRATEGICZNE</p> <p>– art. 15 Warunki podstawowe</p>	<p>Nie spełnione.</p> <p>Wymaga uzupełnienia na dalszym etapie prac.</p>

<p>TYTUŁ II. PODEJŚCIE STRATEGICZNE</p> <ul style="list-style-type: none"> – art. 16 Ramy Wykonania – art. 17 Metodyka ustanawiania Ram Wykonania 	<p>Spełnione.</p>
<p>TYTUŁ III PROGRAMOWANIE</p> <p>Rozdział I Przepisy ogólne dotyczące Funduszy.</p> <ul style="list-style-type: none"> – art. 21 Przygotowanie i przedłożenie programów – art. 22 Treść programów 	<p>Częściowo spełnione.</p> <p>Zgodnie z art. 22 ust. 3:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uzupelnien wymagają brakujące elementy programu (ust. 3): – (h) działania podejmowane w celu zaangażowania odpowiednich partnerów (..) w przygotowanie programu oraz rolę tych partnerów we wdrażaniu, monitorowaniu i ewaluacji programu; – (i) w przypadku każdego warunku podstawowego powiązanego z wybranym celem szczegółowym ocenę, czy warunek podstawowy jest spełniony w dniu przedłożenia programu; – (j) planowane podejście do informowania o programie i jego widoczności poprzez określenie jego celów, grup docelowych, kanałów komunikacyjnych, w tym wykorzystania mediów społecznościowych, w stosownych przypadkach, planowanego budżetu i odpowiednich wskaźników monitorowania i ewaluacji; – (k) instytucje programu oraz podmiot lub w przypadku pomocy technicznej zgodnie z art. 36 ust. 5, w stosownych przypadkach, podmioty otrzymujące płatności od Komisji. <p>Do uzupełnienia na dalszym etapie prac.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uzupelnien wymagają brakujące elementy zgodnie z ust. 3 (a) dotyczącym podsumowania głównych wyzwań przy uwzględnieniu: – (iv) wyzwań wskazanych w stosownych zaleceniach dla poszczególnych krajów, w

	<p>odpowiednich krajowych lub regionalnych strategiach tego państwa członkowskiego, w tym w jego zintegrowanym krajowym planie w dziedzinie energii i klimatu oraz w odniesieniu do zasad Europejskiego Filaru Praw Socjalnych,</p> <ul style="list-style-type: none"> – (viii) strategii makroregionalnych i strategii na rzecz basenu morskiego, jeżeli państwa członkowskie i regiony uczestniczą w takich strategiach; <p>Do uzupełnienia jako zalecenie sformułowane w ramach tego raportu.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uzupełnień wymagają brakujące elementy opisu celów szczegółowych (ust. 3 (d)): <ul style="list-style-type: none"> – (i) powiązane rodzaje działań oraz ich oczekiwany wkład w realizację wspomnianych celów szczegółowych, strategii makroregionalnych i strategii na rzecz basenu morskiego oraz terytorialnych planów sprawiedliwej transformacji, wspieranych z Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji, w stosownych przypadkach; – (iv) Działania na rzecz równości, integracji i niedyskryminacji; w tym uwzględnia się także alokację w ramach „Orientacyjny podział zasobów programu (UE) według rodzaju interwencji; Tabela 5. Wymiar 7 – wymiar „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR, Funduszu Spójności i Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji”; – (vi) działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe z udziałem beneficjentów w co najmniej jednym innym państwie członkowskim lub poza Unią, w stosownych przypadkach; <p>Do uzupełnienia na dalszym etapie prac. Ogólne zalecenia dotyczące sposobu uzupełnienia sekcji „Przedsięwzięcia międzyregionalne i transnarodowe”</p>
--	--

	<p>sformułowano w tym raporcie.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Harmonizacji w projekcie FEP wymaga podejście do opisu elementów celów szczegółowych: <ul style="list-style-type: none"> – ii. Wskaźniki produktu i rezultatu. – iii. Główne grupy docelowe. <p>Zalecenia odnośnie harmonizacji sformułowano w tym raporcie. Szczegółowe zalecenia odnośnie identyfikacji wskaźników oraz grup docelowych dla poszczególnych celów szczegółowych sformułowano w tym raporcie.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Opracowania wymaga (ust. 3) <ul style="list-style-type: none"> – wykaz planowanych operacji o znaczeniu strategicznym wraz z harmonogramem. <p>W treści projektu FEP wskazano odpowiednie „przedsięwzięcia strategiczne”, tj. operacje o znaczeniu strategicznym dla każdego celu szczegółowego. Powinny być opracowane dodatkowo w formie wykazu wraz z harmonogramem.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uzpełnienia wymaga (ust. 6): <ul style="list-style-type: none"> – Plan finansowy z podziałem na lata oraz kwota elastyczności w planie finansowym projektu FEP (rozdział 3. projektu FEP)
<p>TYTUŁ III PROGRAMOWANIE</p> <ul style="list-style-type: none"> – art. 25 Wspólne wsparcie z EFRR, EFS+, Funduszu Spójności i Funduszy na rzecz Sprawiedliwej Transformacji 	<p>Spełnione.</p> <p>W raporcie nie sformułowano uwag odnośnie tego podziału.</p>
<p>TYTUŁ III PROGRAMOWANIE Rozdział II Rozwój terytorialny.</p> <ul style="list-style-type: none"> – art. 28 Zintegrowany rozwój terytorialny – art. 29 Strategie terytorialne – art. 30 Zintegrowana inwestycja terytorialna 	<p>Spełnione.</p> <p>W raporcie nie sformułowano uwag odnośnie propozycji wdrożenia instrumentów terytorialnych.</p> <p>Zgodnie z art. 29 ust. 6 możliwe jest udzielanie na rzecz przygotowania i opracowania strategii terytorialnych, co jest przedmiotem zaleceń</p>

<ul style="list-style-type: none"> – art.31 Rozwój lokalny kierowany przez społeczność – art. 32 Strategie rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność – art. 33 Lokalne grupy działania – art. 34 Wsparcie z Funduszy na rzecz rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność 	sformułowanych w tym raporcie.
<p>TYTUŁ III PROGRAMOWANIE</p> <p>ROZDZIAŁ III. Pomoc techniczna</p> <ul style="list-style-type: none"> – art. 36 Pomoc techniczna państw członkowskich 	<p>Spełnione.</p> <p>W raporcie nie sformułowano uwag odnośnie alokacji finansowej i uzasadnień.</p>
<p>TYTUŁ V WSPARCIE FINANSOWE Z FUNDUSZY</p> <p>Rozdział II Formy wsparcia ze strony państw członkowskich</p> <p>art. 52 Formy wsparcia</p> <ul style="list-style-type: none"> – Sekcja I Formy dotacji – Sekcja II Instrumenty Finansowe 	<p>Spełnione.</p> <p>W raporcie nie sformułowano generalnych uwag odnośnie planowanych form wsparcia.</p>
<p>TYTUŁ VI</p> <p>ZARZĄDZANIE I KONTROLA</p> <p>Rozdział I Ogólne zasady dotyczące zarządzania i kontroli</p> <ul style="list-style-type: none"> – art. 71 Instytucje programu 	<p>Nie spełnione.</p> <p>Do uzupełnienia na dalszym etapie prac. Uzupełnienia wymaga rozdział 5. projektu FEP, Instytucje Programu.</p>
<p>TYTUŁ VIII</p> <p>RAMY FINANSOWE</p> <ul style="list-style-type: none"> – art. 108 Zasięg geograficzny wsparcia w ramach celu „Inwestycje na rzecz zatrudnienia i wzrostu” – art. 109 Zasoby na rzecz spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej 	<p>Spełnione.</p> <p>W projekcie FEP prawidłowo sklasyfikowano zasięg geograficzny wsparcia.</p>
<p>ZAŁĄCZNIK I</p> <p>WYMIARY I KODY RODZAJÓW</p>	<p>Spełnione.</p>

INTERWENCJI W RAMACH EFRR, EFS+, FUNDUSZU SPÓJNOŚCI I FUNDUSZU NA RZECZ SPRAWIEDLIWEJ TRANSFORMACJI – ART. 22 UST. 5	W projekcie FEP prawidłowo wskazano kody interwencji.
ZAŁĄCZNIK III HORYZONTALNE WARUNKI PODSTAWOWE – ART. 15 UST. 1	Nie spełnione. Do uzupełnienia na dalszym etapie prac.
ZAŁĄCZNIK IV TEMATYCZNE WARUNKI PODSTAWOWE MAJĄCE ZASTOSOWANIE DO EFRR, EFS+ I FUNDUSZU SPÓJNOŚCI – ART. 15 UST. 1	Nie spełnione. Do uzupełnienia na dalszym etapie prac. W ramach tego raportu uwagę zwraca się szczególnie na warunek 1.1 w ramach CP 1, tj. dobre zarządzanie krajową lub regionalną strategią inteligentnej specjalizacji, kryterium 7. „środki służące zacieśnieniu współpracy z partnerami spoza danego państwa członkowskiego w obszarach priorytetowych wspieranych w ramach strategii inteligentnej specjalizacji”, w którym zaleca się rozważenie wsparcia realizacji kryterium ze środków FEP.
ZAŁĄCZNIK V WZÓR DLA PROGRAMÓW WSPIERANYCH Z EFRR (CEL „INWESTYCJE NA RZECZ ZATRUDNIENIA I WZROSTU”), EFS+, FUNDUSZU SPÓJNOŚCI, FST I EFMRA – ART. 21 UST. 3	Spełniono. Projekt FEP przygotowano w prawidłowym formacie, zgodnym z Załącznikiem V. Rozporządzenie ogólne.

Źródło: opracowanie własne.

Podsumowując ocenę tabelaryczną należy zauważyć, że projekt FEP został sporządzony poprawnie i zgodnie z terminami wyznaczonymi w Rozporządzeniu ogólnym. Struktura programu jest formalnie poprawna - został przygotowany na właściwym formularzu, stanowiącym Załącznik V do tego rozporządzenia. Treść Programu jest ogólnie poprawna - zastosowano właściwą strukturę celów polityki spójności, a sposób opisu jest ogólnie adekwatny do wymogów i zasadniczo uwzględnia przesłanki art. 22 Rozporządzenia ogólnego, odnoszące się do treści. Jednocześnie nie wszystkie pola formularza Programu zostały uzupełnione na tym etapie prac i w związku z tym wymagają one oczywistych uzupełnień. Są to następujące pola:

- plan finansowy z podziałem na lata oraz kwotą elastyczności w planie finansowym projektu FEP, rozdział 3. projektu FEP);

- warunki podstawowe (horyzontalne i tematyczne), stanowiące rozdział 4. FEP;
- instytucje Programu – rozdział 5. FEP;
- partnerstwo – rozdział 6. FEP;
- komunikacja i eksponowanie – rozdział 7. FEP oraz;
- sposób uwzględnienia/ decyzji w zakresie stosowania kosztów jednostkowych, płatności ryczałtowych, stawek ryczałtowych i finansowania niepowiązanego z kosztami w rozdziale 8. FEP.

Jednocześnie pewnych uzupełnień wymaga treść Programu – także w zakresie opisu celów polityki i szczegółowych, w kierunku uzyskania pełnej zgodności z art. 22 Rozporządzenie ogólne. Poza wymienionymi wyżej aspektami, są to następujące kwestie (sekcje opisu poszczególnych celów):

- rewizja podsumowania głównych wyzwań w zakresie celów szczegółowych z uwzględnieniem diagnoz/ wyzwań stosownych krajowych dokumentów strategicznych oraz strategii makroregionalnych i strategii na rzecz basenu Morza Bałtyckiego, tj. uwzględnienie wyników komplementarności zewnętrznej;
- uzupełnienie opisów w sekcjach: „Działania na rzecz równości, integracji i niedyskryminacji”, „Przedsięwzięcia międzyregionalne i transnarodowe”;
- zastosowania horyzontalnego, a więc jednolitego podejścia w sekcjach „Wskaźniki produktu i rezultatu” oraz „Główne grupy docelowe”.

W odniesieniu do „wskaźników produktu i rezultatu” w raporcie sformułowano horyzontalną uwagę, dotyczącą kilku celów szczegółowych: lista wskaźników wynikających z WLWK powinna zostać poddana rewizji i zaktualizowana.

W odniesieniu do „Głównych grup docelowych” proponuje się ujednoczenie zastosowanych podejść do ich opisu we wszystkich celach szczegółowych, najpierw wymieniając grupy, które formalnie będą mogły ubiegać się o wsparcie, a dopiero po nich ostatecznych odbiorców i uczestników Programu. Szczegółowy katalog uzupełnień w kwestii podmiotów identyfikowanych w ramach grup docelowych przedstawiono w odniesieniu do każdego celu szczegółowego.

W kwestii terminologii formalnej warto dodatkowo zwrócić uwagę na fakt, że w Rozporządzeniu ogólnym posługuje się pojęciem „operacji strategicznej”, które w projekcie FEP identyfikuje się z terminem „przedsięwzięcie strategiczne” – pochodzącym z RPS. Zaleca się uzgodnienie terminologii w tej kwestii. Warto także zauważyć, że wykaz takich operacji (przedsięwzięć) wraz z harmonogramem ich realizacji będzie wymagany w Programie. Projekty o tym charakterze zostały zasadniczo trafnie wskazane w każdym celu szczegółowym, ale należy sporządzić stosowny ich wykaz.

Czy FEP jest spójny z projektem Umowy Partnerstwa? Czy FEP wymaga uzupełnienia i/lub modyfikacji w związku z zapisami projektu Umowy Partnerstwa?

Ocena zgodności formalnej projektu FEP z Projektem Umowy Partnerstwa (sierpień 2021)

W poniższej tabeli zaprezentowano szczegółowe wyniki oceny zgodności formalnej aktualnego projektu FEP z projektem UP. Analiza zgodności jest uzasadniona przesłankami wynikającymi z art. 10 Rozporządzenia ogólnego, ponieważ programy regionalne są instrumentami realizacji UP. UP określa zatem ich kontekst strategiczny w wymiarze tematycznym i terytorialnym, wskazuje oczekiwane rezultaty oraz obowiązujące ramy finansowe i wdrożeniowe. Dokument ten stanowi zatem formalny punkt odniesienia do określania szczegółowej zawartości programów regionalnych. Programy regionalne są w sensie formalnym uszczegółowieniem obszarów wsparcia wskazanych w UP. W poniżej tabeli zaprezentowano sposób uwzględnienia obszarów wsparcia UP w projekcie FEP z zastrzeżeniem, że szczegółowy mechanizm koordynacji pomiędzy tymi dokumentami tj. Kontrakt Programowy oraz Linia demarkacyjna, podlegają negocjacom ze stroną rządową (które są w toku), dopuszczając pewne odstępstwa w uzasadnionych przypadkach.

Tabela 35 Ocena zgodności formalnej projektu FEP z projektem Umowy Partnerstwa (sierpień 2021)

Główne aspekty formalne dotyczące struktury i zawartości regionalnych dokumentów programowych wynikające z projektu Umowy Partnerstwa (sierpień 2021 r.)	Sposób uwzględnienia wymogu w projekcie FEP
<p>1. Wybór celów polityki i celu szczegółowego</p> <p>1.1. Cel „Bardziej konkurencyjna i inteligentna Europa dzięki promowaniu innowacyjnej i inteligentnej transformacji gospodarczej” (CP 1)</p> <ul style="list-style-type: none"> – Obszar 1: wzrost znaczenia badań i innowacji w strukturze gospodarczej kraju oraz wykorzystywanie zaawansowanych technologii – Obszar 2: wzmacnianie potencjału przedsiębiorstw i administracji publicznej na rzecz nowoczesnej gospodarki – Obszar 3: wzmacnianie łączności cyfrowej 	<p>Spełnione.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zgodnie z założeniem UP CP 1 ma być realizowany ze środków EFRR m.in. przez 16 programów regionalnych. • Zakres tematyczny: <p>Spójność z UP podniesie realizacja zaleceń sformułowanych w tym raporcie w zakresie:</p> <ul style="list-style-type: none"> – CS 1 (ii): uzupełnić aspekty cyfrowe w obszarze e-administracja oraz cyberbezpieczeństwo. • Komplementarność/demarkacja <p>Spójność z UP podniesie realizacja zaleceń sformułowanych w tym raporcie w zakresie:</p> <ul style="list-style-type: none"> – CS 1 (i): dodać startupy jako grupy

<p>Oraz:</p> <p>2. Wybrane kierunki polityki, koordynacja i komplementarność</p> <ul style="list-style-type: none"> – (oczekiwania wobec terytorializacji wsparcia) – Obszar 1: koncentracja na inteligentnych specjalizacjach – Obszar 2: koncentracja na obszarach słabszych gospodarczo (do ustalenia na poziomie kryteriów wyboru projektów), preferencje dla OSI – Obszar 3: koncentracja na obszarach charakteryzujących się niskim poziomem zaludnienia oraz urbanizacji. <p>2.2. Koordynacja i demarkacja Funduszy oraz komplementarność między nimi i, w stosownych przypadkach, koordynacja między programami krajowymi i regionalnymi</p> <ul style="list-style-type: none"> – Możliwość realizacji pełnego zakresu działań na poziomie krajowym i regionalnym 	<p>docelowe</p>
<p>1. Wybór celów polityki i celu szczegółowego FST</p> <p>1.2. Cel „Bardziej przyjazna dla środowiska niskoemisyjna Europa” (CP 2)</p> <ul style="list-style-type: none"> – Obszar 1: efektywność energetyczna i redukcja emisji gazów cieplarnianych – Obszar 2: wsparcie produkcji energii z odnawialnych źródeł – Obszar 3: wsparcie infrastruktury energetycznej, w tym magazynowania energii oraz inteligentnych systemów (smart grids) – Obszar 4: przystosowanie do zmian klimatu i zapobieganie ryzyku klęsk żywiołowych oraz katastrof, wsparcie 	<p>Spełnione.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zgodnie z założeniem UP CP 2 ma być realizowany m.in. ze środków EFRR m.in. przez 16 programów regionalnych. • Zakres tematyczny: Brak uwag. • Komplementarność/ demarkacja Spójność z UP podniesie realizacja zaleceń sformułowanych w tym raporcie w zakresie: <ul style="list-style-type: none"> – CS 2 (iv): doprecyzować, że PGW Wody Polskie są wykluczone ze wsparcia w zakresie małej retencji. – CS 2 (vi): planowane są działania

<p>odporności i podejścia ekosystemowego</p> <ul style="list-style-type: none"> – Obszar 5: zrównoważona gospodarka wodna i ściekowa, wspieranie dostępu do wody – Obszar 6: gospodarka o obiegu zamkniętym i efektywne wykorzystanie zasobów – Obszar 7: wzmacnianie ochrony dziedzictwa przyrodniczego i różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury – Obszar 8: transport niskoemisyjny i mobilność miejska <p>Oraz:</p> <p>2. Wybrane kierunki polityki, koordynacja i komplementarność</p> <ul style="list-style-type: none"> – (oczekiwania wobec terytorializacji wsparcia) – Obszary 1-3: w oparciu o identyfikację zasobów i deficytów, miejsca i obszary o wysokim zanieczyszczeniu powietrza w strefach objętymi programami ochrony powietrza, zwłaszcza z powodu emisji ze źródeł grzewczych, w powiązaniu z problemem ubóstwa energetycznego. – Obszary 4-7: obszary o nasilonych negatywnych zjawiskach związanych ze skutkami zmian klimatu, jak np. obszary ryzyka powodziowego, obszarów silnie zanieczyszczonych, jeśli chodzi o grunt i wodę, a także obszary o wysokim zagrożeniu utraty różnorodności biologicznej i walorów przyrodniczych – Obszar 8: działania kierowane do wszystkich miast i ich obszarów funkcjonalnych, w których istnieje uzasadniona potrzeba dalszego 	<p>niemieszczące się w zakresie linii demarkacyjnej, które będą podlegały negocjacom programowym.</p>
---	---

rozwoju (wzmocnienia) lub zbudowania niskoemisyjnego systemu transportu zbiorowego i niezmotoryzowanego. Do realizacji tego celu służyć będzie w szczególności instrument ZIT.

2.2. Koordynacja i demarkacja Funduszy oraz komplementarność między nimi i w stosownych przypadkach, koordynacja między programami krajowymi i regionalnymi

- Efektywności energetyczna w MŚP
- Efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej- budynki JST
- Mieszkalnictwo: wielorodzinne budynki mieszkalne inne niż budynki mieszkalne stanowiące własność Skarbu Państwa oraz inne niż budynki spółdzielni mieszkaniowych
- Wsparcie projektów związanych z oświetleniem
- Systemy ciepłownicze i chłodnicze(sieci) wraz z magazynami ciepła zależnie od mocy zamówionej
- Produkcja energii z OZE zależnie od mocy instalacji
- Zmiany klimatu, zapobieganie ryzyku i odporność na klęski żywiołowe- miasta niewymienione w projekcie POIS
- Urządzenia wodne i infrastruktura towarzysząca służących zmniejszeniu skutków powodzi lub suszy- zależnie od potrzeb o charakterze regionalnym i lokalnym
- Mała retencja – pozostałe
- Gospodarka wodno-ściekowa: wsparcie aglomeracji niż 2 tys. RLM <10 tys. RLM. Inwestycje na w sieciach wodociągowych, systemach ujęć, uzdatniania, zaopatrzenia, dostawy i

<p>magazynowania wody w gminach gminy do 15 tys. mieszkańców</p> <ul style="list-style-type: none"> – Gospodarka odpadami komunalnymi– projekty o wartości < 8 mln PLN. 	
<p>1. Wybór celów polityki i celu szczegółowego</p> <p>1.3. Cel „Lepiej połączona Europa” (CP 3) Oraz:</p> <p>2. Wybrane kierunki polityki, koordynacja i komplementarność</p> <ul style="list-style-type: none"> – (oczekiwania wobec terytorializacji wsparcia) <p>Pozamiejski transport publiczny, głównie na obszarach zagrożonych trwałą marginalizacją bądź z niedostateczną dostępnością.</p> <p>Oraz:</p> <p>2.2. Koordynacja i demarkacja Funduszy oraz komplementarność między nimi i, w stosownych przypadkach, koordynacja między programami krajowymi i regionalnymi</p> <p>Działania planowane poza siecią TEN-T będą finansowane na poziomie krajowym i regionalnym ze środków EFRR.</p>	<p>Spełnione.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zgodnie z założeniem UP CP 3 ma być realizowany m.in. ze środków EFRR m.in. przez 16 programów regionalnych. • Zakres tematyczny: Spójność z UP podniesie realizacja zaleceń sformułowanych w tym raporcie w zakresie: <ul style="list-style-type: none"> – CS 3 (ii): zakup taboru kolejowego o charakterze lokalnym- usunąć termin hybrydowy ze względu na nie kwalifikowalność. • Komplementarność/demarkacja Brak uwag.
<p>1. Wybór celów polityki i celu szczegółowego</p> <p>1.4. Cel „Europa o silniejszym wymiarze społecznym” (CP 4)</p> <ul style="list-style-type: none"> – Obszar: rynek pracy, zasoby ludzkie – Obszar: edukacja i kompetencje – Obszar: włączenie i integracja społeczna – Obszar: ochrona zdrowia, w tym opieka długoterminowa w obszarze zdrowia – Obszar: kultura i turystyka <p>Oraz:</p> <p>2. Wybrane kierunki polityki, koordynacja i komplementarność</p>	<p>Spełnione.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zgodnie z założeniem UP CP 4 ma być realizowany ze środków EFRR oraz EFS+ m.in. przez 16 programów regionalnych. • Zakres tematyczny: Brak uwag. • Komplementarność/demarkacja Spójność z UP podniesie realizacja zaleceń sformułowanych w tym raporcie w zakresie: <ul style="list-style-type: none"> – CS 4 (f): usunięcie szkół wyższych z katalogu grup docelowych - do ustalenia w ramach negocjacji kontraktu

<p>– (oczekiwania wobec terytorializacji wsparcia) Nie skonkretyzowano (porównaj – linia demarkacyjna)</p> <p>Oraz:</p> <p>2.2. Koordynacja i demarkacja Funduszy oraz komplementarność między nimi i, w stosownych przypadkach, koordynacja między programami krajowymi i regionalnymi</p> <p>Nie skonkretyzowano (porównaj – linia demarkacyjna)</p>	<p>programowego.</p> <p>Planowane są odstępstwa od linii demarkacyjnej, które będą podlegały negocjacom programowym.</p> <p>– CS 4 (h): dodanie wątków diagnostycznych na temat promowania równości szans, niedyskryminacji, a wśród grup docelowych uwzględnienie osób z niepełnosprawnościami.</p>
<p>1. Wybór celów polityki i celu szczegółowego</p> <p>1.5. Cel „Europa bliższa obywatelom” (CP 5) oraz:</p> <p>2. Wybrane kierunki polityki, koordynacja i komplementarność</p> <p>– (oczekiwania wobec terytorializacji wsparcia)</p> <p>Tylko programy regionalne za pośrednictwem instrumentów terytorialnych.</p> <p>oraz:</p> <p>2.2. Koordynacja i demarkacja Funduszy oraz komplementarność między nimi i w stosownych przypadkach, koordynacja między programami krajowymi i regionalnymi</p> <p>Tylko programy regionalne za pośrednictwem instrumentów terytorialnych.</p>	<p>Spełnione.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zgodnie z założeniem UP CP 5 ma być realizowany m.in. ze środków EFRR przez 16 programów regionalnych. • Zakres tematyczny: Brak uwag. • Komplementarność/ demarkacja Brak uwag.
<p>1. Wybór celów polityki i celu szczegółowego Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji</p> <p>1.6. Cel „Umożliwienie regionom i obywatelom łagodzenia społecznych, gospodarczych i środowiskowych skutków transformacji w kierunku gospodarki</p>	<p>Nie dotyczy¹³¹.</p>

¹³¹ Wynika to także z rekomendacji zawartych w Sprawozdaniu krajowym – Polska 2020 i Załączniku D do niego, w którym wskazano 6 polskich regionów węglowych jako szczególnie narażone na negatywne skutki transformacji.

neutralnej dla klimatu” (CP 6)	
3.4. Koncentracja tematyczna Państwo członkowskie podejmuje decyzję o spełnianiu wymogów koncentracji tematycznej na szczeblu krajowym. ¹³²	Spełnione.
3.6. Wykaz programów planowanych w ramach funduszy objętych umową partnerstwa wraz z odpowiednimi wstępnymi alokacjami finansowymi w podziale na fundusz i z odpowiadającym wkładem krajowym według kategorii regionu	Spełnione.
6. Podsumowanie oceny spełnienia odpowiednich warunków podstawowych, o których mowa w art. 15 oraz w załącznikach III i IV: <ul style="list-style-type: none"> – 1.1 Dobre zarządzanie krajową lub regionalną strategią inteligentnej specjalizacji Na poziomie regionalnym spełnienie warunku wykazywane będzie wraz z przekazaniem programów regionalnych. <ul style="list-style-type: none"> – 3.1 Kompleksowe planowanie transportu na odpowiednim poziomie Na poziomie regionalnym spełnienie warunku wykazywane będzie wraz z przekazaniem programów regionalnych. Spełnieniem warunku na poziomie regionalnym jest przyjęcie 16 Regionalnych Planów Transportowych.	Nie spełnione. Wymaga uzupełnienia na dalszym etapie prac.
8. Instrumenty terytorialne	Spełnione.

¹³² W perspektywie finansowej 2021-2027 fundusze europejskie będą realizowały wszystkie cele polityki. Nastąpi jednak wyraźna koncentracja środków w niektórych obszarach. Polska przeznaczy co najmniej 25% swoich całkowitych środków EFRR (z wyłączeniem środków na pomoc techniczną) na cel polityki 1. Bardziej inteligentna Europa oraz co najmniej 30% (z wyłączeniem środków na pomoc techniczną) na cel polityki 2. Bardziej przyjazna dla środowiska niskoemisyjna Europa. Ponadto, Polska zobowiązana jest wnieść 30% EFRR, tj. 14,1 mld EUR i 37% Funduszu Spójności, tj. 4,5 mld EUR w wydatki na rzecz osiągnięcia celów klimatycznych. Zgodnie z szacunkami, udział wydatków Funduszu Spójności (po transferze z EFS+ do Funduszu Spójności) w Polsce na cel klimatyczny wyniesie około 60,3%.

	Brak uwag.
9. Zasady horyzontalne, w tym 9.3. Zasada Partnerstwa	<p>Nie spełnione.</p> <p>Wymaga uzupełnienia na dalszym etapie prac.</p> <p>Spełnione.</p> <p>Przygotowanie nowej perspektywy finansowej funduszy unijnych w Polsce odbywa się z poszanowaniem zasady partnerstwa</p>
10. Formy wsparcia finansowego, w tym „Demarkacja pomiędzy formami wsparcia”	<p>Spełnione.</p> <p>Brak uwag.</p>
13. Koordynacja UP, w tym: <ul style="list-style-type: none"> – Kontrakt programowy – Wspólna Lista Wskaźników Kluczowych 	<ul style="list-style-type: none"> – Spełnione w zakresie WLWK. – W trakcie realizacji w zakresie negocjacji Kontraktu programowego.

Źródło: opracowanie własne.

Podsumowując ocenę tabelaryczną należy zauważyć, że projekt FEP został sporządzony w ścisłym nawiązaniu do celów i treści UP. Istotnym uzupełnieniem wydaje się jedynie pełniejsze uwzględnienie działań związanych z e-administracją i cyberbezpieczeństwem w CP 1 (CS 1 (ii)). Jest to aspekt bardzo podkreślany w UP. Natomiast w projekcie FEP wymaga stosownych uzupełnień, adekwatnie do powstającego RPS w zakresie mobilności i komunikacji.

W raporcie, w odniesieniu do poszczególnych celów szczegółowych formułowane są drobne uwagi, odnoszące się do mechanizmu koordynacji UP w podziale kraj/regiony, jakim jest linia demarkacyjna. Zestawienie tych uwag znajduje się w powyższej tabeli. Nie prezentujemy ich jednak w formie zaleceń do wprowadzenia konkretnych zmian, mając świadomość, że ewentualne odstępstwa są przedmiotem negocjacji ze stroną rządową. Podobnie jak w przypadku Rozporządzenia ogólnego, uzupełnień wymagają odpowiedzi na wymogi związane ze spełnieniem warunków formalnych czy zasadami horyzontalnymi. W zakresie warunków formalnych, UP precyzuje, że większość zostaje spełnionych na poziomie krajowym (są to dokumenty strategiczne). Na poziomie regionalnym najważniejszym warunkiem, podlegającym uzupełnieniu jest tematyczny: „1.1 Dobre zarządzanie krajową lub regionalną strategią inteligentnej specjalizacji”.

Czy FEP jest zgodny z wymogami wynikającymi z Ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju?

Ocena zgodności formalnej projektu FEP z Ustawą z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju

W poniżej tabeli zaprezentowano szczegółowe wyniki oceny zgodności formalnej aktualnego projektu FEP z Ustawą z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (tekst ujednoczony) Dz. U. z 2021 r. poz. 1057 (zwaną dalej Ustawą o zppr). Ustawa ta nakłada na zarządy województw (pełniące IZ programach regionalnych) określone obowiązki w zakresie formy procedowania projektów programów regionalnych. W sposób ogólny odnosi się do treści tych programów. Te dwa aspekty Ustawy o zppr uwzględniona poniższa tabela.

Tabela 36 Ocena zgodności formalnej projektu FEP z Ustawą z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju

Główne aspekty formalne dotyczące struktury i zawartości regionalnych dokumentów programowych wynikające z Ustawy o zppr	Sposób uwzględnienia wymogu w projekcie FEP
<p>Obowiązki wynikające z procesu sporządzania dokumentu programowego, jakim jest regionalny projekt operacyjny, oraz mechanizm koordynacji procesu programowania przez ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego, wymienione są w:</p> <ul style="list-style-type: none"> – art. 14g, – art. 14j, – art. 14kb, – art. 15. ust. 1, 4, 5, i 6, – art. 16, – art. 18a, – art. 20. 	<p>Spełnione.</p> <p>Proces programowania FEP spełnia przesłanki Ustawy o zppr.</p>
<p>Obowiązki wynikające z ustawy w zakresie struktury i treści dokumentu programowego, jakim jest regionalny projekt operacyjny, w tym jego zgodności z Umową Partnerstwa, wymienione są w:</p> <ul style="list-style-type: none"> – art. 14h, – art. 14ra (dotyczy kontraktu programowego), – art. 14i, – art. 17. 	<p>Spełnione.</p> <p>Projekt FEP spełnia przesłanki Ustawy o zppr.</p> <p>Uzupełnienia w Programie wymaga:</p> <ul style="list-style-type: none"> • opis systemu instytucjonalnego określającego instytucje i

	podmioty zaangażowane w realizację programu oraz ich powiązania.
--	--

Źródło: opracowanie własne

W relacji do zgodności projektu FEP z Ustawą o zprz nie formułuje się zasadniczo żadnych nowych uwag.

Czy FEP jest kompletny i spójny wewnętrznie?

Kompletność dokumentu

Poza pozostającymi do uzupełnienia polami formularza Programu, które wynikają z formalnej struktury jego opisu, (na które zwracamy uwagę w prezentowanej powyżej zgodności formalnej projektu FEP), warto dodać, że w związku z opracowywanym RPS w zakresie mobilności i komunikacji, uzupełnienia będą wymagały opisy celów szczegółowych w Programie:

- CS 1 (ii) Czerpanie korzyści z cyfryzacji dla obywateli, przedsiębiorstw, organizacji badawczych i instytucji publicznych (CP 1: Bardziej inteligentna Europa);
- CS 2 (viii) wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej (CP 2: Bardziej przyjazna dla środowiska, bezemisyjna Europa) oraz;
- CS 3 (ii) Rozwój i udoskonalanie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej mobilności na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, w tym poprawę dostępu do TEN-T oraz mobilności transgranicznej (CP 3: Lepiej połączona Europa).

Zwraca się uwagę na fakt, że w konsekwencji do kontynuowanych równoległe do tej oceny prac programowych i ewaluacyjnych niektóre elementy Programu mogą ulec modyfikacji. Może to dotyczyć w szczególności następujących elementów:

- mechanizmów terytorialnych interwencji - jako konsekwencja konsultacji społecznych z partnerami JST w regionie;
- wykorzystania form finansowania w postaci instrumentów finansowych - jako konsekwencja analiz w ramach ewaluacji ex ante, odnoszącej się do potencjału merytorycznego celów szczegółowych (w tym zasadności) i instytucjonalnego (podmiotowego) wykorzystania tych form finansowania w konstrukcji interwencji.

Należy podkreślić, że elementy te zostały ocenione pozytywnie w tym raporcie i nie przewiduje się, żeby ich ewentualne modyfikacje zostały wprowadzone wbrew zasadom wynikającym z dokumentów formalnych.

Spójność wewnętrzna dokumentu: logika celów szczegółowych

W ramach oceny merytorycznej każdego celu szczegółowego przedmiotem oceny w tym raporcie była wewnętrzna logika planowanych do realizacji działań w powiązaniu z

przedstawioną w każdym celu diagnozą oraz wskaźnikami tj. efektami działań (przedstawiona także w formie szablonów). W tym obszarze sformułowano zatem szczegółowe uwagi, które mają charakter porządkujący opisy celów. Do najważniejszych grup uwag można zaliczyć:

- usunięcie elementu diagnozy, który nie jest adresowany za pośrednictwem planowanych działań (zobacz: CS 1 (i). i CS 1 (ii), CS 4 (d), CS 4 (h));
- uzupełnienie wątków w diagnozie zgodnie z planowanymi działaniami (zobacz: CS 2 (vi) i CS 2 (vii));
- uzupełnienie planowanych działań o wątki wynikające z diagnozy (zobacz: CS 4 (a));
- uporządkowanie punktów dotyczących zakresu wsparcia, w tym eliminacja działań powtarzających się (równoważnych) lub niepasujących do zakresu interwencji (niewłaściwie przypisanych) (zobacz: CS 1 (iii)).

Czy zapisy FEP są jednoznaczne i poprawne terminologicznie Czy wymaga on uzupełnienia i/lub modyfikacji w tym zakresie?

Poza terminologią formalną, która wymaga ewentualnie uspoźnienia w zakresie pojęć „operacja o znaczeniu strategicznym” versus „przedsięwzięcie strategiczne” oraz jednolite podejście w zakresie definiowania „grup docelowych”, w raporcie wskazano na nieliczne uwagi terminologiczne o charakterze merytorycznym:

- CS 1 (i): „komercjalizacja” versus „wdrożenie” zostały wskazane jako terminy bliskoznaczne, stąd propozycja rezygnacji z jednego w celu zwiększenia czytelności dokumentu, jeśli nie znajduje to uzasadnienia w szczegółowym rozgraniczeniu tych pojęć w Programie;
- CS 1 (iii) oraz CS 1 (i): synonimicznie użyte są zwroty: „branże kluczowe” versus „sektory kluczowe”. Warto celem zwiększenia przejrzystości tekstu stosować tylko jedno z nich;
- W CS 4 (h) sugeruje się zmianę terminologii do jednej z grup odbiorców w ramach grup docelowych: osoby wymagające wsparcia w codziennym funkcjonowaniu zamiast osoby niesamodzielne.

W miarę potrzeb, celem zwiększenia czytelności dokumentu i poprawy logiki formalnej, poszczególni eksperci dziedzinowi formułowali szczegółowe i konkretne propozycje redakcji zdań lub opisów. Zostały one przedstawione w raporcie w zaleceniach do poszczególnych celów szczegółowych.

Tabela 37 Rekomendacje i zalecenia dotyczące oceny spójności wewnętrznej, kompleksowości dokumentu, w tym poprawności terminologicznej i jednoznaczności proponowanych zapisów

Rekomendacje:

1) Uzupełnienie brakujących elementów Programu:

a) W sekcjach celów szczegółowych, uzupełnić sekcje: „Działania na rzecz

równości, integracji i niedyskryminacji”, „Przedsięwzięcia międzyregionalne i transnarodowe”;

- b) W sekcjach dotyczących celów szczegółowych 1 (ii), 2 (viii), 3 (ii) uzupełnić wątki wynikające z RPS w zakresie mobilność i komunikacja, z uzgodnieniem ich treści z zakresem Umowy Partnerstwa;
 - c) Plan finansowy z podziałem na lata oraz kwotą elastyczności w planie finansowym projektu FEP – rozdział 3.);
 - d) Warunki podstawowe (horyzontalne i tematyczne), stanowiące rozdział 4. FEP;
 - e) Instytucje Programu – rozdział 5. FEP;
 - f) Partnerstwo – rozdział 6. FEP;
 - g) Komunikacja i eksponowanie – rozdział 7. FEP;
 - h) Sposób uwzględnienia/ decyzje w zakresie stosowania kosztów jednostkowych, płatności ryczałtowych, stawek ryczałtowych i finansowania niepowiązanego z kosztami w rozdziale 8. FEP;
- 2) Sporządzić wykaz przedsięwzięć (operacji) strategicznych wraz z harmonogramem realizacji;
 - 3) Przygotować dokument (warunek tematyczny) o nazwie: „1.1 Dobre zarządzanie krajową lub regionalną strategią inteligentnej specjalizacji”.

Zalecenia:

- 1) Rewizja opisów celów w zakresie „podsumowania głównych wyzwań” z uwzględnieniem zapisów stosownych krajowych dokumentów strategicznych oraz strategii makroregionalnych i strategii na rzecz basenu Morza Bałtyckiego, tj. uwzględnienie wyników komplementarności zewnętrznej;
- 2) Zastosowanie jednolitego podejścia w odpowiedzi formułowanej w sekcjach „Wskaźniki produktu i rezultatu” oraz „Główne grupy docelowe”.

Źródło: opracowanie własne

10 OCENA RELACJI FEP Z INNYMI DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI I PROGRAMOWYMI

Czy FEP jest spójny ze wspólnotowymi dokumentami strategicznymi?

Spójność z dokumentami strategicznymi i założeniami programowymi na poziomie europejskim

Analiza spójności projektu FEP z dokumentami programowymi na szczeblu europejskim uwzględnia zespół założeń strategicznych w ramach dwóch priorytetowych agend Komisji Europejskiej, jakimi są „Europejski Zielony Ład”¹³³ oraz „Europejska Agenda Cyfrowa”¹³⁴, a w szczególności komunikat *Shaping Europe’s digital future* (Komisja Europejska, 2020). W związku z faktem, że cele polityki spójności zostały przetransponowane bezpośrednio do Umowy Partnerstwa, a następnie do projektu FEP, należy ocenić, że w obliczu zachowania powyższej struktury i hierarchii dokumentów programowych nie zachodzi ryzyko braku ich komplementarności z dokumentami wyższej rangi. Dla porządku odnotować należy, że zgodnie z podstawowym celem „Europejskiego Zielonego Ładu”, projekt FEP prawidłowo priorytetyzuje i koncentruje środki na działaniach, które odzwierciedlają założenia agendy europejskiej, której celem jest „przekształcenie UE w sprawiedliwe i prosperujące społeczeństwo żyjące w nowoczesnej, zasobooszczędnej i konkurencyjnej gospodarce” oraz dążenie do zerowego poziomu emisji gazów cieplarnianych w 2050 roku. Jej celem jest również ochrona, zachowanie i poprawa kapitału naturalnego UE oraz ochrona zdrowia i dobrostanu obywateli przed negatywnymi skutkami związanymi ze środowiskiem”. Obowiązek takiej koncentracji środków nakłada na programy Rozporządzenie ogólne oraz Umowa Partnerstwa, która określa, w jaki sposób cele ekologiczne będą uwzględniane na poziomie krajowym i de facto regionalnym. Należy jednak wskazać, że projekt FEP jest w tym względzie składową wielu działań, ujętych przede wszystkim w Umowie Partnerstwa (w ramach polityki spójności), a także w szeregu innych zobowiązań podejmowanych na poziomie państw członkowskich w realizację „Europejskiego Zielonego Ładu”. Najważniejsze inicjatywy związane z czystą energią, energooszczędnym budownictwem, gospodarką o obiegu zamkniętym, zrównoważoną mobilnością itd. są uwzględnione w celach kierunkowych FEP, skoncentrowanych w Priorytecie 2. „Bardziej zielone Pomorze”. Z kolei Priorytet 1. FEP, a w szczególności CS 1(ii) czerpanie korzyści z cyfryzacji dla obywateli, przedsiębiorstw, organizacji badawczych i instytucji publicznych, adresuje cele zalecane w ramach „Europejskiej Agendy Cyfrowej”. Są to zwłaszcza dwa cele agendy: „technologia dla ludzi” oraz „otwarte, demokratyczne i zróżnicowane społeczeństwo”.

Bardzo ważnym punktem odniesienia dla FEP jest unijna makroregionalna „Strategia UE dla Regionu Morza Bałtyckiego” (SUERMB) z 2009 r. FEP adresuje jej cele związane z ochroną morza i (lepszemu) połączeniem regionu, poprzez założenia zwarte w Priorytecie 2. „Bardziej

¹³³ Komunikat Komisji, COM(2019) 640.

¹³⁴ Komunikat Komisji, KOM(2010)245.

zielone Pomorze”, zwłaszcza przedsięwzięcia strategiczne przyczyniające się do poprawy czystości wód oraz działania ukierunkowane na ekologiczną i bardziej wydajną energię. Działania w obszarze turystyki, kultury, zdrowia i edukacji są skoncentrowane w ramach Priorytetu 4. FEP i adresują kluczowe elementy celu SUERMB: wzrost poziomu dobrobytu. Priorytetu 1. FEP odpowiada działaniom skupionym pod hasłem „Innowacyjność” w ramach tego samego celu SUERMB.

W ofercie programowej na lata 2021-2027 znajduje się także tymczasowy instrument uruchomiony przez Komisję Europejską Plan Odbudowy dla Europy¹³⁵ (ang. Next Generation EU) o wartości 806,9 mld EUR. Jego głównym celem jest przeciwdziałanie niekorzystnym skutkom pandemii COVID-19, w ramach którego Polska przygotowuje Krajowy Plan Odbudowy - program reform i wsparcia. Podstawowe obszary koncentracji wsparcia to m.in.:

- wzrost umiejętności pracowników (edukacja, kształcenie ustawiczne, kompetencje cyfrowe itp.);
- dalsze zwiększanie aktywności zawodowej;
- likwidacja przeszkód dla bardziej trwałych form zatrudnienia;
- lepsze ukierunkowanie świadczeń społecznych i zapewnienie dostępu do tych świadczeń osobom potrzebującym;
- poprawa funkcjonowania systemu opieki zdrowotnej, w tym e-zdrowia;
- innowacyjność gospodarki;
- transformacja cyfrowa przedsiębiorstw i administracji;
- infrastruktura energetyczna, transportowa (kolej, miasta, rozwiązania alternatywne), infrastruktura gospodarki cyfrowej;
- ograniczenie emisji gazów cieplarnianych poprzez obniżenie emisyjności wytwarzania energii elektrycznej i ciepłej oraz zmniejszenie energochłonności;
- poprawa klimatu inwestycyjnego i regulacji gospodarczych;
- wsparcie dialogu społecznego;
- dbanie o zrównoważony rozwój regionalny.

Wymiar terytorialny będzie realizowany poprzez konkretne działania: program dla małych i średnich miast przemysłowych, koordynacja Krajowych i Regionalnych Inteligentnych Specjalizacji, polityka klastrowa (na poziomie regionalnym wspieranie klastrów załączkowych), polityka inwestycyjna oraz selektywna polityka przemysłowa. Jednym z działań tego instrumentu jest wyasygnowanie dodatkowych środków na politykę spójności w ramach REACT EU w obszarach adresowanych w Priorytecie 1. FEP, tj.:

- zwiększenie potencjału w zakresie badań i innowacji oraz wykorzystywanie zaawansowanych technologii;
- czerpanie korzyści z cyfryzacji dla obywateli, przedsiębiorstw i rządów;

¹³⁵ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiające Instrument na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności, COM(2020) 408.

- sprzyjanie wzrostowi i konkurencyjności MŚP;
- rozwijanie umiejętności na rzecz inteligentnej specjalizacji, transformacji przemysłowej i przedsiębiorczości.

Alokacja w ramach tego instrumentu dla Polski będzie wynosić blisko 3 mld EUR.

Czy FEP jest spójny z krajowymi dokumentami strategicznymi?

Spójność ze Strategią na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)

Dokumentem strategicznym, stanowiącym obligatoryjny punkt odniesienia w ocenie spójności zewnętrznej projektu FEP jest „Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)” (SOR) przyjęta w lutym 2017 r. Obecnie SOR pełni rolę zarówno dłuگو- jak i średniookresowej strategii rozwoju kraju. Jest też na podstawie przepisów zgodny z Koncepcją Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (art. 10 Ustawy o zppr).

Głównym celem SOR jest tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym. Cel ten uwypukla zatem aspekty związane z jakością życia i dobrobytem ludności, stawiając wymiar społeczny na pierwszym miejscu. Zakłada *poprawę warunków bytowych, przede wszystkim dla rodzin, zapewnienie odpowiedniej jakości edukacji i szkoleń (...), wzrost zatrudnienia i lepsze jakościowo miejsca pracy, poprawę dostępu do infrastruktury, zapewnienie odpowiedniej opieki medycznej, stanu środowiska, poczucia bezpieczeństwa* (porównaj SOR, s. 50).

Cel główny SOR ma zostać zrealizowany za pośrednictwem trzech celów szczegółowych, na których koncentrują się działania Państwa:

1. Trwały wzrost gospodarczy oparty o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną;
2. Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony;
3. Skuteczne Państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu.

Każdemu z celów szczegółowych SOR przypisuje działania niezbędne do ich osiągnięcia. Zadania, które mają być realizowane w postaci opisanych w SOR „projektów strategicznych”, skoncentrowane są w dwunastu „obszarach” tematycznych : (1) Reindustrializacja; (2) Rozwój innowacyjnych firm; (3) Małe i średnie przedsiębiorstwa; (4) Kapitał dla rozwoju; (5) Ekspansja zagraniczna; (6) Spójność społeczna; (7) Rozwój zrównoważony terytorialnie; (8) Prawo w służbie obywatela i gospodarki; (9) Instytucje prorozwojowe i strategiczne zarządzanie rozwojem; (10) E-państwo; (11) Finanse publiczne; (12) Efektywność wykorzystania środków UE. Dodatkowo SOR wyróżnia sześć obszarów horyzontalnych: (1) Kapitał ludzki i społeczny; (2) Cyfryzacja; (3) Transport; (4) Energia; (5) Środowisko oraz (6) Bezpieczeństwo narodowe. Obszary te nie są bezpośrednio powiązane z celami rozwoju, ale

„wpływają na ich osiągnięcie”. Wszystkie obszary zarówno tematyczne, jak i horyzontalne opisane są jednym lub dwoma celami, których realizację precyzują następnie Kierunki Działań, opatrzone konkretnymi przykładami Działań, w podziale na te podejmowane do 2020 oraz po 2020 roku.

Niektóre obszary, cele i działania SOR mają charakter regulacyjny, zatem ich wpływ jest neutralny w wymiarze terytorialnym. Nie tyle pozostają one bez wpływu na terytorium, ile nie ma możliwości, aby działania podejmowane na poziomie regionalnym mogły w jakimś wymiarze oddziaływać na te obszary, cele lub działania SOR, przyczyniając się do ich lepszej realizacji. Za takie obszary o charakterze regulacyjnym, wyłączone z oceny spójności zewnętrznej, uznaliśmy:

- Obszar 11. Finanse publiczne i przypisany do niego cel: „stabilne, efektywne i zrównoważone finanse publiczne”;
- Obszar 8. Prawo w służbie obywatelom i gospodarce i przypisany do niego cel: „Uproszczenie prawa zapewniające lepsze warunki dla działalności gospodarczej”;
- Obszar horyzontalny: Bezpieczeństwo narodowe oraz przypisanych mu celów: „poprawa odporności Państwa na współczesne zagrożenia” i „zwiększenie poziomu bezpieczeństwa i porządku publicznego”.

Z oceny spójności wyeliminowaliśmy także obszary SOR, w których opis planowanych do realizacji kierunków działań miał charakter systemowy lub nie przewidywał znaczącej roli dla partnerów regionalnych i lokalnych. W konsekwencji wyeliminowano następujący obszar: Obszar 5. Ekspansja zagraniczna i przypisane do niego cele: „Zwiększenie umiędzynarodowienia polskiej gospodarki” oraz „Zwiększenie eksportu towarów zaawansowanych technologicznie”. Niemniej działania w tym względzie są adresowane tematycznie w FEP, w ramach Priorytetu 1. Bardziej inteligentne Pomorze (w szczególności CS 1 (iv) Rozwijanie umiejętności w zakresie inteligentnej specjalizacji, transformacji przemysłowej i przedsiębiorczości).

Wszystkie obszary sektorowe SOR (Reindustrializacja; Rozwój innowacyjnych firm; MŚP – stymulacja przedsiębiorczości, Kapitał dla rozwoju; Spójność społeczna, Kapitał ludzki i społeczny, Cyfryzacja, Transport, Energia, Środowisko) są uwzględnione w projekcie FEP. Najwyższa spójność i faktyczna realizacja celów SOR przez FEP zachodzi w przypadku obszarów SOR o ukierunkowaniu terytorialnym:

- Obszar 7. Rozwój zrównoważony terytorialnie, wyrażony za pomocą trzech następujących celów: „zrównoważony rozwój kraju wykorzystujący indywidualne potencjały poszczególnych terytoriów”, „wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych”, „podniesienie skuteczności i jakości działania polityk ukierunkowanych terytorialnie”;
- Obszar 9. Instytucje prorozwojowe i strategiczne zarządzanie rozwojem, w tym szczególnie cel: „Budowa zintegrowanego systemu planowania rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym” oraz

- Obszar 12. Efektywność wykorzystania środków UE, skupiony wokół celu: "wykorzystanie środków UE w sposób przekładający się na trwałe efekty rozwojowe".

Spójność z Koncepcją Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK) to najważniejszy dokument w zakresie polityki przestrzennej państwa o dwudziestoletnim horyzoncie czasowym.

Założenia tej polityki realizowane są za pośrednictwem następujących celów:

1. Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury układu osadniczego w Polsce;
2. Poprawa spójności wewnętrznej kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów;
3. Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej;
4. Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski;
5. Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utratę bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur wspierających zdolności obronne państwa;
6. Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego.

Projekt FEP realizuje wszystkie cele KPZK. W szczególności do realizacji postulatów KPZK przyczynia się Priorytet 2. FEP „Bardziej Zielone Pomorze”. W jego ramach realizowane będą działania na rzecz poprawy stanu środowiska (jakości powietrza, wód, gleby), przeciwdziałanie skutkom suszy, niedoborów wody, zjawisk ekstremalnych, ochrona i kształtowanie krajobrazu (dziedzictwa kulturowego, przyrodniczego i walorów krajobrazowych), a dalej zwiększenie mobilności na poziomie wewnątrzregionalnym oraz zwiększenie bezpieczeństwa energetycznego. Realizacja tych postulatów w pełni wpisujących się w założenia KPZK, zostaje dodatkowo wzmocniona przez przedsięwzięcia strategiczne, chociażby „Pomorski Archipelag Wysp Energetycznych”. Dodatkowo, realizację celów w zakresie Celu 6. KPZK wspomaga ukierunkowanie terytorialne FEP uwzględniające m.in. dedykowaną alokację na instrumenty terytorialnej, jakimi są ZIT, RLKS oraz programy rewitalizacyjne.

Spójność z Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR) jest w pełni komplementarna do zapisów SOR w wymiarze terytorialnym oraz zgodna z rozstrzygnięciami funkcjonalno-przestrzennymi zawartymi w KPZK. Przewiduje realizację trzech głównych celów:

1. Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym;
2. Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych;
3. Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk publicznych.

W sensie merytorycznych i przestrzennych kierunków interwencji KSRR nie wnosi wartości dodanej. Prezentuje natomiast mechanizmy współpracy i subsydiarność poszczególnych zadań w podziale na szczebel krajowy, regionalny i lokalny. Zapisy dotyczące mechanizmów współpracy, w tym mechanizmów uzgodnień pomiędzy stroną rządową i samorządową, a także przewidywanych instrumentów wsparcia i dokumentów programowych, wykorzystano w procesie tworzenia FEP i koordynacji działań ze stroną rządową przez Kontrakt Programowy.

Czy FEP jest spójny ze SRWP2030? Czy FEP wymaga uzupełnienia i/lub modyfikacji w związku z zapisami SRWP2030 (pod kątem eliminowania sprzeczności, uwzględniania istotnych przesądzeń)?

Czy FEP jest spójny z regionalnymi programami strategicznymi? Czy FEP wymaga uzupełnienia i/lub modyfikacji w związku z zapisami regionalnych programów strategicznych (pod kątem eliminowania sprzeczności, uwzględniania istotnych przesądzeń)?

Spójność z dokumentami strategicznymi i założeniami programowymi na poziomie regionalnym

Program Fundusze Europejskie dla Pomorza 2021-2027 będzie jednym z narzędzi realizacji SRWP 2030. Tematyczny zakres oraz logika interwencji FEP są zdefiniowane m.in. zapisami pięciu RPS w zakresie: (1) bezpieczeństwa środowiskowego i energetycznego, (2) bezpieczeństwa zdrowotnego i wrażliwości społecznej, (3) edukacji i kapitału społecznego, (4) gospodarki, rynku pracy, oferty turystycznej i czasu wolnego oraz (5) mobilności i komunikacji (w opracowaniu), które operacjonalizują zapisy SRWP 2030 i określają sposób realizacji polityk rozwojowych Samorządu Województwa Pomorskiego do 2030 r.

Ocena spójności zewnętrznej projektu FEP i dokumentów SRWP 2030 oraz czterech aktualnie dostępnych dokumentów RPS została przeprowadzona za pośrednictwem matrycy komplementarności celów. Jej wyniki, świadczące o wysokiej spójności dokumentów prezentuje poniższa tabela. Każdy cel szczegółowy zawarty w FEP znajduje właściwe ugruntowanie w co najmniej jednym celu strategicznym SRWP 2030 oraz celu operacyjnym sformułowanym w RPS. Zgodnie z taką logiką tworzono dokument FEP jako narzędzie realizacji regionalnych założeń strategicznych.

Środki europejskie są istotnym, lecz nie jedynym wsparciem realizacji działań zawartych w RPS do roku 2030 r. Ważnym aspektem wykazanim w analizie jest, aby każdy zestaw działań w ramach celu szczegółowego FEP wpisywał się w cele i priorytety RPS. Oznacza to, że w RPS pozostają przedsięwzięcia realizowane poza FEP.

Szczegółowa analiza komplementarności celów szczegółowych FEP z zapisami SRWP 2030 oraz RPS została przeprowadzona przez ekspertów dziedzinowych i ewentualne uwagi dotyczące uspołnienia treści FEP z tymi dokumentami są przedstawione w rozdziałach tego raportu. Poniższa tabela stanowi zatem podsumowanie tych szczegółowych analiz.

Tabela 38 Analiza spójności zewnętrznej projektu FEP z zapisami SRWP 2030 oraz RPS

Cele szczegółowe FEP	Cele SRWP 2030	Cele RPS	Przedsięwzięcia Strategiczne RPS
CS 1 (i) Rozwijanie i wzmacnianie zdolności badawczych i innowacyjnych oraz wykorzystywanie zaawansowanych technologii	CEL STRATEGICZNY 3: ODPORNA GOSPODARKA 3.1. Pozycja międzynarodowa	RPS GOSPODARKA, RYNEK PRACY, OFERTA TURYSTYCZNA I CZASU WOLNEGO Cel 1. Wysoka pozycja konkurencyjna Priorytet 1.1 Innowacyjna gospodarka	Nie przypisano.
CS 1 (iii) Wzmacnianie trwałego wzrostu i konkurencyjności MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP, w tym poprzez inwestycje produkcyjne	CEL STRATEGICZNY 3: ODPORNA GOSPODARKA 3.1. Pozycja międzynarodowa	RPS GOSPODARKA, RYNEK PRACY, OFERTA TURYSTYCZNA I CZASU WOLNEGO Cel 1. Wysoka pozycja konkurencyjna Priorytet 1.2 Adaptacyjność przedsiębiorstw	RPS GOSPODARKA, RYNEK PRACY, OFERTA TURYSTYCZNA I CZASU WOLNEGO: – Pomorski System Usług Informacyjnych i Doradczych; – Invest in Pomerania 2030; – Pomorski Broker Eksportowy 2030.
CS 1 (iv) Rozwijanie umiejętności w zakresie inteligentnej specjalizacji, transformacji przemysłowej i przedsiębiorczości	CEL STRATEGICZNY 3: ODPORNA GOSPODARKA 3.1. Pozycja międzynarodowa; 3.2 Rynek pracy	RPS GOSPODARKA, RYNEK PRACY, OFERTA TURYSTYCZNA I CZASU WOLNEGO Cel 1. Wysoka pozycja konkurencyjna Priorytet 1.3 Regionalna marka gospodarcza	RPS GOSPODARKA, RYNEK PRACY, OFERTA TURYSTYCZNA I CZASU WOLNEGO: Smart Green Progress
CS 1 (ii) Czerpanie korzyści z cyfryzacji dla	CEL STRATEGICZNY 1:	RPS BEZPIECZEŃSTWO	RPS BEZPIECZEŃSTWO

obywateli, przedsiębiorstw, organizacji badawczych i instytucji publicznych	TRWAŁE BEZPIECZEŃSTWO 1.4 Bezpieczeństwo cyfrowe 1.3. Bezpieczeństwo zdrowotne (pośrednio) CEL STRATEGICZNY 3: ODPORA GOSPODARKA 3.3. Turystyka i oferta czasu wolnego	ZDROWOTNE I WRAŻLIWOŚĆ SPOŁECZNA Cel 1. Bezpieczeństwo zdrowotne Priorytet 1.2 Pacjent bezpieczny w swoim środowisku RPS GOSPODARKA, RYNEK PRACY, OFERTA TURYSTYCZNA I CZASU WOLNEGO Cel szczegółowy 3. Inspirująca oferta turystyczna i czasu wolnego Priorytet 3.2 Zintegrowany system marketingu turystycznego Wymaga uzupełnienia w zakresie RPS MOBILNOŚĆ I KOMUNIKACJA.	ZDROWOTNE I WRAŻLIWOŚĆ SPOŁECZNA: Jakość i bezpieczeństwo w podmiotach lecniczych RPS GOSPODARKA, RYNEK PRACY, OFERTA TURYSTYCZNA I CZASU WOLNEGO: Pomorska Platforma Wsparcia Ruchu Turystycznego. Wymaga uzupełnienia w zakresie RPS MOBILNOŚĆ I KOMUNIKACJA.
CS 2 (i) wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych	CEL STRATEGICZNY 1: TRWAŁE BEZPIECZEŃSTWO 1.2. Bezpieczeństwo energetyczne	RPS BEZPIECZEŃSTWO ŚRODOWISKOWE I ENERGETYCZNE: Cel szczegółowy 2. Bezpieczeństwo energetyczne Priorytet 2.1 Czysta energia	Nie przypisano.
CS 2 (ii) wspieranie energii odnawialnej zgodnie z dyrektywą (UE) 2018/2001, w tym z określonymi w niej kryteriami zrównoważonego rozwoju	CEL STRATEGICZNY 1: TRWAŁE BEZPIECZEŃSTWO 1.2. Bezpieczeństwo energetyczne	RPS BEZPIECZEŃSTWO ŚRODOWISKOWE I ENERGETYCZNE: Cel szczegółowy 2. Bezpieczeństwo energetyczne Priorytet 2.1 Czysta energia	RPS BEZPIECZEŃSTWO ŚRODOWISKOWE I ENERGETYCZNE: Pomorski Archipelag Wysp Energetycznych

CS 2 (iv) wspieranie przystosowania się do zmian klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi i katastrofami, a także odporności, z uwzględnieniem podejścia ekosystemowego	CEL STRATEGICZNY 1: TRWAŁE BEZPIECZEŃSTWO 1.1. Bezpieczeństwo środowiskowe	RPS BEZPIECZEŃSTWO ŚRODOWISKOWE I ENERGETYCZNE: Cel szczegółowy 2. Bezpieczeństwo energetyczne Priorytet 2.2 Poprawa jakości powietrza.	Nie przypisano.
CS 2 (v) Wspieranie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej	CEL STRATEGICZNY 1: TRWAŁE BEZPIECZEŃSTWO 1.1. Bezpieczeństwo środowiskowe	RPS BEZPIECZEŃSTWO ŚRODOWISKOWE I ENERGETYCZNE: Cel 1. Bezpieczeństwo środowiskowe Priorytet 1.1 Odporność na zmiany klimatu Priorytet 1.4 Woda pitna i ścieki	Nie przypisano.
CS 2 (vi) Wspieranie transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym i gospodarki zasobooszczędnej	CEL STRATEGICZNY 1: TRWAŁE BEZPIECZEŃSTWO 1.1. Bezpieczeństwo środowiskowe	RPS BEZPIECZEŃSTWO ŚRODOWISKOWE I ENERGETYCZNE: Cel 1. Bezpieczeństwo środowiskowe Priorytet 1.3 Gospodarka odpadami jako element gospodarki w obiegu zamkniętym	RPS BEZPIECZEŃSTWO ŚRODOWISKOWE I ENERGETYCZNE: Budowa nowej instalacji unieszkodliwiania odpadów wytwarzaniem energii w kogeneracji Szpitala Specjalistycznego w Chojnicach.
CS 2 (vii) Wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia	CEL STRATEGICZNY 1: TRWAŁE BEZPIECZEŃSTWO 1.1. Bezpieczeństwo środowiskowe	RPS BEZPIECZEŃSTWO ŚRODOWISKOWE I ENERGETYCZNE: 1.1. Bezpieczeństwo środowiskowe Priorytet 1.2 Różnorodność biologiczna i krajobraz	RPS BEZPIECZEŃSTWO ŚRODOWISKOWE I ENERGETYCZNE: Realizacja zapisów planów dla parków krajobrazowych Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych

<p>CS 2 (viii) wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej</p>	<p>CEL STRATEGICZNY 1: TRWAŁE BEZPIECZEŃSTWO 1.1. Bezpieczeństwo środowiskowe</p>	<p>RPS BEZPIECZEŃSTWO ŚRODOWISKOWE I ENERGETYCZNE: RPS BEZPIECZEŃSTWO ŚRODOWISKOWE I ENERGETYCZNE: Cel szczegółowy 2. Bezpieczeństwo energetyczne Priorytet 2.2 Poprawa jakości powietrza.</p> <p>Wymaga uzupełnienia w zakresie RPS MOBILNOŚĆ I KOMUNIKACJA.</p>	<p>Wymaga uzupełnienia w zakresie RPS MOBILNOŚĆ I KOMUNIKACJA.</p>
<p>CS 3 (ii) Rozwój i udoskonalanie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej mobilności na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, w tym poprawę dostępu do TEN-T oraz mobilności transgranicznej</p>	<p>CEL STRATEGICZNY 2: OTWARTA WSPÓLNOTA REGIONALNA 2.4. Mobilność CEL STRATEGICZNY 3: ODPORNA GOSPODARKA 3.4. Integracja z globalnym systemem transportowym</p>	<p>Wymaga uzupełnienia w zakresie RPS MOBILNOŚĆ I KOMUNIKACJA.</p>	<p>Wymaga uzupełnienia w zakresie RPS MOBILNOŚĆ I KOMUNIKACJA.</p>
<p>CS 4 (a) Poprawa dostępu do zatrudnienia i działań aktywizujących dla wszystkich osób poszukujących pracy, w szczególności osób młodych, zwłaszcza poprzez wdrażanie gwarancji dla młodzieży, długotrwale bezrobotnych oraz grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na</p>	<p>CEL STRATEGICZNY 2: OTWARTA WSPÓLNOTA REGIONALNA 2.2. Wrażliwość społeczna</p>	<p>RPS GOSPODARKA, RYNEK PRACY, OFERTA TURYSTYCZNA I CZASU WOLNEGO Cel szczegółowy 2. Atrakcyjny rynek pracy Priorytet 2.1 Kompetentny pracownik Priorytet 2.2 Atrakcyjny</p>	<p>Nie przypisano.</p>

ryнку pracy, jak również dla osób biernych zawodowo, a także poprzez promowanie samozatrudnienia i ekonomii społecznej		pracodawca	
CS 4 (b) Modernizacja instytucji i służb rynków pracy celem oceny i przewidywania zapotrzebowania na umiejętności oraz zapewnienia terminowej i odpowiednio dopasowanej pomocy i wsparcia na rzecz dostosowania umiejętności i kwalifikacji zawodowych do potrzeb rynku pracy oraz na rzecz przepływów i mobilności na rynku pracy	CEL STRATEGICZNY 3: ODPORNA GOSPODARKA 3.2. Rynek pracy	RPS GOSPODARKA, RYNEK PRACY, OFERTA TURYSTYCZNA I CZASU WOLNEGO Cel szczegółowy 2. Atrakcyjny rynek pracy Priorytet 2.3 Regionalny system monitorowania gospodarki	Nie przypisano.
CS 4 (d) Wspieranie dostosowania pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian, wspieranie aktywnego i zdrowego starzenia się oraz zdrowego i dobrze dostosowanego środowiska pracy, które uwzględnia zagrożenia dla zdrowia	CEL STRATEGICZNY 1: TRWAŁE BEZPIECZEŃSTWO 1.3. Bezpieczeństwo zdrowotne CEL STRATEGICZNY 3: ODPORNA GOSPODARKA 3.2. Rynek pracy	RPS BEZPIECZEŃSTWO ZDROWOTNE I WRAŻLIWOŚĆ SPOŁECZNA Cel 1. Bezpieczeństwo zdrowotne Priorytet 1.1 Odpowiedzialność za zdrowie RPS GOSPODARKA, RYNEK PRACY, OFERTA TURYSTYCZNA I CZASU WOLNEGO Cel szczegółowy 2. Atrakcyjny rynek pracy Priorytet 2.1 Kompetentny pracownik Priorytet 2.2	Nie przypisano.

		Atrakcyjny pracodawca	
CS 4 (g) Wspieranie uczenia się przez całe życie, w szczególności elastycznych możliwości podnoszenia i zmiany kwalifikacji dla wszystkich, z uwzględnieniem umiejętności w zakresie przedsiębiorczości i kompetencji cyfrowych, lepsze przewidywanie zmian i zapotrzebowania na nowe umiejętności na podstawie potrzeb rynku pracy, ułatwianie zmian ścieżki kariery zawodowej i wspieranie mobilności zawodowej	CEL STRATEGICZNY 1: TRWAŁE BEZPIECZEŃSTWO 1.3. Bezpieczeństwo zdrowotne CEL STRATEGICZNY 3: ODPORNA GOSPODARKA 3.2. Rynek pracy	RPS GOSPODARKA, RYNEK PRACY, OFERTA TURYSTYCZNA I CZASU WOLNEGO Cel szczegółowy 2. Atrakcyjny rynek pracy Priorytet 2.1 Kompetentny pracownik RPS BEZPIECZEŃSTWO ZDROWOTNE I WRAŻLIWOŚĆ SPOŁECZNA Cel 1. Bezpieczeństwo zdrowotne Priorytet Priorytet 1.1 Odpowiedzialność za zdrowie	Nie przypisano.
CS 4 (f) Wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i	CEL STRATEGICZNY 2: OTWARTA WSPÓLNOTA REGIONALNA 2.1. Fundamenty edukacji	RPS EDUKACJA I KAPITAŁ SPOŁECZNY Cel szczegółowy 1. Fundamenty Edukacji Priorytet 1.1. Edukacja dla rozwoju Priorytet 1.2. Dobry start na rynku pracy	RPS EDUKACJA I KAPITAŁ SPOŁECZNY –Regionalne wsparcie szkół i placówek oświatowych –Referencyjne szkoły i placówki oświatowe województwa pomorskiego –Zdolni z Pomorza –Pomorskie wsparcie edukacji włączającej –Kształtowanie sieci szkół zawodowych na Pomorzu

dostępności dla osób z niepełnosprawnościami			
CS 4 (ii) Poprawa równego dostępu do wysokiej jakości usług sprzyjających włączeniu społecznemu w zakresie kształcenia, szkoleń i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój łatwo dostępnej infrastruktury, w tym poprzez wspieranie odporności w zakresie kształcenia i szkolenia na odległość oraz online	CEL STRATEGICZNY 2: OTWARTA WSPÓLNOTA REGIONALNA 2.1. Fundamenty edukacji	RPS GOSPODARKA, RYNEK PRACY, OFERTA TURYSTYCZNA I CZASU WOLNEGO Cel szczegółowy 2. Atrakcyjny rynek pracy Priorytet 2.3 Regionalny system monitorowania gospodarki	Nie przypisano.
CS 4 (h) Wspieranie aktywnego włączenia społecznego w celu promowania równości szans, niedyskryminacji i aktywnego uczestnictwa, oraz zwiększanie zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji	CEL STRATEGICZNY 2: OTWARTA WSPÓLNOTA REGIONALNA 2.2. Wrażliwość społeczna	RPS BEZPIECZEŃSTWO ZDROWOTNE I WRAŻLIWOŚĆ SPOŁECZNA Cel szczegółowy 2. Wrażliwość społeczna Priorytet 2.1 Przyjazne usługi społeczne Priorytet 2.3 Stabilny i profesjonalny sektor pozarządowy i ekonomii społecznej	Nie przypisano.
CS 4 (i) Wspieranie integracji społeczno-gospodarczej obywateli państw trzecich, w tym migrantów	CEL STRATEGICZNY 2: OTWARTA WSPÓLNOTA REGIONALNA 2.2. Wrażliwość społeczna	RPS BEZPIECZEŃSTWO ZDROWOTNE I WRAŻLIWOŚĆ SPOŁECZNA Cel szczegółowy 2. Wrażliwość społeczna Priorytet 2.1 Przyjazne usługi społeczne- Pośrednio Priorytet 2.2 Aktywna integracja-	Nie przypisano.

		Pośrednio	
CS 4 (k) Zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej	CEL STRATEGICZNY 2: OTWARTA WSPÓLNOTA REGIONALNA 2.2. Wrażliwość społeczna CEL STRATEGICZNY 1: TRWAŁE BEZPIECZEŃSTWO 1.3. Bezpieczeństwo zdrowotne	RPS BEZPIECZEŃSTWO ZDROWOTNE I WRAŻLIWOŚĆ SPOŁECZNA Cel szczegółowy 2. Wrażliwość społeczna Priorytet 2.1 Przyjazne usługi społeczne	RPS BEZPIECZEŃSTWO ZDROWOTNE I WRAŻLIWOŚĆ SPOŁECZNA – Jakość i bezpieczeństwo w podmiotach leczniczych – Zintegrowany rozwój infrastruktury i usług społecznych – Zintegrowany rozwój infrastruktury i usług społecznych
CS 4 (l) Wspieranie integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci	CEL STRATEGICZNY 2: OTWARTA WSPÓLNOTA REGIONALNA 2.2. Wrażliwość społeczna	RPS BEZPIECZEŃSTWO ZDROWOTNE I WRAŻLIWOŚĆ SPOŁECZNA Cel szczegółowy 2. Wrażliwość społeczna Priorytet 2.1 Przyjazne usługi społeczne	Nie przypisano.
CS 4 (iii) Wspieranie włączenia społeczno-gospodarczego społeczności marginalizowanych, gospodarstw domowych o niskich dochodach oraz grup w niekorzystnej sytuacji, w	CEL STRATEGICZNY 2: OTWARTA WSPÓLNOTA REGIONALNA 2.2. Wrażliwość społeczna	RPS BEZPIECZEŃSTWO ZDROWOTNE I WRAŻLIWOŚĆ SPOŁECZNA Cel szczegółowy 2. Wrażliwość społeczna Priorytet 2.1	Nie przypisano.

tym osób o szczególnych potrzebach, dzięki zintegrowanym działaniom obejmującym usługi mieszkaniowe i usługi społeczne		Przyjazne usługi społeczne	
CS 4 (v) Zapewnianie równego dostępu do opieki zdrowotnej i wspieranie odporności systemów opieki zdrowotnej, w tym podstawowej opieki zdrowotnej, oraz wspieranie przechodzenia od opieki instytucjonalnej do opieki rodzinnej i środowiskowej	CEL STRATEGICZNY 2: OTWARTA WSPÓLNOTA REGIONALNA 2.2. Wrażliwość społeczna CEL STRATEGICZNY 1: TRWAŁE BEZPIECZEŃSTWO 1.3. Bezpieczeństwo zdrowotne	RPS BEZPIECZEŃSTWO ZDROWOTNE I WRAŻLIWOŚĆ SPOŁECZNA Cel 1. Bezpieczeństwo zdrowotne Priorytet 1.2 Pacjent bezpieczny w swoim środowisku	Nie przypisano.
CS 4 (vi) wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych	CEL STRATEGICZNY 3: ODPORNA GOSPODARKA 3.3. Turystyka i oferta czasu wolnego	RPS GOSPODARKA, RYNEK PRACY, OFERTA TURYSTYCZNA I CZASU WOLNEGO Cel szczegółowy 3. Inspirująca oferta turystyczna i czasu wolnego Priorytet 3.1. Markowa oferta turystyczna i czasu wolnego RPS EDUKACJA I KAPITAŁ SPOŁECZNY Cel szczegółowy 2. Kapitał Społeczny Priorytet 2.1. Społeczne funkcje kultury	RPS GOSPODARKA, RYNEK PRACY, OFERTA TURYSTYCZNA I CZASU WOLNEGO – Pomorskie Trasy Rowerowe-etap 2. – Pomorskie Trasy Rowerowe-etap 3. – Pomorskie Szlaki Kajakowe. – Rozwój oferty turystyki wodnej w obszarze Pętli Żuławskiej, – Zatoki Gdańskiej i Morza Bałtyckiego. – Pomorska Turystyka Konna – Pomorskie Kąpieliska.
CS 5 (i) wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwojowi społecznego,	CEL STRATEGICZNY 2: OTWARTA WSPÓLNOTA REGIONALNA	RPS EDUKACJA I KAPITAŁ SPOŁECZNY Cel szczegółowy 2. Kapitał Społeczny	Nie przypisano.

gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich	2.2. Wrażliwość społeczna (pośrednio) 2.3 Kapitał społeczny (pośrednio)	Priorytet 2.2. Przestrzeń aktywnych i świadomych Pomorza RPS BEZPIECZEŃSTWO ZDROWOTNE I WRAŻLIWOŚĆ SPOŁECZNA Cel szczegółowy 2. Wrażliwość społeczna Priorytet 2.1 Przyjazne usługi społeczne Priorytet 2.2 Aktywna integracja RPS BEZPIECZEŃSTWO ŚRODOWISKOWE I ENERGETYCZNE: Priorytet 1.2 Różnorodność biologiczna i krajobraz (pośrednio)	
---	--	---	--

Źródło: opracowanie własne

Tabela 39 Rekomendacje i zalecenia dotyczące spójności zewnętrznej

Rekomendacje: Brak

Zalecenia:

- 1) W oparciu o analizę spójności zewnętrznej zaleca się uzupełnienie opisu podsumowania głównych wyzwań w projekcie FEP przy uwzględnieniu:
 - (iv) wyzwań wskazanych w stosownych zaleceniach dla poszczególnych krajów, w odpowiednich krajowych lub regionalnych strategiach tego państwa członkowskiego, w tym w jego zintegrowanym krajowym planie w dziedzinie energii i klimatu oraz w odniesieniu do zasad Europejskiego filaru praw socjalnych;
 - (viii) strategii makroregionalnych i strategii na rzecz basenu morskiego, jeżeli państwa członkowskie i regiony uczestniczą w takich strategiach (art. 22, ust. 3, pkt iv i viii, Rozporządzenie PE i Rady UE 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r.).

Źródło: opracowanie własne

11 OCENA PARTNERSTWA W PRZYGOTOWANIU I SYSTEMIE REALIZACJI

Czy rola partnerów w przygotowaniu i systemie realizacji FEP jest optymalna z punktu widzenia korzyści płynących ze współpracy i interesu regionu?

Analizowany projekt FEP nie uwzględnia jeszcze rozdziału dotyczącego stosowania zasady partnerstwa. W związku z tym odpowiedzi na pytanie badawcze pochodzą z przeprowadzonej analizy zapisów i praktyki RPO WP oraz prowadzonych uzgodnień i konsultacji projektu FEP. Proces konsultacji społecznych projektu FEP, prowadzony w trybie Ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, jest ze względu na skalę i wpływ na ostateczny kształt Programu, najważniejszym elementem stosowania zasady partnerstwa. Przebieg procesu musi przynajmniej spełniać wymogi ustawowe, korzystne jest także możliwie pełne wypełnianie zidentyfikowanych na poziomie UE dobrych praktyk w szerszym zakresie stosowania zasady partnerstwa¹³⁶, odpowiednio dostosowanych do realizacji na poziomie regionalnym.

Odpowiedzi ukierunkowane zostały w ten sposób, żeby można było je wykorzystać w nadchodzącym czasie jako swoistą check-listę przy opracowywaniu stosownego rozdziału FEP.

Ocena procesu prowadzenia konsultacji społecznych

Projekt FEP został przyjęty i skierowany do konsultacji przez Zarząd Województwa Pomorskiego w dniu 3 sierpnia 2021 r., konsultacje trwały 58 dni i formalnie zakończyły się 30 września. W ramach konsultacji bezpośrednich projekt FEP został przedstawiony i omówiony (w formule zdalnej, stacjonarnej i hybrydowej) w ramach prac Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego, wojewódzkiej konferencji konsultacyjnej, czterech konferencji subregionalnych, 27 spotkań z sektorowymi gremiami o charakterze regionalnym. Prowadzone były także konsultacje pośrednie, z wykorzystaniem m.in. dedykowanej strony internetowej i standardowego formularza uczestnika konsultacji. W sumie proces zakończył się zgłoszeniem 587 uwag przez 79 osób i instytucji. 48% uwag i propozycji zostanie uwzględnione w całości lub części, a dalsze 20% będzie rozpatrywane na etapie opracowywania dokumentów wdrożeniowych¹³⁷.

Organizację i przebieg procesu należy ocenić bardzo wysoko. W szczególności istotne jest, że poddawany formalnemu procesowi konsultacji społecznych projekt FEP jest sam w sobie wynikiem szerokich procesów o charakterze uzgodnieniowym i konsultacyjnym zrealizowanych na etapie opracowywania SRWP 2030 oraz poszczególnych RPS, co słusznie zostało podkreślone w raporcie z przebiegu i wyników konsultacji. W rezultacie w

¹³⁶ The European code of conduct on partnership in the framework of the European Structural and Investment Funds, Komisja Europejska, 2014

¹³⁷ Informacje na temat przebiegu procesu konsultacji za: Raport z przebiegu i wyników konsultacji projektu programu Fundusze Europejskie dla Pomorza 2021-2027, załącznik do uchwały nr 1027/297/21 Zarządu Województwa Pomorskiego z dnia 28 października 2021 r.

województwie konsultacje społeczne projektu FEP wpisują się w trwający przez cały cykl życia strategii proces. Było to podkreślane w wywiadach z organizacjami partnerskimi, wysoko ceniącymi sobie możliwość takiej systematycznej współpracy, odróżniającej się od podejścia zakładającego odpowiadanie ad hoc na pojawiające się na późnym etapie programowania ekspercko-urzędnicze propozycje.

Ważne jest także podkreślenie możliwie wydłużonego w województwie pomorskim okresu realizacji formalnych konsultacji społecznych, zdecydowanie wykraczającego poza wymogi ustawowe. Zbyt krótkie "okienka", w których umożliwia się konsultacje, zidentyfikowane zostały przez KE jako jedno z głównych ryzyk dla jakości partnerstwa.

Pozytywnie oceniamy organizację jednej "parasolowej" konferencji konsultacyjnej na poziomie województwa, służącej głównie do konsultacji/komunikacji "do góry"; oraz cyklu konferencji subregionalnych wychodzących naprzeciw potrzebie mobilizacji terytorialnej interesariuszy. W szczególności korzystnie wygląda także intensywność procesu w stosunku do zidentyfikowanych kluczowych gremiów o charakterze regionalnym, grupujących interesariuszy w układach sektorowych i problemowych.

Merytoryczny zakres zgłoszonych uwag i postulatów oraz ich wysoki stopień uwzględnienia lub przekazania do dalszych prac wskazują na wniesiony wkład w kierunku optymalizacji korzyści - współpraca prowadzi do lepszego dostosowania projektu FEP do potrzeb w regionie. Szerokość i transparentność procesu wydają się być czynnikami prowadzącymi do skutecznego odzwierciedlenia w postulatach interesu regionu, a nie interesów partykularnych.

Stosowanie zasady partnerstwa - rola partnerów w przygotowaniu i realizacji FEP

Ocena stosowania zasady partnerstwa powinna zawierać analizę zakresów, w jakich zapewnia się odpowiedni poziom reprezentatywności partnerów uczestniczących m.in. w opracowaniu i realizacji FEP. Oczekiwana jest reprezentacja samorządu, instytucji publicznych; organizacji społecznych i ekonomicznych, społeczeństwa obywatelskiego, w tym ekologów, innych organizacji pozarządowych, reprezentujących grupy docelowe programu¹³⁸.

W województwie pomorskim głównie warto zwrócić uwagę na bardzo szerokie uczestnictwo w procesie, funkcjonujących na poziomie regionu, gremiów koordynacyjnych i przedstawicielskich, grupujących podmioty i osoby według sektorowych, branżowych, terytorialnych czy problemowych kryteriów. Nie zidentyfikowano luk w tej reprezentacji, natomiast w wywiadach zwrócono uwagę na pewną nadreprezentację sektora publicznego (samorządów) jako wyniku koncentracji części procesów poprzez Miejski Obszar Funkcjonalny (MOF) (wskazano na ograniczenie roli interesariuszy funkcjonujących w innych układach terytorialnych). Wymagany ustawowo Zespół Konsultacyjny z kolei włącza w

¹³⁸ Wszystkie omawiane poniżej aspekty stosowania zasady partnerstwa są zgodne z dobrymi praktykami określonymi w: The European code of conduct, Tamże

procesy najważniejszych partnerów z administracji rządowej - przedstawicieli kluczowych ministerstw i wojewody. W FEP warto zatem zwrócić uwagę na silną stronę osiągniętej reprezentatywności oraz zamiar monitorowania odpowiednich poziomów reprezentacji poszczególnych typów partnerów.

Zapewnianie odpowiedniego poziomu reprezentatywności i transparentności powiązane jest także ze sposobem, w jaki identyfikowani są partnerzy. Obok rozwiązań formalno-prawnych, konkursów i kadencyjności, warto zwrócić uwagę w FEP także na świadomość zagrożenia pojawienia się w procesach partnerstwa reprezentacji interesów partykularnych, nie związanych z szerszym interesem regionu. Im szersza i transparentnie osiągnięta reprezentacja społeczeństwa regionu, tym trudniej jest przebić się takim ewentualnie pojawiającym się interesom partykularnym.

Drugą stroną tej problematyki jest natomiast inicjatywność (lub bierność) uczestników partnerstwa. W ramach prowadzonych dyskusji i analiz jasne jest, że w zakresie FEP, spora część inicjatywy leży po stronie gospodarza Programu - UMWP. Zidentyfikowane jednak zostały obszary problemowe, które pojawiły się w dokumentach strategicznych i programowaniu z inicjatywy partnerów, regionalnych liderów w rozumieniu i myśleniu o danych tematach (np. integracja imigrantów). Taka otwartość partnerstwa na tematy spoza priorytetów dostrzeganych z pozycji samorządu jest kluczowa dla sukcesu województwa i powinna zostać podkreślona w FEP.

Realizacja zasady partnerstwa wymaga uczestnictwa na etapach programowania, monitorowania oraz ewaluacji. W województwie pomorskim warto zwrócić uwagę na bardzo uzgodnieniowy i negocjacyjny charakter partnerstwa na etapie programowania.

Wielofazowość i intensywność tego procesu jest godna naśladowania, chociaż pojawiają się głosy postulujące większe zaangażowanie partnerów na etapach diagnostycznych (tuż przed tworzeniem zrębów nowego programu, w tym na podstawie ewaluacji RPO WP, przed przesłaniem już ukierunkowanego pierwszego materiału do konsultacji). Podkreślane jest, że okresy przeznaczone na konsultacje są możliwie długie, podczas gdy analizy wskazują, że właśnie długość takich "okienek", w trakcie których możliwe jest wpływanie na kształt programu, są jednym z kluczowych czynników warunkujących jakość partnerstwa. Dla podkreślenia uwagi, z jaką podchodzi się do tej tematyki w województwie pomorskim tekst FEP powinien odnieść się nie tylko do okresu oficjalnych konsultacji społecznych (przy czym w przypadku FEP, jak to już zostało podkreślone, okres ten był dłuższy od wymogów ustawowych), lecz do okresu całego procesu negocjacji i uzgodnień, również w stosunku do SRWP 2030 oraz poszczególnych RPS.

Można także wziąć pod uwagę w FEP opcję zasygnalizowania zamiaru wzmocnienia sposobów działania Komitetu Monitorującego, jednego z głównych mechanizmów stosowania zasady partnerstwa na etapie realizacji programu. Inwestując trochę wysiłku oraz zwiększając interaktywność komitetu z działaniami FEP (wizyty, warsztaty) można osiągnąć większą wartość dodaną w ramach realizacji tego elementu partnerstwa.

Istotne byłoby także, żeby w FEP zidentyfikować jako dobrą praktykę proces, w którym niektórzy partnerzy są rzeczywiście zaangażowani w całym cyklu życia RPO WP - od konsultacji programu, poprzez uczestnictwo w kształtowaniu i realizacji konkursów, monitoring osiągniętych wyników, ich ewaluacji oraz tworzenia założeń dla FEP. Wydaje się, że w szczególności wartość dodana występuje w przypadku takiego uczestnictwa partnerów reprezentujących sektor, który jest interesariuszem w innym sektorze (w wywiadzie dotyczyło to przedstawiciela przedsiębiorców uczestniczącego w działaniach w obszarze edukacji).

W trakcie pracy nad FEP warto uwzględnić obserwację, że wysłuchane w ramach badania jakościowego oceny stosowania zasady partnerstwa były najwyższe w zakresie etapu programowania, nieco niższe - monitoringu, jeszcze niższe - ewaluacji i wykorzystywania ewaluacji i innych źródeł wiedzy przy tworzeniu podstaw nowych interwencji. Skoncentrowanie uwagi w ramach realizacji zasad partnerstwa na etapach monitoringu i ewaluacji na pracach Komitetu Monitorującego jest właściwe i odzwierciedla dobre praktyki UE. Wskazywana niska inicjatywność członków Komitetu w zakresie uczestnictwa w procesach ewaluacji może być uznana jako obszar dla koniecznej refleksji - czy potrzebne byłyby działania stymulujące (szkolenia, prezentacje) większe zaangażowanie, a w jego rezultacie większy wkład w procesy ewaluacyjne oraz w przenoszenie ich wyników na założenia programowe do kolejnych perspektyw finansowych. W stosunku do pozostałych partnerów najważniejszy wydaje się etap na samym początku tworzenia podstaw do nowej interwencji i wyrównanie poziomu świadomości na temat wiedzy, która wyniknęła z realizacji dotychczasowego programu. W przypadku FEP mógłby pojawić się zatem zapis o zwróceniu uwagi na systematyczną i ukierunkowaną sektorowo prezentację wyników kolejnych ewaluacji w ramach bieżących prac gremiów o charakterze regionalnym.

Pozytywnie należy odczytać, że problematyka dotycząca mobilizacji uczestnictwa, znajdująca się na liście częściej odnotowywanych problemów w zakresie stosowania zasady partnerstwa, nie pojawiła się w badaniu jako istotny element. Można domniemać, że stosowane metody angażowania partnerów - bezpośrednie, uzgodnieniowe, negocjacyjne - leżą u podstaw jakości procesu, co z kolei prowadzi do rzeczywistego uczestnictwa i uniknięcia prowadzenia „łapanek” być może przypadkowych uczestników. Pojawił się natomiast głos postulujący poszerzenie formuły na etapie programowania, gwarantującej pełniejszą (poza już jakoś funkcjonujące w systemie partnerstwa grupy) mobilizację uczestnictwa. Taka oddolna mobilizacja byłaby możliwa poprzez utworzenie dodatkowego do już stosowanych kanału konsultacji na poziomie wszystkich powiatów, niezależnie od ewentualnych argumentów związanych z realizacją podejścia w czasie kolejnych fal epidemii.

Postulat ocenić należy jako ideowo i kierunkowo słuszny, chociaż wymagający pogłębionej refleksji. Podkreślić należy, że zamiarem nie jest zastąpienie dotychczas stosowanych podejść, lecz ich uzupełnienie. Droga do realizacji postulatów niekoniecznie musi oznaczać organizację przez samorząd województwa dedykowanych konferencji czy innych form komunikacji w każdym powiecie. Podniesienie poziomu mobilizacji uczestnictwa na poziomie

wszystkich powiatów może bowiem być realizowane także poprzez zwiększenie oczekiwań co do sposobów i zakresów komunikacji wewnątrz określonych układów terytorialnych (miejskie obszary funkcjonalne, subregiony).

Projekt FEP na tym etapie powinien zatem zawierać komentarz na temat dotychczas osiąganego już wysokiego poziomu mobilizacji i zastosowanych kanałów konsultacji, ewentualnie tylko wskazując zamiary lub kierunki dla dalszego rozwoju stosowanego podejścia, w tym w zakresie dalszego poszerzania i pogłębiania uczestnictwa.

Wśród oczekiwanych działań w ramach realizacji zasady partnerstwa wymieniane są także: udzielanie wsparcia dla partnerów (przy wypełnianiu ról wynikających z uczestnictwa w partnerstwie) oraz udostępnianie partnerom kanałów wymiany doświadczeń (najważniejszą formą wydaje się moderowane forum dyskusyjne). Unikać należy tworzenia pozorów, że partnerzy samorządu województwa traktowani są w jakimś sensie z wyższością, podczas gdy de facto zakresy wiedzy dostępnej partnerom bardzo dobrze się uzupełniają. Urząd Marszałkowski wnosi więcej wiedzy technokratycznej związanej z implementacją programów finansowanych ze środków UE, partnerzy - wiedzy sektorowej, problemowej. Jednak proces poszukiwania wiedzy potrzebnej do tego, by uczestnicy partnerstwa mogli wnieść maksimum (a przynajmniej więcej) wartości dodanej, wynikającej z tego uczestnictwa, nie jest bezkosztowy czy w jakimś sensie automatyczny. Co więcej obok zadań stricte wynikających z prowadzonych konsultacji społecznych zasygnalizowane zostało, że partnerzy czasami poświęcają czas i zasoby na bardziej eksperckie wkłady do szerszego procesu diagnoz czy uzgodnień. Pojawiają się zatem pewne zakresy, w których uzasadnione wydaje się bardziej systematyczne podejście do udzielania wsparcia dla partnerów. W jakimś stopniu inicjatywa Pomorskiego Funduszu Obywatelskiego wychodzi naprzeciw takiej potrzebie w sensie ogólnym (całego sektora partnerów społeczno-gospodarczych). W kontekście opracowywania FEP warto jednak byłoby przyjrzeć się także, w jaki sposób można wesprzeć kluczowe osoby z organizacji partnerskich w zdobywaniu wiedzy niezbędnej do wnoszenia oczekiwanych wkładów oraz następnie w uczestniczeniu w wymianie doświadczeń z innymi partnerami.

Projekt FEP powinien sygnalizować zamierzenia w zakresie systematycznej oceny stopnia realizacji zasady partnerstwa. Na obecnym etapie samoocena najbardziej aktywnych uczestników na temat tego, jak działa partnerstwo - z punktu widzenia interesu regionu (osiągane rezultaty) oraz z punktu widzenia charakteru (istoty procesu) - jest pozytywna. Powtarzały się głosy, że realizacja zasady partnerstwa w województwie może być oceniana jako wiodąca w skali kraju. Nie oznacza to, że w opinii dyskutantów realizacja jest idealna, na skali pomiędzy podejściem „otwartym na partnerstwo” a podejściem „zamkniętym i ekspercko-urzędniczym” praktyka lokowana była różnie. Być może najbardziej charakterystyczny był pogląd, że najbardziej otwarte na partnerstwo jest etap konsultacji i uzgodnienia FEP, podczas gdy etapy ewaluacji i diagnozy oraz określania pierwszej propozycji programowej do konsultacji - najmniej. Kluczowa jednak wydaje się zgodność, że z punktu widzenia interesu regionu (osiąganych rezultatów FEP w obszarach interwencji) nie ma innej

drogi - partnerstwo musi być realne, a nie pozorowane w celu zadośćuczynienia wymogom ustawowym czy stawianym przez KE. Towarzyszyła temu także w miarę szeroka zgodność, że jakość realizacji zasady partnerstwa systematycznie się pogłębia i udoskonala.

Wykonane analizy, jak i sposób postrzegania przez uczestników praktyki stosowania partnerstwa w województwie, jako przodującej w kraju, pozwalają na zaproponowanie w ramach stosownego rozdziału FEP pozytywnego przekazu o stopniu gwarantowania realizacji zasady partnerstwa zgodnie z dobrymi praktykami.

12 TABELA REKOMENDACJI

Tabela 40 Tabela rekomendacji

OBSZAR FEP	WNIOSEK	REKOMENDACJA	PROPOZYCJA SPOSOBU WDROŻENIA	ADRESAT	TERMIN WDROŻENIA	KLASA REKOMENDACJI	OBSZAR TEMATYCZNY
Cel szczegółowy 1 (i)	Z obecnych zapisów FEP wynika, że typ projektu „weryfikacja pomysłu B+R” może być realizowany jedynie jako element projektu badawczo-rozwojowego lub projektu dotyczącego inwestycji w infrastrukturę B+R. (s. 26)	Dopuszczenie, by typ projektu „weryfikacja pomysłu B+R” mógł być realizowany samodzielnie (tj. niezależnie od innych typów projektów przewidzianych do wsparcia w CS 1 (i).	Modyfikacja zapisów FEP.	Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego.	IV kwartał 2021 r.	Programowa – operacyjna.	Innowacyjność oraz badania i rozwój.
Cel szczegółowy 1 (i)	Doświadczenia perspektywy finansowej 2014-2020 – tak regionalne, jak i krajowe – wskazują na umiarkowane zainteresowanie firm pozyskiwaniem dotacji na rozwój infrastruktury badawczej oraz ochronę własności intelektualnej. Należy zakładać, że firmy będą zainteresowane przede wszystkim wsparciem na realizację	Obniżenie alokacji na kody interwencji dotyczące inwestycji w środki trwałe oraz wartości niematerialnych i prawnych.	Modyfikacja zapisów FEP.	Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego.	IV kwartał 2021 r.	Programowa – operacyjna.	Innowacyjność oraz badania i rozwój.

OBSZAR FEP	WNIOSEK	REKOMENDACJA	PROPOZYCJA SPOSOBU WDROŻENIA	ADRESAT	TERMIN WDROŻENIA	KLASA REKOMENDACJI	OBSZAR TEMATYCZNY
	projektów B+R. (s. 36-37)						
Cel szczegółowy 1 (iii)	Realizacja usług inkubacyjnych dotyczących prowadzenia działalności na wczesnym etapie rozwoju jest planowana w ramach przedsięwzięcia strategicznego „Pomorski System Usług Informacyjnych i Doradczych”, które przypisane jest do obszaru: usługi informacyjno-doradcze dla MŚP. (s. 46-47)	Przeniesienie działania: „usługi inkubacyjne dotyczące prowadzenia działalności na wczesnym etapie rozwoju” z obszaru „wsparcie rozwoju i transformacji przedsiębiorstw” do obszaru „usługi informacyjno-doradcze dla MŚP”.	Modyfikacja zapisów FEP.	Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego.	IV kwartał 2021 r.	Programowa – operacyjna.	Innowacyjność oraz badania i rozwój.
Cel szczegółowy 1 (iii)	Wskaźnik: „Nowe przedsiębiorstwa objęte wsparciem”, zgodnie z definicją zawartą w WLWK EFRR dotyczy firm, które nie istniały trzy lata przed złożeniem wniosku o udzielone wsparcie. Trudno uznać, by projekt „Invest in Pomerania 2030”, do którego przypisano wskaźnik miał	Rezygnacja ze wskaźnika „Nowe przedsiębiorstwa objęte wsparciem”.	Modyfikacja zapisów FEP oraz Raportu metodycznego szacowania wartości wskaźników.	Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego.	IV kwartał 2021 r.	Programowa – operacyjna.	Innowacyjność oraz badania i rozwój.

OBSZAR FEP	WNIOSEK	REKOMENDACJA	PROPOZYCJA SPOSOBU WDROŻENIA	ADRESAT	TERMIN WDROŻENIA	KLASA REKOMENDACJI	OBSZAR TEMATYCZNY
	być w istotnym zakresie adresowany do nowych firm. (s. 49)						
Cel szczegółowy 1 (iii)	Obrót należy uznać za parametr, który w ograniczonym stopniu odzwierciedla kondycję finansową danego podmiotu i to jak radzi on sobie na rynku. Wzrost obrotu nie musi bowiem przekładać się na wyższe zyski czy większą rentowność działalności. Trudno też uznać, by wzrost obrotu był zakładanym efektem któregoś z działań podejmowanych w ramach CS 1 (iii). Ustalenie wartości docelowej wskaźnika, jak również monitorowanie jego wartości będą problematyczne. (s. 49-50)	Rezygnacja ze wskaźnika „Przedsiębiorstwa o wyższym obrocie”.	Modyfikacja zapisów FEP oraz Raportu metodycznego szacowania wartości wskaźników.	Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego.	IV kwartał 2021 r.	Programowa – operacyjna.	Innowacyjność oraz badania i rozwój.
Cel szczegółowy	Dofinansowanie projektów dotyczących GOZ,	Rezygnacja ze wskaźnika rezultatu	Modyfikacja zapisów FEP.	Urząd Marszałkowski	IV kwartał 2021 r.	Programowa – operacyjna.	Środowisko.

OBSZAR FEP	WNIOSEK	REKOMENDACJA	PROPOZYCJA SPOSOBU WDROŻENIA	ADRESAT	TERMIN WDROŻENIA	KLASA REKOMENDACJI	OBSZAR TEMATYCZNY
2 (vi)	skierowane do przedsiębiorców będzie realizowane w ramach CP 1. (s. 87)	„Odpady wykorzystywane jako surowce”.		Województwa Pomorskiego.			
Cel szczegółowy 2 (viii)	Z obecnych zapisów FEP wynika, że w ramach działań planowane jest prowadzenie tych o charakterze edukacyjnym. Tego typu prace mogą być prowadzone w ramach stosowanych “instrumentów elastyczności” bez potrzeby wyodrębniania ich jako osobnej grupy działań. (s. 95)	Usunięcie z zakresu planowanych działań – działań o charakterze edukacyjnym.	Modyfikacja zapisów FEP.	Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego.	IV kwartał 2021 r.	Programowa – operacyjna.	Transport.
Cel szczegółowy 2 (viii)	Zapisy FEP są opracowane bez oparcia w RPS w zakresie mobilności i komunikacji (w trakcie przygotowania). Należy zwrócić szczególną uwagę w przyszłości, podczas tworzenia RPS, aby zapisy były spójne z FEP. (s. 95-96, s. 107-109)	Zwrócenie szczególnej uwagi podczas tworzenia RPS w zakresie mobilności i komunikacji na wszystkie aspekty poruszone w FEP, aby dokument były odzwierciedleniem planowanych działań.	Opracowanie RPS w zakresie mobilności i komunikacji w sposób dokładny, z uwzględnieniem zapisów FEP.	Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego.	II kwartał 2022 r.	Programowa – operacyjna.	Transport.

OBSZAR FEP	WNIOSEK	REKOMENDACJA	PROPOZYCJA SPOSOBU WDROŻENIA	ADRESAT	TERMIN WDROŻENIA	KLASA REKOMENDACJI	OBSZAR TEMATYCZNY
Cel szczegółowy 3 (ii)	Z obecnych zapisów FEP wynika, że w ramach celu będą realizowane dwa rodzaje prac: budowa/przebudowa dróg wojewódzkich i zakup taboru. W zapisach widnieją rozbieżności dotyczące tego, czy pracami będzie można objąć drogi innej kategorii (powiatowe, gminne). W trakcie wywiadu ustalono, że jeśli zajdzie potrzeba i będą ku temu istotne przesłanki takie drogi (w małym stopniu) będą mogły być włączone do interwencji. (s. 108)	Określenie w planowanym zakresie działań, czy i w jakich sytuacjach dopuszcza się prace na drogach innych kategorii niż drogi wojewódzkie.	Modyfikacja zapisów FEP.	Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego.	IV kwartał 2021 r.	Programowa – operacyjna.	Transport.
Cel szczegółowy 3 (ii)	Z obecnych zapisów FEP wynika, że w ramach interwencji możliwy będzie zakup taboru o napędzie hybrydowym i wodorowym. Podczas wywiadu ustalono, że racjonalne jest	Usunięcie z planowanego zakresu działań taboru o napędzie hybrydowym i wodorowym.	Modyfikacja zapisów FEP.	Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego.	IV kwartał 2021 r.	Programowa – operacyjna.	Transport.

OBSZAR FEP	WNIOSEK	REKOMENDACJA	PROPOZYCJA SPOSOBU WDROŻENIA	ADRESAT	TERMIN WDROŻENIA	KLASA REKOMENDACJI	OBSZAR TEMATYCZNY
	pozostawienie taboru o napędzie elektrycznym. (s. 108)						
Cel szczegółowy 4 (a)	Zaproponowany dodatkowy wskaźnik produktu „Liczba osób biernych zawodowo objętych wsparciem w programie” jest uzasadniony z punktu widzenia potrzeb monitoringu osiągniętych rezultatów. (s. 117)	Włączenie dodatkowego wskaźnika produktu „Liczba osób biernych zawodowo objętych wsparciem w programie”.	Modyfikacja zapisów FEP oraz Raportu metodycznego szacowania wartości wskaźników.	Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego.	IV kwartał 2021 r.	Programowa–operacyjna.	Rynek pracy.
Cel szczegółowy 4 (d)	Zaproponowany dodatkowy wskaźnik rezultatu „Liczba osób, które w wyniku realizacji wsparcia z zakresu outplacementu/adaptacji środowiska pracy podjęły pracę lub kontynuowały zatrudnienie” jest uzasadniony z punktu widzenia potrzeb monitoringu osiągniętych rezultatów. (s. 127)	Włączenie dodatkowego wskaźnika rezultatu „Liczba osób, które w wyniku realizacji wsparcia z zakresu outplacementu/adaptacji środowiska pracy podjęły pracę lub kontynuowały zatrudnienie” (w obecnie obowiązującym brzmieniu).	Modyfikacja zapisów FEP oraz Raportu metodycznego szacowania wartości wskaźników.	Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego.	IV kwartał 2021 r.	Programowa–operacyjna.	Rynek pracy.

OBSZAR FEP	WNIOSEK	REKOMENDACJA	PROPOZYCJA SPOSOBU WDROŻENIA	ADRESAT	TERMIN WDROŻENIA	KLASA REKOMENDACJI	OBSZAR TEMATYCZNY
Cele szczegółowe 4 (f) oraz 4 (ii)	W częściach dotyczących kształcenia zawodowego znajduje się zapis „szkoły branżowe” lub „kształcenie branżowe”, podczas gdy zgodnie z intencją autorów wsparcie to ma objąć także technika. (s. 135-136, s. 176)	Zmiana zapisu „szkoły branżowe” na „szkolnictwo zawodowe” lub „edukację zawodową i zawodowe kształcenie ustawiczne” oraz na „szkoły i placówki kształcenia zawodowego”, by wsparcie mogło objąć także technika.	Modyfikacja zapisów FEP.	Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego.	IV kwartał 2021 r.	Programowa–operacyjna.	Edukacja.
Cel szczegółowy 4 (f)	W tytule CS 4 (f) wymieniono szkolnictwo wyższe. Zgodnie z linią demarkacyjną nie ma ono być wspierane z EFS+ w ramach programów regionalnych, chyba że w kontrakcie programowym zawarte zostanie odstępstwo od linii demarkacyjne, które jest w tym przypadku zasadne. (s. 136-137)	Ujęcie takiego odstępstwa w kontrakcie programowym.	Zawarcie w kontrakcie programowym odstępstwa od linii demarkacyjnej w zakresie szkolnictwa wyższego.	Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego.	IV kwartał 2021 r.	programowa–operacyjna.	Edukacja.
Cel szczegółowy	W diagnozie zwrócono uwagę na problem	Rezygnacja w diagnozie z opisanego	Modyfikacja zapisów FEP.	Urząd Marszałkowski	IV kwartał 2021 r.	Programowa–operacyjna.	Włączenie społeczne.

OBSZAR FEP	WNIOSEK	REKOMENDACJA	PROPOZYCJA SPOSOBU WDROŻENIA	ADRESAT	TERMIN WDROŻENIA	KLASA REKOMENDACJI	OBSZAR TEMATYCZNY
4 (h)	częstego braku wyraźnej demarkacji zadań pomiędzy systemem pomocy i integracji społecznej a systemem ochrony zdrowia. Na poziomie działań nie widać natomiast interwencji służących rozwiązaniu tego problemu. (s. 153)	problemu lub doprecyzowanie w FEP, jakie działania mają służyć rozwiązaniu tego problemu.		Województwa Pomorskiego.			
Cele szczegółowe 4 (h) i (k)	W uzasadnieniu do CS 4 (h) znalazł się zapis odnoszący się do konieczności lepszej współpracy i koordynacji usług pomiędzy sektorem pomocy społecznej i opieki zdrowotnej (w kontekście opieki instytucjonalnej). Ta kwestia merytorycznie przynależy do CS 4 (k). (s. 164)	Zapis ten powinien zostać przeniesiony albo skreślony (podobny wątek znajduje się już w diagnozie do CS 4 (k)).	Modyfikacja zapisów FEP.	Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego.	IV kwartał 2021 r.	Programowa – operacyjna.	Włączenie społeczne.
Cel szczegółowy 4 (k)	W ramach wskaźników produktu nie uwzględniono odbiorców istotnej grupy usług: dzieci przebywających w pieczy zastępczej, osób	Uwzględnienie wskaźnika odnoszącego się do tej grupy odbiorców (o ile ten rodzaj interwencji nie	Modyfikacja zapisów FEP.	Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego.	IV kwartał 2021 r.	Programowa – operacyjna.	Włączenie społeczne.

OBSZAR FEP	WNIOSEK	REKOMENDACJA	PROPOZYCJA SPOSOBU WDROŻENIA	ADRESAT	TERMIN WDROŻENIA	KLASA REKOMENDACJI	OBSZAR TEMATYCZNY
	tworzących rodziną pieczę zastępczą, dzieci z rodzin z trudnościami opiekuńczo-wychowawczymi. (s. 167)	zostanie przeniesiony do CS 4 (I) poprzez poszerzenie listy wskaźników produktu o wskaźnik: „Liczba osób objętych usługami w zakresie wspierania rodziny i pieczy zastępczej”.					
Cel szczegółowy 4 (k)	Wskaźnik rezultatu: „Liczba osób, które opuściły opiekę instytucjonalną dzięki wsparciu w programie”, nie jest adekwatny do zakresu przedmiotowego planowanej interwencji. (s. 167-168)	Rezygnacja ze wskaźnika rezultatu: „Liczba osób, które opuściły opiekę instytucjonalną dzięki wsparciu w programie”.	Modyfikacja zapisów FEP.	Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego.	IV kwartał 2021 r.	Programowa – operacyjna.	Włączenie społeczne.
Cel szczegółowy 4 (l)	Do monitorowania efektów wsparcia udzielanego w ramach CS 4 (I) przyjęto po jednym wskaźniku produktu i rezultatu. (s. 174)	Rozszerzenie listy wskaźników o wskaźnik liczby beneficjentów, objętych inicjatywami aktywizacyjnymi. Do rozważenia jest przyjęcie wskaźnika: „Całkowita liczba osób	Modyfikacja zapisów FEP.	Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego.	IV kwartał 2021 r.	Programowa – operacyjna.	Włączenie społeczne.

OBSZAR FEP	WNIOSEK	REKOMENDACJA	PROPOZYCJA SPOSOBU WDROŻENIA	ADRESAT	TERMIN WDROŻENIA	KLASA REKOMENDACJI	OBSZAR TEMATYCZNY
		objętych wsparciem EFS+ (osoby)".					
Cel szczegółowy 4 (iii)	Dla pewnych typów infrastruktury społecznej wymienionej w CS 4 (iii) nie ma odpowiednika po stronie usług społecznych zapisanych w CS 4 (k). (s. 182)	Uspójnienie zapisów pomiędzy CS 4 (iii) oraz CS 4 (k), zwłaszcza w zakresie: a. infrastruktury i usług dla osób w kryzysie bezdomności; b. infrastruktury i usług prowadzonych w ramach placówek opiekuńczo-wychowawczych.	Modyfikacja zapisów FEP.	Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego.	IV kwartał 2021 r.	Programowa – operacyjna.	Włączenie społeczne.
Cel szczegółowy 4 (v)	Z obecnych zapisów diagnozy FEP nie wynika bezpośrednio potrzeba wsparcia interdyscyplinarnych zespołów w obszarze wybranych problemów zdrowotnych. (s. 187)	Doprecyzowanie zapisów diagnozy w sposób, który sygnalizowałby potrzebę wsparcia i rozwoju interdyscyplinarnych zespołów w obszarze wybranych problemów zdrowotnych.	Modyfikacja zapisów FEP.	Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego.	IV kwartał 2021 r.	Programowa – operacyjna.	Zdrowie.
Cel szczegółowy	W części dotyczącej preferowanych projektów	Doprecyzowanie pojęcie „partnerstwo	Modyfikacja zapisów FEP.	Urząd Marszałkowski	IV kwartał 2021 r.	Programowa – operacyjna.	Zdrowie.

OBSZAR FEP	WNIOSEK	REKOMENDACJA	PROPOZYCJA SPOSOBU WDROŻENIA	ADRESAT	TERMIN WDROŻENIA	KLASA REKOMENDACJI	OBSZAR TEMATYCZNY
4 (v)	uwzględniono partnerstwo publiczno-prywatne, słabo realizowane w tego typu działaniach. (s. 188)	publiczno-prywatne” w punkcie dotyczącym wyboru preferowanych projektów, ewentualnie wykreślenie tego zapisu, jeśli jest to preferencja trudna do uzyskania.		Województwa Pomorskiego.			
Cel szczegółowy 4 (vi)	W FEP nie ujęto niektórych przedsięwzięć strategicznych planowanych w RPS do finansowania z funduszy UE 2021-2027: „Pomorska Strefa Uzdrowiskowa” oraz „Pomorskie Żagle na jeziorach”. (s. 193)	Doprecyzowanie, iż wsparcie w obszarze infrastruktury turystyki będzie odbywać się w ramach wybranych przedsięwzięć strategicznych wskazanych w RPS.	Modyfikacja zapisów FEP.	Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego.	IV kwartał 2021 r.	Programowa–operacyjna.	Kultura, Turystyka i rekreacja.
Spójność wewnętrzna	Poddany ocenie projekt FEP nie we wszystkich obszarach formularza Programu posiada opisy. (s. 226-232)	1) Uzpełnienie brakujących elementów Programu: a) W poszczególnych celach szczegółowych sekcje: „Działania na rzecz równości, integracji i	Modyfikacja zapisów FEP.	Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego.	IV kwartał 2021 r.	Programowa–operacyjna.	System realizacji polityki spójności.

OBSZAR FEP	WNIOSEK	REKOMENDACJA	PROPOZYCJA SPOSOBU WDROŻENIA	ADRESAT	TERMIN WDROŻENIA	KLASA REKOMENDACJI	OBSZAR TEMATYCZNY
		<p>niedyskryminacji”, „Przedsięwzięcia międzyregionalne i transnarodowe” b) W sekcjach dotyczących CS 1 (ii), 2 (viii) oraz 3 (ii) wątki wynikające z RPS w zakresie mobilności i komunikacji, z uzgodnieniem ich treści z zakresem Umowy Partnerstwa; c) W Planie finansowym podział na lata oraz kwotę elastyczności; d) „Warunki podstawowe (horyzontalne i tematyczne)” – rozdział 4. FEP; e) „Instytucje Programu” – rozdział 5. FEP; f) „Partnerstwo” – rozdział 6. FEP;</p>					

OBSZAR FEP	WNIOSEK	REKOMENDACJA	PROPOZYCJA SPOSOBU WDROŻENIA	ADRESAT	TERMIN WDROŻENIA	KLASA REKOMENDACJI	OBSZAR TEMATYCZNY
		g) „Komunikacja i eksponowanie” – rozdział 7. FEP; h) „Sposób uwzględnienia/decyzje w zakresie Stosowania kosztów jednostkowych, płatności ryczałtowych, stawek ryczałtowych i finansowania niepowiązanego z kosztami” – rozdział 8. FEP.					
Spójność wewnętrzna	Brakuje wykazu operacji strategicznych wraz z ich harmonogramem realizacji w formie załącznik do FEP. (s. 233)	Sporządzenie wykazu przedsięwzięć (operacji) strategicznych wraz z harmonogramem realizacji.	Dodanie w formie załącznika do FEP przygotowanego o wykazu.	Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego.	IV kwartał 2021 r.	Programowa–operacyjna.	System realizacji polityki spójności.
Spójność wewnętrzna	Oceniany projekt FEP nie zawiera opisu spełnienia Warunku podstawowego (tematycznego): 1.1 Dobre zarządzanie krajową lub regionalną strategią	Przygotowanie warunku tematycznego 1.1 Dobre zarządzanie krajową lub regionalną strategią	Modyfikacja zapisów FEP oraz dodanie załącznika do FEP.	Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego.	IV kwartał 2021 r.	Programowa–operacyjna.	System realizacji polityki spójności.

OBSZAR FEP	WNIOSEK	REKOMENDACJA	PROPOZYCJA SPOSOBU WDROŻENIA	ADRESAT	TERMIN WDROŻENIA	KLASA REKOMENDACJI	OBSZAR TEMATYCZNY
	inteligentnej specjalizacji”. (s. 232)	inteligentnej specjalizacji.					
Wskaźniki (horyzontalne)	Numeracja niektórych wskaźników przedstawiona w projekcie FEP pochodzi z wcześniejszych wersji dokumentu niż WLWK EFRR/WLWK EFS+ z września 2021 roku.	Dostosowanie numeracji wskaźników.	Modyfikacja zapisów FEP oraz Raportu metodycznego szacowania wartości wskaźników.	Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego.	IV kwartał 2021 r.	Programowa–operacyjna.	System realizacji polityki spójności.

Źródło: opracowanie własne

Spis tabel

Tabela 1 Wykaz zagadnień badawczych i związanych z nimi rozdziałów FEP	22
Tabela 2 Rekomendacje i zalecenia dotyczące CS 1 (i)	37
Tabela 3 Rekomendacje i zalecenia dotyczące CS 1 (ii)	45
Tabela 4 Rekomendacje i zalecenia dotyczące CS 1 (iii)	54
Tabela 5 Rekomendacje i zalecenia dotyczące CS 1 (iv)	61
Tabela 6 Rekomendacje i zalecenia dotyczące CS 2 (i)	69
Tabela 7 Rekomendacje i zalecenia dotyczące CS 2 (ii)	74
Tabela 8 Rekomendacje i zalecenia dotyczące CS 2 (iv)	78
Tabela 9 Rekomendacje i zalecenia dotyczące CS 2 (v)	83
Tabela 10 Rekomendacje i zalecenia dotyczące CS 2 (vi)	89
Tabela 11 Rekomendacje i zalecenia dotyczące CS 2 (vii).....	93
Tabela 12 Rekomendacje i zalecenia dotyczące CS 2 (viii).....	105
Tabela 13 Rekomendacje i zalecenia dotyczące CP 3 (ii)	113
Tabela 14 Rekomendacje i zalecenia dotyczące CS 4 (a)	120
Tabela 15 Rekomendacje i zalecenia dotyczące CS 4 (b)	124
Tabela 16 Rekomendacje i zalecenia dotyczące CS 4 (d)	130
Tabela 17 Oszacowanie liczby doposażonych szkół i placówek.....	143
Tabela 18 Rekomendacje i zalecenia dotyczące CS 4 (f)	145
Tabela 19 Rekomendacje i zalecenia dotyczące CS 4 (g)	152
Tabela 20 Rekomendacje i zalecenia dotyczące CS 4 (h)	158
Tabela 21 Rekomendacje i zalecenia dotyczące CS 4 (i)	162
Tabela 22 Rekomendacje i zalecenia dotyczące CS 4 (k)	170
Tabela 23 Rekomendacje i zalecenia dotyczące CS 4 (l)	174
Tabela 24 Rekomendacje i zalecenia dotyczące CS 4 (ii)	180
Tabela 25 Rekomendacje i zalecenia dotyczące CS 4 (iii)	186
Tabela 26 Rekomendacje i zalecenia dotyczące CS 4 (v)	191
Tabela 27 Rekomendacje i zalecenia dotyczące CS 4 (vi)	196
Tabela 28 Rekomendacje i zalecenia dotyczące CS 5 (i)	204
Tabela 29 Rekomendacje i zalecenia dotyczące priorytetów pomocy technicznej.....	209
Tabela 30 Zestawienie celów szczegółowych FEP i przypisanych do nich instrumentów terytorialnych	210
Tabela 31 Rekomendacje i zalecenia dotyczące instrumentów terytorialnych.....	216
Tabela 32 Rekomendacje i zalecenia dotyczące działań o znaczeniu międzynarodowym i transnarodowym	220

Tabela 33 Porównanie alokacji na RPO WP i FEP w układzie osi priorytetowych RPO WP ...	222
Tabela 34 Ocena zgodności formalnej projektu FEP z Rozporządzeniem ogólnym	227
Tabela 35 Ocena zgodności formalnej projektu FEP z projektem Umowy Partnerstwa (sierpień 2021)	234
Tabela 36 Ocena zgodności formalnej projektu FEP z Ustawą z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju	242
Tabela 37 Rekomendacje i zalecenia dotyczące oceny spójności wewnętrznej, kompleksowości dokumentu, w tym poprawności terminologicznej i jednoznaczności proponowanych zapisów	244
Tabela 38 Analiza spójności zewnętrznej projektu FEP z zapisami SRWP 2030 oraz RPS	252
Tabela 39 Rekomendacje i zalecenia dotyczące spójności zewnętrznej.....	261
Tabela 40 Tabela rekomendacji	268